

Gürsel Korat

Rüya Körü

ROMAN

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

RÜYA KÖRÜ

Gürsel Korat 1960'ta doğdu. Çocukluğu ve ilkgençliği Kayseri'de geçti. Yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi'nde tamamladı. Çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yayımladı. Bazı film projelerinde senarist olarak yer aldı, çeşitli üniversitelerde dersler verdi. *Kalenderiye* adlı romaniyla Notre Dame de Sion Edebiyat Ödülü'nü (2009), *Yine Doğu Tanyıldızı* adlı romaniyla Ankara Üniversitesi Edebiyat Ödülü'nü (2015), *Unutkan Ayna* adlı romaniyla da Orhan Kemal Roman Armağanı Ödülü'nü aldı (2017).

Kitapları: *Zaman Yeli* (Roman, 1995), *Çizgili Sarı Defter* (Öykü, 1996), *Sokakların Ölümü* (İnceleme, 1997), *Ay Şarkısı* (Roman 1998), *Güvercine Ağıt* (Roman, 1999), *Kristal Bahçe* (Deneme, 2003), *Taş Kapıdan Taçkapıya: Kapadokya* (İnceleme, 2003), *Gölgenin Canı* (Öykü, 2004), *Dil, Edebiyat ve İletişim* (İnceleme 2008), *Kalenderiye* (Roman, 2008), *Rüya Körü* (Roman, 2010), *Pofkuyruk* (Çocuk Öyküsü, 2012), *Yine Doğu Tanyıldızı* (Roman, 2014), *Bir Ayı Ne İster?* (Çocuk Öyküsü, 2016) *Unutkan Ayna* (Roman, 2016), *Kundai/Gölgeler Çağı* (İlkgençlik Romanı, 2017), *Dalgın Dağlar* (Öykü, 2017).

Tiyatro oyunları ve senaryolar: *Yol Ayrımları* (Oyun, 2006), *Yedi Kocalı Hürmüz* (Senaryo, 2009, Yönetmen: Ezel Akay), *Yünüm Sultan ve Yedi İlbiş* (Çocuk Oyunu, 2010), *1984* (Oyun, 2012, G. Orwell Uyarlaması).

Gürsel Korat'ın
YKY'deki kitapları

Yine Doğu Tanyıldızı (2014)

Zaman Yeli (2015)

Rüya Körü (2015)

Unutkan Ayna (2016)

Güvercine Ağıt (2016)

Kalenderiye (2017)

Dalgın Dağlar/Çizgili Sarı Defter-Gölgenin Canı (2017)

Ay Şarkısı (2018)

Doğan Kardeş

Pof Kuyruk (2013)

Bir Ayı Ne İster? (2016)

Kunday/Gölgeler Çağı (2017)

GÜRSEL KORAT

Rüya Körü

Roman

Y K Y
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4491
Edebiyat - 1271

Rüya Körü / Gürsel Korat

Kitap editörü: **Devrim Çakır**
Düzeltiler: **Kadriye Vural**

Kapak tasarımcı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımcı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlioğlu**

Baskı: Elma Basım Yayın İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7
Küçükçekmece / İstanbul
Tel: 0212 697 30 30
Sertifika No: 45460

1. baskı ve 2. baskı: İletişim Yayınları, 2010
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Eylül 2015
3. baskı: İstanbul, Kasım 2019
ISBN 978-975-08-3391-5

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2019
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayınçının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/YapiKrediKulturSanatYayincilik
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

- Uyanış • 9
  - Rüya Korkusu • 43
  - Rüya Kardeşliği • 65
  - Rüya Körlüğü • 81
  - Kör Uyanış • 105
  - Rüyadan Kaçış • 131
  - Rüya ve Kadın • 149
  - Yol ve Rüya • 167
  - Korku Rüyası • 181
  - Uyku ve Ölüm • 197
- Yer Adları Sözlüğü • 217*

Kassandra:

– Agamemnon'un ölümünü göreceksin diyorum sana.
Benim söylediklerime kimse hiçbir çare bulamaz.

Korobaşı:

– Bu alçakça hürmetsizliğe kim el koyacak?

Kassandra:

– Kâhinliğimin pek dışında kalan bir soru soruyorsun.

Aiskhylos, *Agamemnon*, 1246-54. dizeler

Uyanış

I

İmparator Yannis Komninos'un yazıcılarından Stefanos Aksukos, gün doğarken Toros Dağları'nın serinliğine uyandı, çadırın önüne çıktı kemiklerini çitir çitir ettirerek gerindi. Seyrek sakalları vardı, gözleri hafif çekikti. Yirmi bin askerin, iki bin atın, sekiz yüz öküzün sabah mahmurluğundan yükselen uğultusunu dinledi. Bir atın coşkulu kışnemesi şahin gibi geçti bu uğultunun üstünden; ellerinde baltalarıyla vadide doğru inen atlı askerler gördü Stefanos, sonra yüksekklere baktı: Korakon denen bu yerde kayaları damar damar çatlamış, ağaçsız, mavi puslu dağlar vardı; onların arasında da yüksekçe bir tepede Ermeni kalesi sivrilmekteydi. Üç haftadır mancınıkların fırlattığı ateşlere, mancınıkları yakan ateşle karşılık veren yaman adamların kalesi.

Genç Stefanos'un kulağında, "İşimiz gücümüz ağaç kesip mancınık yapmak oldu" diyen ümidi kırık bir ses uyandı. Gözleri, bu sesin anlattığı adamları, yani baltalı askerleri aradı ya, adamlar vadide inmişti çoktan; karargâhin arkasındaki küçük tepeye doğru yürüdü, yükselsence baltacıları göreceğini düşündü. Çitir çitir ederek ayak altında ezilen kuru otların sesine "a-hi-u-hü çok çok" diyerek öten kuşun sesi karıştı. Stefanos ne kadar ararsa arasın kuşu göremiyordu. Gözlerini irileştirdiğini fark etmeden yere bakarak dinledi: Yakınlarda bir yerden "ti-ra-ci, ti-ra-ci" sesi geliyor, öteлерden işitilen derin ve yankılı "buğ-buğ, buğ-buğ" sesi sanki ona karşılık veriyordu. Stefanos heyecandan mı bilinmez, hızlandı; şu daldan başka bir kuş sesi, öbür daldan başka bir kuş sesi derken, vadide doğru alçalan yola indiğini anlayarak şaşaladı.

"Ne arıyorum ben burada?" dedi, yanındaki birine sorar gibi.

Acaba uyurken kulağına gizemli sözler fisıldanmış da bu sözlerin etkisiyle mi uyanmıştı? Yoksa Aias Kâbusu mu görmüştü? Bu kâbusa tutulan iflah olmazdı; inek sürüsünü düşman ordusu sanıp doğrayan Aias'ın utancını içinde hissederek duraladı: Kuş seslerini, düşman askerlerinin haberleşme işaretleri zannetmesi bunun be-

lirtisi olabilirdi. Doğrusu, korktuğu şey ona hem inandırıcı hem de gülünç görünüyordu; tüyleri diken diken oldu, "Başında bir bela dönüyor" dedi, sesi yaprak gibi titriyordu.

İşte tam o sırada gövdesi eğri büğrü olmuş, yaşlanmış birkaç çam ağacı gözüne ilişti. Bu ağaçlar ona tanındık geldi. Önceden bildiği yerlere mi benziyordu burası? Yoksa beğendiği şeyi daha önce den gördüğünü sananlar gibi mi davranıyordu?

Başı döndü, hoş bir baş dönmesiydi bu. Sersemletmiyor, düşme korkusu yaratmıyordu. Tersine, zihinsel uyanışa benzediği bile söylenebilirdi: Renkler başka kıvam kazanıyor, sesler keskinleşiyor, gelecek ve şimdiki zaman yan yana akiyordu. Tabii Stefanos bunu bilemediği için yaşadığı şeyi, mağaradan çıkarken, hem karanlığı hem aydınlığını düşündüğü çocukluk maceralarına benzetiyordu. Hatta bu çam ağaçlarını rüyasında gördüğünü bütün açıklığıyla fark ettiğinde bile ne yaşadığını anladığını söylenemezdı. Gözüyle, kulağıyla, teniyle açık seçik varlığını hissettiği, havası insanı tipki böyle okşayan, çam ve çiçek kokularıyla dolu, dikenleri ten yakan, ışığı göz alıcı, bütün sesleri ayrı berraklıla çınlayan bu yer, rüya-sında da aynıydı.

Stefanos –bu olay her zaman başına gelirmiş gibi– hiç şaşırmadı; hatta "Az sonra kaya çıkışmasını ve uçurumu görürüm" dedi.

Biraz yürüdü, kaya çıkışmasını ve uçurumu gördü.

İçine gayret gelmiş, az önceki korkularını unutmuştu. Uçurumun kenarından bakarken, rüyasında da uçurumun kenarından baktığını anımsadı: Tam burasıydı, evet, oradaki yumru kaya ve yemyeşil sularıyla köpürerek akan şu ırmak tipatıp ayniydi. Yanındaki birine anlatır gibi "Kuşlar" dedi, rüyasında balta seslerinden ve bağırmalardan ürküp havalandan kuşlar görmüştü; çok sayıda asker, baltalarını ağaçlara indirince telaşla sağa sola dağılmışlardı.

ırmak yavaş yavaşburgaçlıyor, yeşil köpüklü sular ışıldıyor. Balta sesleri, dev bir ağaçkakanı esinleyerek vadide yankıllandı: Mancınık yapmak için ağaç kesen askerler bağırtı, kuşlar patır patır havalandı.

Stefanos bütün bunları hiç şaşkınlık duymadan, olacakları önceden bilen gözlerle izledi; olan biten her şeyi daha önceden gördüğünne inanmış, düşüncə dolu bakışları vardı.

Göge baktı: Gök kubbe koyu, ufuk çizgisi açık maviydi; çam kokusu çok belirdi. Ayaklarının altındaki otların çitirtisını işt-

ti, geri döndü ve kuş seslerinin yarattığı ürpertiyi yeniden iliklerinde hissederek yürümeye başladı. Bağıra çağrıra konuşan, kılıçlarını bileyen, kargasını kalkanını, miğferini gözden geçiren, bitlenen, şakalaşan askerlerin arasına döndüğünde güneş biraz yükselselmiştir. Karargâha doğru yürüken aklına yine Aias Kâbusu geldi. “Acaba” dedi, “Kendini Roma İmparatoru’nun yazıcısı sanan bir Ermeni ca-susu muyum ben?”

O sırada İmparator'a destek vermek için Dorileon'dan gelen Andronikos'u görünce düşünceleri dağıldı. Andronikos heyecanla Stefanos'un yanına geldi, “Büyümüşsun” dedi, “ama aynı çocuksun, derin bakışlı ve akıllı.”

Stefanos pek seyrek duyduğu ve inanmadığı bu övgüye gülümsemekle yetindi. O anda, sevimli ve etkileyici bir adam olduğunu düşündüğü Andronikos'un İmparator'un yeğeni olduğunu söylemenin zor olduğunu aklından geçirmekteydi.

Andronikos övgüyle konuştu: “Yazdığın günlükler Niketas'ı bile kışkıdırılmış, öyle diyorlar.”

Stefanos şaşırıldı, bir *komes'in** İmparator'un yazıcıları arasındaki çekişmeyi bilmesini garipsediği belliyydi. Andronikos da bu şaşkınlığın nedenini anladığı için kendisine soru sorulmuş gibi, “Kulağım deliktir” dedi ve gülerek uzaklaştı.

Havayı mavimsi, zarif denebilecek bir ışık kaplamıştı. Stefanos o tatlı sarhoşluğu yeniden hissetti: Gelecek ve şimdiki zaman aynı anda Stefanos'un içinde akiyor, renkler ve sesler değişiyordu. Genç adam biraz sonra neler olacağını bildiğini fark etti, tahmin değildi bu, aklından geçenlerin olacağını bilmekti. Hayır, bundan fazlasıdır: Burada gün boyunca neler olacağının emin olmakti.

Üstünde dumanlar tüten kaleden koşarak çıkan Agop adındaki Ermeni askerin küfürlerini gördüğü rüya gözünün önündeydi: Kayaların arkasından İmparator'a meydan okuyan, sonra da yukarıdan aşağıya...

Daha düşüncesini tamamlayamadan kaleden koşarak çıkan o adamin sesini duydu. Kolunda koca bir kalkan vardı, hoplaya zip-laya aşağılara geldi, kayalıklardan İmparator'a seslendi: “Yannis! Deve taşığı Yannis! Senin süslü karını, kızlarını ve ananıbecereyim! Miyiminti. Köpek.”

---

* Doğu Roma'da, kont veya bey denebilecek düzeydeki kişilere verilen unvan.

Stefanos, "Agop bu" dedi içinden. Adamın adını rüyasında öğrenmişti.

Ermeni fedaisi işi azıtmış, gemi azıya almışa benziyordu: "Benim adım Agop" dedi, "Kızlarından hangisi benden oğlan doğurursa ona adımı vermemi unutma."

Agop kalkanının arkasına gizlenip oklardan korunarak küfürlerini sürdürdü. Kendisine gizlice yaklaşan iki askeri kaledeki Ermeniler haber verince, göz kamaştıran bir hızla etkisiz hale getirdi. Tehlikeliydi, kalkanını tutuşunda ve kılıcını savuruşunda şeytanımsı bir kıvraklık, zarafet ve kuvvet vardı.

Stefanos gülümseyerek, "Bu anı daha önce yaşamıştım" dedi. Gözünü Agop'tan ayıramadan karargâha yaklaştı. Karargâhtakiler nefret ve hiddetle Ermeni'nin yaptıklarına bakarken, Stefanos herkesin bildiğinden sonrasıń izler gibi yidi, gözünü Makedonya Birliği'ne çevirdi.

O sırada kayaların üstüne dikilmiş bağırın Agop'un sesi işitiliyordu: "Bana bakın! Hep ödlek ödlek ok mu atacaksınız? İçinizde benimle savaşacak kimse yok mu? Paçası sıkıysa İmparator'unuz gelsin. O olmazsa en güvendiğiniz piç kurusunu yollayın. Beni yenecek olana helal olsun, bu kale de ona feda olsun! Şartım şu: Yenilirsem kale hiçbir zorluk çıkarmadan size verilecek. Yenersem, çekip gideceksiniz."

İmparator çevresindekileri süzdü. Kalabalığa siğınmanın üstünlüğünü yok eden, savaşçıyı korkunç bir sınava sokan çarşımları hiç sevmediği yüzünden okunuyordu.

Stefanos, biraz sonra yüzbaşılardan birinin Agop'a sesleneceğini biliyordu; söyle diyecekti: "İn aşağı, seni ezecek yiğidimiz çok. Şu andan itibaren imparatorun koruması altındasın."

Yüzbaşı bunları harfi harfine söyledi. Bir şaşkınlıktan diğerine hoplayan Stefanos'un zihni karman çorman olmuştu, yüzbaşıının dudaklarını okuyordu. Kendini öyle kaptırmıştı ki, İmparator'un küçük oğlu Manuil'in onu izlediğini fark etmemiştir. Yüzbaşı, Agop'a bağırarak, "Şu andan itibaren İmparator'un koruması altın-dasın" derken, Stefanos da mir mir ediyor, o ne söylüyorsa aynısını söylüyordu. Bu haliyle kilisede diakosun duasına dudağıyla eşlik eden ve o duaları bildiğini göstermeye çalışan yeniyetme oglanlara benziyordu.

Manuil hiç saklamadığı bir merakla eğilip Stefanos'un yüzünü

inceledi. Stefanos kendini toparladı, gülümsemeye çalıştı, Agop'u gösterdi, "Aşağı gelecek" dedi.

Bunu tahmin etmek zor değildi, Manuil ona yan yan baktı, Agop'un inişini izledi, sonra Stefanos'a bir daha baktı. İmparator'un genç yazıcısı alındırıssız görünmeye çalışıyordu, boş bulunup da bu olayları rüyasında gördüğünü anlatırsa, insanların ona nasıl davranışlarını bilmiyordu.

Agop o sırada koca kalkanını taşların üstünden sürükleyerek, arkasından tozlar ve taşlar dökerek düzlige doğru inmekteydi. Miğferinin kenarından terler sızan ve boş yere suçlu suçu bakan Stefanos aniden heyecanlandı ve "Makedonya Birliği" dedi. Bunu söylediğinin farkında olmadığı o kadar belli idi ki, boynunu uzatıp Makedonya Birliği'nin olduğu tarafa bakarken, "Babam..." dedi ve sustu.

Stefanos'un babası Yannis Aksukos o anda bağırdı: "Makedonya Birliği! İçinizden bir savaşçı çıkarın!"

Manuil'in şaşkınlık bakışından ötürü Stefanos, ağızından bir şeyle kaçırıldığını anladı ve çocukluğundan bu yana, söylediği bazı şeylere inanmayanların yarattığı öfkenin yüreğini daralttığını hissetti: Çocukken kimseyi inandıramazdı, "Söyledim" diyerek iddia ederdi, "Verdim" derdi, "Şunu getirdim, bunu yaptım..."

Zamanla anladı ki, söylediğini düşünür söylemezmiş, yaptığıni düşünür yapmazmış. Ona, "Söylededin", "Yapmadın" diyenler haksız dejilmiş.

Şimdi durum tersine dönmüştü: Manuil bu kez, "Söylededin" diyecekti. Halbuki Stefanos söylediğinden emin değildi. Öyle zannetmiş olabilirdi. Çünkü o, düşündüğü her şeyden biraz sonra şüphe edebilirdi.

Manuil sokuldu: "Stefanos" dedi. "Ne yaptığıni gördün mü?"

"Ne yaptım?"

Ne yaptığıni söylemektense, ne yaptığını sormak Stefanos'un alışılmış hareketiydi. Çünkü küçüklüğünden beri neye "Yaptım" dese yanlış çıkmıştı. "Gördüm" dediği nesneyi kimse görmemiş, işittiği şeyi kimse işitmemişti. Gördüğü ve işittiği şeyleri gösteremediği için ruhunda doğuştan yalancılık olduğuna dair olumsuz yargılarla büyümüştü. Bildiği şeylerin olmadığına ikna edilmek çıldırtıcıydı ama Stefanos zamanla durumu kavrayıp sustu. "Bakin o aptal halleri geçti, akıllandı" dediklerinde, aslında yalnızca susmayı öğrenmişti.

Manuil genç yazıcıya sokuldu, fisildadı: "Biraz önce, baban Makedonya Birliği'ne seslenmeden, sen onun ne söyleyeceğini bilden. Hatta o yüzbaşının söylediği koca cümleyi onunla eşzamanlı olarak tekrarladın."

Stefanos saf ve böñ görünmeye çalışarak Manuil'e baktı.

"Hadi canım! Niye?"

Manuil öteden beri onun salak olduğuna inandırıldığı için, bu salakça cevaba hiç kızmadı, sabırla tane tane konuştı.

"Rahat ol. Kızarıp bozarma gerek yok. Konuş. Hem yüzbaşının sözlerini hem babanın sözlerini nasıl söylediğini iştittim ben."

Manuil, Stefanos'la bir salakla konuşur gibi tane tane konuşurken, Stefanos da kendini gerçekten salak ve beceriksiz hissetti: Aptal olmadığını bildiği halde, öyle kabul edildiğini kanıksamanın bönlüğü içinde duran çocukların andırıyordu. Kaşlarını kaldırarak Manuil'in yüzüne hayretle baktı, terlemişti.

"Manuil, böyle bir şey oldu mu gerçekten, bilmiyorum."

"Oldu. İnan ki oldu... Korkma, kimse seni yalancılıkla suçlayamaz. Ben tanığınım. Söyle bana, söyle İsa hakkı için."

"Neyi?"

"Biraz sonra olacakları bilir gibisin!"

Stefanos, çıçık alnı, dalgalı saçları ve kara gözleriyle merak içinde bakıp duran Manuil'in koluna girip onu kalabalıktan uzağa sürükledi ve fisıldadı: "Uykumda bugün olacak her şeyi gördüm. Rüyamda zamanla yaşanan zaman aynıydı; her şey şu akan gün kadar duru ve açlığı."

Manuil'in mantık ve belagat dolu ciddi yüzü Stefanos'un anlattıkları karşısında şüpheyele kırittı. Onu yine çocukluğun saçma sapan halleri içinde göreceğinden emindi, hayal kırıklığı yaşadığı belliydi, çevreye göz gezdirdi. O, "rüya hikâyeleri" değil, aynadaki kadar açık, kâğıtta yazılı olduğu kadar inkâr edilemez kehanetler işitmek istiyordu.

"Söyle, geleceği görüyorsan söyle" dedi ısrarla.

"Ben" dedi kekeleyerek Stefanos, "ben basit bir tarih yazıcısıyım. Sadece, o da nasıl oldu bilmem, şu Ermeni'nin sözlerini, olacakları rüyamda gördüm."

Manuil aradığı şeyi şimdi bulmuştu.

"Mucize işte bu!" diye haykırdı. "Mucize!"

Onu durdurmak zordu; babasının yanına koştu, aynı sözleri tekrarladı. İmparator Yannis Komninos, esmer, korkutucu yüzüyle Stefanos'a baktı, başıyla gelmesini işaret etti. Stefanos miğferini sol koluna alıp sağ yumruğunu göğsüne bastırarak İmparator'un önüne dikildi.

Yannis Komninos, Stefanos'u şüpheyle süzerek sordu: "Manuil senin her şeyi önceden gördüğünü söylüyor, doğru mu?"

Stefanos başına ne işler açacağını bilemediği bu kehanet dolu rüyayı doğrulayamazdı; kızardı, kekeledi ve Manuil'e anlattıklarını inkâr etti.

"Vasilef,* ye... Ye... Yemin ederim Manuil abarttı. 'Ben kötü rüya-lar gördüm' diyorum, o mucize sayıyor."

İmparator cevap vermedi, Manuil ise ayıplayarak Stefanos'a bakmaktadır, öfkeyle bağırdı.

"Biraz önce, 'Olanları rüyamda gördüm' dedin. Önce söylüyor, sonra inkâr ediyorsun!"

İmparator, yillardır bu iki delikanlı arasında sürüp giden bu "dedin demedin" hallerinden çabucak uzaklaştı, gözünü Makedon-ya Birliği'nden çıkan savaşçıya çevirdi. Savaşçının adı Eustratios'tu; Stefanos bunu biliyordu, hatta İmparator'u askerce selamlayacağı-nı, haç çıkarıp çarpışmaya gideceğini...

Manuil gözünü Stefanos'tan ayırmaz olmuþtu: Olayları nasıl izlediðine dikkat ediyor, onun boş bulunacağı anı kolluyordu. Stefanos sıkıntı içinde sağa sola sola yürüyor, böyle bir şeyin neden onun başına geldiğini düşünüyordu. Sonunda çareyi uzaklaşmakta buldu, babasının çadırına girdi. Ona ne şüphe, Manuil de Stefanos'un arkasından çadırı daldı, elini beline koydu ve meydan okur gibi konuştu: "Ne o, çarpışmanın sonunu merak etmiyor musun?"

İki genç bakıştılar. Manuil'in yüzünde alaycı bir ifade belirdi.

"Ha tabii, unuttum... Sen biliyorsundur."

"Neyi?"

Manuil öfkelendi.

"Bari bana yapma şunu! Gözümün önünde mucizeler yaratıyor, sonra da bunların olmadığını söylüyororsun!"

"Manuil, senden sakladığım bir şey yok. Yalnızca ne yapacaðı-mı bilemiyorum, o kadar. Çünkü bak, sana rüyamdan söz ettim,

---

* Burada, İmparator'a soylu dilinde bir sesleniþ var: Stefanos, Batı dillerine *basileus* (imparator) olarak geçen sözcüğü dile getiriyor.

daha ne rüyası bile olduğunu anlamadan babana koştuń. Bir şeyi öğrenmek mi istiyorsun, yoksa bildiğin her şeyi hemen babana ye-tiştirmek mi?”

Manuil bakakaldı, karşılık vermedi, ellerini iki yana açıp kızardı. Stefanos devam etti.

“Oldum olası, uykumda yaşadığımız dünyada eş benzeri olmayan şeyler gördüm. Çoğu zaman bunların ne olduğunu anlatacak söz bile bulamadım... Fakat bu kez, sabahtan beri yaşadığımız çoğu şeyi uyurken gördüm. Önce buna sevindim ama şimdi koru içindeyim. Zaten çocukluğumdan beri gördüm dediğim şeylelere kimseyi inandırıramamış biriyim; beni yine babamla karşı karşıya mı getireceksin?”

Manuil şaşkındı, mırıldandı.

“Tamam, dur... Şimdi aklımızı toplayalım. Sırayla anlat...”

Dışarıdan şaşın uğultular geliyordu. İmparator bile bahisçiler gibi telaşlanmış, “Vur, vur, vursana be adam!” diyordu. Manuil dışarıyı dinledi, neler olduğunu merak ediyordu; Stefanos'un koluna girdi, onu dışarı çıkarmak istediği belliydi. Stefanos, birazdan olaçakları haber vermekten çok, bildiklerinden utanır gibi konuştu: “Eustratios bir vuruşta Agop'un kalkanını ikiye bölecek.”

Manuil dinliyordu. Bu kadar kesin konuşmak kendisini utanıldığı için kızaran Stefanos, “Agop aptal değil. Kalkanı olmazsa mahvolacağını bilir. Hemen tepelere doğru kaçacak. Ben böyle gördüm” dedi. Dışarı çıkip olayı izlemek konusunda iyice sabırsızlanmışlardı; tam çadırдан çıkarlarken, Stefanos Manuil'in koluna yapıştı: “Söz ver bana, bir gün imparator da olabilirsin, öyle söz ver: Bu sir ikimizin olmalı. Hem diyelim ki bende geleceği okuma gücü var, bunu uluorta konuşmak saçma olmaz mı? Ya kaçırırmak isterler beni ya da zehirlemek.”

Manuil durumun ciddiyetini kavramış görünüyordu, başını olur anlamında salladı, Stefanos'u kolundan tutup çekti, dışarı çıktılar.

Agop'la Eustratios'un karpışması devam ediyordu. Romalı askerin bir şey yaptığı yoktu; kalkanının arkasında duruyor, bazen kolunu kaldırıyor, sonra vazgeçiyor, bir iki adım öne çıkıyor, sonra gene duruyordu. Agop ise Eustratios'un moralini bozmak için sürekli konuşuyor ve yer değiştiriyordu. Kaledekkiler de sevinç içindeydi, bağışıyorlardı: “Yaşaaa! Vur, vur!”

Fakat Eustratos ansızın atılıp dikine bir kılıç darbesi indirince, Agop'un kalkanı ikiye bölündü. Şaşırın Agop, kalkanın elinde kalan parçasına baktı, arsız arsız güldü ve tepeye doğru kaçmaya başladı.

Bütün bunlar olurken Manuil, Stefanos'un kolunu sıkıktaydı; elbette bunun da farkında değildi.

II

Korakon'daki kalenin kuşatması uzadı, çatışma yoğunlaştı. İmparator, kaledekkilerin güçten düşüğünü seziyor, anlaşmaya varmak isteyeneklerini umuyordu. Ermeni Kralı Toğros, Korakon'u gözden çıkarır ve yardıma gelmezse, kale komutanının bir hafta içinde teslim olacağını söylüyordu.

Manuil, babasını dinlerken Stefanos'un rüyalarının yardımıyla yakında olacakları anlatabilmenin mutluluğunu ve İmparator'un bütün bunları nereden bildiğine hayret eden bakışlarını hayal ediyor; kaleyi nasıl alacaklarını anlattığı anın zevkini bir an önce yaşamak istiyordu. Bu nedenle Stefanos'a sık sık rüya görüp görmediğini sormaya, Yazıcı'nın anlattığı rüyaları, her ne olursa olsun dikkatle dinlemeye başladı. Fakat bunlar rüyadan çok, anlaşılmaz birtakım kısa anlara benzıyordu; olayların kimler arasında geçtiği ve ne olduğu çoğunkulka anlaşılmıyordu.

Stefanos rüya anlatma işinden kısa zamanda sıkıldı. "Sürekli rüya anlatmak üzere yaşamak zor" dedi Manuil'e. "Sütü için beslenen inekten farkım ne?" diyeceği ki, kendini tuttu; bunun yerine, "Rüya görerek yaşayan bir adam olmaktan çıkip rüya görmek ve anlatmak için yaşayan bir adama dönüştüm" demekle yetindi.

Manuil işte tam o anda, Stefanos'la eşit olmadığını bir soylu nobranlığıyla gösterdi: "İşin bu" dedi ona, "Ben emrettiğim sürece bu işi yapacak ve ne söylüyorsam yerine getireceksin."

Yan yana büyündüğü Manuil'le senli benli olan utangaç karakterli Stefanos, bu söz karşısında afalladı, kıpkırmızı kesildi ve hiçbir şey diyemedi.

Manuil, aynı çadırda kalacaklarını, önemli rüyaları Kronikçi Niketas'a anlatıp ona yazdırırmak istediğini söyleyince, Stefanos kekeledi, "gizlilik yemini", "tehlike" gibi sözler geveledi. Manuil, "O

zaman rüyaları sabahları konuşacağız ve önemli bulduklarınıizi yazacağız. Kararım budur!” dedi.

Manuil emir vermeye veriyordu ama ne kendisi ne de Stefanos rüyaları nasıl yazacağını biliyordu. Rüya yazmak, yolculukları yazmaya benzemiyordu; ya sırayı şaşırıyordu insan ya da yazarken aklına gelen ayrıntılar yüzünden rüyaya eklemeler yapıyordu. Bu durumda Stefanos gerçekten gördüğü rüyayı mı, yoksa uydurduğu hikâyeyi mi yazdığını anlayamıyordu. Yazdıklarına baktığında gördüğü rüyayı değil, yazdıklarının anlattığı şeyi görüyordu.

Stefanos durumu Manuil'e anlatmaya çalıştı; böyle giderse, gördüğü rüyalarla ilgisi olmayan saçma bir yazı yiğini elde edeceklerini söyledi.

“Ne görüyorsun ki saçma olduğuna karar veriyorsun?”

“Bir rüyamda kendilerine Mogul diyen Tatarların ordusunu İkonyum'u ele geçirmiş gördüm. Daha saçma ne olabilir, bilmiyorum.”

Manuil anlamlı anlamlı başını salladı: “Poli'de* Arap ordusu... Hiç de gülünç değildi.”

“Hayır, onu söylemiyorum. Gördüğüm rüyaya göre İkonyum'da Selçuklu sultani yoktu.”

“Güzel rüyaymış.”

“Orada Karamanos adında bir barbar kavim vardı. Fakat Mogolların düşmanı bu Karamanoslar değil, Otman Beyliği'ydı. Meğer ben İkonyum'daymışım ve Mogollar Angora'da çarpışıp tutsak ettikleri Otman beyini kafese koyup İkonyum senin, Frigya benim gezdiriyormuş da, ona rast gelmişim. Kafesteki kederli sultani gördüm: Adı, Yıldırım'dı.”

“Ha, evet bu gerçekten rüyaymış. Bunu yazmaya gerek yok” dedi Manuil.

“Nihayet!”

Manuil Stefanos'u kınayarak baktı.

“Farkında misin, beş gündür işe yarar tek rüya görmedin. İlk anlattıkların hiç değilse biraz eğlenceliydi. Hele şu demir kuşlar gördüğün rüya! Kiçlarından alev püskürüyormuş! Alev saçan yumurtalar karnından dökülüyormuş...”

Stefanos çocukluğunda kimseyi inandıramadığı şeylerin bu tür rüyalar olduğunu biliyordu. Tam da Manuil'e bunu anlatmak üzere

ağzını açmıştı ki, babası Yannis Aksukos'un güлerek başını içeri uzattığını gördü. Yannis Aksukos, "Ne konuşuyorsunuz öyle fis fis?" dedi.

Manuil de gülümşedi: "Rüyalardan."

Yannis Aksukos içeri girdi. "Hayat ne acımasız" dedi, "Bakin, anneleri elimizden alıyor... Neyse ki rüyalar var da onları ara sıra görüyoruz."

Delikanlılar gülümseyerek ona bakarlarken, Yannis Aksukos iç geçirdi.

"Rüyamda annemi gördüm!"

Stefanos'la Manuil göz göze geldiler; bu bakışmaya, "Bugünlerde herkesin rüyalarla ilgili ne derdi var?" sorusunun yankısı düştü. Komutan Aksukos onların rüyasını dinleyeceğini emin, anlattı: "Annem beni affettiğini söylese de, onun beni affetmediğini hissediyorum. Hani rüyalarda böyle olur ya, bir şey söylersin ama meğerki onu söylemezmişsin."

Yannis Aksukos ana katiliydi. Çocuk yaşıda işlediği bu cinayetin ağırlığını yaşı ilerledikçe taşıyamaz olduğu her halinden belliydi.

"Dağdayız, genç görüyorum annemi, çok genç... Bana Türkçe diyor ki, 'Eve bir uğlu konuk geldi, er adem evde yoğdur, ben ne yedirem içirem?' Karşılık verecektim güya, veremedim. Yüreğimin çarpıntısıyla uyandım. İşte bundan anlarım ki, annem beni affetmez."

Stefanos kızara kızara lafa girdi.

"Baba" dedi, "gördüğün şeye söyleyecek sözüm yok. Ama sannam ki babaannem sana, ona yaptığın şey için azıcık bile kızmış olsun."

"Ona yaptığın şey" dediği kadının girtlağını kesmekti; Yannis Aksukos yüzü ekşiyerek ogluna baktı ve karşılık vermek yerine, "İmparator sabah ava çıkışım istiyor. Ona göre uyuyun, iyi dinlenin. Hadi bakalım" dedi ve iyi geceler diledi. Yaşlı adam uzaklaştıktan sonra geride bıraktığı rüyanın hayali iki delikanlıyı bir müddet oyaladı. Stefanos'un aklına işte o anda, ilk kez rüya denen şeyin bildiğinden farklı olabileceği geldi.

"Rüya görmek nasıldır, bir anlatsana bana" dedi Manuil'e.

Manuil bunu şaka sanarak, delikanlılara özgü içtenlikli kahkahalarдан birini patlattı. Stefanos ciddiyet, utangaçlık ve hüzünle

sorusunda ısrar edince Manuil'in gülmesi daha da çogaldı. Rüyalarında her şeyi olduğu gibi gören adam, rüyanın nasıl olduğunu sorsun, akıl alacak şey değildi!

Stefanos, babasının rüyasını örnek göstererek ne demek istedigini açıklamaya çalıştı.

"Bak, babamın rüyasını düşünelim. Dağda olduklarını söyledi. Annesi çok geçmiş ama oğluyla konuşuyormuş; doğurmadan mı? Bir de şuna dikkat et: 'Eve konuk geldi, adamlar da evde değil' diyor. Babam da bundan annesinin kendini affetmediğini anlıyor. Dağ başındalar, evden söz ediyorlar. Bundan da babam suçluluk duyuyor. Anlattığı şeyin hiçbir mantığı yok. Herkes rüyayı böyle görüyorsa ben ne görüyorum?"

Manuil, Stefanos'un sorusunu anladı ama cevabı yoktu. "Rüyalar, evet, biraz saçmadır" demekle yetindi, düşündü, başını iki yana salladı.

Sonunda Stefanos'un rüya dediği şeyi irdelemek akıllarına geldi: Rüyaları teker teker yazdilar, üzerinde düşündüler. Manuil rüyalarını anlattıkça, Stefanos'un gördüğü rüyaların farkı belirliyordu; zamanla bunları başka şekilde anlatmanın doğru olacağını fark ettiler. Stefanos'un rüyaları masalsı dille anlatılamayacak kadar kesindi, bu durumda Stefanos'un rüya görmediğini söylemek bile yanlış olmazdı. O, insanlardan rüyanın nasıl anlatıldığını öğrenmişti: Uykudayken gözünün önüne dizilen olayları, uyanınca onlar gibi anlatıyordu. Konuşurken konuşmuyor gibi olmaya, evden çıkışınca kendini tarlada bulmaya, falancayı filanca sanmaya onun rüyalarında hiç rastlanmıyordu.

Konuştuğu, Stefanos'un çocukken yalancılıkla suçlanması neden olan ve saçma sapan görünen sözlerinin nedenini anlamaya başladılar. Stefanos'un rüya gören herkese benzeyen tek tarafı, rüyalarının çoğunu uyandıktan sonra unutmasıydı. Fakat bu rüyaların benzersiz bir özelliği olduğu da anlaşılıyordu: Bir nedenle akla gelirse, yaşanacak olaylar tek tek görülüyor, bütün ayrıntılar sıraya giriyor ve ansızın son buluyordu.

Manuil, bu durumun her türlü olasılıklı geleceği, yorumu ve gevezeliği önleyeceği düşüncesindeydi. Stefanos ise tam tersini savunmaktaydı: Rüyalarında gerçeği olduğu gibi görse de bunların kısa bir anı göstermek yönünden her türlü yoruma açık olacağını söylüyordu.

Stefanos çenesini kaşdı, kaygılı görünüyordu.

“Rüyalarımı anladıkça gelecekle ilgili kaygılarım çoğalıyor.”

Manuil alığın biri saydığı Stefanos'un zekâ dolu sözlerinden etkilendi, içtenlikle güldü, gülerken gözleri çizgi çizgi oldu, esnedi ve yatağı işaret etti.

“Haydi, sabah erken kalkacağız, uyuyalım.”

Yataklara uzansalar da gevezelikten fırsat bulup uyyuyamadılar; neden sonra Manuil'in hafif horultusu, Stefanos'u uykusuzluğuya baş başa bıraktı.

Stefanos, ağır aksak aleviyle yalpalayan kandile baktı, dışarıyı dinledi. Gece serindi, yatağın otları ise haşin; yer yer sırtına batan, bacağını kaçırdıran otlara belli belirsiz sövdü. İstemese de babasının gözlerini düşündüğünü fark etti; ölmüş bir Selçuklu beyinin oğlu olan babasının süreğen kederi hep bakişlarından okunurdu: Haçlı Kralı Bohemund'un ganimetî olan, Aleksios'a hedîye edilen, köle olarak yetiştiği sarayda çok sevilen ve ordunun başkomutanı yapılarak başarılarına gururla bakılan Yannis Aksukos'un kederi...

III

Av neşeli başladı: Atları, köpekleri, kapancıları, av toplayıcıları ve muhafizleri ile tam bir curcuna. Yüzlerce insandan oluşan birlik ırmak boyuna indi, düzen içinde önceden belirlenen yerlere doğru açıldı. Hayvanları çember içine alacakları için çok sayıda asker sağa sola dağılmaktaydı, bu askerler av hayvanlarını süre süre ırmak boyundaki düzlige getirecek ve her şey orada tamamlanacaktı.

Dorileon Komesi Andronikos Komninos, suların sığ tarafından kaçabilecek hayvanları geri döndürmek için birliğini irmağın öte yanına sürerken Kamateros'u yanına çağırıldı. Kamateros'un, atını tırısa kaldırıp zaman zaman İmparator'a yaklaşlığını, onun kişisel dostu olmak istediginden, olur olmaz şeyler söyleyerek yaverlerin canını sıktığını görmüştü. Kamateros onu duymadı, heyecanla başka yöne doğru seğirtti. Andronikos, Kamateros'un yeşil fasulyeye olan düşkünlüğünü bildiği için, “Keşke ırmak kenarında bir fasulye bahçesi bulsaydık da şu adamı oraya korkuluk yapsaydık” dedi, gülerek. Kamateros'un kucak dolusu çiğ yeşil fasulyeyi bir oturulta

yediğini herkes bildiğinden, yanındaki yüzbaşıya bakarak devam etti: "Ağaçları da kemirir bu."

Askerler atları ağaçlara bağlayıp mızrakları ellerinde ırmak kenarına dizildi, Andronikos da "Yakınlarda hayvan sesi var mı acaba?" diyerek kulağını ormanın derinliklerine ditti, nal seslerini, bağışmaları dinledi. Yüzbaşı, Kamateros hakkında söylenenlere hâlâ gülüyor; sempatiyle Andronikos'a baktı, sonra askerlerinin yanına gitti. Andronikos bu adamın gülerken bile yüzüne yerleşen utangaçlığı beğeniyordu; bu nezaket ve sessizlik, Agop adındaki Ermeni'yle yaptığı dövüşün sertliğiyle bağıdaşmıyor, yüzbaşının işini bilen ama nazik bir insan olduğunu akla getiriyordu.

İç çekti, ırmağı seyretti, suyunburgaçlanarak akan yerlerine gözü takıldı, sonra kıyıdan kıyıdan giden küçük balıklar gördü. Başını kaldırıp da ormanın derinliklerine baktığında sarhoş gibiydi; bütün seslerin koyulaşıp pesleştigini, renklerin çiğleştigini, geçmişin ve şimdiki zamanın yan yana aktığını, insanın huzurunu kaçırın bir huzursuzluğun yakasına yapıştığını fark etti.

Böyle durumlarda, gördüğü rüyaların tüm açıklığıyla gözünün önüne dizildiğini biliirdi. Bu rüyalar, başkalarının gördüğü rüyalara benzemez, bir olayı olanca açıklığıyla, bütün renkleri, tadları, kokularıyla izler ve hiç ummadığı anda apansız başlayan rüya, apansız sona ererdi.

Uzun deneyimler sonucu, gördüğü rüyaların kesinlikle geçmiş zamana ait olduğunu anlamıştı. Bunu önceleri bildiği söylenemezdidi, çocukluğunda anlattığı şeyleri erken parlmiş bir aklın işaretini sananlar yüzünden, meselenin aslini öğrenmede hayli geç bile kalmıştı. Rüyalarının farkını rastlantı sonucu öğrendiğine şüphe yoktu: Karısı Zoe'nin çocukken başına gelen bir şeyi rüyasında görüp de ona anlatınca kadının kani donmuştu, çünkü Poli'de yaşayıp bir Sırp prensesinin çocukluğunu bilmek, ancak kehanetle mümkün olabilirdi. Zoe o gün bugündür kocasına kâhin gözüyle baktaydı.

Andronikos rüyasında Stefanos'u görmüştü. Stefanos hasır yatağını hisirdatarak uyanıyor, hiç uyumamış gibi bakan gözlerini bile ovuşturmadan çadırın önüne çıkararak çevreyi izliyor ve karargâhın arkasındaki küçük tepeyi aşıkından sonra kuş seslerini dinleyerek, "Ne işim var burada?" diyorodu. O anda korku dolu gözlerle çevresini süzerken duraksıyor ve az ötede yaşılı çam ağaçlarını görüyordu.

Rüyası burada ansızın sona eren Andronikos, Stefanos'un tepeerde, uçurumun kenarında duran yaşlı çam ağaçlarının oraya geldiğini, baktığı yerden kavradı. Fakat Stefanos bunu hangi gün yapmıştı, hiçbir fikri yoktu. Orada ne aramıştı, bunu da bilmiyordu. Geçmiş zamanda olan biteni gördüğü halde, o anda neler yaşandığını anlayamadığı rüyalarından nefret ettiğinden, ağaçlarda yankılanan karga seslerini düşündü, ırmağın köpürerek akışını izledi; sinek viziltisi, karıncalar, alnından yanağına sızan ter... Birden, su kenarına gelen domuz sürüsünü kovalamak üzere bağırgan, ayağa kalkıp kargalarını sallayan askerlerin sesiyle ırkılıp fırladı. Domuzlar istenen yöne doğru kaçtı; askerler de tez elden at bindi ve çemberi daraltmak üzere ileri atıldı. Böylece domuzları çılguna çeviren kovalamaca başladı.

Halbuki Andronikos, geçmiş zamanda ne olduğunu değil, su kıyısında pineklediği zamanın ötesini, örneğin şu domuzların bu raya geleceğini bildiren rüyalar görmek istiyordu. Bir oğlu olacak miydi, Yannis Komninos ile oğulları ölecek miydi, imparatorluk için kendisine şans doğacak mıydı, bunu bilmenin peşindeydi.

Avcı topluluğu bağırip çağrıarak geniş çemberi daralttıkça av hayvanları birer ikişer ele geçiyor, soluk soluğa kalmış hayvanlarla hırs dolu askerler arasındaki can pazarı hızla sona doğru yaklaşıyordu. Yedi ceylan ve iki alageyik avlanmıştı ki, İmparator çemberde yabaneçileri de görünce uğursuzluk getirir diyerek haç çıkardı ve hayvanların gitmesi için işaret verdi. Keçiler, durumu anlamış gibi, telaş etmeden, birbirlerini ezmeden geçip gittiler.

Çember biraz daha küçültülünce, Andronikos ve askerlerinin kovaladığı domuz sürüsü ortaya çıktı. Sıkışmış, nereye gideceği ni şaşırmış hayvanlar telaşla bir o yana bir bu yana dönerek kaçacak yer arıyor, iriyarı ve güçlü bir domuz ise düşmanca bakanak saldırmaya hazırlanıyordu. Çember hızla daraldı, domuzlar korkuya cıyakladılar. İmparator, kargasını o kara, iri domuzun gövdesine sapladı. Hayvan can havliyle, İmparator'u atının üstünden düşürecek kadar büyük bir güçle silkiniyor, acı içinde bağıriyordu.

Domuz çırpinırken İmparator'a destek vermek üzere yanındaki asker de kargasını domuza sapladı. O sırada İmparator'un eli, öne doğru eğilmiş olan askerin okluğununa çarptı. Askerler domuzları yedekteki katırlara yüklemek üzere yere atlarken İmparator eline

baktı, derin yaralar gördü. Yannis Komninos, İmparator'a yakışır bir azametle elini silkeledi ve "Gidelim!" dedi.

Akşamüstü, şıslere geçirilmiş av etleri, uzun zamandır akıllı uslu yemek yememiş askerler için mutluluk kaynağı oldu. Şarkılar söyleniyor, bağış çağrışalarla kaledeki Ermenilere küfrediliyor, yüksek sesle anılar anlatılıyor, bu koca kalabalığın uğultusu uçurumlarda yankılanıyordu. Buharı tütен etleri dudaklarını uzata uzata, acele içinde çiğneyen, ağızları yandıkça "Hoh hoh" diye eti soğutmaya çalışan, birbirlerine "Şunu ye" diyerek et parçası uzatan, su içen, neşeyle bağışıp çağrışan kalabalığın neşesi dorukta'ydı.

İmparatorluk çadırındaki sofraya çok sayıda *komes* ve komutan oturmuştu. Manuil'le birlikte çadıra giren ve utangaç bakışlarla masadakileri selamlayan Stefanos, İmparator'un elindeki sargayı görür görmez irkildi, "Ah!" diye bağırdı; bütün başlar Stefanos'a çevrilince de kıpkırmızı kesilerek öksürdü. Bu yalandan öksürügü yüzüne gözüne bulaştırarak çadırдан dışarı çıktı. Beceriksizce de olsa, o anda boş bulunup olacakları söylemekten uzak duracak kadar düşünme fırsatı bulduğuna şüphe yoktu.

Stefanos çadırдан hızla uzaklaşırken, soylu bir aileden olduğu halde İmparator'un bulunduğu sofraya davet edilmemiş olan Kamateros onu gördü, kıskançlık ve öfkeden sesi titreyerek bağırdı: "Vay Türkoğlu! Ne oldu, domuz eti dokundu mu?"

Stefanos durdu, bu adamı hiç kimsenin sevmeyişinden güç alarak diklendi; duruşunda, bir çocuk karşısında bile kekeleyebilen bildik halinden eser yoktu.

"Eminim kemikleri yalamak sana dokunmuyordur."

Dev cüssesiyle ayağa fırlayan Kamateros, "Öldürürüm seni, kendine gel!" diye bağırdı. Gözlerinden hayli yukarıda olan kaşları aşağı inmişti, bakışlarında yıldırımlar çakıyordu.

Bağrışmayı işten Manuil çadırдан çıktı, Stefanos'u oradan uzaklaştırırken fisildayarak ne olduğunu sordu. Genç Yazıcı, Kamateros'a kızıyordu hâlâ: "Kendini bilmez. Ayı!"

"Bırak şu herifi... Biraz önce, diyorum. Babamın sofrasında hanı... Ne oldu? Ne gördün?"

Stefanos'un akılda başına geldi, Manuil'in yüzüne baktı, kekeledi: "Fe...Felaket."

"Ne?"

Manuil'in gözleri korkuya iri iri açılmıştı, nasıl bir felaket haberini alacağını bilmeyen, yalvaran bakışlardı bunlar. Stefanos destek olmak için Manuil'in kolunu kavradı: "İmparator tehlikede!"

Manuil, "Nasıl?" diyebildi. Bir anlığına bile olsa, Manuil'in Stefanos'tan nefret ettiğini hissetmek mümkünü; babasının başına gelen şey neyse, bunun nedeni Stefanos'muş gibi bakması bunu gösteriyordu. Stefanos da bu bakışı fark etti ve biliciliğin yalnızca düşman kazandıracağını anlamanın telaşıyla, "Manuil" dedi, "şu andan tezi yok, hemen hekimi çağırmalıyız. Babanın elindeki bez zehirli ve onu yavaş yavaş öldürüyor."

Manuil yılların alışkanlığıyla Stefanos'a bağırdı.

"Niye şu ana kadar söylemedin? Niye?"

Stefanos da suçlu gibi kızardı, sorusuna alacağı karşılığı beklemeden uzaklaşan Manuil'in ardından bakakaldı. Haksız yere suçlanmanın ve itilmenin öfkesiyle İmparator'u da, oğluna da, şuna da buna da küfretti, kalabalığa dalıp üç gün sonra buralardan gideceğini bilmeyen askerlere giptayla bakarak dolaşmaya çıktı. "Ne mutlu size" diyordu, "Geleceği bilmemek ne güzel şey!"

O gece İmparator'un elini yaralayan okluğun sahibi olan asker araştırıldı, ordu komutANI Yannis Aksukos onun kim olduğunu bulmak için adeta yırtındı, fakat hiçbir sonuç alamadı. İmparator, "Amma da abarttiniz" diyerek elini hekime uzatırken Manuil bağırdı: "Babamın yarasına bezi kim sardı?"

Bu soru can alıcıydı, şaşkın bir sessizlik oldu.

"Çıksın ortaya!"

Bezi çadirdakilerin hiçbirini bağlamamıştı. Yannis Aksukos aparatopar dışarı çıktı, az sonra da adı Eustratos olan, Agop'la dövüşüp onun kalkanını ikiye bölen yüzbaşıyla döndü. Aksukos, bezi yüzbaşının bağladığını hatırlamıştı.

"Sen mi bağladın?" dedi bile bile Manuil.

"Evet, Vasilef'in eli kaniyordu, 'Bez var mı?' dedim, elime bez ve yağ ver..."

Manuil, "Kim?" dedi adamın sözünü keserek.

Yüzbaşı şaşkındı. "Ben o sırada çömlekten merhem çıkarıyorum, sadece önume gelen beze baktım" dedi, "Bu bezi kimin verdigine bakmak aklıma gelmezdi ki..."

"Peki o zaman, uzat kolunu."

Yüzbaşı uzattı. Manuil, uzatılan kolda hançeriyle bir kesik açtı, kan yürüyünce bezi uzattı. "Bastır bu bezi koluna" dedi, "Sar iyiçe... Çadırın önünde otur."

Yüzbaşının gözleri endişesini açığa vuruyordu. Manuil bir süuya seslendi.

"Gözün bunun üstünde olacak. Bez hep sarılı kalsın."

Yannis Aksukos bakışları beze takılmış, öylece duran yüzbaşıının kulağına eğildi, "İmparator'u nasıl zehirlediysen, sen de öyle zehirleneceksin" dedi.

Yüzbaşı Eustratos haksızlığa uğradığını açıkça gösteren, yu-rekten bir çığlık attı: "Bunu nasıl yapabilirim?" diyordu. Yannis Aksukos bu davranışını görür görmez adamın sucsuz olduğuna mı inandı, yoksa sonuç artık ne olursa olsun değişmez, diye mi düşündü bilinmez, Manuil'e "Yüzbaşının suçu olmadığını düşünüyorum" dedi. Manuil de aynı düşüncede olmaliydi ki, Eustaitos'un serbest bırakılmasını işaret etti.

Stefanos, İmparator'u öldürenlerle ilişkisi olmadığı halde için iç-in kendini savunan cümleler kuruyor, "Ben yapmadım ki bunu" diyordu.

Manuil, kolunu tutu tutu giden yüzbaşının arkasından baktıktan sonra Stefanos'a yaklaştı ve yine kınayarak ama bu kez üzüntüyle "Keşke" dedi, "ava giderken babamın yaralanacağını görseydin. O zaman bu sonucu önleyebilirdik."

Stefanos durdu, düşündü, söyleyeceği sözü aradı ve neden sonra o anda anladığı ve ömrünce hep etkisinde kalacağı şu cümle dudaklarından döküldü: "Rüyada gördüğüm şeyin değiştirilmesi mümkün değil."

"Kader işte bu!" diyerek ağladı Manuil.

Stefanos büyük acılar karşısında yaşanan suçluluk duygusuyla kekeliyordu.

"Kader sa... Saçma... Kader yok. Şöylediyorum: Bir gelecek zaman var, bir de şimdi. Eğer gelecek zaman, şimdiki zamanın içinde olsaydı o zaman kader olurdu."

Manuil, işittiği sözlerin büyüklüğünden kulakları uğuldayarak Stefanos'a baktı: Bu adam ne rüya görürse görsün, Manuil'in gözünde hep alıktı. Böyle bir sözü söyleyebilecek zekâya sahip miydi gerçekten? İyi de çocukluktan beri neden tuhaftı Stefanos? Kızarır, bozarır, söz söyleyemezdi; düşündüğünü sanırdın, uykuya dalmış

olurdu, susacak sanırdın sözü uzatırıdı. Taşkıń tavırları yoktu, seyrek gülerdi, pes dedirtecek kadar suratsızdı...

Manuil, "Neden hiç neşeli olmadın sen? Neden oldum olası böylesin?" dedi ansızın.

"Bugün mü? Böyle bir günde mi?"

"Hayır, ömrün boyunca... Sormak bugün akıma geldi: Neşeli günün oldu mu hiç?"

Stefanos ellerini kenetledi ve parmaklarına bakarak konuştu: "Sonrayı göremeyen insanlar içindir neşe."

IV

İmparator'un başına gelen felaket ordunun morali bozulmasın diye saklansa da çift kartallı sançağın altındaki telaş, çadırda işlerin kötüğe gittiğini gösteriyordu. Bitmek tükenmek bilmeyen, eziyetlerle dolu üç gün, tavşan uykularında geçen zamanı dayanılmaz hale getirmiştir. Her an ölümü beklenen, ne zaman uyuyup ne zaman uyandığını şaşırın İmparator'un zor zamanında yanında olmak isteyen yakınlarının bakışları süzüldü, gözlerinin feri sönü.

İmparator, büyük oğlu Isaakios'u Poli'de vekil olarak bıraktığı, küçük oğlu Manuil'i yanına aldığı için, Komninoslardan çok Kantakuzenos, Dukas, Angelos soyundan ikinci derece akrabalar ölümcul hastanın başucunda bekliyor, başpapazın okuduğu bitmek tükenmek bilmez duaları dinliyorlardı. Bu akrabalar içinde Yannis ve Manuil'den başka Komninos soyundan gelen üçüncü kişi Andronikos'u ve onu ortalıkta gören yoktu.

Andronikos uzaklarda değildi aslında; karargâhın arkasındaki küçük tepede, ağaçların altında Kamateros'la birlikte yıldızları seyrediyordu. Yeme içme işlerinde doğuştan becerikli olan Kamateros nereden bulduysa şarap getirmiş, bir Komninos'la ahbab olma fırsatını kaçırırmak istemediği için Andronikos'u içmeye çağırılmış; şarabin acıları çekip alacağına, onun içinde gerçeklerin bulunduğuuna, şarabin Tanrı'nın kanı olduğuna varincaya kadar ne kadar bildik laf varsa hepsini ederek kupaları topladılar. Acılı görünmeye çalışan Andronikos çakırkeyif olduktan sonra kırk kırk güllerdek, yaşam ve ölüm üzerine harciâlem laflar etmiş ve gökyüzünü seyre dalmıştı.

“Ben” dedi Andronikos, “yıldızların hareketini okur, çok güzel fal bakarım.”

Kaşları gözlerinden fazlaca yukarıda olan Kamateros ona baktı, Andronikos'un sözlerine devam etmesini bekleyen bakışlarında garip bir ışık vardı.

Andronikos, “İmparator kesinlikle ölecek” dedi, “Bak, bunu Uranos söylüyor. Mars, elinde mızrakla yeni imparatoru bekliyor ama haberci Hermes arkada durduğu için yeni imparator kim olacak, bunu göremiyorum.”

Andronikos'un işaret ettiği yerlerde ne Hermes ne Mars ne de Uranos gören, bunları zaten görse de tanımayacak olan Kamateros, uydurukçu olduğunu düşündüğü arkadaşına alaycılığını saklamayan ışılıtlı dişlerle güldü ve testiyi kupanın üstüne eğerek şarap doldurdu.

Andronikos şüphesiz uyduruyordu, üstelik Kamateros'un neler düşündüğünü bilecek kadar da zekiydi. Daha bu sabah Kamateros'un geçmişlarıyla ilgili rüya gördüğü için onu yavaş yavaş tava getiriyor, az sonra yaratacağı eğlencenin keyfini çıkarıyordu.

“Ben elbiseye bakar, sakala bakar her şeyi görürüm” dedi, iddiasını artırarak.

Kamateros, “Ben de elime bakar hiçbir şey göremem” diyerek karşılık verdi.

“Ele bakmayı sevmem. O tür falcılık düşkünlerin işidir.”

Meraklanmaya başlayan Kamateros boğazının gıcığını temizleyerek sordu: “Elbiseye bakarak ne görür ki insan?”

Andronikos bu soruyu bekliyormuş gibi doğruldu; daha önceden Kamateros'un miğferini gözüne kestirmiştir. Kamateros'un önünde, yerde duran miğferi eline aldı, evirdi çevirdi, derin derin düşündü. Kamateros'un ödünü koparan bu sessiz inceleme, giysilerde devam etti ve neden sonra Andronikos konuştu.

“Avda, İmparator keçileri serbest bıraktığı anda ona sövmüşsun. Miğferin bunu söylüyor.”

Kamateros duraksadı, bu doğruydu. Fakat o anda yanında duran biri pekâlâ keçilerin saliverilmesine kızdığını anlayabilirdi. Andronikos asıl darbeyi henüz vurmamıştı, sözünü sürdürdü.

“Keçi eti sert olabilir ama oğlağı ateşte döndürdün mü keyfi büyük olur’ demişsin, giysilerin de bunu söylüyor. İmparatora, ‘Kara kafalı domuz, keçilerden korkacağına kendine bir bak’ demişsin, işte, miğferinin şu yamru yeri onu anlatıyor.”

Kamateros istavroz çıkararak gözlerini havaya diki, mırıl mırıl dua okudu.

“Manuil sana beni işaret ederek ‘Andronikos’u gözünden kaçırma, kaçip gidecek olursa ensele’ demiş. Bunu kemerindeki boncuktan anlıyorum. Hem ayrıca, dün sabah yan çadırda hırsızlık olmuş. Bak, boncuğa bak, tam bunu söylüyor. Kaybolan nedir, dur bakayım... Bir komesin altın kolyesi.”

Kamateros korku dolu gözlerle Andronikos'a bakıyordu artık. Andronikos adamın dolağını işaret ederek: “Bak, dolağının bağları diyor ki, sanırım o kolye, şu testideki şaraba dönüşmüştür. Sen de bu testideki şarabı tadar tatmadan altın tadı alacağımı düşünmeden, beni içmeye davet etmişsin.”

Kamateros ürpererek doğruldu, “İsa aşkına!” dedi, “Korkunçsun! Hem de iftiracısın!”

İnsan, eğer zararına ise olanı bütün açıklığıyla görenlere ve söyleyenlere saldırmak zorunda kalır. Kamateros her şeyi olduğu gibi söyleyen ve bilen bu adamdan ölesiye korkmuştu, başına iş getireceği düşünerek hemen toparlandı ve üstünü başına çırپıp migferini başına geçirdi, “İnsan içince bu kadar da sapitmaz ki” dedi.

Şüphesiz Andronikos'un içerek sapıttığı yanlışı, Kamateros bunun farkındaydı. Andronikos gülümşedi, “İçince fena olurum ben” dedi, “Sen bana aldırma. Tut elimden de bir ayağa kalkayım.”

Kamateros elini uzattı, fakat adamın ziplayarak ayağa kalkmasından ötürü yüreği ağızına geldi. Şüphesiz iriyarı ve güçlü olsa da, Andronikos'un önünde kendini ezilmiş hissetmekteydi.

Andronikos, o küçük tepeden meşalelerle aydınlanan düzlige baktı; ortalığa bir hüzün yayılmıştı ve imparatorluk çadırından gelen duanın tekdüze miriltisi bu huznun gözle görülür hale getirmiştir. O anda asıl, gördüğü başka bir rüuya meşgul olan zihni onu düzlige çekiyor, sürekli nasıl punduna getirip de Stefanos'la konuşacağını kafasında kuruyordu.

Rüyasında Manuil ve Stefanos'u görmüştü. Fakat çadırda fısıltıyla sürdürülen bu konuşma öyle bir yerde başlayıp öyle bir yerde son buluyordu ki, konuşulan şeyin ne olduğunu bütün açıklığıyla kavramak mümkün değildi.

Andronikos'un rüyasında, Stefanos, Manuil'e nasıl rüya gördüğünü sorunca, Manuil kahkahalarla gülmeye, Stefanos sorusunda ısrar ettikçe de öbürü daha çok gülmeyecekti. Stefanos ısrarla baba-

sının rüyasından söz ediyor, dağ başındaki kadının “Evde konuk var” demesinin saçılığını göstermeye çalışıyordu.

Manuil, “Rüyalar, evet, biraz saçmadır” dediğinde Andronikos uyanmıştı; o an en kıymetli bilgiyi alacakken yakalanan bir casusa benzediği söylenebilirdi. Öfkeyle solumuş, kafasını taşlara vurmak istemişti. Çünkü rüya anlamsız bir yerde başlayıp anlamsız bir yerde kesilmese, buradan geleceğe doğru akan bilginin ipucunu yakalayabilir, hep merak ettiği o şeyin arkasından koşabilirdi.

Andronikos, çitir çitir eden otları ezerek Kamateros’la birlikte karargâh çadırına doğru yaklaşırken, Stefanos'un kendisi için ne kadar önemli olduğunu anlamamın dikkatiyle sağı solu kolaçan ediyor, onu konuşturmanın hayalini kuruyordu. Çünkü İmparator ölmürse, başına gelecekleri tahmin etmekteydi; yapması gereken şey ata binip derhal uzaklaşmak, Rum Sultanlığı'na sığınmaktı. Fakat Stefanos'ta rüyalarla ilgili bir gizemin bulunduğu fark etmek onu buraya mihlamiş, ölüm pahasına buradan ayrılamaz olmuştu. Ayrıca kaçmak için hiçbir girişimde bulunmaması da onun taht kavgasında taraf olmayacağına işaret sayıldılarından, kimse üstüne gitmemiştir.

İmparatorluk çadırından dışarı süzülen gölge, çadırın önünde durup miğferini başına geçirdi, yüzünü ovuşturup havaya baktı. Stefanos'tu bu. Nasıl ve nerede karşılaşacağını bilmediği o kadınla olmadık bir zamanda burun buruna gelen tutkulu bir aşık gibi yüreği ağızına gelen Andronikos, soluğu tıkanarak ona doğru yürüdü ve yaklaşırken öksürdü. Stefanos geleni tanıyip sert sert baktı. Şüphesiz bu bakişa kinamavardı, kızgınlık da apaçık görünyordu.

Andronikos merakla elini iki yana açtı, utangaç Stefanos'un kızardığı karanlıkta belli olmadığından, sert sert baktığını düşündü.

O sırada Manuil de çadırda çıkmış, Stefanos Andronikos'u işaret ederek, “Geldi İmparator'a söyle” dedi.

Bu kritik bir andı, çünkü Stefanos rüyaya gerceği karıştırmıştı: Rüyasında, Manuil'in imparator ilan edilmesine öfkelenen Andronikos amcasına küfrediyor, “Sıra Isaakios'tadır” diyordu. “Adam öldükten sonra yüzüğü parmağından çıkardılar, Manuil'in parmağına takıldılar. Bu hiledir, bütün komutanlar ve akrabalar hile yaptı, böyle imparatorluk töreni olur mu?” diyerek Yannis Aksukos'a da sövüyordu. Oysa Manuil'in imparator ilan edileceğini henüz kimse bilmiyordu. Bu durumda Stefanos, Andronikos'a henüz yaşanmadı bir şey için kızmaktadır!

Andronikos hayretle ona bakarak “Ne sövmesi?” deyince akı başına gelen Stefanos, “Se... Sen misin? Tamam, yok bir şey” diye-rek konuyu değiştirmeye çalıştı.

Andronikos üsteledi.

“Hayır, beni görünce tanıldın... Lafı değiştirme.”

Sıkışan ve Manuil’den yardım bekleyen Stefanos’un sesi titre-meye başladı.

“Ama sen değil... Bir... Asker...”

Manuil, yine salak salak konuşmaya başladığını düşündüğü Stefanos'a ters ters bakarken, Andronikos üstelememesi gerektiği-ni birden fark etti ve elini Stefanos'un omzuna koyarak, “Tamam” dedi.

Andronikos'tan yayılan kokuyu püf diyerek uzaklaştmaya çalısan ve yüzünü ekşiten Manuil alayçıydı: “Bir testi şarap kokuyor-sun.”

Andronikos, Kamateros'u işaret ederek gülmüşti.

“Adamınla yolladığın şarabı içtim, testi güzeldi ama içindeki pek güzel değildi. Neler yapacağımı, böyle gizlenmesi zor adamlar kul-lanarak anlamaya çalışacağımı, benimle konuşarak anlayabilirdin.”

Manuil, Kamateros'un her şeyi adamın avcuna yazdığını zan-nettiği için bocaladı. Kamateros ise korkuya başını sağa sola sal-hiyordu.

O anda içерiden Yannis Aksukos çıktı, Manuil'e hüzünle baktı ve İmparator'un onu çağırduğunu söyledi.

Hemen içeri girdiler: İmparator'un vücudundaki şışkinlik azal-mış görünmüyordu, sönmeden önce parlayan mumlar gibi canlandı-ğını söylemek de yanlış olmazdı. Kesik kesik soluyor, çadırdakilere kısa bakışlar yollayarak elinde tuttuğu haçı süzüyor, derin soluk almak istediginde gözünü yukarı dikiyordu.

“Dostlarım...” dedikten sonra duraksadı, gözüyle su istedi, ba-şucundaki papaz kupayı dudağına dehdirdi. İmparator bir yudum su içtikten sonra kesik kesik soludu: “Gidiyorum. Böyle bir anda... Ben... Ne zor konuşmak... Ben öldükten sonra yerime...”

Yine su istedi, yine dudağını ıslattı.

“Benden sonra Manuil'in imparator olması vasiyetimdir.”

Şaşkın bakışlar Manuil'in üstüne toplandı, Andronikos huzur-suzdu, sağa sola baktı, mırıldanmalar oldu. İmparator konuşacak halde değildi. Gözüyle Yannis Aksukos'a işaret etti.

Aksukos sakalını sıvazlayarak sağa sola baktı, sesi titriyordu.

“İmparatorumuzun huzurunda onun sözlerini size bildiriyorum: *Becerileri ve gücü kuvveti kıyaslandığında*, diyor, *bu görevde büyük oğlum Isaakios'un layık olduğuna şüphe yoktur.*”

Herkes İmparator'a, bu söz için ne diyecek, der gibi baktı, o da doğrudur, anlamında gözünü açıp kapattı. Aksukos devam etti.

“İmparatorumuz, *eğer babalık sevgisiyle davransam*, diyor, *hiç duraksamadan yerime Isaakios geçsin derdim. Fakat burada ölçüm Tanrı'nın öğütleridir.* Çünkü, diyor, Musa, Harun'dan küçüktü. Davud kardeşlerinin en küçüğüydi.”

Aksukos duraksayıp çevresine göz gezdirdi ve İmparator'un özellikle şu sözleri söylemek istediği belirterek devam etti.

“İmparatorumuz, Tanrı'nın insanlar gibi yüze bakmadığını söylüyor. Tanrı gözlerini ılımlı ve yumuşak olana çevirir, diyor. Isaakios'un çabuk öfkelenen yapısının adalete engel olacağını düşünüyor. Her becerisiyle Isaakios'a denk saydığı Manuil'i, yaşı küçük olsa da yumuşak huylu olması yönünden üstün bulduğunu, imparatorluğu onun hak ettiğini belirtiyor.”

İmparator yine gözüyle söyleneni onayladı ve titrek elini uzattı, yüzüğün çıkarılmasını gözüyle işaret etti.

İmparatorluk mührü bulunan yüzük çıkarıldıktan ve Manuil'in başına imparatorluk sargası bağlandıktan hemen sonra Yannis Komninos hırıltıyla gerindi. Yannis Aksukos İmparator'un olduğunu anladığı halde törene ara vermedi; Manuil'in parmağına imparatorluğun nişanını taktı, kırmızı imparatorluk ayakkabalarını ve erguvani kaftanı giydirdi.

Bundan sonra telaşlı koşuşturmalara başladı, İmparator'un ölümü borular çalınarak ilan edildi ve Manuil Komninos yeni İmparator olarak ilk emrini verdi: “Orduğahı toplayın, kuşatmayı kaldırın.”

İmparator'un öncelikle Poli'ye dönmek ve iktidarına sağlamlaştmak için bu kararı verdiği kuşku yoktu.

V

Ballı sargılarla iyice örtülen Yannis Komninos'un cesedi, Misis'ten gemiye bindirilerek Poli'ye gönderildikten sonra ordu yola çıktı. Poli'de, yeni imparatorun nasıl karşılaşacağı bilinmediği için, ordu

komutanı, dükler ve *komes*'ler toplanıp ne yapılması gerektiğini düşündüler. En iyisi orduyu bölmeden, güç gösterisi yaparak gitmekti. Hatta yol boyunca geçilen *thema*'lardan* seçkin birlikler derleyip şehre girmenin daha doğru olacağı kararına varıldı.

Ordu Komutanı, *Büyük Domestikos* Yannis Aksukos yeni imparatora bağlılığını bildirdiği için iktidar savaşının en büyük taraflarından biri olan askeri oligarşının desteği sağlanmış görünüyordu. Yine iktidar için savaşan Kantakuzenos ve Kontostefanos ailelerinin desteği Manuil'den yanaydı. Ayrıca *Teofilos* olarak da adlandırılan, Khora Manastırı'nın yöneticisi Teodoros'un da Manuil'den yana olacağı bilinmekteydi. Gerçekte Manuil'in imparatorluğuna itiraz edenlerin Komninos soyundan gelen bütün kuzenler ve kardeşler olduğuna şüphe yoktu. Anna Komnina, imparatorice olmak için çok çabalamıştı ve iddiası henüz sona ermemişti. Toroslarda ölen Yannis Komninos'un ablası Anna, hem kocasını hem de kendisini bu uğurda mahvetmiş, sonunda manastırı kapatılmıştı. Yannis'in en büyük oğlu olduğundan, geriye Isaakios'la Manuil'den birini seçmek kalmıştı.

Şüphesiz büyük meclis toplanmadan, böyle emriyaki yoluyla imparator tayin etmek Komninos soyu başa gelmeden önce biraz zordu. Fakat dede Aleksios'tan bu yana Komninos soyu, askercil eğilimleriyle üstünlük elde etmiş, hem de askeri gücü tapar olmuştu. Bu nedenle Yannis Komninos düşünsel bakımdan etkileyici olsa da, Manuil gibi savaşçı olmayan Isaakios'u kendi yerine öneremezdidi. Isaakios'a yönelik o yetenek övgüleri ve öfkeli kişilik eleştirisi boş laflardan ibaretti.

Fakat Poli'de hesapta olmayan anlık gelişmelerin, bilinmeyen iktidar kumpaslarının ayağı sımsıkı yere basan imparatorları bile yere serdiği bilindiğinden, Manuil kendini bütünüyle sağlam ve güvende hissetmiyordu. İmparatorun oğlu değil de yeğeni olduğu için şansı çok az olsa bile, Komninos soyundan geldiği için daima imparator olma iddiası taşıyan Andronikos onu korkutmaktaydı. Manuil, ağabeyi Isaakios'un taraftarlarından çok, Andronikos'un güçlü karakterinden çekinmekteydi. Herkese kendini sevdirebilen bu adamın insanları etki altına alma gücü büyüktü. Andronikos'un birliliğinin başına geçerek Poli'ye doğru yürümesi de, işte bu nedenle Manuil'e meydan okuma gibi görülmektedir. Poli'de neler olacağı, çatışma çıkıp çıkmayacağı, Isaakios'un isyana kalkışıp tahtı

isteyip istemeyeceği, Andronikos'un ne yapacağı soruları onu kaygılandırmaktaydı. Bu durumda, gelecek hakkında konuşmasını istediği tek insan olan Stefanos'u sürekli sıkıştırıyor, ona rüyalarını soruyordu. Üstelik bildiği sırrı, güvendiği insanlara hemen neşyele anlatanların şımarıklığıyla, Stefanos'un rüya yeteneğini Yannis Aksukos'a anlatmıştı.

Ordu Komutanı Yannis Aksukos, oğlunun baba desteğiyle imparator yazmanı yapılmış basretsiz bir adam olduğunu düşündüğünden, Manuil'in anlattıklarını boş bakışlarla dinledi. Hatta Manuil, anlatırken sırayı karıştırdığı, bazı şeyleri tanık olmuş gibi değil de, işitmiş gibi aktardığı için Yannis Aksukos, Manuil'i uyarma ihtiyacı hissetti: "Yakında nasıl salaklıklar yapacağına tanık oluruz!"

Şüphesiz bir biliciye ihtiyaç duymakla birlikte, sezgiyle apaçık bilgi arasındaki farkı öğrenmeyecek kadar genç olan Manuil, Stefanos'un hem de babası tarafından böyle aşağılanmasıından zevk duydu. Çünkü çocukluğundan beri hep küçük gördüğü Stefanos'un imrenilecek bir donanımla karşısına çıkmasına biraz içerlediğini hissediyor, fakat bunu kendine bile itiraf edemiyordu. Üstelik Stefanos'un, birdenbire rüya göremez hale geldiği için paniğe kapıldığına dikkat etmiyor, genç adamın imparatora anlatılmaya değer şeyler bulmak için neredeyse paralandığını anlayamıyordu. Bu rüyasızlık halinden ötürü Stefanos'a suçluymuş gibi davranışları Manuil, geleceğinin belirsizliğini ve olası kötülükleri de onun hesabına ekliyor, yoğunla hakareti peş peşe sıralıyor, Stefanos'u babasının yanında bile aşağılamaktan sakınıyordu. Doğrusu kendine hiç benzetediği ogluna edilen hakaretleri az bile bulan Yannis Aksukos, böylesi durumlarda İmparator'dan daha fazla kızarak oğlunu azarlıyordu.

Bu kadar insan arasından yalnızca Andronikos, Stefanos'taki başkalığı görmüştü; sürekli onunla konuşmak için bahaneler arıyordu. Fakat Stefanos, Andronikos'tan kaçıyor adamın, "Küfredeceğimi nereden bilden?" sorusuna ne yanıt vereceğini bulamadığı için, onu gördüğü her yerde düpedüz saklanıyordu.

Yalnızlığın işlek zekâları bile köreltiği bilinmez değildir; Stefanos'un, hiç sevgi ve ilgi görmediği İmparator'un yapısını kavraması bu nedenle zordu. İnsanın kendisine yararlı şeyler tek başınayken anlayabilmesi için bağımsız bir ruhu olmalıdır; o da Stefanos'ta yoktu.

Stefanos'un ilgisini çeken şeyler, gündelik yaşamın basit ayrıntılarıydı. Yürüyüşleri insanda hüzen uyandıran öküzler, araba tekerleklerinin gıcırtıları, nal sesleri ve koca ordudan yükselen toz bulutu hakkında uzun uzun konuşabilirdi. O, nesnelerin ve insanların hareketinde saklı duran, anlatılması yararsız görünen şeylerle ilgilenmeyi seviyordu. Koca bir odun yığınının önune oturup ufak ufak yanmaya başlayan, yalımı ejder dili gibi uza- tan, güçlenen, büyüyen ateşi zevkle seyredebildirdi. Stefanos için anne karnındaki bebeğin soluk almadan nasıl yaşadığı sırdı, aynı şey yumurtadan çıkan civciv için de geçerliydi. O, geleceğe dair rüyalar görecek bir akıl değildi; böyle rüyalar göreceğine sırrını bilemediği bazı nesnelerin gizemini açıklayan kitaplar bulsa hiç fena olmazdı.

Akı şeytanca çalışsa, bilicilik yoluyla herkesi parmağında oynatması işten bile olmayan Stefanos'un bu hale düşmesi saçma görünebilir; oysa bir insanın elinde ne olduğundan çok, aklının o şeyle nasıl ilgilendiği önemlidir. Stefanos'un aklı, zihni dolduran şeyler kabul etmiyor, o da bundan ötürü acı çekiyordu.

Manuil bile bazen Stefanos'u uzaktan izleyip ona acıyor, "böylesi sefil bir ruhun dalına yuva yapan rüya kuşuna" kıziyordu. Oysa geleceği bildiren kuşlar kendi dalına konsa, bu beyinsiz yaratığa da geçmiş anlatan kuşlar gelse daha iyi olmaz mıydı? Geleceği bilmek böyle bir zavallının elinde bilgisizlik haline gelmemiş miydi? Azametle ilerleyen şu ordunun şehir kapısına varınca sırtını kendisine dönüp dönmeyeceğini anlamak isteyen imparatorun elinde, geleceği bilen ama söyleyemeyen bir ahmanın bulunması talih sayılabilir miydi? Hem Andronikos'a ne yapılmalıydı, en azından bunu barı bilemez miydi bu salak?

Yannis Aksukos, Manuil'in Andronikos'la ilgili gerginliğini bildiği için sabırlı olmasını öğütledi: "Poli'ye bir menzil kala Andronikos'u tutacak, boynuna ip takarak yürüteceğim. Poli'de işler nasıl gider görürüz. Kötü giderse o zaten ölü, iyi giderse de yaşaması imparatorun buyruğuna bağlı olur."

Manuil'in ordusu Tuz Gölü'nün kıyısındaki Taksara'ya girdiğinde, hatırlı sayılır büyülüklükte bir topluluk tarafından karşılandı. Karşılıyıcılar arasında adet olduğu üzere ağıtçılar vardı. Hiç tanımadıkları ölü İmparator'a anlaşılmaz sözlerle müzik uydurarak ağlayan bu kadınlı erkekli topluluk duygulu değil de can sıkıcı görü-

nüyordu. Bu belki de Stefanos'a böyle gelmişti, çünkü Andronikos onlara hiç de canı sıkılmış gibi bakmıyordu. Hatta kısa sürede onları taklit etmeye ve –çevresindekileri gülmemek için yüzünü saklamak zorunda bırakan– sözler uydurmaya başladı. Andronikos'un olağanüstü bir dil yeteneği olduğu, iyi taklit yapabildiği, insanları eğlendirmeyi sevdiği anlaşılıyordu.

Taksara *Themasi* ileri gelenleri, soyuları ağırlamak için hazırlık yapmıştı. Tuz Gölü'nün bataklıklarına doğru kurulan çadırlarda, konusu ölüm ve cennet-cehennem olan şeyler konuşuldu, üzüntülü sözler söylendi, sıkıcı konuşmalar yapıldı.

Yemekten sonra, göl kenarında, ırmağın sazlığı gezen Stefanos, Andronikos'la karşılaşınca şaşmadı; ne yaparsa yapsın bu adamdan kurtuluş olmadığını anlamıştı. Fakat utangaçlığını ötürü ona kendisini rahat bırakmasını söyleyemedi; kızarıp bozarak sazlığa, kuytulardaki ördeklerle baktı.

Andronikos hiç duraksamadan, "Bir rüya gördüm" diyerek söze başladı. Stefanos sessiz kalsa da boylu boyunca sarsıldı, yüzüne dalga dalga yayılan kızılığın sıcaklığını kulaklarında hissetti. Falcıların geleceği değil, geçmiş'i bildikleri için fal bakabildiklerini fark eden Andronikos, acımasızca başladığı ruhsal yağmayı derinleştirdi.

"Rüyamda sen ve Manuil konuşuyordunuz. Baban bir rüya görmüş, sen rüyayı saçma buluyordun. 'Rüya nedir?' deyip duruyordun sürekli, 'Eğer rüyalar böleyse, benim gördüğüm şey nedir?' diyordun."

Stefanos'un dili tutulmuştu. Andronikos, "İyi misin?" diye sorunca, gereksiz yere öksürdü, göle baktı, "İyiim" dedi.

"İmparator ölmeden önce benim ona sövdüğümü söylemiştin. Bunu, ben daha henüz sövmeden nasıl bilden?"

Düşünceli bir sessizlikten sonra Stefanos karşılık verdi.

"Sövdüğünü söylediğim için sövmüşsündür!"

Andronikos içtenlikle güldü, "Akıllica bir cevap" diyerek onu süzdü: "Zaten sanırım senin akıllı olduğunu bu koca orduda benden başka ne bilen ne de düşünen var."

"Ben akıllı değilim" dedi Stefanos.

"Bana güvenmeyerek akılsızlık ediyorsun. Eğer akılsız olsaydın, seni hemen avcumun içine alır kuş gibi öttürürdüm. Oysa şimdi susuyorsun."

Stefanos karşılık vermedi.

Andronikos onun giysilerine parmağının ucuyla dokundu, iyice sokulup miğferine baktı, kemerini gözden geçirdi.

“Ne yapıyorsun?”

“Ben giysilerden bile insanın içinde olan biteni okurum. Bunu biliyor muydun?”

“Pek eğlenceli... Yani nasıl?”

“Örneğin şu kumaşın kıvrımı bana, senin Toroslarda, bir sabah telaşla uyanıp çadırın dışına çıktıığını, uçurumun kenarındaki ağaçlara kadar yürüdüğünü söylüyor.”

Stefanos söyleyecek söz bulamadı, gülmeye başladı. Andronikos sözlerini sürdürdü.

“Miğferindeki çıkıştı, o sabah gezintisine niçin çıktıığını bilmediğini anlatıyor. Sonra bak, kemerinin üstünde bir çentik var...”

Stefanos titreyerek Andronikos'un gösterdiği yere baktı, heyecandan ne yapacağını şaşırmıştı.

“Kemerin, Stefanos! Kemerin diyor ki, benim sahibim gaipten birtakım rüyalar görüyor.”

Stefanos korktu, gitmek istiyordu. Andronikos onu kolundan tutarak durdurdu: “Nereye?”

“Uykum geldi benim, gitmeliyim!”

“Benden niye kaçıyorsun? Bak, daha gün bile batmadı. Uyku perileri bu saatte insanın gözüne kara ışıklı tozları dökmeye gelmez.”

Stefanos o anda bütünüyle çözülecek, her şeyi itiraf edecek haldeydi. Fakat öylesine allak bullak olmuştu ki, konuşacağı şeyi istese de bulamaz, anlatacaklarının neresinden başlayacağını seçemezdidi. Andronikos durumu kavramıştı, çaresi olmayanların umutsuz sesiyle, yalvararak Stefanos'u sarstı; son bir umutla konuştuğuna şüphe yoktu.

“Ben de senin gibi rüya körüyüüm Stefanos. Başkalarının rüya dediği şey, benim uykularıma gelmiyor, yalnızca geçmiş zamanda bazi olayları görüyorum. Sen ne görüyorsun, bana anlatmayacak mısın?”

“Anlatacak bir şey yok.”

Andronikos gücenik bakışlarla onu süzdü.

“İnsan ‘Uyurken geçmiş görüyorum’ diyen biriyle her gün karşılaşmaz. Bunu kime söylesem nasıl olduğunu sorardı. Sen sorma-

din, çünkü benim yaşadığımı yaşayan biri sormaya gerek duymaz, ne olduğunu bilir.”

“Ben hiç rüya görmüyorum Andronikos.”

Andronikos başını sağa sola sallayarak karşı koydu.

“Sana şunu söyleyeyim: Buraya gelmeden önce hep çok uzak geçmişin rüyalarını gördüm. Burada çok yakın geçmiş görmeye başladım. Rüyalarına özellikle senin bulunduğu yerler ve çevren-deki kişiler giriyor. Sende ve bende... Bizde bir şey var Stefanos. İlkimiz ortadan bölünüp ikiye ayrılmış bir elma gibiyiz.”

“Söyledim” dedi titreyerek Stefanos, “Ben... Rüya nedir bilmiyorum.”

Andronikos heyecanla onu ikna etmek isteyerek bağırdı.

“Fakat İmparator'a küfredeceğimi rüyanda gördün! Yalan mı?”

Stefanos işin içinden sıyrılmak istiyordu, o da bağırdı.

“Boyle bir şey olsa niye söylemeyeyim?”

Andronikos duraklayınca da sesini alçalttı, “Özür dilerim” dedi, “Yalan söylemek için hiçbir gerekçem yok. Yemin ederim ki böyle.”

“Bütün yalancılar yemin eder, boşver” dedi Andronikos. Yazıcıyı konuşturamayacağını sonunda kabullenmişti. “Tanrı hakkı için” deyip yalvardı: “Tanrı hakkı için, biliyorsan bari şunu söyle: Bir gün imparator olacak mıyım? Bunu rüyanda hiç gördün mü?”

“Hayır.”

Andronikos sağı solu kolaçan etti, fisıldadı: “Bak, yarın ayrılıyorum. Benimle gel.”

“Gelemem.”

“Nereye gittiğimi bile sormadan gelemeyeceğini söylüyorsun. Bu Manuil büyüledi mi seni? O adam sana zarardan başka ne verriyor?”

Stefanos hiçbir şey söylemeden utanıp kızararak yürüdü gitti. Andronikos onun arkasından seslendi: “Sabah fikrin değişirse, gel. Her şey bir yana, kendin için gel. Bırak şu babanı, Manuil'i... Onlar seni mahveder.”

Stefanos çadırı ulaştığında durdu, geriye baktı: Gölün aynasından yansıyan kıızıl ve mavi ışıklar önünde Andronikos'un hayalete benzeyen siluetini gördü. Batan güneşin kızıllığı gölün yüzeyini kaplamıştı, başı döndü; şimdi ve sonrası Stefanos'un zihinde hızla akıyor, sesler bütün açık seçikliğiyle kulagina doluyordu. Kırlangıçlar viiic viiic ederek gökyüzünü kesip biçerken, Stefanos bir türlü

aklına gelmeyen son rüyasını anımsadı: Rüyasında Andronikos'un Rum Sultani Mesud'a sığındığını görmüştü. "Git" dedi, fisıldayarak, "Kaçacağını Manuil'e söylemeyeceğim."

Bu, "Ben yarın ayrılıyorum" diye fisıldayan Andronikos'a yokluğunda verilen bir söze benziyordu.

Sonra, miğferini başından çıkardı, çadırı girdi.

Rüya Korkusu

I

Tarih Yazıcısı Stefanos Aksukos, gelecek zaman rüyaları görmenin ona yararı olacağını sanmıştı; bütün düşlerinin ve hatta iç dünyasının henüz yazılmamış bir tarihe benzediğini düşündüğü sıralarda, hiç ummadığı şekilde umutları kırıldı: Dört yıl önceki Filomelyum Savaşı'nın sonunu yanlış tahmin etti! İmparator Manuil Komninos, "Gelecek zaman ayan beyan önüne serilse bile hiçbir şeyi doğru göremiyorsun" diyerek Stefanos'u kovdu, bir daha da onu yanına çağırmadı.

Dört yıldır Mangana Sarayı'nda, babasının verdiği tavan oda-sında yaşayan, gördüğü rüyaları sırayla kâğıtlara yazan ve belki bir gün ister, diyerek İmparator için de tertemiz bir örnek hazırlayan Stefanos, yanıldığı o rüyayı yillardır düşünmekte, neden yanlış so-nuca vardığını anlamaya çalışmaktadır.

O rüyaya göre Nur-eddin Atabeg, heyetiyle birlikte İmparator Manuil'e Selçuklu Sultanı Kılıçarslan'ın selamını getiriyor, Sultan'ın savaş öncesindeki anlaşmaları yürürlüğe koymak istediğini söylü-yordu.

Stefanos, Filomelyum Savaşı'nda anlaşma yapılacağındı ısrar ettiği halde, anlaşma falan olmamış, Selçuklu ordusu perişan edilip kovalanmıştı. Eğer onun sözünü dinleselerdi, kesin kazandıkları savaşı, kaybetmekle eşdeğer bir anlaşmayla bitirecek ve babasının sözleriyle, hallerine kargaları bile güldüreceklerdi.

Stefanos aylarca düşündükten sonra, sevinçle zıplayarak bu rüya-nın yanlış olmadığını anladı. Bu uyanışı, gözünün önünde durduğu halde bir türlü fark edemediği Kılıçarslan adı sağlamıştı. Çünkü Kili-çarslan, Selçuklu şehzadelerinden biriydi; kim bilir ne zaman babası-nın yerine gececek, kim bilir ne zaman anlaşma için elçi gönderecek-ti? Bu durumda, gelecekte bir Filomelyum Savaşı daha olacağını an-laşmak gerekmeydi? Gelecek zamandaki o savaşta Kılıçarslan'la anlaşma yapılacağını nasıl olmuş da aklına getirmemişti!

Stefanos bu çözümüyle, Filomelyum konusundaki hakhılığını göstereceğini ve hatta aşık olmakla İmparator'u çılğına çevirdiği, uğruna nice aşağılanmalar yaşadığı Teodora'yı kazanacağını hesaplamaktaydı.

Altı yıl önce, koca orduyla Toroslardan gelip şehrde girilen o kanlı günlerde Stefanos, İmparator'un ağabeyi Isaakios'un kızı Teodora'ya –hem de rüyasında!– aşık oldu. Yannis Komninos'tan sonra tahta geleceğinin sanılan Isaakios'un öldürülüğü günlere denk düşen bu aşk hikâyesi, öncelikle Manuil'in ağabeyinin katili olmaktan gelen vicdan azabıyla boğuştuğu zamana rastladığından, Stefanos'a tepkisi sert oldu. Aslında Stefanos için rüya ile gerçek aynı olduğundan, bu aşk haberi İmparator'a şaşırtıcı gelmeyebilirdi. Ne var ki, Teodora henüz bir çocuktu ve Stefanos, çocuk yaştaki Teodora'ya değil, onun yetişkin haline aşık olduğunu, kızı on yedi yaşındaki haliyle rüyasında görüp ona vurulduğunu söylüyordu!

Utangaç ve tedirgin ruhlu adamın yaşadığı ilk aşıkta gözünü bir çocuğa çevirdiğini düşünen ve bundan ötürü dehşet içinde kalan Manuil, onu bir daha asla görmek istemediğini söyleyerek Stefanos'u Büyük Saray'dan kovdu. Manuil'e göre Stefanos, çocuğu safliği şeytani zevkleri için kullanan pis adamların ruhuna sahipti; üstelik gördüğü rüyalar da bu şeytani ruhun fitnesiyle doğruya değil, yanlış gösteriyor, imparatorluğu yok etmek isteyen din düşmanlarına hizmet ediyordu. Filomelyum Savaşı'ndaki durum düpedüz bunun kanıtıydı.

Mangana Sarayı'nda, gözlerden uzak yaşayan Stefanos, babasının yardımıyla yeni işine başladı: Manyora'daki senato tartışmalarının günlüğünü tutuyordu. Senatoda yazman olmak Stefanos'u girişken biri yapabilirdi; fakat rüyaları yüzünden ugradığı aşağılanmalar onu gittikçe daha içe kapanık, hayatı gücenik ve umutsuz bir hale düşürmüştü.

Sıcak bir yaz gecesi idi. Stefanos odasında uyurken, sıçrayıp uyandığında vakit gece yarısını geçmişti. Genç adam karanlıkta tavana bakıyordu; yanında kimse olmadığı halde yüksek sesle konuşmayı alışkanlık haline getirdiğinden, karşılık bekler gibi mırıldandı: "Hiçbir rüyada kendimi görmüyorum, biliyor musun?"

Sustu, düşündü ve devam etti.

"Rüyalarımda kimse bana bakmıyor. Bunu nereden mi anlıyorum? Gözlerime bakan yok. Sanki yokum... Bunun ne demek olduğunu anlıyor musun?"

Anlamıyordu, yokluğu anlamak mümkün değildi. Soruyu yöneltiği hayali benliği, "Ben yokum" diyen sesi yanılıdı: "Sanki varlığını anlamak mümkün! Var mısın gerçekten? Var olman için yeryüzünde seni seven, en azından seni düşünen bir kişinin var olduğunu bilmen gerekmey mi?"

İşte o anda aklına Andronikos geldi. Yattığı yerden, Andronikos'un çağrısına uyup da neden İkonyum'a gitmediğine hayıflanarak belki de bininci kez ah etti. Bu Andronikos nasıl olmuştu da onun gördüğü rüyayı bilmıştı? Nasıl olmuştu da Manuil'le konuşlıklarını eksiksiz söyleyebilmişti? Bunu iki şekilde yapabilirdi: Ya söylediği gibi geçmiş rüyaları göründü ya da pusuya yatıp kimlerin ne konuştuğunu gizlice dinliyor.

"Olsun... Ne değişirdi ki, onunla gitsem bu halimden kötü olacak değildim ya" dedi belki yine bininci kez.

Yillardır düşüne düşüne yakın geleceği gösteren rüyalar görmesinin Andronikos'la ilişkili olduğuna kesin olarak inanmıştı. Çünkü ona göre Andronikos İkonyum'a gittikten sonra yakın geleceği gösteren rüya göremez olmuştu, her şey bu düşünceyi kesin olarak destekliyordu.

Kalkıp bunları yazmak istediler, fakat mumu almaya, kapı dibinde sürekli yanın kandile gidip onu yakmaya, mum ışığında yarı kör, ne yapacağını bilemeden deri hevenklerin ipini çözmeye, içinden kesilip üst üste yıgilmiş, her biri değişik boydaki kâğıtları karıştırılmaya başladı.

Çünkü rüyalarının hemen uyandıktan sonra değil de ışık, ses ve renk değişimiyle birlikte aklına düşmesinin önemini anlamıştı. Demek ki rüya, görüldüğü halde unutulmakta, bir olay yüzünden sonradan akla düşmektedir. Rüyasında gördüğü her şeyin bütün ayrıntısıyla aklında kalması da çok dikkat çekiciydi. Bunların başka rüyalarda asla olmadığını çoktan öğrendiği için bu önemli şeyi yazmak istediler, gece yarısının üşençeliği yüzünden yazmak zor geldi; "Nasıl olsa yeniden aklıma gelir, yazarırm" diyordu. Doğrusu bunun olup olmayacağından emin değilse de gördüğü her şeyi yazmadığını bilmenin rahatlığıyla gerindi. O sırada yazmak istediği şey aklından geçiyordu; rüyasında kalem tutan elini görmekteydi, bir sayfayı çevirdi, oraya daha önce bir şeyler yazmıştı, orada ne yazdığını aklında tutamayacağından korkarak yazmaya devam etmekteydi:

“İnsan daima unutur. Çünkü süreğen olarak geçmişte veya gelecekte duramaz. Yapabildiği tek Tanrısal eylem, hatırlamaktır. Zamanın dayanılmaz ve üstün gücünü, çığlıklarını taşıyıp götürür uzaklara; doğmuş her şey karanlıklara dalar. Değerini ve gücünü kutsadığımız, kahraman saydığımız yahut saymadığımız ne varsa kaybolur. Yalnızca apaçık ortada olanlar görünmez ve gizlidir, hatırlayışın ışığına tutulana kadar.”

Uykuya ne zaman daldığını düşünerek uyandığında terden sırlıslam olmuş, odayı dolduran gün ışığından, nemden ve sıcaktan bunalmıştı. Aslında miriltilardan ötürü uyandığını anladı, kordonda yankılanan ayak seslerini dinledi ve Ordu Komutanı Yannis Aksukos'un odasına girdiğini, sert bakişlarla sağı solu süzdüğünü gördü. Arkasında hizmetçi duruyordu. Stefanos, “Hoş geldin baba” dierek yatağından kalktı, oturması için üzerine hali serili olan kereveti gösterdi, hizmetçiye de, “Bize bal, peynir ve süt getirir misin?” dedi.

Yannis Aksukos oturmak yerine aralık duran tahta panjuru iyice açtı, içerisindeki kokudan rahatsız olmuşa benziyordu. Yüzünü ekşiterek sordu: “Nasilsin?”

Stefanos, “İyyim” anlamında başını sallarken Yannis Aksukos dışarı baktı, “Hava güzel” dedi.

Oğlunu bu odaya adeta fırlatıp attıktan sonra yıllarca yanına bile uğramayan adamın sabahın köründe çıkip gelmesinin elbette bir anlamı vardı. Fakat Stefanos kızgınlık yaratacağını düşünmeden, kekelemeden ziyaret nedenini sorabilecek yapıda biri değildi. Oğlunu iyi tanıyan Yannis Aksukos da bu soruya gerek bırakmadan, doğrudan konuya girdi:

“Vlahernes Sarayı çok güzel oldu. Benimle gel de yeni sarayda sana oda seçelim.”

Stefanos bu sözlerin ardından hoşuna gitmeyecek şeylerin geleceğini sezmişti: Eski saraydan yalancılık ve beceriksizlikle itham edilerek kovulan Stefanos'un yeni sarayda ne işi vardı?

Yannis Aksukos, Stefanos'un konuşmadığını görünce dik dik baktı, sesi çatallaştı.

“Düğün için gelecek konukları burada ağırlamaya karar verdim, o yüzden temizlik yapılacak. Senin burada kalman yakışık almaz. Hem hipodromda şenlik, sokaklarda eğlence, kiliselerde ayinler...”

Stefanos, o anda pencereden içeri giren ışığın rengini koyulaşmış hissetti. Bütün sesler keskinleşti, şimdiki zaman ve gelecek

zaman yan yana ilerlemeye başladı. Genç adam, bundan sonra ne konuşulacağını biliyordu: Babası, tutsaklık bedelinin ödenmesi karşılığında Andronikos'un Rum Sultanlığı'ndan geri alındığını ve yolda olduğunu söyleyecekti. Oğlunu boydan boya süzecek ve "Andronikos'un ailesi Vlanga'daki konağa yerleşecek" diyecekti. Stefanos bu noktada irkilerek evlenme çağına yaklaşan Teodora'nın Vlanga'dan ayrılacagini anlayacak, onun nereye gittiğini soracaktı. Yannis Aksukos işte o anda tırnaklarına bakarak susacaktı.

Stefanos boş bulunup sordu: "Andronikos geldi mi?"

"Sen bunu kimden haber aldın?"

Stefanos kızardı, "Kimseden" dedi, "Manuil'in düğünü yapılacağına göre... Yani, sadece tahmin ettim."

Yannis Aksukos şüpheyle gözlerini kırpıştırdı, kendinden şüphelendiği belliydi, böyle şeylerin ağzından kaçırıp kaçırmadığını düşünüyor olmaliydi.

"Andronikos Dorileon'dan yola çıkmış, on güne kadar burada olur."

"Burada kalsam olmaz mı?"

Yannis Aksukos başını hayır anlamında iki yana salladı.

"İmparator beni kovduktan sonra, neden yanına alıyor?"

"Manuil değil, Maria seni yanına alıyor. Babasını muhafiz birliğinin başına getirdim. Sen de muhafiz birliği için yapılan binada yer seçeceksin."

Maria adını ilk kez işten ve yüzü asılan Stefanos heyecanla attı: "Teodora nereye gidiyor?"

Yannis Aksukos tırnaklarına bakarak sustu.

"Ne oluyor?" diye sesini biraz daha yükseltsen Stefanos'a babası acıyan gözlerle baktı.

"Bilmiyor musun?"

"Neyi?"

"Teodora Kudüs'e gidiyor. Filistin Hükümdarı Baudoin'le evlenecek."

Stefanos başını ellerinin arasına alarak düşünmeye başladı. Yannis Aksukos oğlunu teselli etmek için elini onun omzuna koydu ve hafifçe sarstı.

"Dünyanın sonu değil. Huysuz, deli kızın biridir... Hem imparator ailesinin damadı olunur mu? Çıldırdın mı?"

Stefanos öfke nöbeti geçiriyordu; titremeye, çığlık atmaya, giysilerini yırtmaya başladı.

“Oğlum, dur yapma! Sakın ol. Ne oluyor sana?”

“Ben dayanamam buna!” diyerek bağırın Stefanos'un sesi vahşi bir hayvanın çığlığını benziyordu.

“Oğlum, kendine gel!”

Stefanos yüksek sesle ağlıyordu, elinde tepsiyle kapıda beliren hizmetçi durumu görünce geri döndü. Stefanos kadının ne düşüneceğine, hizmetçiler arasında neler konuşulacağına aldırmadı; sesini alçaltmaya gerek görmeden, çizgi haline gelmiş gözleriyle salya sümük ağlamaya devam etti: “Niye Teodora'yı istemedin, ha? Niye?”

“Niye Teodora'yı isteyeyim, aptal oğlum? O işin olmayacağıını biliyordum zaten.”

“Hayır, bilmiyordun! Sadece istemiyordun, o kadar.”

“İstemiyordum! Sana hesap mı vereceğim?”

“O yüzden de işi bozdun.”

“Aptal aptal konuşma...”

“Hem sor bakalım, içim atıyor mu Maria'ya? Sen beğenmiş olabilirsins ama ben?”

Yannis Aksukos oğluna bir tokat yapıştırdı.

“Benimle nasıl böyle konuşursun? Neler ima ediyorsun?”

“İstemiyorum seni! Maria falan da istemem!”

Yannis Aksukos ayağa kalktı, sabırlı olmaya çalışarak tane tane konuştu.

“Ben de kiminle evleneceğimi seçemedim. Teodora seçebildi mi? Baudoïn dediğin adam ne? Teodora kapımıza yaklaşan Katolik belasının fidyesidir oğlum... Bunları bilmiyor olamazsun. Manuil'in suratsız, kartaloz bir Bavyerli kariya teslim olduğunu görmüyor musun? Dua et ki, ne tutsaksın ne de imparator... İstediğin güzel kadınla evlenir, o kadından da sıkıldın mı, parayı bastırır istediğin güzel kadını elde edersin.”

Yannis Aksukos oğlunun somurkanlığı karşısında giderek sınırleniyordu.

“Bak, ben bu saraya gelip gelmemeyi seçebildim mi, İmparator'un gönül eğlencesi olmayı çok mu istiyordum? Çepeçevre kuşatılmış bir evde, küçükken, adam bile değilken, gözümün önünde anneme tecavüz etmeye çalışanlardan onu kurtarmak için ne yapacağımı bilmemek hoşuma mı gitti? Çaresizlik içinde bulabildiğim tek çözümü düşünmekten ve o zavallı kadının girtlağını kesmekten ötürü ben mi suçluyum? Tanrı önüne böyle bir sınav koydu ve beni cehen-

nemlik bir ana katili yaptı. Ben Tanrı'nın gözünde yargılanmaliyim, senin gözünde değil! Ben senin babanım ve sana itaat etmek düşer!"

Stefanos babasını reddeden, onun istegine tüm varlığıyla karşı koyan tavrını değiştirmeden. Sürekli başını sağa sola sallıyor, "Beni mahvettiniz" diyerek burnunu çekte çekte ağlıyordu. Yannis Aksukos'un sinirleri iyice bozulmuştu, oğluna dik dik baktı ve ayağa kalkıp yürüdü.

"Görüyorum ki bana itaat edecek yerde benden nefret ediyorsun! Ama bırakalım artık bunu. Babasına karşı çıkan evladı ben ne yapayım? Var sen de anamı öldürdüğüm için ödediğim fidye ol. Oğlum falan değilsin artık... Ölürsem ölümme gelme. Mademki sen benim begendiğim kızı istemedin, benim de sana vasiyetim budur."

Yannis Aksukos hışımla gitti. Stefanos o sırada pencereden içeri giren ışığı gördü: Turuncu ama keskin; insanların içindeki acıyı artıran, ağır bir ışık.

II

Yannis Aksukos gittikten sonra Mangana Sarayı'nın mabeyinci-içeri girdi; Stefanos'a "Başkomutan Yannis Aksukos'un emriyle Manyora'daki yazmanlık göreviniz sona erdi, altı ay boyunca Khora Manastırı'nda gözetim altında tutulacaksınız" dedi. Stefanos böyle aşağılanınca ne diyeceğini bilemedi, kızardı, yere baktı. Çünkü saraydan böyle uğurlanmanın, dönüşü olmayan yolculuk anlamına geldiğini biliyordu.

Eşyalarıyla birlikte Khora'ya teslim edildiğinde saraydaki yalnızlığının Khora'daki manastırda sona ereceğini düşündüğünden, rahat ve sevinçli görünmüyordu. Manastır toprağına ayağını basar basmaz şeytanın ininden Tanrı'nın evine geçtiğini düşündü. Akşamüzeri de manastırın başpiskoposu Teodoros'un yanına gitti.

Başına gelenleri Teodoros'a bir an önce anlatmak için yanıp tutuşuyordu. Babasının düşmanlığını yaşlı adamın yumuşak, sevecen bakışlarında eritecek, ne biliyorsa konuşarak yardım dilenecekti. Bu nedenle Toros Dağları'nda başlayan macerasını anlatmaya, başına gelen inanılmaz olayları açıklamaya başladı. Ürperek dinlediği şeylerden ötürü Teodoros, genç adamı tam anlamıyla kavrayamadı; korkudan mı, alışkanlıktan mı bilinmez, miril miril

dualar okuyup uzaklardaki denizi seyretti. Stefanos yaşlı adamın yorgun olduğunu düşünerek izin istediğiinde Teodoros onun elini tuttu: Her şeyi açıkça belli eden böylesi bir kehaneti hiç iştmediğini, dolayısıyla kutsal kitabın işaret dilinden olmayan bu sözleri yorumlayamayacağını söyledi.

Stefanos yaşlı adama söylediğinin her şeyin, olanı biteni önceden görmek olduğunu ne yaptığısa anlatamadı. Yaşlı ruhani, bütün bunları Stefanos'un yorumu sanıyor, her şey açıkça söylendiği halde anlatılanı kavrayamıyordu.

Andronikos'un şehrde gelmiş olabileceğine güvenerek, yakında bugünü anlatan rüyalar görmeyi uman Stefanos, "Sonra konuşuruz" diyerek uzaklaştı. Çünkü pederin, dinlediği rüyalara karşılık, büyüğünle karşı çıkanın cehennemlik olduğunu söylemesi, genç adamın onunla anlaşabileceği yolundaki bütün umutlarını kırmıştı.

O anda, ihtiyarların kendi dertlerine düşmüş, başkalarına pek az tahammülleri kalmış, kum saatine benzeyen ömürde son kum zerrelerine bakarak aceleden ne yapacağını şaşırılmış kişiler olduğu sonucuna vardı. Stefanos'a göre ihtiyarlar da çocukların gibi insana benzeyen ama insan olmayan varlıklardı. "Eğer Teodoros insan ol-sayıdı" dedi, "yakında rüya görüp anlatacağını söyleyen birine, ne rüyası göreceğinden nasıl böyle emin olabildiğini sorardı."

Manastırda kendisine verilen odaya girdi. Burası çile doldurma-ya gelen keşşelere verilen odalardan biriydi ve bundan Stefanos'un da buraya keşş olarak gönderildiği anlamı çıkıyordu.

O zaman üzüntüyle Anna Komnina'yı hatırladı: İmparator'un kıziydi, çok yetenekliydi ama ömrünün on yılını manastırda geçirmiş, acı çekerek ve zorbalık görerek ölmüştü. İrkilerek anladı ki, saraydan çıkarılıp da manastırda yollanan saraylıların sonu feciydi; ölüm, bütün katılığıyla kapısındaydı.

Yere serili hasır yatağın üzerine tündeli. Odası penceresiz, soğuk ve nemliydi; manastırlarda böyle odalar olduğunu bilmiyordu. Geceyi kâbuslar içinde geçirdi, çok ağladı ve dünyada babaları tarafından itilmiş bütün çocuklar adına babasını lanetledi. Farkına varamadığı düşüncelerle uğraştığını anlaması uzun sürdü: Senatoda atak konuşmalar yapan bir subayı, onu aşık suratla izleyen soyluları ve seslerin yankılandığı kubbeyi düşünüyordu. O sırada zihinde gelecek zamanda bir yerde Andronikos'un parmağını uzatışı canlandı: Andronikos, "O leş yiycilere gerekenin yapılmasını" söyle-

yordu. Bazı rüyalarda olduğu üzere, Stefanos uykuya daldığı anda bunları gördüğünü fark edememişti; bu nedenle Andronikos'un daha yaşı Göründüğü, yıllar sonra senatoda konuştuğu ve Latinleri suçladığı bu rüyayı asla hatırlayamadı.

Odasında ne kadar süre kalacağı, ne zaman dua edeceğini, ne zaman uyuyacağı konusunda belirli kuralları olan manastır hayatı, ona kendi yaşamından bile berbat göründüğü için Stefanos hayatı ilişkin bütün umutlarını yitirdi. "Ne salağım ben" dedi, Andronikos'un Poli'ye dönünce kendisini arayacağını niye düşünmüştü ki? Adamın tutsaklık bedeli ödenmiş, ailesi Poli'ye getirilmiş ve Komninoslar birbirlarıyla anlaşmışken, Khora Manastırı'ndaki zavallı Stefanos kimin aklına gelirdi?

Kimsesiz kaldığından emindi; manastırda unutulacağını ve bu radan asla çıkamayacağını düşünüyordu.

Bu hal, zamanla rüya korkusu yaşamاسına yol açtı. Baş edemediği bir gelecekle yüzleşmek istemiyordu. Bu nedenle, hep sonraki zamanı yaşayan ve hep şimdigi bilen Stefanos Aksukos, hayatı, rüyalara ve otoriteye itiraz ederek uyumamaya karar verdi.

Elbette uyumamaya karar vermekle uykudan kaçılamazdı. Stefanos yine de uykusuz bir hayat sürdürüp sürdürmeyeceğini anlamak istiyordu. Şunu yapacaktı: Yatağa uzanmayacak, başını yastığa koymayacak, notlarını yazacak, elyazmalarını kopyalayacak, sık sık elini yüzünü yıkayacak ama asla yatmayacaktı. Yatmak ona göre savunmasızlıktı. Düşüp bayılırsa ne âlâ, oturduğu yerde de uyuyabilirdi ama asla yatağa uzanmak yoktu.

Ne var ki, uykudan kaçmak onu tahmin edemediği kadar perişan etti: Beli ağrımıya, başı dönmeye, gözlerinin altı morarmaya başladı. Yazı yazamıyor, hiçbir şey okuyamıyordu. Omuzlarındaki ve boynundaki ağrı günden güne şiddetlendi, ullanık mı uykuda mı olduğunu seçemediği bir oturma halinde, gözlerini kapalı tutma ihtiyacını yenemeyerek ama inatla oturarak birkaç gün geçirdi.

Bu durum, keşişlerin aklına Tanrı'ya adanmışlığı getirdiğinden, Stefanos'un yardımına koşan olmadı. Hatta yüzüne bakıp günden güne eridiğini, kendini Hak yolunda helak ettiğini söylüyor ve onu bu davranışlarından ötürü övüyorlardı.

Fakat Stefanos bu hayat tarzına da dayanamadı ve çilesine son verdi. Bunun nedeni, ne yaparsa yapsın, gözü açıkken bile eğer "geleceği gösteren rüyası gelirse" onu görmesiydi.

Sonunda beklediği rüyayı gördü. Bundan Andronikos'un şehrę geldiğini şüphesiz ki anlamıştı, fakat daha da önemlisi, rüyalarıyla Andronikos'un ilişkisinin doğrulanmasıydı.

Rüya söyleydi:

Andronikos, İmparator'un düğün töreni için karısı Zoe ve çocuklarıyla Ayia Sofiya'ya geliyor. Zoe'nin güzelliğiyle baş döndürdüğü anlaşılıyor, Andronikos da yanındaki kadından güç aldığından mı bilinmez, kadınlar mahfiline hiç sakınmadan bakıyor ve mahfilin kapısında annesiyle yan yana duran Teodora'yı görüyor. Zihni bir zamanların küçük, sevimli, güleç kızını evirip çeviriyor, büyütüyor ve sonunda bu genç kızın, Isaakios'un yetimi, kuzeni Teodora olduğunu anlıyor. Teodora ve ailesi, imparatorluk sırasının Isaakios'ta olduğunu söyleyerek Manuil'e karşı çıkan ve canını kurtarmak için Selçuklu Rum Sultani'na siğnan Andronikos'u kucaklıyor. Andronikos, gözyaşları içindeki kadınları arkasında bırakıp yürüyor, Ayia Sofiya'nın kubbesine bakıyor. Kubbenin ortasında, tavandan yere bakar biçimde betimlenen Pantokrator İsa kocaman; başında haçlı Tanrısal hale var, kaşları çatık, bakişları bilgili ve akıl dolu, sanki dikkatle düğünü izliyor.

Stefanos uyanır uyanmaz, "rüya torbası" dediği, içinde tomar edilip bağlanmış kâğıt ruloları bulunan çikını açtı, tüyünü hokkasını sağ yanına yerleştirdi, kâğıtları dizinin üstüne koydu. Henüz tamamlamadığı son ruloyu yayarak rüyasını yazmaya başladı.

O sırada ziyaretçi olduğu haberi geldi. "Elbette biliyordum, biliyordum!" diyerek fırladı, koridordan geçti, koşarak manastır avlusundan çıktı. Stefanos'un keşş giysileri içinde geleceğini bilmeyen Andronikos kilisenin önünde sıkıntıyla bekliyor, gelene gitlene bakiyordu.

Henüz yirmi sekizine yeni girmiş olan Stefanos'tan yedi yaş büyük olan Andronikos, onu baba gibi kucaklıdı: "Tanrı'ya şükür, bugünü gördüm."

Hem bugün yaşayacağı şeyleri bildiğini düşünen hem de yaşındakilarının gerçek olduğuna inanamayan Stefanos karşılık veremedi. Andronikos ona acıyarak baktı.

"Çok değişmişsin. Yazık, neler yapmışlar sana?"

Stefanos ağlamaktan konuşamıyordu. Dünyada kendini anlayan tek insan olduğunu bildiği bu adama yaşlı gözlerle ama sevinçle baktaydı.

Andronikos sitem etmek yerine, mutlu gülümseyişlerle onu süzdü, "Seni çok düşündüm" dedi. "Yıllarca hem de... Dünya kadar geçmiş zaman rüyası görsem de –onları anlatacağım merak etmeye yakın zaman rüyası göremiyordum. Hele seni rüyamda hiç görmemiştim. Ta ki... On gün kadar önce Dorileon'a girdiğimde, birden sana yaklaşmanın etkisi midir bilmem, rüyama girdin."

Stefanos gözlerini kurulayarak gülümsedi, konuşurken çenesi titriyordu.

"Ben de anladım... Seninle ilgisi olduğunu rüyalarımın."

Andronikos bu itirafı duymazlıktan gelerek sözünü sürdürdü.

"Rüyamda, yine böyle kel kafan, mavi çekik gözlerin, şu sert çenenle dalgın dalgın yazı yazmaktaydın. Meğerki rüyalarını düzene koyarmışsin. Bir şeyler yazdırın, söyleydi: *Unutuşun derinliklerinde kaybolan, şimdi önemde duruyor: Anladım, ben Stefanos Aksukos, zihnimdeki zamanın içinde ne gördüğsem onu yazıyorum; bakışlarım kör bir Delfi kâhinine benzemesse de, gördüğüm hep ve daima, henüz yaşanmamış olan zamandır.* Şöyle anlıyorum: Geçmiş zaman unuttuştur, gelecek zaman ise doğmamış unutuş. Bunların birbirinden farkı yoktur... Bunu söylediğten sonra sayfayı çevirdin, yazmaya devam edecektin ama o sırada rüya son buldu, gözlerim sonuna kadar açılarak uyandım."

Stefanos dudaklarını ısırarak başını sağa sola sallıyor, bilgelik karşısında, hayranlık duygusuyla ne yapacağını şaşırılanlar gibi göz yaşı döküyordu. Andronikos'a baktı ve gözyaşlarını sildikten sonra, onun biraz önceki ses tonunun ayarından giderek söyle dedi:

"Sayfayı çevirdiğim yerden başlıyordu rüyam. Sayfayı çevirmeden önce bir şeyler yazdığını biliyordum fakat ne yazdığını sorsalar aklıma gelmesinin zor olduğunu da... Şöyle devam ediyordum: *İnsan daima unutur. Çünkü süreçten olarak geçmişte veya gelecekte duramaz. Yapıldığı tek Tanrısal eylem, hatırlamaktır. Zamanın dayanılmaz üstün gücү, çığlıklar taşıyıp götürür uzaklara; doğmuş her şey karanlıklara dalar. Değerini ve gücünü kutsadığımız, kahraman saydığımız yahut saymadığımız ne varsa kaybolur. Yalnızca apaçık ortada olanlar görünmez ve gizlidir, hatırlayışın ışığına tutulana kadar.*"

Birbirlerine korku, şüphe, inanç ve heyecanla baktılar. Aralarındaki sessiz anlaşma çok derindi. Birbirlerinin her söylediğini hemen yapacak haldeydiler.

Andronikos birden kesin olarak konuştu, “Söz ver bana” dedi, “Buradan kurtuluşun Maria'nın ellerindedir. Maria'yla evlen. Sonra seninle Belegrada'ya gideceğiz, dük oldum. Manuil bana şehri terk etmemi ama ailemi burada bırakmamı şart koştu.”

Gözlerini ve burnunu keşiş urbasının yakasına silen Stefanos “olur” anlamında baş salladı ama bakişları Maria'yı istemediğini söylüyordu. Andronikos cesaret vermek için Stefanos'un kolunu sıktı ve gülümsemi: “Evlenmek için aşık olman gerekmıyor, dua et de aşık olduğun kadın başkasını sevmesin.”

III

Güldüğü zaman bütün yüzü aydınlanan, ışılıtlı gözlerindeki canlılıkla şaşırtan Maria beyaz tenliydi, menekşe gözleri hayranlık uyandırıcıydı. Yüzündeki gamze, o çenede ve o ağızda şekerli şeylerin durduğunu akla getiriyor, yürüyüşü göz dolduruyor, göğüsleri doğacak çocuğa süt vermek için sabırsızlanan bir bereketi esinliyordu.

Evleneceği kadını görmeden, “Evlenmem” diyerek ayak direyişinden utanan Stefanos'un yüreği sevinçle dolmuştu, böyle bir kadınla evlenmenin mutluluğu şakaklarını zonklatıyor, eli ayağı birbirine dolaşıyordu.

Khora Manastırı'ndan kurtular kurtulmaz, Ordu Komutanı Yannis Aksukos'un yeni eviler için hazırlattığı evde yaşamaya başlayan Stefanos, evlilik töreni yapılmışcaya kadar geçen sürede hem babasıyla ilişkilerini düzeltti hem de Maria'nın ailesiyle yakınlaştı.

Gerçi Maria'nın ailesinde her şeyi kurallarına göre yaşayan soyuların kibri ve soğukluğu vardı. Genel olarak sıkılgan davranışan, ilişki kurma zorluğu yaşayan Stefanos için bu durum zorlayıcı olsa da, “babası Yannis Aksukos olan bir genç adamın mahcup suskulugu” onun iyi eğitilmişliğine ve nezaketine veriliyordu. Ne söylendiğinden çok, nasıl söylendiğine önem verilen akşam yemekleri boyunca Stefanos'un ruhu daralıyor, düğünle ilgili şeyler konuşıldığı için bu yemekli toplantılarından kaytaramıyordu. Utangaç olduğu kadar, sorumluluk duygusu da gelişmiş olduğundan bahaneler uyduramıyor, her akşam Maria'nın ailesinin yanına uğramak

zorunda kalıyordu. Bu nedenle, çok rahat ettiği Andronikos'un evine sık sık gider oldu.

Bekârlığının son deminde kardeş ocağına sığınır gibi uğradığı bu evde, hiçbir yerde olmadığı kadar rahattı. Andronikos'un karısı Zoe'yi her gördüğünde veya her düşündüğünde, Stefanos'un yüreği taşıyor, onu övmeye söz bulamıyordu. Zoe, Stefanos'un sevgi duyarak, hayranlık ve saygıyla bakarak içlendiği tek kadındı.

Zoe'nin kendiliğinden sùrmeli gözleri Stefanos'u görür görmez ışıldıyordu; konuğu için ne yapacağını şaşırın ev sahibelerinin cömert neşesiyle onu evine alıyor, üç küçük kızına, "Stefanos geldi!" diye sesleniyordu. Çocuklar, annelerinin kıskırttığı sevgiyle merdivenlerden koşarak iniyor, Stefanos'un kucağına turmanıyor, ona sevgi sözleriyle sarılıyorlardı. Öyle ki, bir gün en küçük kız Elizaveta'nın sarı, kıvırcık saçlarını savurarak Stefanos'u öpmesi ve "Ben seninle evleneceğim" demesi şaşırtıcı oldu. Zaten utangaç olan genç adam kípkırmızı kesildi, ne yapacağını bilemedi. Aklından, "Anladım, hep yaşanmamış zamanı görüyorum" sözü geçiyordu ve bir çocuğa rüyasında âşık olma sabıkasının utancı altında ezilmekteydi. Çünkü kimseyi Teodora'nın yetişkin halini rüyasında gördüğüne ve ona âşık olduğuna inandıramamış ve lanet görmüşü. Bu nedenle Elizaveta'ya ilgi duyacağının sanılmasından ölesiye korktuğuna şüphe yoktu. Bir ara bu evdeki kızlarda kendisiyle ilgili garip bir bağlantı olduğundan şüphelenmedi denemez; çünkü Teodora da bu evde yaşamıştı ve Stefanos onu rüyasında görüp âşık olduğunda ne de olsa bir çocuktu.

Stefanos, gelecek zamanda Elizaveta'yı Laranda'da göreceğini, kocasını tanıyacağını ve bu kíza asla ilgi duymayacağını bilmediğinden, şeytanın onu dürtüp başına bela açmasından korkuyor ve en çok bu kıvırcık sarı saçlı kızdan uzak durmaya çalışıyordu. Laranda'ya, kırk beþ yaþını geçtikten sonra ulaştıðında, koca bozkırı aşarak geleceðini, yolunun Tarsos üzerinden Filistin olacaðını nereden bileycekti...

Sergios ve Bakhos Kilisesi'nde Maria ile Stefanos'un evlilik töreni yapıldı. İmparator Manuil Komninos ve karısı Berta da törende hazır bulundu. Pek de büyük olmayan kilisenin neredeyse tamamını gören kadınlar mahfilinde, tüm kadınlardan ayrı, siyahlar içindeki Teodora hem yürek yakıcı hem de göz kamaştırıcıydı. Törenden sonra Stefanos'la Maria'nın yanına koþtu, kendisi için ne kadar yandığını bildiği Stefanos'a gözlerinden taþan minnet duygularıyla

baktı, "Mutlu ol filozof. Sen çok kıymetli bir adamsın" dedi. Bu sözlerin niçin edildiğini Stefanos nereden bileyebilir, insan ruhunun kendisi için çile çekenlere –sevmese bile– minnet duyduğunu ona kim, ne zaman öğretecekti?

Teodora'nın Andronikos'a sarilarak ağlaması yürek paralayan cinstendi. Genç kadın üzüntüsünü herkese göstermek istiyor, yakın zamanda Filistin'e doğru yola çıkmasını önleyen bir baht dönüşü arıyordu. Stefanos o anda Teodora'yı dünyadaki her şeyden çok arzuladı. Stefanos ve Maria, belki de bu yüzden evliliklerinin ilk gecesinde birleşemediler. Kim bilir, belki de bunun nedenleri daha karmaşıkştir; Stefanos'un ne yapacağını bilememesi de işleri zorlaştırmış olabilir. Stefanos isteğini belli edemiyor, bundan, ahlaksız bir şeymiş gibi utanç duyuyordu. Bu nedenle kadını kucaklayamadı, ona sarılmadı, arzusunu açığa vuramadı. Tersine, kadınların azize ve ana olarak taşdırdığı ruhanılığı yüceltip birleşmenin doğasındaki hayvanılığı aşağılanmanın Maria'nın gözünde değer taşıyacağını düşündüğünden, kendi utancıyla kendini düğümleyen sözler etmeye yetindi.

Oysa Maria, tensel arzuyu mahrem kılmayı erkenden öğrenmiş her kadın gibi, kamuoyu önünde azize olmanın, cismani ve hatta hayvani arzularla çeliştiğini asla düşünmemiştir. Bakire Maria, neler yapılacağı konusunda, en azından bilgi bakımından Stefanos'tan üstündü, fakat bunları göstermek, "Sen bunları nereden öğrendin?" sorusuna ve yorumu açık olmak demekti. Bu nedenle yatağa uzanıp kalıp gibi yattı.

O zorlu ilk gecede –ve sonraki zamanlarda da elbet– Stefanos ile Maria arasında cinsel arzudan çok, cinsellikle ilgili bir yığın gereksiz bilgi dolaşıyor, birbirleriyle ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Maria cinsel birleşmeyi kocasının çekip çevireceğini umduğu ve bunu beklediği için öfkelenmeye başladı. Stefanos, önce utandığı ve bastırıldığı cinsel arzuyu sonra uyandırmak için çabalarken, düşüğü gülünçlükten ötürü kendini küçülmüş hissediyordu. Ona göre hem birleşme isteği hem de birleşememe korkusu utanç vericiydi. Bu kısır döngüye düşen bütün erkekler gibi Stefanos'un elinden de hiçbir şey gelmedi. Yapabildiği tek şey Maria'ya yaranma duygusuya gülümsemek, özür dilemeye eşdeğer bir tapınma duygusuya onu yüceltmekti.

Süphesiz ilk gecenin heyecanıyla cinsel birleşmenin olmayabileceği yolundaki sözleri iştikleri için ertesi geceyi bekleyip yeniden

denediler. Fakat Stefanos'un utancı her geçen gün artarken Maria da daha kızgın ve alaycı oluyordu. Kadın erkekle alay etmeye başladı mı, o ilişkiden hayır gelmez. Ama erkek, kadın karşısında yetersiz kaldı mı, ona tapar.

Böylece Stefanos'a "Bütün kadınlar bir yana, Maria bir yana" dedirtecek kadar büyük, o tek yanlı aşk başlamış oldu. Ne yazık ki Maria bu aşkı küçümsemekle kalmayıp Stefanos'u ergenliği gelmemiş oğlan çocuğu gibi görüyor, bu aşağılayıcı duyguyu kocasına da geçiriyordu. Stefanos ne zaman ona ilgi ve sevgiyle baksa, Maria'nın gözlerinde bir oğlan çocuğunun cinsel davranışlarıyla alay eden kadınsı ıslıltılar görüyordu. Bu reddeden bakışlar yüzünden, zaman içinde dönüşme ve yenilme umudu kalmayan başarısızlık, Stefanos'u çökertmekteydi. Genç adamın yaşadığı suçluluk duygusu, cinsellik korkusu olarak bütün vücutunu sarmakta, ruhuna yerleşmekteydi.

İmparator, Sicilya seferine yelken açarken, Andronikos ve hayatı Belegrada'ya doğru yola çıktı. Sözleşildiği üzere Andronikos'un karısı Zoe ve üç kızı Poli'den ayrılmamıştı; eğer Andronikos'un ailesi şehirden ayrılacak olursa bu, başkaldırı sayılacak ve dük unvanı feshedilen Andronikos zindana atılacaktı.

Maria, kocasını sevemeyeceğini anlamıştı; sarsıntı dolu araba yolculuğu ile sevgisizlik bir araya gelince iyiden iyiye suratsız oldu. Andronikos, çiftin sorununu görebiliyordu; doğrusu ilk geceden beri yaşananlara, geçmiş zaman rüyasında tanıklık etmişti. Bu durumda iyi bir arkadaşa düşen en insanca yolu seçti; ortalığa neşe saçmaya, yolculuğu neşeli hale getirmeye çalıştı. Hatta bunda o kadar başarılı oldu ki, yol boyunca taklitler yaparak, çeşitli dillerde şarkılar söyleyerek Maria'nın yüzünü güldürdü, Stefanos'u karısının önünde köpekçe yaltaklanma tavrından uzaklaştırdı. Özellikle İkonyum'da geçirdiği yılları Türkçe şarkılar söyleyerek, oradan öğrendiği hikâyeleri ve kişileri de taklit ederek o kadar güzel anlatıyordu ki, gülmemek elde değildi.

"Sultan Mesud'un ogullarından birinin adı Kılıçarslan'dı" dediğinde, Stefanos'un yüreği çiz etti. Filomelyum Savaşı'nda İmparator'un gözünden düşmesine yol açan bu ad, Stefanos'un takıntılarından biriydi. Ne zaman Kılıçarslan adını işitse başına kötü şeyler geleceğini, geçmişin bu ad altında ona acı çektiğini düşünürdü. Normanların, "Ataların günahı çocuklarında sürer" sözü, sanki Kılıçarslan sözcüğünde toplanmıştı.

Stefanos'un yarasını bilmeyen Andronikos anlatmayı sürdürdü.

“Mesud bu delikanlıyı çok sever, fakat topal oluşuna üzülürdü. Kılıçarslan da heybetli görünümeye çalışır, topallığından gelen eksikliği bileğinin gücünü göstererek kapatmak isterdi.”

Andronikos birbirleriyle meme, dudak, bel, bacak ve kiç hakında konuşamayan insanların sıkılmadan sevişemeyeceklerini bildiğinden, aralarında çatlak olduğunu hissettiği karı kocayı bu sözlere alıştırmak için söz oyunu yaparak Kılıçarslan yerine *Kuçaslanis** sözcüğünü kullanıyor ve sıritiyordu: “Bu *Kuçaslanis* bir gün tutturdu, ille de bilek güreşi yapalım, diye.”

Ayağa kalktı Andronikos, küçini çıkartarak, küçük düşürücü hareketler yaparak yürüdü: Kılıçarslan karşısındaymış gibi bileğini masaya dayadı, adamın hayalinde tuttuğu gözlerine baktı. Olayın heyecanı tüm hareketlerine yansıyordu, sözünü bazen yüz, el ve göz hareketleriyle tamamlıyordu.

“Ama bu *Kuçaslanis*'in bileği meğer öyle güçlüyüm ki, ilk defasında nereden bileyim, bana ‘Gel de bilek gürestirelim’ dediğinde onu kücumsemiştüm. Karşısına oturdum, bilek güreşine başladık. Bir asıldım, karnım yırtıldı sandım. Herif yüzüme baktı, ‘E, hadi artık başla’ dedi.”

“E, sonra?” dedi Maria kikirdeyerek.

“Sonrası ne olacak, bu inançsızla iyi dost olduk.”

“Yok yok” dedi Maria, “Bilek güreşinin sonu?”

“Bu da sorulur mu Maria, tabii ki ben yendim!”

Maria daha çok kikirderken yan gözle karısına bakan ve kışkınlıkla yüreği daralan Stefanos boş boş gülümsüyordu.

“Bakin” dedi Andronikos, “size ne anlatacağım!”

Maria'ya gene baktı Stefanos: Karısı anlatıcının ağını, gözünü, hareketlerini hayran hayran süzüyordu. Andronikos'un anlattığı şey ise Stefanos'un kadınların yanında asla ağızına alamayacağı türden bir hikâyeydi. Stefanos, karısının hareketlerini kaçamak gözlerle izledi, onu Andronikos'a kaptırdığını kesin olarak anladı.

Stefanos o gece doğru dürüst uyuyamadı; Andronikos'un manastırı gelerek, “Maria'yla evlen” deyişini düşünüyordu hep. Yoksa bu kadınla bu adam anlaşıp onu kendi oyunlarına alet mi etmiş-

---

* *Kuçaslanis*, “topal aslan” demektir. Burada bir aşağılama ve alay söz konusu.

lerdi? Bu yolculuk niyeydi? İmparator onları niye yan yana getiriyordu?

Sonra Khora Manastırı'ndan kurtulduğundan bu yana, Andronikos'un yanında haftalar geçirdiği halde, rüya görmediğini hatırlar içinde fark etti. Hani yan yana geldikçe yakın zaman rüyaları göreceklerdi? Hani rüyalarını paylaşacak, geçmiş ve geleceği daha iyi anlayacaklardı? Rüyalar neden kaybolmuştu? Andronikos yalan söyleyip onu kandırıyor olabilir miydi?

Belegrada'dan üç menzil önce, Macar prenslerinden biri tarafından karşılandılar. Nedense prensin maiyetindekilerin çoğu işveli kadınlardı. İyi niyet elçisi olmak yönünden önemli görünen bu davranış, Andronikos'un neşe dolu ruhundan sıcaklıklar buldu. Bu sayede kolayca dostluklar kuruldu ve gizli ilişkilerin temelleri atıldı.

Andronikos, kadınların hoşuna gidecek davranışın kibarlığı elden bırakmadan açık sözlü konuşmak ve edepsizlik etmeden cinsel dokundurmalar yapmak olduğunu düşünüyor, bütün kadınlarla kur yapıyordu. Maria'nın gözü önünde başka kadınlarla ilgilenmesi Stefanos'un şüphelerini biraz dağışta da, genç adam bu türden davranışların kısıktıcı olduğunu bilmeyecek kadar deneyimsizdi.

Andronikos Sardike'den Belegrada'ya uzanan yol boyunca türlü şaklabanlıklar ve hikâyelerle herkesi eğlendirdi, Stefanos'la Maria'nın bile taklidini yaptı. Doğrusu Maria konusunda öyle başarılıydı ki, deneme söz yoktu. Poli'den on dört menzil çeken Belegrada yolunda, Andronikos ve Maria arasındaki son duvarlar da böylece yıkılmış oldu. Yolun sonuna varlığında Andronikos'la Maria saray kapısından el ele girecek kadar yakınlAŞımları.

Şüphesiz Andronikos, Stefanos'u incitecek, Maria'ya ilgi duyduğunu arsızca gösterecek davranışlarda bulunmuş değildi; fakat Maria'nın Andronikos'a duyduğu ilgi kör bir âşığının bile uyandıracak cinstendi. Böylece Stefanos'un masum bağlılık rüyası bozuldu, yüreği kinle doldu.

Saray denilen şey, koca bir kale bozuntusuydu. Virane olmuş burç çıkışmasını Norman şatolarına benzetmek için uğraşıldığı görülebiliyor. Mimar, herhalde malzemenin biçimsizliği yüzünden önce üslubu belirsiz dük konağını yapmış, sonra da aklı başına gelerek konağın çevresine dairesel olarak hizmet odaları, ahırlar, samanlık, mutfak, kiler ve muhafiz birliği yatakhahesi yapmayı akıl etmişti.

Böylece, han esintileri taşısa da, hatta kale içindeki sokaklara benzese de, burasının kocaman bir şato olmadığını kimse söyleyemezdı.

Belegrada şehriniñ güney ucunda, ırmak kenarında kurulmuş olan bu dük sarayıñ Maria çok beğendi. Duyuları harekete geçmiş, yüzünün çizgileri yumuşamış, aklı canlanmıştı. Kendi kendine şarkı söyleyen, çalışırken gülümseyen dalgın bir kadındı artık.

Andronikos'un evi, yani dükün konağı, eskiden kale burcu olduğu tahmin edilen yerdi. Stefanos orada çok sayıda oda olduğu halde avludaki evlerden birine yerleşmiş, bu tavriyla Maria'nın tepkisini çekmişti. "Biz hizmetkâr mıyız da burada oturuyoruz?" demişti öfkeyle; "Sağımızda ahçı, solumuzda seyis. Ayluda bir yiğin asker, bahçivan, at pisliği, hayvan ve böcek... Bir de hep bunları konuşan insanlar. Nedir derdin senin?"

Bazı şeyler söylenmese de bilinir. Maria da Andronikos da genç adamın derdinin ne olduğunu biliyordu. Olay konuşulamayacak türden olduğu için gizli, hissedildiği için açıktı; söylenmeyen ama bütün yüzlere damgasını vuran gerginlik, bu üç kişisinin ortasına gelip çöreklenmişti. Stefanos, karısına iyi davranışla birlikte, onunla aynı odada bile kalmıyordu. Doğru dürüst konuşmaz olmuşlardı. Fakat Maria da bir yiğin hizmetkârin arasından geçip konağa gidebilecek, Andronikos'un dostluğuna sığınabilecek halde değildi. Kocasının gözü sürekli üstündeydi. Ayrıca evliyken başkasına tutulduğu için yaşadığı dindarca suçluluk duygusu elini kolunu bağlıyor, gizli aşkınnın herkes tarafından anlaşılaceğinden endişe ediyordu. Andronikos'a ulaşamadıkça tutkusu büyüyen Maria, avluya çıktıığında, kendini suçlu ve kirlenmiş, eve girdiğinde haklı ve kandırılmış hissetmenin ikilemini taşıyamaz oldu. Bunun sonucunda da Andronikos'a sataşmaya başladı. Aklinca, onunla kavga etmek, Maria'yı kocasının gözünde temize çıkaracak; Andronikos ise kadının kendisini ne kadar arzuladığını anlayacaktı.

Andronikos, kadınlar konusunda sıkıntı yaşamadığından, Maria'nın arzusunu fark etse de onunla ilgilenmiyor, böylece Stefanos'la bir arada olmasının temel nedeni olan rüya kardeşliğini bozmaya niyetli olmadığını göstermeye çalışıyordu.

Diger taraftan rüyalarla ilgili bir sorun vardı: Andronikos, Stefanos'un yazı yazdığını o rüyadan sonra, sadece bir kez geçmiş rüyası görmüş ve ardından neredeyse körleşmişti. Stefanos'un da Khora

Manastırı'ndan çıktığından beri rüyalarından söz ettiği söylenemezdi. Buna anlam verememekle birlikte, Andronikos esas düğümün Stefanos'ta olduğunu düşünüyor, çözüme oradan başlanacağıını, olaya sabırla yaklaşmak gerektiğini kendi kendine telkin ediyordu. Stefanos'un başından geçen olaylar ve evlilik telaşı, rüya gördüğü halde bunları unutturuyor olabilirdi, bu konuda baskı yapmak gerektiğini düşündüğü için Andronikos bir kere bile rüyalar hakkında soru sormadı. Fakat Stefanos'un suskunluğu başka bir şey daha söylüyordu: Zavallı koca, karısı yüzünden Andronikos'a kızıp rüyalarını anlatmamaya karar vermiş de olabilirdi. Belli ki, geleceğin bilgisine ulaşmak için yanıp tutuşan Andronikos'un yüzlerce Maria'ya bedel olan rüya bilgisinden vazgeçmesinin mümkün olmadığını bilmiyordu.

Andronikos Maria'nın hırçılığına aldırit etmiyor, aralarındaki buzları eritmek için yalnızca Stefanos'la ilgileneıyordu. Pazar günleri kiliseye giderken Stefanos'u yanına alıyor, hava iyi olursa onunla kırlara açılıp akşam da Belegrada'ki soylularının konaklarında ziyaretlere götürüyordu.

Stefanos adım adım Andronikos'a güvenmeye, onunla içi daraldan konuşabilmeye başladı. Andronikos'la kavgalı olan karısının, bu adama dair nefrete varan yargıları onu kuşkulandırsa da görünürde bir şey olduğu söylenemezdi.

Sırp prenslerinden birininevinde eğlence ve içkiden coşukları bir sırada Andronikos heyecanla geldi, bir haber aldığı ve bundan ötürü heyecanlandığı belliidi: Stefanos'un koluna girdi ve fıldışarak İmparator'un bir kızı olduğunu söyledi. Bunu söyleşken sevinçliydi; çünkü soyu kızlardan süren bir imparatorun varlığı, kuzenler için iktidar şansı demekti. Sonra hüzünle yere baktı: "Bennim de üç kızım var, yaşarken imparator olursam ne âlâ, yoksa her şey gitti gider."

Kendisiyle böyle bir konuda yıllardan sonra ilk kez bu açıklıkta konuşan Andronikos'a teselli edici gözlerle bakan Stefanos, "Belli mi olur, belki bir gün oğlun da olacaktır" dedi.

"Eh, ne rüya görüyorsun, söylemedin ki kızım mı olacak oğlum mu olacak bileyim?"

Tam zamanında söylemiş bu söz, Stefanos'a görevini hatırlatmaktadır.

"Rüya görmüyorum hiç."

“Tuhaf... Ben de görmüyorum. Ama biz bir araya geldiğimizde yakın zaman rüyaları görmez miydik? Ne oldu ki?”

Bunu söyleken endişeyle alınının terlediğini hissetti Andronikos. Çünkü talihin ışığı bir dönem parlmiş ve sonra da sönmüş olabilirdi; bundan böyle Stefanos da Andronikos da rüya görmeye bilir, ondan sonra da ele geçirilip kaçırılmış fırsat kuşu için ağlayamaya bol bol zaman bulabilirlerdi. Andronikos'un endişelenmesinde Stefanos'un kayıtsızlığı da etkiliydi doğrusu; çünkü Yazıcı'nın rüya görmemekten ötürü tedirgin olduğu söylenemezdi.

Şamdanların parıltısı altında, kadınlara gözünü diken ve sürekli gülümseyen Andronikos, “Ah!” dedi, “Şimdi aklıma geldi: Ben rüya görmüşüm.”

Stefanos nezaketen, “Öyle mi?” diye sordu.

“Rüyamda, seni ve Maria'yı evlendiğiniz günlerde gördüm. İşlerin iyi gitmediğini anladım’ desem ve konuyu uzatmazsam olur mu?”

Andronikos bu kadar zaman içinde gerçekten de yalnızca gerdek gecesinin rüyasını görmüş fakat anlatmak istememişti; yaralayıcı olacağını düşündüğünden, bu kadarını söyleyip olayı geçistirmeye çalıştı.

Müziğin etkisiyle hareketleri yavaşlayan ve içkinin etkisiyle kızaran Stefanos boncuk boncuk terledi. Ne kadar çabalarsa çabalanın, tüm yaşamının başka gözler önünde, hiçbir gizli saklısı olmadan akıp gittiğini bilmek onu yaralamıştı. Şüphesiz Andronikos, Stefanos'un utanacağını biliyordu, fakat bunun arkasından soruları paylaşacaklarını umuyor, konuşmakla bile Stefanos'a bir şeyler öğretmenin, kadınlar konusunda başarılı olması için ona yardım etmenin mümkün olduğunu hesap ediyordu.

Oysa Stefanos konuşmak istese de konuşamayacak bir adamdı. Suçluluk duygusu içine çöreklenmedi mi, o duyguya yaratan konuyu başkalarıyla konuşamaz, utancından söyleyeceği her sözü şaşırırıdı. Yine de Andronikos'un niyetini anladı, ona minnet duydu. Utançtan konuşmadığını göstermeye çalıştı, teşekkür etti, gülümsedi. Sonra da aniden hiçkirdi, dişlerini sıktı, duvara dönüp yüzünü sakladı.

Rüya Kardeşliği

|

Stefanos, Andronikos'la ilgili kuşkularından arınıp rüyalarını kaydettiği kâğıtları ona verdikten sonra, kayıtlı yetmiş üç rüyanın Dük üzerinde nasıl bir etkisi olacağını bilmiyordu. Oysa Andronikos rüyaları okumaya başlar başlamaz, dari ambarına düşmüş aç tavuk gibi nereden eşleneceğini şaşırdı.

Öncelikle rüyaları Stefanos'tan ayrı olarak listeledi. Bunların konuları üzerinde düşündü ve ne anlama geldiğini kenarına notlar alarak bulmaya çalıştı:

Stefanos'un çocukluğundan aklında kalan rüyalar:

İkonyum'da Karamanoslar diye bir beylik var. (Rum Sultanlığı nereye gidiyor acaba? Onun yerine mi?)

Otman Beyi Yıldırım (Bu da başka bir inançsız olmalı), Tatar Tumburos'un kafesine konmuş, teşhir ediliyor. (Bunlar da kim?)

Ayia Sofiya'nın dört yanına dört kule dikilmiş. Aynısından şimdiki İmparatorluk Sarayı'nın bulunduğu yere altı kuleli bir kilise daha yapmışız. (O zaman Büyük Saray yıkılmış mı oluyor?)

Demirden, yılan gibi akarak giden arabalar... Ejdere benziyor, tepesinden duman püşkürüyor.

Dev demir kuşlar uçuyor. Alev saçan yumurtalar döküyorkar. (Gelecek zaman ne kadar vahşi görünüyor!)

Korakon'dan sonra kaydedilenler:

Uçurumdan bakıyor, sonra Agop rüyasını görüyor. (Bunun öncesini görmüştüm, evet, bizim macera burada başlıyor.)

Yannis Komninos'un zehirlendigini anladığı, Manuil'in imparator ilan edileceğini gördüğü rüya. (Demek bu rüyayı da görmüs. Tuhaft ama yakın zaman rüyaları benim gelişimle başlıyor, bu kesin. Öbürleri hep uzak gelecek rüyaları...)

Andronikos'un sövdüğü rüya.

Andronikos'un imparator olamayacağını anladığı için İkonyum'a sıçanın Satuk Bey'in davranışını beğenmediği rüya. Satuk, İkonyum

Kalesi'nin önünde mızrağının tersini toprağa sapladıgı ve üstüne de miğferini astığı için Andronikos onu küçümsüyor ve "Adı da Satuk" diyor içrenerek. (Yolda görmüş olmalı. Bu, benimle ilgili son rüya olmalı. Çünkü uzaklaşıyordum ondan, İkonyum'a doğru.)

Anna Komnina'nın ölmüş babası Aleksios Komninos'a adadığı, Alexias adındaki kitabı yazdığını gösteren rüya. Manastırı kaptırmış, üzüntülü. Yazdıklarını hüzünlü gözlerle okuyor, beğenmiyor, hepsini sert hareketlerle çiziyor. (Ne tuhaf. Bu da nedir şimdî?)

Filomelyum Savaşı'ndaki yanılıgı rüyası. (Stefanos haklı görüyor. Bu rüyayı dikkatle not etmeli. Bu çocuk kesin olarak geleceği görüyor, unutmamalıyız.)

Latinler şehrimizi işgal etmişler, kiliselerimizi yağma ederlermiş. (İste bu! Şu Manuil'in Katolik sevdası, hele o Putzeli Yannis denen alçağa vergi işlerini emanet etmesi başımıza böyle işler açacak... Bak bak, Hipodrom kapısındaki dört ath heykeli yerinden sökecekmış adamlar. Bu rüya çok önemli, çok!)

Bir çiviye basınca ışık küresinin parladığı rüya. (Ortasında kandil veya mum olmayan bu kürenin ışığı koca ayluyu aydınlatmış, yollarda bu ışıklar varmış. Ne tuhaf.)

"Zihnim yok diyen sesimi anlayan bir zihnim var," (Stefanos'un rüyasında Dekart adlı bir adam var, o rüya görüyor ve rüya-sında böyle söylüyor. Uyanınca kendini Stefanos'un rüyasında buluyor ve hâlâ rüyada olup olmadığını merak ediyor. Çok eğlenceli, Pers masalları gibi.)

Teodora'yı rüyasında görüp aşık olduğu rüya. (Zavalli Stefanos. Rüyada aşık olanı işitmisti amma bir çocuğun yetişkin halini görüp ona tutulana ilk kez rastlıyorum.)

Andronikos'un İkonyum'a tatsaklık bedeli gönderilerek alındığı-nı gördüğü rüya. (Meğer Yannis Aksukos yapmış her şeyi.)

Manuil'in Ayia Sofiya'da Berta'yla evlendiğini gördüğü rüya.

Zoe ile Andronikos'u sevişirken... (Utandırdın beni Stefanos, ayıp ayıp!)

"Her erkek çocuk annesine âşıktır" diyen Firoyt adındaki adamla ilgili rüya. (Salak mıdır nedir? Kızlar da babasına mı âşık? Bu adamın başına neler geldiğini bilmeyi çok isterdim.)

Stefanos'un bu sınıflamaya almadığı gençlik çağının rüyaları büyük bir toplam oluşturuyordu, fakat bunlar Andronikos'un ilgisini çek-

medi. Amacı, konu benzerliği olan, yapısı benzeşen rüyalardan hareketle kendi geleceğini bulmaktı.

Fakat burada sözü edilen şeyler arasından kendisine ilgili neyi, nasıl bulacaktı? Üstelik demir kuşlarla, Ayia Sofya'nın yanındaki dört kuleyle, yılan gibi akarak ilerleyen demir arabalarla anlatılmak istenen neydi? Bunları ne Stefanos'un ne de Andronikos'un anlaması mümkün değildi. Hatta onların torunlarının torunları bile yazılanları anlayamazdı. Stefanos'un da bu nedenle anlayamadığı pek çok şeyi yazıya aktaramadığı, yazabildiklerini ise ancak benzettirmelerle tanımladığı belirgin bir biçimde görülmüyordu.

Andronikos gözünün önünde gelecekle ilgili kesin bilgiler olduğunu halde, bunlardan sonuç çıkaramadan kör kör oturduğunu hayretle anlıyordu. "Herhalde aynı kaygıyı Stefanos da yaşamış olmalı ki, geleceğin ve geçmişin basit bir rüya olduğunu söyleyerek bu işten ümidińi kesmiş" dedi kendisine.

Sonra kendi rüyalarını art arda dizdi. Zamanında yazma sabrı olmadığından belleğin ihanetine uğradığı anlaşılıyordu: Pek çok rüyayı unuttuğu, bazılarını da eksik anımsadığı açıkladı. Yine de Stefanos'tan -yedi yaşı büyük olduğuna göre- rüyaların yapısını daha iyi kavramış görünüyor, birinin öncesi öbürünün sonrayı gördüğü bu rüya yapısını, çemberin ortasına çizgi çekerek açıklayabiliyordu: "Ortada ikimizin benlikleri var; rüyada bu benlik kayboluyor, Stefanos bütünüń bir yarısını kavıyor, ben de öbür yarısını."

Andronikos, Belegrada'da geçirilecek zamanı birinin yarımla rüya anlattığı, öbür yarıyı da diğerinin tamamladığı eğlenceli çemberler dizisi olarak düşlediği için giderek hayal kırıklığına uğramaktaydı. Kendisi rüya görüyor olsa, Stefanos'u rüyalarını saklamakla suçlayacaktı; fakat böyle bir şeyin olmayı onu düşündürüyordu.

Bu durumda, Andronikos'la Stefanos'un birbirlerine yaklaştıklarında yakın geleceği, uzaklaştıklarında uzak geleceği gördükleri varsayımları doğrulanmış olmuyordu. Rüyalar genel olarak böyle işliyor olabilirdi, fakat anlaşılmaz nedenlerle karışıklıklar ve durgunlıklar da ortaya çıkmaktaydı. Andronikos, geçmişi ve geleceği bilmenin yararı konusundaki ilk hayal kırıklığını böyle yaşadı.

Sonra Stefanos'tan bir müddet uzaklaşmayı düşündü. Yan yana durdukları süre içinde rüyaların körelip etkisini yitirmiş olabileceği aklına gelmişti. Belki de rüyaları uyandırabilmek için birbirlerini

ne bir yaklaşmalı, bir uzaklaşmaliydi. Bunları sinamadan bilme imkâni yoktu ve zaman geçip gittiğine göre acele etmek gerekiyordu. Stefanos ve Maria, o uzak yer neresi olacaksa oraya birlikte gitmeliydi. Çünkü geride karısını bırakan adamin kafa karışıklığı, rüyaların başına bir iş getirebilirdi.

Andronikos'un hesaplı ilgisizliği Maria'yi çılgına çevirmiştir, bunun nedenini anlayamadığı için kendini oyuna getirilmiş sanıyor, başbaşa hariç hayatındaki bütün erkeklerden nefret ediyordu. Gencecik bakire, dul geline dönüşmüş, kendini dikişnakışa ve müziğe vermişti.

Andronikos'un Stefanos'u uzaklara yollamayı düşündüğü sıralarda, Stefanos bir gündüz vakti pencere önündeki sedirde uyuyakaldı ve rüya gördü.

Bu rüyada, Stefanos'un yokluğunda, Andronikos yarı karanlık bir odaya giriyordu. Maria soluğu tutulmuş halde, alı al moru mor ona bakıyordu. Maria öyle heyecanlı görünmüyordu ki, sık sık soluk alıyordu. Andronikos hiçbir şey söylemeden kadının yuvarlak, beyaz sol omzunu öpüp doğruluyor ve fisildiyordu: "Ne kadar zamandır seni arzuladığımın farkında mısın?" Hiçbir şey söylemiyordu Maria; adamı ensesinden tutup kendine doğru çekerken inliyordu. Birbirlerine simsıksı sarılıp yatağa uzanıyorlardı...

Stefanos sıçrayarak uyanıldı, sağına soluna baktı. Maria uyanıkta, o anda sedirde uyuyakaldığını fark ederek toparlandı ama, "Ah, kârimi gerçekten beni aldatıyor sandım, meğerki rüyamış" diyerek ferahlayamadı. Yüzü kavruluyor, kalbi çarpıyordu. Maria onun telesla uyanışını fark etmişti, donuk donuk baktı, kocasının gelecek zaman rüyaları gördüğünü bilmediğinden, ne hali varsa görsün, der gibi burnunu havaya dikerek odadan çıktı.

Stefanos'un içinden yükselen acı gözlerini yaşıttı, henüz ihanet etmemiş olan karısını boğmak ona saçma gelmiyordu. "Gelecek zamanda beni aldatacaklarından emin olduğum bu iki alçağı öldürmezsem salakça davranışmış olurum" diyen içsesi, Stefanos'u şirazeden çıkarmaya başladı.

Talihin gözü kör olsa da, şüphenin gözü daima uyanıktır; Stefanos şüpheleri yüzünden ihanet hazırlıklarını bütün açıklığıyla anlamıştı. Şüphe kişilik kazanmıştı; eli, yüzü ve bakışları olan bir insan gibi konuşuyordu: "Madem bunlar ihanet edecek, sen de bir zehir bul, ikisini zehirle, sonra da onları seviştikleri halleriyle üst üste civile" diyordu.

Öfkeyle mahzene indi, sarhoş olup yıkılmak için şarap içti ve hemen de sarhoş olarak sallana sallana avluya çıktı, kerevete oturdu. Andronikos'u öldürerek işe başlaması gerektiğini söyleyen içsesini dinliyor, bilmediği bir cinayete hazırlanıyordu. Şarabin tüm gerçekleri yuvasından dışarı uğratan ateşiyle bedenini uyuştururan iksiri ruhunun dehlizlerinde birbirile çarpışmaktaydı; aklı öfkeyi ertelemeye çabalarken, "şimdi intikam, şimdi intikam" gümbürtüleriyle fokurdayan kalbi, alışkanlığından midir nedir, kan görmek istiyordu.

O sırada konaktan hızla çıkan ve koşarak kendisine doğru gelen Andronikos'u görünce şaşaladı. Andronikos heyecan içinde, "Stefanos" dedi, "az önce uyuyakalmıştım, rüya gördüm! Ben rüya gördüğümé göre sen de görmüşsündür, onun için geldim!"

Kızarıp bozaran ve kekeleyen Stefanos ne diyeğini bilemedi, "Ha, evet" diyerek yutkundu. Soran bakışlarını Stefanos'un yüzüne diken Andronikos sözün devamını bekliyor, sabırsız hareketlerle dudağını kemiriyordu. Stefanos'un aklına o anda Andronikos'un ne gördüğünü sormak geldi: "Önceyi sen görüyorsun, sen anlat" dedi. Bakışları kızgın ve aşağılayıcıydı. Andronikos duraksamadan anlattı: "Merdivenden çıkışıyorum, sanki içerdeşin... Ama niye suçlu gibiyim, bileyim. Sonra... Kapıya yaklaşıyordum ki, sıçrayarak uyandım."

Stefanos, işlediği suçları bildiği halde pişkin pişkin konuştuğu düşündüğü Andronikos'a öfkeyle bakarken birden fark etti ki, bu adam henüz Maria'yla bir olup Stefanos'u aldatmamıştı. Yani olay henüz "geleceğe aitti"; Andronikos, hep geçmiş rüyaları gördüğünə göre, "simdilik" masumdu.

Bu durumda Andronikos'un rüya gördüğü değil de, rüya görmüş gibi davranışarak gelecekteki planlarını Stefanos'a sezdirdiği söylenebilirdi. "Gidersen neler olacağını bil" demek istiyor; Maria'yı elinden alacağını bir şekilde söyleyip onun tepkisini ölçuyordu.

Maria'nın çıplak bedenini gördüğü rüyalardan sonra kafası karışan Andronikos, elbette merdivenleri soluk soluğa çıkıp kapıya yaklaşlığını söylediğい bu rüyayı görmemişti; bu yüzden aldığı yanıt çok şaşırtıcı oldu: "İçeri giriyorsun" dedi Stefanos, "Tam karşısında duran bana bakarak, 'Böyle yan yana durursak olsa olsak yakın zaman rüyaları görürüz' diyorsun. 'Derhal eşyalarını topla ve uzaklara git' diye de ekliyorsun. Ben de bu isteğine olumlu yanıt veriyorum, yakında gideceğimi söylüyorum."

Stefanos buz gibi baktı, “İşte rüyanın devamı: Yakında buradan ayrılmayağım Andronikos. Gördüğüm tüm rüyaları da sana yazacağım.”

Oysa bunu yapmayacağına yemin ettiğini yalnızca kendisi biliyordu. Bir şeyi daha iyi biliyordu: Rüyasını gördüğüne göre karişının kendisini aldatacağı kesindi. Onu yanına alıp götürmesi, ihaneti önlemeye yetmeyecekti.

Stefanos kaşla göz arasında şunu da anladı: Gelecek zaman onun geçmişi gibi hareket ediyordu. Rüyasında gördüğü şeyler, tipki geçmişte yaşananlar kadar kesin ve değiştirilemezdi. Zihninde bir ışık parladı: Rüyasında aldatıldığını gördüğüne göre, ne yaparsa yapsın, Maria'yı öldüremeyeceği açık değil miydi? Gelecek zamanındaki değiştirilemez hükmün kader olduğu, insan iradesinin olmadığı yere kader dendiği bundan daha açık nasıl anlaşılıbilirdi ki? Karısını ya da Andronikos'u öldürmeye karar verdiği anda büyük olasılıkla her şeyi yüzüne gözüne bulaştıracak, onları öldüremediği gibi, öldürmeye kastettiği anlaşıldığından işkence dolu bir ölümə razı olacaktı.

“Söylediğim, seninle aynı mekândayken yakın zaman içinde olacak olayları rüyamda görebiliyorum” dedi Andronikos'a. “Gitmem gerekiyor, uzaklara gitmeliyim.”

Andronikos yalandan da olsa gitme kal diyecek adam değildi. Tam tersine, “Doğru düşünmüşsun” diyerek onu onayladı, “Karımı da al, git.”

Bir an susup bakıştılar, Stefanos gözlerini kaçırıldı, kızardı, yere bakarak konuştu.

“Biliyorsun, o Tanrı'nın yasalarına göre karımdır ama tabiatın yasaları varsa –ki olduğunu anlıyorum– benim hiçbir şeyim değildir.”

Andronikos durumu bildiği için sesini çıkarmadı.

“Hem” dedi Stefanos, “istiyorsan Poli'ye döneyim ama beni ‘Belgrad’dan asla ayrılmayacaksın’ diyerek buraya yollayan İmparator'a durumu açıklamamız zor olur.”

Andronikos dikkatle dinliyordu, Stefanos'un yüzünde alaycı bir ifade gördü. Gülen bakışlar ve utangaç yüz, ilginç bir bileşkeydi.

Doğru dürüst veda bile etmeden, olabilecek en uzak yere, Sardike'ye doğru yola çıkan Stefanos yanına rüya bohçasını aldı ve bir de Sardike *kome*'sına yazılmış rica mektubu götürdü. 1152 baharına kadar Sardike ve Tesaloniki yollarında o çiftlik senin bu manastır be-

nim dolaşan, Sırçayı ve Vlah dilini iyi öğrenen Stefanos, çok sayıda rüya gördü, notlar aldı ve Andronikos'u bunlardan haberdar etmedi. Rüyalarıyla karısı arasında seçim yapması gereken adam, seçimiyle neyi kaybetmeyi göze aldığına söylemiş oluyordu. Andronikos'tan uzaklaşıkça yeniden gelecek rüyaları görmeye başlamıştı ama ona bunları anlatmayacaktı; olaylar Stefanos'u böyle bir seçime de zorlamıştı. Hem, ne rüya gördüğse anlatmak zorunda değildi.

Rüyalarından birinde, Filistin'e gelin giden, uzaklarda yiten Teodora'nın Poli'de yaşayan ablası Evdokya'yı gördü. Bir askeri karargâh çadırında Andronikos'u ziyaret eden Evdokya, kocasının nasıl olduğunu anlatıyordu. Stefanos uykusunda tam da "Bu nasil dert yanmaktadır, kadın hiç acı çeker gibi görünmüyor" dediğinde Andronikos, "Ben senin acılarına derman olurum kuzenim" diyeerek arsız arsız bakan Evdokya'yı kucaklıyordu. İşte o anda sahte iç çekişler, göz süzmeler yok oluyor ve kadınla erkek kudurmmuş gibi sevişmeye başlıyorlardı. Bu rüya yüzünden Andronikos'un koynuna giremeyeceği kadınların kimler olduğunu kendi kendine soran ve çok öfkelenen Stefanos, "Demek ki, yanında olsa" diyordu, "Teodora'yı da ayartmaya çalışacaktır." Kendisi ne kadar utangaşa, rüya kardeşliğinden gelen öbür yarısının o kadar edepsiz olduğunu fark ediyor, bunun anlamı üzerine kafa yoruyordu.

Andronikos'la Evdokya çadırda sevişirken basıldıklarını anla-

yınca telaş içinde doğruluyorlardı. Alelacele giyinmeye çalışırken, hiç değilse örtünmesi ve öylece kaçması için Evdokya, "Bunu giy" diyerek ona kadın giysisi uzatıyor, Andronikos ise elbiseye bakıp, "Bununla yakalanırsam bana ne derler biliyor musun?" diyordu. "Çabuk dışarı çıdın" diyen subayın sesine de "Dur, tamam!" diyerek karşılık verdikten sonra kılıcıyla çadırın yan tarafını kesiyor ve oradan kaçıyordu Andronikos.

Andronikos'u bu rüyadan haberdar etmenin yararı yoktu. Zaten ne anlatırsa anlatsın, ona yetmeyeceğine şüphesi kalmamıştı. "Tıpkı Manuil gibi o da beni işine yaramadığım için dışlayacaktır" diyordu Stefanos, "rüyalarım onun için önemli olsaydı zaten başka türlü davranışındı."

Umut kötürum olsa da rastlantı en azından topaldır. En umutsuz anda rastlantının değneği olmadık bir çakıla değer ve bu çakılın yerinden oynayıp ışığı yansittiği kısacık anda bütün hikâyeyi aydınlanır: Stefanos rüyasında, Andronikos'un Macar kraliyah

işbirliği yaparak Manuil'i devirmeye çalışmaktan ötürü zindana atılacağını gördü. Andronikos'un en az üç gizli bağlantısını önceden fark ettiği, onun yıllardır darbe hazırlığı yaptığı için hiç şaşırmadı. Rastlantının değneği, tam da bahar sona ermeden Belegrada'ya dönmesi gerektiğini düşündüğü sırada bu rüyaya dokunmuş ve işini kolaylaştırmıştı.

Stefanos, Andronikos'un hayatından tümüyle çıkışacağı düşünce- siyle Belegrada'ya yetişti, çünkü kısa zaman sonra onun tutuklanıp götürüleceğini biliyordu.

Kaleyle han arası bir yapı olan Dük Sarayı'na girerken, neredeyse iki yıldır görmediği Maria'yı kendi evlerinin önündeki kerevete, sırtını yastiğa dayamış, gölgelenirken gördü. İki ağacın arasına ip gerilmişti ve bu ipe bebek salıncağı kurulmuştu. Maria salıncağı hafif hafif sallıyor, bebeğine şefkatle agu gugu yapıyordu. Bebek uyanıktı, gülümseriyordu.

Atın adımlarından çıkan tok ses avluda yankılanınca Maria dönüp baktı, gelenin kim olduğunu anladı ve bebeğine bakarak yüzünü sakladı. O an Stefanos'un gelip yavrusuna zarar vereceğini düşünmedi denemez; fakat istavroz çıkarmaktan başka yapabileceğii bir şeyi yoktu. Çünkü ağlayıp zırlayan bebeğini sakinleştirmeyi başaran ve onun yavaş yavaş uykuya varışını izleyen annenin şefkat dürnbergiyle basiretinin bağlandığı açıktı.

Atının üstünden sıyrılp inen ve Maria'nın yanına giden Stefanos, bebeğin kimden olduğunu bildiği halde, korku dolu gözlerle bakan Maria'ya gülümsedi: "Kız mı oğlan mı?"

"Oğlan."

Stefanos'un Hıristiyanlıkla dolu kalbi, Bakire Maria'dan doğan Hristo'yu anımsıyordu, Cebral'in selamıyla gelen ve Maria'nın rahmine düşen Hristo. Bu bebek de vaftiz edilip adı konmuş muydu acaba?

"Adı ne?"

"Vaftiz edilmedi. Sen yokken nasıl yapacağımı bilemedim."

Stefanos biraz daha yaklaştı, bebeğin yüzünü inceledi, yüreğinden taşan koruma arzusu ve babadan korkarak büyümeyen şefkat dolu tepkiselliği gözlerini doldurdu. İncil'de Tanrı'nın Hristo için söylediği söz ruhunu dağladı ve gözyaşları içinde, "Bu benim oğlumdur ve ben ondan razıyorum" dedi.

Stefanos, Maria ve oğulları Markos, Poli'ye gelir gelmez Vlahernes Sarayı'nın muhafiz bölüğündeki evlerine yerleştiler. İmparator, dönuşleri şerefine bir davet verdi. Bu büyük olasılıkla, Andronikos'la yan yana geçirilen beş yılın sorgusu için düzenlenmiş bir yemekti. Maria davetten ötürü heyecanlandı ve "Ne söyleyeceğiz?" türünden saçma sapan sözler etti. Çünkü Andronikos'la ilgili olumsuz şeyler söylemek istemiyordu.

İmparator zamanında canını yaktığı ve onu aşağıladıği için Stefanos, Andronikos'u ele vermek niyetinde değildi: "Andronikos'un hiçbir şüpheli eylemini görmedik, söyleyeceğimiz bundan ibarettir."

"Ama" dedi Maria güzel canlı gözlerini kirpiştrarak, "pek çok Sırp prensi, Macar kontları, hatta Kral Bela bile Belegrada'ya geldi. Bunlar bilinen şeyler, 'Görmedik' mi diyeceğiz?"

"Tersine, hepsini gördük... Her buluşmada biz de oradaydık ve Andronikos'un imparatorluğu nasıl var gücüyle savunduğuna tanık olduk. Çünkü Andronikos'un büyüğbabası da Manuil'in büyüğübabaşının soyundan gelir. Biz onun düşmanlarını yaralayan ayalarını, muhteşem fizik gücünü..."

Burada duraksayıp kızardı, Maria'nın gözlerine baktı: Maria, kocasından kinayelerini ve dokundurmalarını anlamayacak kadar uzaktı, çocuğun giysileriyle uğraşıyordu. Stefanos devam etti: "Soylu ailesinden gelen yüksek ahlakını gördük yalnızca."

Oysa Stefanos böyle konuşukça Maria'nın endişesi çoğalıyordu.

"Ama bir kuryenin üstünde mektup yakalanmış ve o mektupta Macarlar ve Sırp beyleri Andronikos'un çevresinde nasıl toplanacak ve Poli'deki yandaşlarla el ele verip Manuil'i nasıl yıkacaklar, belliymiş. Bu işin ele geçmiş planı varmış."

"Biliyorsun ki, bu dünya sahte mektuplarla doludur. Hem saray işlerinden bize ne! Bilsek bile susarız. Saray ve ölüm: Bu ikisi kadar yakın iki sözcük var mıdır?"

Sessizce boyun egen Maria yürüdü, evden çıktılar. Şehrin serin havası ve hafif esinti avludaki meşaleleri canlandırmıştı, her şeide heyecan vardı. Koca avluya girdiler, onları gülümseyerek karşılayan askerlerin, hizmetkârların ve saray çalışanlarının çöküğü dikkat çekiciydi. Kabul salonunda ellerini iki yana açarak heyecanla yürüyen Ordu Komutanı Yannis Aksukos onları kucaklıdı, toru-

nunu kucağına aldı. Fakat hik demiş babasının burnundan düşmüş denecek kadar Andronikos'a benzeyen torun, Yannis Aksukos'a o anda kestiremediği bir tedirginlik verdi. İki yaşındaki oğlan ağlayarak annesine uzandı, kadının kucağına yerlesir yerleşmez de yüzünü sakladı. Maria çocuğunun doğru anlaşılmasını isteyen bir anne olarak, oğlunu pişpişladı ve kayınpederine gülerek, "Halbuki her gün sizi sayıklayıp duruyordu, çocuk işte" dedi. Bu söze, hiç gerekmediği halde gülüştüler. Yannis Aksukos, "Dur bakalım kızım, ben onu alıştırırı, oğlan çocuğunu alıştırmaktan kolay ne var?" dedi. Stefanos, kendisi için bir kere bile böyle güven dolu sözlerle konuştuğuunu işitmeyeceği babasına ters ters baktı, onun kendi kanından bile olmayan çocuğa nasıl sahip çıktıığını düşünerek içlendi. "Fakat o bunu bilmiyor ki" dedi; "hem ben bu çocuğu seviyorum" diyerek pişmanlıkla oğlanın başını okşadı. O sırada yillardır görüşmedikleri dostlarla karşılaşlıklarını, kucaklaşıp hal hatırlarını sordukları için konu aklından çıktı. Megadük Hrisostomos, Komninos hanedanının yaşayan kadınları ve kocaları, Teodora'nın ablası yası genç dul Evdokya, Dukas ailesinin ileri gelenleri ve özellikle Maria Komnina ile kocası Kantakuzenos, onları sıcak karşıladılar. Bu karşılaşmanın altında şüphesiz, biraz sonra defterini düreceklerini düşündükleri Andronikos'un aleyhindeki tanıklara kur yapma duygusunun da katkısı vardı.

Putzeli Yannis'i Stefanos'a tanıttılar. Stefanos vergi işlerinin *pronotario*'su olduğunu öğrendiği bu adama baş eğerek selam verdi.

Manuil ve Bavyeralı karısı Berta merdivenlerden inerken, küçük kızları onlardan önce inip Ordu Komutanı Yannis Aksukos'un bacagına sarıldı; belli ki onu görmekten çok hoşnuttu ve "Hani benim uçan şekerim?" diyordu. Bu, ikisinin arasındaki özel bir konu olmaliydi; Yannis Aksukos çocuğa yüz göz hareketleriyle bir şeyler anlattı, çocuk gülmekten kirildi, sonra da annesinin yanında, utanarak sağa sola bakan Markos'a yaklaştı ve sevecenlikle onun elinden tuttu. Daha yeni yeni yürüyen oğlana göre biraz büyükçe kalsa da kadınların bayıldığı seyirlik olay başlamıştı: Bütün halalar ve teyzeler, "Ah canlarım" diyerek ellerini ovuşturdu, gülümseyerek dudaklarını büzdüler.

İmparator Manuil, Stefanos'u kucakladı, "Baba olmak bakışlarına derinlik vermiş" dedi. Stefanos, otuz dört yaşında saçları beyazlamaya başlayan İmparator'a şaşırarak bakarken Manuil çevresindekilere Stefanos'la çocukluktan beri nasıl anlaştığını, onun her

zaman nasıl da dürüst olduğunu, kendisine her şeyini anlattığını, hatta rüyalarının en gizli kapaklı hallerini bile açtığını söylüyordu. İmparator'un sözleri yüzünden Stefanos'un dizlerinin bağı bir an için çözülse de, Manuil daha ileri gitmedi ve derin derin bakarak, "Bundan sonra eski günlerdeki gibi olacağız. Yine her şeyimizi paylaşacağız" dedi.

Stefanos içini çekti ve gözleriyle bir kurtarıcı aradı. Şüphesiz ki, günü kurtaran Yannis Aksukoştu; mabeyincibaşına herkesi yemek salonuna almasını söyledi. Salona girilince, uzun zamandır ihtişamdan uzak yaşayan Stefanos ile Maria'nın gözleri kamaştı: İmparatorluğun rengi erguvani perdeler, koca şamdanlar ve kırmızı sedirler çok etleyiciydi. Sağda solda porfir vazolar, havuzlar, heykelcikler, mozaikler...

Ordu Komutanı Yannis Aksukos yemeğe başlanması için İmparator'un buyruğunu beklediğini gösterir biçimde Manuil'e baktı. Altın yapraklı tacı İmparator'un yüzünü değiştirmiş görünüyordu; sırtındaki erguvan renkli pelerin ve altınlarla bezemmiş ışıl ışıl uzun manto onu Stefanos'la oyunlar oynayan, zır zır ederek ağlayan, gençlik hayalleriyle yüzü ışıldayan kişi olmaktan uzaklaştırılmıştı. İmparator tanık değil görünüyordu, Stefanos'a bakarak doğruldu: "Soylular, ailem, dostlarım! Hepinizin sağlığına içiyorum!"

Herkes ayağa kalkıp kadehini kaldırdı ve İmparator konuşsun diye sessizce oturdu.

"Andronikos'un Macar kralıyla işbirliği yaparak beni devirmek üzere girişimlerde bulunduğu mektuplardan anlaşılıyor" dedi Manuil, "Bunu hepinizin huzurunda açıklıyorum ki, Andronikos'un yanında yillardır casus olarak tuttuğum, sevgili çocukluk arkadaşım Stefanos'un tanıklığı, onu yargılarken varacağımız hükmün adaletine yardım etsin, kimsenin ruhuna göle düşmesin."

Herkes merakla Stefanos'a bakarken, o kendini sırtından hançerlenmiş hissediyordu. Alnında çaresizliğin ve heyecanın terleri birikmişti. Maria dehşete kapılmıştı, korku dolu gözlerle kocasına bakıyordu. Öyle ya, Andronikos'la bu kadar yiyp içip eğlenen, yolculuklar eden, gizli gizli bir şeyler yazıp okuyan kocası casus olmasa, ne diye başkasından olan bir çocuğa babalık edecek ki? Kadın az kalsın feryat ederek ağlayacaktı; fakat bunun için hiçbir bahanesi yoktu.

Stefanos da zor durumdaydı: O sırada, "İmparator beni görevlendirmedi. Bu doğru değil" demek dünyanın en zor işiydi; ne

söyledeceğini düşündü, kızardı. Titreyen sesiyle kekeleyerek ayaga kalktı: "Bu görev çok zordu... Onu çok iyi tanıdığım için, İmparator'umuzun beklenilerinin farkındaydım" dedi.

Maria şaşkındı; bu sözlerin ardından kendisinin de itham edileceğinden korkar gibiymi, kıpkırmızı yüzüyle düşünüyor, gözünü ortadaki mumların alevinden ayıramıyordu.

Öç almanın nasıl bir duygusu olduğunu, Andronikos'u önenemez zindan macerasından haberdar etmediği zaman tadan ve bundan ötürü de pişman olan Stefanos, hırsın kırmızısından arınmış, mum ışığına uyan turuncu şüphenin sessizliğine ulaşmıştı. Öç almak artık ona göre değildi, Maria'ya gözünü diktı.

"Sevgili karim Maria ve ben, Belegrada'da kaldığımız zaman içinde Andronikos'un hiçbir şüpheli eylemini görmedik."

Bir uğultu oldu.

Hrisostomos, "Mektup yakalandı, sen uyumuşsun" dedi. Stefanos bir anlık duralamadan sonra, bilgece cevap verdi: "Ben uyurken daha iyi görürüm!"

"Ne demek bu?"

"Ne dediğim çok açık: Andronikos'un suçlu olduğuna tanık değilim. Uyudum."

İmparator, Stefanos'un ne söylemek istedğini anladığı için gözlerini kırpıştırarak onu dinliyor. Bakışları Stefanos, Maria ve Hrisostomos üzerinde dolaştı. Stefanos da herkesi süzerek ama herkesten gözlerini kaçırıp kekeleyerek devam etti.

"Bir masumu ik... İkiyüzlülük su... Suçlayamazsin. Masum suç... Masumları suçlayan, en az onlar kadar masum ol... Olmalı."

Masada hayal kırıklığı yaşandığı belliymi: Stefanos'a sataşanlar, Andronikos'la hangi çıkarı paylaştığını soranlar boyun damarları şişerek lafa karışmaya başlayınca İmparator'un sesi onlara sınırı hatırlattı ve saygılı bir suskunluk oldu. Manuil, "Kuzenim Andronikos Komninos'un bana ihanet etmediğini söyleyen kişi, Büyük Saray'da birlikte büyüdüğüm, aklı başında bir soyludur ve saygın komutan Yannis Aksukos'un oğludur. Ona emniyet etmek hepinizin görevidir. Andronikos Komninos'un suçsuz olduğuna böylece kanaat getiriyorum ve hepinizin huzurunda onu Belegrada Dükü olmaktan azletsem de *despotes* olarak görevlendiriyorum."

Bunları söyleyen Manuil de dahil herkesin yüzü beş karışıtı; Andronikos'un böyle kurtulabileceği Stefanos'un aklına gelmedi-

ğı için o da şaşkın görünüyordu. Hatta Andronikos'un kurtulmasına içerlediği ve üzüldüğü bile söylenebilirdi. O sırada karısına gözü takıldı: Maria kocasına minnet ve hayranlıkla gülümserdi, gözyaşı döküyordu. Bunu görünce ne diyeğini şaşırıp Stefanos yutkunup sustu.

Rüya Körlüğü

I

Andronikos, Stefanos'un tanıklığıyla zindandan kurtulunca çok şarşırıldı. İmparatorluk hayallerine veda edip zindanda boğdurulmayı beklerken kurtulmak ona Tanrı'nın desteği gibi göründü. Belki de bu yüzden, yaptıklarından ve kurduğu planlardan pişmanlık duyacağına hırsı daha da arttı.

Andronikos, *despotes* unvanı aldığı törende İmparator'un yokluğunda onu nasıl temsil edeceğini, Poli'den nasıl sorumlu olacağına dair süslü sözler ederek sayısız düşmanın canını sıktı. Özellikle askeri sorumluluk bakımından yüksek bir dereceydi bu; ayrıca senatoda yoğunla taraftar edinmesini sağlayabilecek olanakları onun eline teslim etmekte. Katoliklerden nefret ettiği bilindiği için, özellikle Putzeli Yannis'in başını çektiği, Komninos hanedanıyla çıkar birliği yapmış yurttaşların buna tepkisi büyük oldu. Manuil'i sıkıştırınlar, "Başına bela almak için mi bu adama bu görevleri verdin?" diyorlardı. Manuil ise onu uzağa göndererek denetleyemeyeceğini, yanında durursa daha kolay saf dışı edileceğini söyleyerek eleştirlere kulak tıkıyordu.

Andronikos'a karşı çıkanlar, onun liman işçilerinde, tüccarlararda, din adamlarında, sokaklarda, evlerde ve askerlerde heyecan uyandırdığının farkındaydı. Poli tarihinde zaman zaman görüldüğü üzere, onun da askeri darbeyle başa gelmesi ve tiranlık kurması işten bile değildi. "Bu adam geldi, ortalık karıştı" denerek yeni düşmanlıklar tezgâhlanyordu ki, Nikea üzerine yürüyen Sultan Kılıçarslan yüzünden bu hesaplar ertelendi.

Kılıçarslan, Andronikos'un karşısında, hızla yıkıp geldiği Dorian ve Bitinya kaleleri önündeki kadar sert olamadı. Andronikos'un gözüpek savaşçılığı, yanılmaz kararlar alabilmesi Kılıçarslan'a ders olurken, despotesi kendi askerinin gözünde de yüksek yerbeler taşıdı ve bu gelişme İmparator'u endişelendirdi.

Savaştan sonra yapılan anlaşmada Kılıçarslan Nikea'dan öteye

geçmeyeceğine söz verdi. Andronikos anlaşmanın yapıldığı çadırı kimlerin girdiğine, Sultan'ın kimler tarafından temsil edildiğine dikkatle bakıyordu: Filomelyum konusunda yanlışmış olan Stefanos'un dikkat etmediği şeylere dikkat eden zihni, sürekli Nureddin Atabeg'i arıyordu. Fakat şimdilik böyle bir isim ve kişi ortalıkta yoktu.

Anlaşma Sultan'ın çadırında imzalandı; herkes yırtıcı hayvanlarla benziyordu ama yiğinla nezaket sözü yuvarlıyor, sıkıcı laflar ediyordu. Stefanos ise Kılıçarslan'ı Andronikos'un anlattığı kadarıyla tanıldığı için şaşkındı; çünkü Kılıçarslan, Andronikos'un belirttiği gibi topaldı ama koluna, bileğine güçlü biri de değildi. Tam tersine narin yapılıydı, kolları incecikti ve sağ eli çolaktı. Bu adamın eline kılıç alıp almadığı bile şüpheli görünüyordu. Sonunda fırsatını bulup Andronikos'a sordu: "Hani Kılıçarslan koluna pazusuna güçlü, tuttuğunu yere çarpan bir adamdı?"

Andronikos boş boş bakınca, Stefanos üsteledi: "Sardike yolunda Maria'ya ve bana anlatmıştım ya, Belegrada'ya gidiyorduk... 'Onunla bilek güreştirdim, adamin canına okudum' falan demiştin."

Andronikos hiçbir şey hatırlamadı, hatta böyle şeyler anlatmış olmasını da garipsedi. Oysa Stefanos anlayacağını anlamıştı: Andronikos kadın gördü mü anlattığı şeyin doğruluğuna veya yanlışlığını aldırmıyordu, kadını güdürecek damarı bulup oradan giriyor, kendini sevdirecek her türlü sözü söyleyip geçiyordu. Stefanos düşündükçe fark etti ki, Andronikos İkonyum'dayken Kılıçarslan olsa olsa on beş yaşında olabilirdi. Topal ve çolak bir çocuk, o zamanlar otuzunda olan ve en güçlü çağımı yaşayan Andronikos'u bilek gündeşinde alt edemezdi.

Andronikos'u tanındıkça hayrete düşmemek olanaksızdı. Çünkü "üstünde şeytan tüyü var" denen adamlardandı; kadınların aklını çelmede üstüne yокtu ve ne yapıp edip macerası çadırda basılarak son bulan Evdokya'ya da gönül kancasını takmıştı.

Andronikos'un yüzündeki hayat sevgisi, onu diğer soylulardan ayıriyor, kibir ve gururla işi olmadığını gösterdikçe seveni çoğalıyordu. Kaşlarının üstündeki ince kilları bile dert edinen, saatlerce süslenen, ona buna emirler yağdırılan soylular dünyasında böyle şeylere metelik vermemek akıl alacak iş değildi. Olduktan sonra da efendilik ettikleri hayatın kendilerine verileceğinden emin görünen bu insanların, özellikle soyluluğun gerektirdiği hal ve davranışları

bozanlara nefreti büyütü. Andronikos'un pazarda, sokakta, eğlencede, filozoflar arasında veya edebi sohbette görülmesi halk arasındaki itibarını yükselttiği halde, soylular onun yoksullar, köleler, tüccarlar veya askerler tarafından sevilmesini aşağılık buluyordu.

Her hareketi izlenmeye başlanan Andronikos'un Evdokya'yla yaşadığı ilişkinin açığa çıkması beklenen fırsatı; pek çok kişi, bir gerekçe bulup onun üstüne çullanmak istediginden tepki gösterdi; "Bu kadarı da fazla" diyorlardı, "Anladık, bu adamın Tanrı'nın yasaklarına alındığı yok da imparatorluk hukukundan korkusu da mı yok?"

Andronikos'un eleştirileri umursadığı söylenemezdi. Senatoda ona sataşanlara öyle bir çıkıştı ki, rakipleri sus pus olmak zorunda kaldı. Çünkü Andronikos, Manuil'in, babasının ölümünden sonraki dört yılda hangi kuzen kızlarıyla neler yaptığı, Bavyeralı karısı Berta'nın üstüne kimlerle aşna fişne ettiğini sormaktaydı. Andronikos'un hem İmparator'a hem de yandaşlarına karşı savaş borazanı çaldığını şu sözlerinden anlamak mümkündü: "Manuil söz konusu olduğunda susanlar bana gelince III. Leon'un koyduğu yasaklardan, İncil'den, dinsel buyruktan, kutsal aileden söz ediyor... İğrenç herifler! Sesinizi kesin ve yerinizde oturun!"

Bütün bunlar piskoposlar toplantılarında tartışıldı. Ne var ki, Andronikos'u kesin mahkûm ettirecek karar çıkip gelene kadar, Sultan Mesud'un ölüm haberi de geldi; Danişmend ve Yağıbasan beylerinin kazan kaldirdığı, Kılıçarslan'ın sıkıştığı haberleri bunu izledi. İmparator, o sırada Andronikos'un uckuruyla uğraşabilecek durumda değildi. Bütün bu tartışmalar bir yana bırakılarak Selçuklu'ya yardım gönderildi, Tarsos ve Kilikya üzerine sefere çıktı.

İmparator'un Andronikos aleyhinde konuşmayışından sonra adeta küsüp terk ettiği Stefanos, uzun zamandır rüya görmemişti; kendince imparatorluğun tarihini yazmaya devam ediyordu. Vlahernes Sarayı'ndaki yemekten sonra karşılaşmadıkları için İmparator'un ne yapmak istediğini anlayamıyor, kendisini huzuruna çağırmasını bekliyordu. En azından İmparator, Stefanos'a gizli görev vermediği halde vermiş gibi konuşmasının nedenini açıklayabilirdi.

Belli ki Manuil bu rüya işinden soğumuştu. Fakat tanıklığıyla yargılanmaktan kurtardığı Andronikos'un Manuil'le köprüleri atarak ilişkileri gerginleştirmesi, bu iktidar savaşında, Stefanos'un da

Manuil'in karşısına geçtiğini akıllara getirmez miydi? Hangi mutlu tesadüf, onun Andronikos'tan sıtkının sıyrıldığını gösterecekti?

Babasının Ermenilerle bitiremediği iş tamamlamak isteyen İmparator, Stefanos'un da sefere katılması için buyruk verdiğiinde, bu mutlu tesadüfün zamanının geldiğini düşünen Stefanos çok sevindi. O, yalnızca İmparator'la tarih yazmak veya çocukluk günlerine geri dönmek değil, aynı zamanda Kudüs'e doğru inmek ve Teodora'yla karşılaşmak istiyordu. Sanki ergenliği geri gelmişti; İmparator'la gencecikken geçtiği yolları, otuzlu yaşlarının sonuna doğru yeniden geçmek heyecan vericiydi. Fakat araya giren zaman, İmparator'u katıldırmışa benziyordu. Bu nedenle genellikle yalnız kaldı, karargâha gittiğinde babasından başka kimseyle yan yana gelmiyordu. Buna üzüldüğü de söylenemezdi, çünkü nice zamanдан sonra babasıyla dostluğu ilerletmişti. Aralarının düzelmeye fırsatı bilerek ona Siyavuş'un kim olduğunu, Nikea emiri olmuş Karali'yi, yani dedesini ve ondan gelen akrabaları sormak istiyordu.

Fakat Yannis Aksukos'la bu konuları konuşmak güçtü; genç yaşta geldiği için olayları pek iyi aklında tutamadığını, kimin kim olduğunu karıştırdığını söyleyordu. Sadece Siyavuş'un, Kılıçarslan'ın değer verdiği bir bey olduğunu biliyormuş, Karalilerle ilgili çok şey isittiği de söylenemezmiş. Bunları öylesine, oğlunu başından savarak anlattığı akla gelebilirdi; fakat Yannis Aksukos'un sesindeki sıcaklık, sözlerinin doğru olduğunu düşündürüyordu.

Andronikos'tan uzaklaşıkça, yeniden uzak zamanlara ait rüyalar görmeye başlayan Stefanos, ondan her uzak kalışında rüya görmediğini bildiğinden olayın anlamını çözmeye çalıştı. Bulabilmişği tek çözüm, rüya kardeşliğinin, işin içine bir kadın girdiğinde bozulduğunudu: Rüyalar görerek yardımlaşmak istiyorlarsa, birbirlerinin kadınlarından uzak durmalyıdilar.

At sırtında ufka bakarak bunları düşünürken, şimdiki zamanla gelecek zamanın iç içe geçtiğini hissetti, renkler değişti, sesler keskinleşti. Rüyası gözünün önündeydi:

Kudüs'ün dul prensesi Teodora, olmuş Baudoin'in karısı, çocuksız, işil işil bir kadın olarak bir masada karşısında oturuyor. Bunun bir yemek masası olduğu anlaşılıyor; sesler derin yankılanıyor, büyük bir salon burası. "Kocam olduğundan bu yana ne kadar mutluydum anlatamam" diyor Teodora; "Sen geldin, çok mutsuz oldum." Bu garip cümleyi anlamayan Stefanos tam, "Ne dedin?" diyecekken ka-

din, Stefanos'un yanında olduğunu hissettiği adama dönüp bakıyor, sonra Stefanos'la adam arasındaki boşluğa bakişlarını dikiyor: "Yani aşk mutsuzluğu bu." Sonra gözleri bugulanıyor, ağlıyor...

Stefanos'un ruhundaki bağılılığı kepazelik düzeyine indiren bu acımasız rüya, insan ruhunun aşkla huzur bulmayacağı göstermekle kalmıyor, delice tutulmanın boş bir gayret olduğunu da anlatıyordu. Fakat her umutsuz âşık gibi Stefanos da olacak yerde umutsuzluğa, olmayacak yerde umuda kapıldığı için "Dur bakanalım" dedi; düşündükçe umudu arttı. Çünkü Stefanos gibi umutsuz aşıkların bile umudu vardır; bu rüyada Teodora aşk sözünü başka birine bakarak söylemiyordu, o bilinmez adamlı ikisi arasındaki boşluğa bakıyor ve ağlıyordu. Zamanla bunun bir utanma hali olabileceği Stefanos'un aklına yatmaya başladı.

Sefer sürerken, karargâh çadırında derin planlara dalmış olan İmparator kim bilir neyin sıkıntısını aşamayıp çok şarap içti ve neler hatırladı bilinmez, Stefanos'u çadırına çağırttı. Stefanos içeri girdiğinde İmparator dalgındı, önündeki kâğıtlara bakıyor, düşünyordu. Kırk bir yaşındaki İmparator'un kır düşmüş sakalları ve artık beyazlamaya yüz tutmuş saçları, onu yorgun ve daha yaşı gösteriyordu. Stefanos'un geldiğini görünce yer gösterdi ve hiç hal hatırl sormadan, paldır küldür konuya girdi.

"Hatırlıyor musun Andronikos'u temize çıkardığın günü?"

"Nasıl unuturum Vasilef? O günü neden sormadığını hep merak ediyordum."

"Soramadım, çünkü..."

Duraksadı; doğru sözcüğü arıyordu, testiden maşrapalara şarap doldurdu, biri Stefanos içindi. Kupaları tokuşturdular, İmparator içkisinin kabını dudağına bastırarak düşündü. Eline aldığı kâğıdı okudu ve Stefanos'a baktı.

"Önce şu mektuba bakalım... Kantakuzenos, Andronikos'u Evdokya ile bastıklarını, fakat bu soytarı herifin çadırı arkadan kesip kaçığını yazıyor. Bu nasıl adam? Kadın cinsine, kardeşi bile olsa göz koyacak namussuz!"

Stefanos sesini çıkarmadı. Manuil, Andronikos'un suçunun yasaaya göre zinadan ötürü yirmi kırbaç, evli olmadığı kadınla cinsel ilişkiden altı kırbaç, amca ile dayı yeğen arasındaki ilişkiye aykırılıktan burnunun yarılması olduğunu, ceza vermeye buradan başlamak gerektiğini söylüyordu.

Stefanos, "Andronikos'un Evdokya'yla karıştırdığı bu hıltın rüyasını görmüştüm!" dedi. Manuil, Stefanos'un sözlerine aldırmadı, yüzünü ekşitti.

"İyi ama Belegrada'ya seni casus olarak yolladığımı söylediğim akşam Andronikos'u o kadar övdün ki... Şimdi bu kadınlar konusu açılıncı şikâyet gayretinin nedeni nedir, anlayamadım."

Stefanos şaşaladı.

"Ben kimseyle işbirliği yaptığıni görmediğimi söyledim."

İmparator onun yalan söylediğî halleri çocukluktan beri bildiğinden başını iki yana salladı ve şaşırtıcı bir soru sordu: "Olayları da rüyaların gibi sonradan anımsadığın oldu mu Stefanos?"

Bu sözün ne demek olduğunu kavrayamadığı için Stefanos, "Nasıl?" diyerek kulağının birini öne doğru getirdi ve onun sözlerini tekrar etmesini bekledi.

"Rüyaların sonradan aklına gelir ya, olaylar da diyorum... Sonradan hiç aklına geldi mi?"

Anlamıştı, geriye yaslandı: "Hayır."

"O zaman Andronikos'un Belegrada'da pis ilişkiler kurdugunu biliyordun."

"Evet, biliyordum ama... Herkesin içinde yok yere casus olduğumu... Yani doğru değilken..."

"Farkındayım."

Stefanos'un omuzları düşmüştü. İmparator tehditkâr bakışlarla parmağını uzattı.

"Sen o sofrada Andronikos'u överken 'Stefanos bu kadar kör değil' diyordum. Karın Maria'nın yüzüne baktım, sararmıştı. O anda şunu düşündüm: 'Stefanos bir şey görmüş, bir şey saklıyor ve sonra gelip onu bana itiraf edecek.' Ama hayır, gelmedin. Bu durumda geriye tek yorum kaldı: Andronikos'la ilgili bildiğin şeyler var ve söylemiyorsun, çunkü..."

Stefanos'un yüzünü ter bastı. İmparator sözünü yarımbıraktı, başka bir soru sordu: "Bu Andronikos Belegrada'da kadınlarla ne iş yaptı? Hiç dikkatini çekti mi?"

Stefanos yalan söylediğî için boş gevezelik etti.

"Hayır, onun durumunu hiç düşünmedik. Yani yolculuk yaptığım zamanlar..."

"Daha açık sorayım: Belegrada'dan gelince baktım ki senin bakışlarında çile çekmiş bir adamın acılığı vardı Stefanos. Bu adam sana bir şey mi yaptı orada?"

“Hayır.”

Manuil, Stefanos'u süzdü, düşünceli görünüyordu.

“Belegrada'da olan biteni bana anlatmaktan neden kaçınıyorsun?”

Stefanos şaşaladı, o anda bir yalan arayan yüzü kıpkırmızı kesildi.

“Neyi anlatmaktan kaçınıyorum?”

“Biliyorum, Andronikos'u değil de karını korumak için yalan söyleyorsun. İşte bu çok dokunuyor bana. Bunu bildiğim için seni affediyorum. Çünkü sen kendin için değil, karın için utamıyorsun.”

Stefanos şaşırımıştı, bunların ne zaman onun kulağına geldiğini sordu, İmparator bir rulo çıkarıp gösterdi.

“Bu mektup dört gündür yanında... Karın Maria, oturup her şeyi yazmış, bu kadar günahı içinde taşıyamayacağını, sana bu kadar kötülük ettiği için pişmanlık duyduğunu, bu hayatı daha fazla çekemeyeceğini anladığını...”

Stefanos'un başından kaynar sular dökülüyordu, Manuil sözünü tamamladı.

“Karın senden af diliyor Stefanos. Oğlanı babana teslim etmiş, gülé oynaya hem de... Sonra da gidip manastırı kapanmış.”

Manuil, Maria'nın manastırı kapandığını söylediğinden sonra eli belinde bir aşağı bir yukarı yürüdü, kafasını toparlamış olmalı ki birden durdu: “Rüyalarında anlamadığım bir gecikmişlik var. Aslında müthiş bir şey yaşıyorsun ama bunun kimseye faydası dokunmuyor.”

İmparator kaşlarını kaldırdı, iç geçirdi ve devam etti.

“Üstelik sana faydası da yok... Çünkü rüyalarında sen yoksun.”

Stefanos tırnaklarına bakarak düşünüyordu. İmparator çoktan- dir karar verdiği ve söylemek için daha fazla beklemek istemedi- gini belirterek, “Artık birlikte değiliz Stefanos” dedi, “seni yazıcılık görevinden alıyorum, çünkü...”

Bir duraksama oldu, göz göze geldiler, Manuil devam etti.

“Çünkü rüyalarını benden başkasıyla paylaşmayacağın konu- sunda verdığın sözü tutmadın. Üstelik can düşmanım Andronikos'a sırrını verdin. Bu bir seçimidir Stefanos, sen beni seçmedin.”

Ne söylerse söylesin kimseyi inandıramadığı çocukluk zaman- larının çaresizliğiyle kıpkırmızı kesilen ve sesini çıkaramayan Stefanos, bu sözleri söyleyenin, onu rüyalarından ötürü suçlayıp sa- raydan kovan kişi olmasına hayiflanarak bakıyordu.

“Fakat” dedi Manuil, “dostunu yanlış seçtin. Eğer başka dostun yoksa yapayalnız kalacaksın, çünkü Andronikos'u Anemas Zindanı'na kapattırdım. Gözümün önünde ölmesi için zindanda bekletiyorum, yoksa bir nefes fazla alması bile zarardır mendeburun.”

II

Böylece, vedalaşmadan, gereksiz yere askerce selam vererek ayrıldılar. Stefanos derhal Poli'ye geldi, babasının ricasıyla *pronotarion*'un yardımcılarından biri oldu. Görevi Putzeli Yannis'in yönettiği vergi işlerine, yetimhanelerle ilgili bağışlar toplayarak katkı yapmak olduğundan, on yaşına deðmiş ve iyice serpilmiş olan oğlunu yanna alarak, Perama Neorion'daki evine yerleþti. Bu görevi özellikle Andronikos'un nefret ettiði adamın yanında çalışmak istedigini göstermek için çok benimsemiþti, İmparator'a karşı beslediği köpekçe sevgi ve baþlılığın en iyi gösterileceği yerin bu olduğu inancındaydı.

Her sabah akropolise doğru uzanan tepenin lacivert gölgeli ışığının dolduğu yeni evi de onu şaþırtıyordu. Işıgin insan ruhundaki iyileştirici etkisini iliklerinde hissediyor, Perama'nın yillardır yaþadığı şehirde bilmediði başka bir şehir olduğunu, başka bir ışıkla insani diriltliğini düşünüyordu. Bedenindeki deðişiklikler artık gözle görülür hale geldiði için sık sık saðlığından endişeleniyor, diþ ağrısından ve kerpetenin acımasızlığından ölesiye korkuyordu. Ayanna baktığında pek deðişiklik göremese de, yaþça büyük olduğu bazı kişilere bakınca, başkalarının gözüne nasıl göründüğünü anlayabiliyordu.

Oðlu ve iki hizmetkâriyla yaþadığı evin hiçbir kötü anısı yoktu; işi de dünyasını yenilemiþti. Çünkü daha önce tanımadığı türden insanlar tanıyor; rüya, uyku, akıl, bellek gibi kavramlar yerine, para, vergi, faiz gibi kavramların dünyasından konuşuyordu. Fakat Putzeli Yannis malin gözüydü; İmparator'un casusu olarak Andronikos'un yanına gönderildiği söylenen Stefanos'un, şimdi de onun yanına casus olarak geldiðini hesaba katamayacak biri deðildi.

Putzeli Yannis'in Latin tüccarlara tanıðığı ayricalıklar Andronikos'a göre ihanetti; çünkü Latinler Poli'de çok vergi verseler bile, diğer limanlarda vergilerin azlığından ötürü düðün bayram ediyor-

lardı. Putzeli'nin, İmparator'u donanma giderlerinden sakınmak konusunda ikna etmesini de diline dolayan Andronikos, şu sözleri insanların kafasına adeta kazımısti: Putzeli Yannis denen bu para düşkünu hasis adam, rüşvet ve dalaverenin başıdır; Poli'deki gizli kapaklı oyunlara Latinlerin katılması da onun yüzündendir.

Stefanos'un Andronikos'un yaşadığı yerlere yaklaşmaktan ötürü canı sikkindi. Çünkü yakın gelecekle ilgili rüyalar görmek istemi-yordu. Bu nedenle, ilk kez, Andronikos'un ölmesinin iyi olacağını düşündü. Belki de böylece hiç rüya görmez, hayat ne kadar mutlu-luk gösterirse o kadar mutlu olurdu.

Birgün, "Nasıl oldu da daha önce düşünemedim" diye hayifla-narak uyandı, apar topar giyinmeye başladı ve Andronikos'un evi-nin yolunu tuttu: Andronikos'un yaptığıni yapacaktı. Birbirlerine yaklaştıkça rüya göremez olduklarına ve birbirlerinin kadınlarına musallat oldukça aralarındaki rüya kardeşliği sona erdigine göre, Stefanos hiç çekinmeden bu işin peşine takılabilirdi. Vlanga'daki konağa zamanla yarışarak gitti. Öcünü almak istiyordu; bu ocün alınışını, kendisi gibi Andronikos'un da rüyasında görerek acı çek-mesini diliyordu.

Andronikos'un üç kızı da büyümüşlerdi: En büyüğü on dokuz, ortancası on sekiz, "Ben seninle evleneceğim" diyen küçük kız ise on yedi yaşındaydı. Fakat Stefanos'la aralarındaki sıkı dostluk bo-zulmuş değildi; sımsıkı kucaklaştılar, güle oynaya eve girdiler. He-nüz otuz dört yaşında olan Zoe, kadınlığının tüm ihtişamıyla par-lamaktaydı; konuya neyi önce ikram edeceğini şaşırdı, iki yaşlı hizmetkâra etmediğini koymadı. Sonra iki eski dost olarak, sağdan soldan uzun uzun konuştu; çocukların sıkıldı, hizmetkârlar yo-ruldu ve sonunda hepsi çekilince, Zoe ve Stefanos baş başa kaldı.

Büyük kızın Baudoin hanedanına, Amalrik'in ogluna gelin gi-deceğini öğrenince, "Bu evdeki kızların kaderi hep aynı mı?" diyen Stefanos, bunu, bu evden çıkip Yeruşalim'e giden Teodora'yı düshü-nerek söylemiştii. Baktı ki Zoe dert etmiyor, "Benimkini ne zaman nişanlıyorsun?" diyerek konuyu değiştirdi. "Benimki" dediği, kı-vircık sarı saçlı kızdı ve onun "Seninle evleneceğim" deyişinden bu yana adı öyle kalmıştı. "Benimki" sözünü bir zamanlar küçük çocuğa söylemek zoruna gittiği halde, aynı sözü on yedi yaşıının tüm ışltısıyla ortalıkta dolaşan kızı söylemek onu bir hoş ediyor ve bu söyle gözleri işildiyordu.

“Babası hapisteyken kızımı kime vereceğim? Büyüüğü babası verdi, küçüğü de o versin isterim.”

Andronikos'un bu sefer canını kurtaramayacağından emin olan Stefanos, gönül alıcı ve yumuşak sözler seçerek konuşuyordu. Zoe durumu anlamakla birlikte telaş etmedi, sadece Stefanos'un davranışlarını izledi. “Çoktandır senin halini hatırlı sormaya gelemedim” dedi Stefanos, “Beni bağışla. Başın dertte, biliyorum.”

Elini “boş ver” anlamında sallayan Zoe'nin asıl adı başkaydı; bu hanedana katilmanın işaretini olan Maria, Irene, Anna adlarından biri değil de Zoe adı layık görülen bu kadını, pek çok kadın kıskanır, pek çok erkek de onu ele geçirmek isterdi. Fakat Sırp sarayından gelme Zoe kimseye boyun eğmez, kendince bir zaferi temsil ederdi: Bu zafer Andronikos'tan üç tane çocuk peydahlayacak kadar zaman çalmaktı, sıkıysa başkası bunu başarısındı.

Stefanos ne yapıp edip Zoe'nin kalbini fethetmeyi, ömrünün ilk zaferini bu kadınlara kazanmayı yürekten istiyordu. Madem ki bu kadının kocası, onun karısını elinden almış ve bir de ondan çocuk peydahlamıştı, Stefanos da onun karısını alıp Andronikos'la ödeşecekti.

Bunun için doğru zamanlamaya, sözlerini yüzüne bülaştırmamaya ve ruh serinliğine ihtiyaci vardı. Fakat Stefanos'un kişiliği bu kadını sevmeye ne kadar ihtiyaç duyduğunu gösterecek güçte değildi.

“Zoe” dedi, “inan aklımdan hiç çıkmadın.”

Zoe kendinden sùrmeli gözlerini ona diktı, daha ilk bakışından meramını anladığı Stefanos'a belirtisiz bir ifadeyle baktı: “Ne yapmayı düşündün?” dedi, “İntikam almayı mı?”

Stefanos daha ilk darbede darmadağın oldu ve kızarıp bozarak, “Neyin intikamını?” diyebildi.

“Neyin olacak, karının intikamını kocamdan almayı?”

“Saklamaya gerek yok, onu öldürmeyi çok düşündüm.”

“Hayır hayır, erkek diliyle söyle. Ben de onun karısını... Dedin mi, demedin mi?”

Stefanos şaşırılmış göründü ama kulaklarının yandığını, far far ederek alev saçtığını Zoe bile fark etti. Stefanos'un itirazı cılızdı: “Boyle bir şey niçin intikam olsun ki?”

Zoe'nin beyaz yüzü de al al oldu, bir an bakışlarını kaçırıp yere baktı. İki şımarıklığa vurmak istese de bu konudan hem utandığı hem hoşlandığı belliyydi.

Stefanos, "Ben" dedi, "senin beni sevmeni isterdim... Hem de çok... O zaman sevgiden yaprak gibi titrerdim. Çünkü..."

Zoe şaşırarak bakınca Stefanos'un aklı başından gitti, fakat söz ipinin ucunu yakalamıştı, durmadan çekiyordu: "Ben hiçbir kadının sevgisiyle titreyemedim. Sevgimin çalındığını görüp ürpererek, korkarak titredim."

Stefanos başarılı olduğunu zannettiği sırada Zoe'nin bakışlarındaki acımıayı gördü.

"Bütün kadınlarla bu lafları mı söylersin?"

Stefanos'un hayatı "bütün kadınlar" denebilecek çoklukta bir kadın topluluğu olmamıştı. Bu nedenle gülümsemekle yetindi; gülümsemesi ona hiç de planlamadığı bir çekicilik katıyordu. İki şakaya vurmak istedti.

"Ben hep yalnız başına ağlarım."

Zoe güldü. İsteksiz görünüyordu. Ama gülüşü güzeldi.

"Ben de senin için ağlayabilseydim, bu iş olurdu. Fakat ben her gün o kör olası namussuz için ağlıyorum."

"Zoe! Onun ne kadar zampara olduğunu bilmiyor musun?"

Zoe elini havaya kaldırıp "Sus" anlamında bir hareket yaptı.

"Onu severken, beni sevmesini hiç düşünmeden seviyorum ben. Eğer sen de beni böyle sevseydin..."

"Öyle seviyorum."

"Öyle sevsen anlardım."

Kadının sözleri kulaklarında çınlıyor, bakışlarından gözü kamaşıyordu. Bu eve gelirken önünde diz çöktüreceğini zannettiği ve küçümsediği Zoe, şimdi onun için aşk hedefi olmuş, önünde diz çöktüğü ve her türlü aşağılamasına razı olduğu bir yüceliğe varmıştı.

Zoe için getirdiği hediyeyi uzattı: "Bu kolye senin için. Boynunda dursun, beni hatırla."

"Seni hatırlamam için önce unutmam lazım. Oysa sen buradasın."

Alay mı ediyordu?

"Gideyim o zaman."

"Hayır, lütfen otur. Teşekkür ederim, çok naziksin."

"Zoe! Sana bir şey soracağım."

"Lütfen."

"Beni istemedin, görüyorum... Peki, nasıl olur da bir kadın bir erkeği ister? Buna inancımı yitirmek üzereyim. En azından bunun yolunu söyle bana."

“Kadın akıyla görmez. Sen akı gösteriyorsun.”

“Bilmem. Öyle mi yapıyorum?”

“Evet, kesinlikle.”

“Neyi göstermem gerek?”

“Nasıl istedığını bedenin söyleyecek, dilin değil. Bakışın çekilecek, aklın başka yerde olacak. Kadını telaşa düşüreksin.”

Stefanos aptal aptal bakıyordu, söylenenlerin hiçbirini yapamayacağını derinden hissediyordu. Zoe devam etti: “Sen teslim olmayı geliyorsun. Teslim almaya değil.”

“Öyle geldim.”

“Hayır, teslim olacağımı, kocam olmadığı için boynuna atılacağımı sanarak geldin.”

“Bu doğru.”

“Hiçbir zaman bir kadının doğrularına evet demeyeceksin.”

“Peki.”

“Kadının söylediğlerini hemen onaylamayacaksın.”

Donakaldı Stefanos.

“Şaşırmayacaksın.”

Bu nasıl bir kadındı böyle? Durmadan dayak yiyen cılız çocuklara dönmüşü.

“Kadın çantada keklik görüldüğünü hissederse, küçümsendiğini anlar. Bak, buna boyun eğecek çok kadın bulunabilir. Oysa ben, Zoe, bana böyle bakan bir adama asla gönül indirmem.”

Stefanos iki elini havaya kaldırarak teslim olduğunu gösteren bir hareket yaptı.

“Bak bu iyi... Güldüreceksin. Sıcak olacaksın.”

Gülümsedi.

Stefanos'un ayağına ayağının ucuya dokundu Zoe: “Ne zaman dokunacağımı, ne zaman uzak duracağımı bileceksin.”

Stefanos kedinin pençesindeki fareye benzıyordu, iradesi dağılmıştı, Zoe elini uzatınca kadının parmaklarının ucunu tuttu. Zoe çok eğlendiğini belli eden bir kahkaha attı: “Öpmek için hiçbir fırsatı kaçırımayacaksın. Bir kadın sana elini uzattı mı, elini tutma, eğil öp, salaklaşma.”

Stefanos titriyordu.

Hiç ummadığı anda, Zoe ayağa kalkıp “Gel!” dedi, elinden tutup çekerek adamı arkasından sürükledi. Stefanos, bu kadının arkasından yürürkken, kendisi istediği için değil, Zoe onu çekip götürdüğü,

sabırla coşturduğu için gecenin bir vaktinde, hayatında hiç olmadığı kadar erkek oldu.

Fakat daha da önemlisi, o gece Andronikos Komninos'un dörüncü çocuğu olan ve ileride çocuk yaşta babasıyla birlikte taç giyen Isaakios Komninos, Zoe'nin rahmine düştü.

III

Zoe'yi tanıdıktan sonra ondan hemen vazgeçemek pek mümkün olmasa da onun pek çok nedenle Stefanos'tan vazgeçmesi mümkündü. Zoe kısa süre içinde, Stefanos'la aralarında bir şey olmamış gibi davranışmaya ve uzak durmaya başladı.

Üzüntüsünden evine çekilen Stefanos, bir akşam Putzeli Yannis'in Venedik, Amalfi ve Cenova ticaret temsilcilerinin verdiği yemeğe katılması önerisini kabul etti. Putzeli Yannis, bu yemekte bütün yardımcılarının hazır bulunmasını istiyordu; çünkü rüşvet yiyan ve hırsızlık yapan her yöneticinin, bunlara yanındaki herkesi dahil etme eğilimi vardır.

Akşama doğru kayıklarla Pera'ya geçildi. İyi döşenmiş, etkileyici bir salonda, ticaret temsilcilerinin yanı sıra Pera'daki çok sayıda tüccar da yemekteydi. Böyle sofraları oldum olası sevmeyen Stefanos kendini içmeye verdi, olanı biteni sessizce izledi.

Çok içildi; belki şarap sertti, belki de Stefanos sarhoşluğa teşneymişti: Kütük gibi sarhoş olduğu, omuzlarda taşınarak neşe içinde bir yerlere gittiği hayal meyal aklında olsa da, o anda neler konuşuyordu, bu insanlar kimdi, hiç bilmiyordu.

O gece Andronikos'u rüyasında gördü. Andronikos zindanındaki tuğlaları tek tek söküyor, bir kenara diziyordu. Bunu yaparken sessizce çalışıyor, uzun zamandan beri hazırladığı kaçış planını uyguladığı sabrından anlaşılıyordu. Gördüğü rüyanın yapısından olmalı, Stefanos, zindanın arka tarafında bir dehliz olduğunu anlıyordu: Deliği açıp oraya girdikten sonra, beyaz harçları üzerinde duran tuğlaları üst üste koydun mu, nereden kaçtığını kimse anlayamazdı. Bu deliğin bulunduğu gizli geçit oldukça lostu; bu koca zindanda insanın duvar delerek kaçacağı akla gelse de, duvarın nereden delindiğini bulmanın imkânı yoktu.

Gözlerini pat diye açan ve kaldığı yerin neresi olduğunu, burada ne aradığını, neden burada uyuduğunu anlayamayan Stefanos elini başına yastık yapıp düşündü: Akşam tüccarlarla davette olduklarını anımsadı, sarhoş olunduğunu, bir yerlere doğru yüründüğünü... Fakat ondan sonrası karanlıktı.

“Acaba uyanmadım mı?” diyerek şüphelendi. Fakat rüyada olmadığını kendi eylemlerini görebilmesinden anlayabiliyordu. Ellerini ve ayaklarını inceledi, kalkıp aynaya baktı, kendini süzdü, hatta iki arada bir derede Zoe'nin bakışlarını hayal etti.

Öksürügü tutmuş gibi yaparak öksürdü ki, burada ne aradığını birileri gelip söylesin. Kapıdan giren hizmetkâra baktı: Tüccarlar- dan birinin evinde olmaliydi. Genç adam, Messere Cavalcanti'nın onu kahvaltıya beklediğini söyleyip çıktı.

Akşamı hatırladı, “Tamam” diyerek alnını ovuşturdu, Cavalcanti denen adam hangisiydi, aklına getiremedi. Zaten akşam şamata- dan ve Putzeli'nin gizli kapaklı konuşmalarından bikkinklik geldiği için hiç kimseyin adına dikkat etmemişi. Kim kimdir söyledikleri halde umursamadığı için aklından da çıkmıştı.

Giyinip hazırlandı. Tahta merdivenlerden aşağı inerken başı dön- dü, renkler koyulaştı, şimdi ve gelecek yan yana aktı. Attığı adımlar- dan sonrası, merdiven gıcırtılarının bittiği yerde olacakları görerek duraksadı. Merdivenlerden inip kapıyı açacağını biliyordu. Merdi- venlerden indi, kapıyı açtı: Duvarda resimler vardı, dua köşesinde çarmıhta İsa kabartması ve mumlar gördü. Dindar bir Katolik evinde olduğunu anlamak için kâhin olmasına gerek yoktu. Onu saygıyla bekleyen Messere Cavalcanti çizgiye benzer, neredeyse dudaksız ağı- ziyla gülümşüyordu. Burnu sıvriydi, kaşları gürdü, başında kara tak- kesi vardı. Sesi, böyle ince çizgilere sahip bir yüzden beklenmeyecek kadar kalındı: “Nasıl, iyi dînlenebildiniz mi?”

“Çok” diyerek yürüdü Stefanos. Kapıdan geçtiler ve bahçeye çı- kıp kahvaltı masasındaki Putzeli Yannis'i ve diğer iş arkadaşlarını selamlayıp oturdular. Buradan Bosforus, Perama ve Ayia Sofiya pek güzel görünüyordu. Hamsin Yortusu'nun yaklaştığı şu günlerde er- ken ısınan havanın ışığı neşe saçıyor, Stefanos'u büyülüyordu.

Messere Cavalcanti, Romey dilini* yarı yamalak kıvrabı- liyordu, “Arkadaşlar, sizi hep burda ben görmek ister çok” dedi.

---

* Romey (Romaoi), Yunancanın Ortaçağ'daki adı.

Roma'nın memurları da peyniri yutarken hum hum ederek, "Geliriz" anlamında baş salladı. Büyük ticaret gemileriyle ve uscero'larla buraya taşınan malların rotası hakkında bilgi, limana indirme hakkı, ticaret belgesi, konşimento gibi Stefanos'un tamamen yabancısı olduğu konulara doğru akan sözler, imparatorluk gemisi görünür görünmez tamamen buharlaştı. Stefanos rüyasında bütün bu olanları gördüğünü anlıyordu. Putzeli Yannis'in torbalanmış göz kapaklarında, duygusuz bakan gözlerinde ve sarkık yanaklarında gördüğü bencilliği bir an için unutarak yerinden fırladı ve erguvan rengi yelkenli, sancaklı, yirmi dört kürekli geminin, indirilmiş Altın Zincir'i geçerek Perama Neorion'a demirleyişini izledi.

"Gitti Andronikos" dedi içinden. Andronikos'u nerdeyse elle-riyle boğacak kadar sinirlendigini animsadığı Manuil'in ilk işinin bu olacağını düşünüyordu. Fakat bir yandan da öyle olmayacağı seziyor, nedenini bulamıyordu.

İmparatorun Kilikya seferinden döndüğünü oradakilere haber verdi, herkes ayağa kalkıp limana demirleyen gemiyi, Altınkapı'ya doğru çalımla yürüyen İmparator'u, içi su dolu hendeği, Altinkapı'nın üstündeki iki fil heykelini, gemiden çıkan kafileyi izledi. Uzaktan güzel ve sevimli görünüyordu her şey.

O anda yaşadığı telaşın Zoe'nin yaşayacağı kederi düşünmekten kaynaklandığını bilmiyordu. İçinde buradan hemen çıkip gitmek arzusu uyanmıştı. Putzeli'ye baktı: Onun telaşının daha büyük olduğunu anladı. Biraz sonra göz göze gelecekler ve hemen gitmek üzere anlaşımuş gibi ayağa kalkacaklardı. Yol boyunca kayıkta kös kös oturacak, akşamda kadar da Pronotaria binasında pinekleyeceklerdi. Stefanos rüyasında akşamda doğru bir adamın kendini ziyarete geldiğini görmüşü ve gelenin kim olduğunu anlayamadan da uyanıvermişti.

Çalıştığı bina surlara bakıyordu, önünde ağaçlar vardı ve tek kathiydi. Akşama doğru, sıkıntından hesaplara daldığı sırada kapıya yanan arabanın tekerlek sesine kulak kabarttı. Bir kadın sesi işitince yeniden hesaplara döndü; atların homurtusunu ve koşumlarının sesini işitse de bunlar üzerinde düşünmedi. Burnunun ucunda vizildayan sineği eliyle kovaladığı sırada kapıdan öksürerek giren kişiyi önce herhangi biri sandı.

Rüyası tam böyle bir anda kesilmişti; kapıdan bir adam giriyordu ve yanındaki kadını çekip tırerek öksürüyordu.

Gelenin kim olduğunu anlamak için baktı Stefanos: Çığ fasulye yiyan Kamateros'tu bu. O dev adam sararıp solmuş, zayıflamıştı. Yanında da ufak tefek, çelimsiz, belikleri örgülü bir kadın vardı. Kamateros, kadını kapının önünde bıraktı, tedirgin adımlarla yaka- laştı. Stefanos ona yer gösterince hemen oturdu, "Zoe'den selam getirdim" diyerek konuşmaya başladı. Stefanos kapı önündeki kadının orada öylece ayakta beklemesinden rahatsız olmuştu. Kamateros bunu anladı ve kadına, "Otur köle!" dedi. Kadın, Türkçe söylenen bu emri iştir itmez elleriyle oturacağı yeri yokladı, körlerle özgü bir tedirginlikle gülümsemi: Çekik gözlüydü, kara, derin bakışları vardı. Bu hal yüzünden Stefanos'un içinde bir şey çiz etti.

Andronikos'la birlikte İkonyum'da tutsak hayatı geçiren, Andronikos'u gözetme görevi verildiği halde bunu yerine getiremediği için İmparator tarafından ordudan atılan bu adam Kontoskalion Limanı'nda ticaret gemilerinde çalıştığını, Trapezon ve Poli arasında yük taşıdığını anlatırken, sanki başından iyi şeyler geçmiş gibi güllerken konuşuyordu. Onun neşesi Stefanos'u sıktı, kör kadına baktı ve Kamateros'un böyle bir köleyle niçin sokaklarda dolaştığı- ni anlayamadı.

Kamateros, Stefanos'un meraklısı fark etmişti. Odada gizlenecek bir kişi daha varmış gibi sol elini ağızına siper etti ve gözlerini belerterek kör kadını gösterdi: "Zoe'nin sana hediyesi."

Stefanos kadın köle göndererek çok şey anlatmış olan Zoe'den o anda nefret ettiğini hissetti ve "Ne?" diye bağırdı.

"Sana hediyeyemiş, öyle söyledi."

"Ama neden? Ben böyle bir şey istemedim ki!"

Kamateros anlamlı anlamlı onu süzdü.

"Gerçekten bilmiyor musun?"

Stefanos'un alnı birden terledi, kekeledi, kızardı. "Hayır" anla- mında başını sağa sola salladı.

"Andronikos hapisten kaçtı. Hediye onun için."

Stefanos işittiği şeye çok şaşırılmış gibi davranışmaya çalıştı, be- ceremedi. Çünkü o anda Andronikos'un nasıl kaçtığını çok iyi bildiğini saklayacak halde değildi. Kamateros'la iki suç ortağı gibi gülüştüler.

"Limanda" dedi Kamateros, "gemicilerle tüccarlar Andronikos'un kaçtığını öğrenince, bu Katolik âşığı Manuil'le alay eden şarkilar söylediler."

Stefanos parmaklarına balmakla yetindi.

Kamateros devam etti: "Ben Andronikos taraftarıyım. O adam imparator olmaliydi, Manuil denen eblehin imparator olması talih-sizliktir."

Stefanos tedbiri elden bırakmadı.

"Doğrusu Manuil benim çocukluk arkadaşım, Andronikos'la da yıllarca Belegrada'da yan yana kaldım, ikisini de iyi kötü tanırırm. Ben Manuil'i anlayışsız, Andronikos'u ise bencil buluyorum. Kanımcı Manuil doğru isimdir. Hem her şeyi Tanrı'dan daha iyi bilecek değiliz."

"O da bir şey mi? Ben başıma en büyük belayı Andronikos yüzünden aldım. Askerliğimi, malımı mülkümü ve şerefimi beş paralık etti. Fakat yine de başkadır bu adam. Derin düşünür, bilgedir."

"Nasıl derindir, anlamadım? Saçma!"

Kamateros küçümseyerek baktı.

"Andronikos geçmişi iyi bilir, buna hiç dikkat etmedin mi?"

Stefanos bunu hiç fark etmediğini söyleyince Kamateros kınar gibi konuştu.

"Çok iyi fal bakar. Fal bile değildir baktığı, avcunda okuduğu geçmişdir. Bir gün bana, 'Sen' dedi, 'çocukken eşeğe binmişsin, eşeğin yularını boynuna geçirmiştir, bir elinde ekmeğin diğer elinde değnek, eşeğin boynunu dürtükler, hızlı gitmesi için hayvanı rahatsız edermişsin. Neden ürktüyse yahut kızdıysa hayvan seni sırtından atmış, yular boynuna dolanmış, eşek de seni sürüklerten kurtulmak için kafana kafana çifteyi kondurmuş!' İnanmazsan belki ama aynen böyle söyledi."

Kamateros kafasını eğip seyreк saçlarının arasındaki izleri göstererek sözlerini tamamlayınca, eşeğin ardından yarı bayın ve ve kanlar içinde sürüklenen bir çocuk düşünmekten Stefanos'un içi kiyıldı.

"Bunu nasıl bildiğini hâlâ düşünürüm. Andronikos, tüm hayatını görerek bakar insanın yüzüne."

Bunu söyleken Toroslarda onu nasıl avcunun içine aldığı, her şeyi nasıl bütün açıklığıyla gördüğünü ve kendisini nasıl korkuttugunu anlatıp sözü Stefanos'a getirdi.

"Doğrusu Andronikos seni bir kâhin gibi görürdü. Hep çok önemli bir kişi olduğunu söyleyip dururdu."

Stefanos, Andronikos'un hapisten kurtulduğuna sevinip sevin-

mediğini düşündü. Kimsenin zarar görmesini isteyecek bir adam olmadığından, sevindiği sonucuna vardı.

Evine kölesiyle birlikte döndüğünde niçin bu tuhaf adlı kadınla, Bican'la karşılaşmaktan ötürü tedirgin olduğunu bilmiyordu. Onun Türkçe konuşmasından mı, yoksa körlüğünden mi rahatsız olmuştu?

Bazen insanın başına böyle sırrını hemen çözemediği, tedirgin edici olaylar gelir; nice zaman geçer ve kişi neden sonra aydınlanır. Stefanos, şimdilik olayların ne yöne gideceğini bilmediği bir zamanaydı, yoksa elbette Bican'ın kendisine ilgi göstermeyeceğini, onu babasına kaptıracağını anladığında aydınlanacaktı. Fakat bu durumda da yanıldığını bilemeyecekti.

Cünkü insan bir gerçeği anladığında, aynı şeyi geçmiş zamanda da anladığını sanarak yanılır. Olayları geçmiş ışığında anlamak başkadır, geçmişte anlamak başkadır. Çünkü bir şeyi geçmiş zamanda anlayan kişinin, gelecekte anlamasına gerek kalmaz.

IV

Andronikos'un zindandan kaçtığı haberinin Manuil'i çılgına dön-dürdüğü anlaşılıyordu. Stefanos'un getirilmesini hangi sesle ve nasıl istediyse, onu yaka paça ettiler ve Vlahernes Sarayı'na getirdiler. Suratı karman çorman, öldürüleceğini sanarak İmparator'un karşısına çıktığında Manuil ona yapılanı anladı ve askerlere, "Stefanos'u bir öldürmediğiniz kalmış, aptal adamlar!" diyerek kızdı. Stefanos yüreğinin vuruşunu, kulağının zonklayışını dinliyordu. Boğazı kurumuştu, su istedi. Bu kez hemen verdiler, saygıyla geri çekildiler.

Manuil, "Düşünebiliyor musun?" dedi Stefanos'a, dili dolaşarak konuşuyordu: "Andronikos, Anemas Zindan... Kaçıtı. Bu, kapılar... Kimi satın aldı bu?"

"Kaçığını duydum."

İmparator, Stefanos'a dik dik baktı, daha düzgün konuşmayı denedi.

"Öyle bir yapıdan, kapıların kilidini kırmadan, anahtarları çalmadan nasıl kaçabilir? Ne yaptı bu adam, herkesi mi ayarttı? Uçtu mu? Eridi mi?"

Bir kapıyı açsa öbürünü açamayacağı, hiç kimsede bütün anahtarların olmadığı bu zindandan kaçışın hikâyesini yeryüzünde, o anda Andronikos ve Stefanos'tan başka kimse bilmiyordu. Fakat Stefanos bunu asla söylemeyecekti. Hem ne için, onu görmek istediginde “Gidin, getirin şu adam!” diyerek emir veren İmparator için mi? Andronikos'la ilgili şeyler bilmenin, hayattan olabildiğince erken ayrılmak anlamına geldiği bu zamanda, Stefanos bildiklerini İmparator'un avcuna neden yazdı?

Manuil, “Çok pişmanım, onu yakaların yakalanmaz boğdurmalıydim” dedi. Sonra kendini azarlamaya başladı: “Büyüklendin! Demek onun boğulduğunu gözünle görmek istedin, öyle mi? Al işte cevap sana!”

Stefanos, İmparator'un dikkatini dağıtmak ve onu biraz sakinlestirmek için Ordu Komutanı'nın nerede olduğunu sordu. Manuil'in yarı yamalak söylediği şeylelerden, babasının Andronikos'un kaçabileceği olası her yeri arayan birlikleri yönettiğini anladı.

Suskunluk oldu. Manuil üzüntülü görünüyordu: “Karım ölüyor ve ben seyrediyorum. Üstelik benim can düşmanım hapisten kaçıyor.”

İmparator'un oğlu olmadığı için böyle üzüldüğü belliydi, şüphesiz Andronikos'un da oğlu yoktu ama Manuil'in başına bir iş gelse Andronikos'un başa geçmesi ve imparatorluğu kendi ailesinden sürdürmesi isten bile değildi.

Stefanos başını eğdi. Manuil çirkik alnı, kıvırcık saçları ve kara gözleriyle dalgın baktı, mirıldanarak konuştu: “Sarayda kalmanız istiyorum. Kendimi çok yalmız hissediyorum.”

Stefanos, İmparator'un isteğini geri çevirmek için değil de durumunu anlatmak için evde oğlu, iki hizmetçisi ve bir de kör dert ortağı Bican'ın olduğunu, onları ne yapacağını bilmediğini söylerken, Manuil, “Uzatma!” diyerek kestirip attı.

Bu umulmadık gelişme nedendi? Kamateros, Zoe, Putzeli Yannis, Ordu Komutanı Aksukos tek tek aklından geçti. Acaba kim onun saraya dönmesi konusunda İmparator'u ikna etmiş? Yoksa İmparator onun Andronikos'la rüya bağıını sezmiş miydi?

Hayır, İmparator karısının öleceğini anladığından, kırk yaşına yaklaştığı şu çağında oğul sahibi olabilmek için yeniden evlenmek niyetindeydi. Bu amaçla tanıdığı ve sezgisine güvendiği insanları çevresinde görmek istiyordu.

“Sezgisine” derken bunu sesiyle vurgulaması, Stefanos'un rüyalarından bir şey umduğu anlamına gelir miydi? Bu bilinemezdi; İmparator'un Stefanos'la ilgilenme biçimini aslında hiçbir şekilde kestirilecek türden değildi.

Eve dönerken Stefanos'un aklına Bican geldi. Gözleri hafif titrek olsa da yere doğru bomboş bakışı yüreğini yaralayan Bican. Beliklerini kendi kendine ören, dokunduğu yeri mutlaka gören Bican. Sahiden görmüyordu tabii, fakat her şeyi elleriyle anlıyor, dokuları, biçimleri hemen kavriyordu. Stefanos'un yüzüne dokunarak, gözlerinin biraz çekik olduğunu anlaması çok etkileyiciydi.

Yunancayı iyi kötü konuşuyordu, fakat Stefanos'un Türkçe bilmesine seviniyordu. Kendini, Stefanos'un pek de parlak olmayan Türkçesiyle bile yurdunda sayıyor, yarası derin sözleriyle türküler söyleyip ağlıyordu.

Yüzü yuvarlaktı, gözleri hafif çekik, elmacık kemikleri biraz çıplaklıktı. Her şeyden azar azar bulunan yüzünden bol bol gülüş dökülüyordu. Kör ve ezik ruhlu olduğu için mi sesi bu kadar yumuşak ve sevecendi? Bunun için mi böylesine düşünceliydi?

Eve girdiğinde artık Markos'u, Bican'la alt alta üst üste boğuşurken buldu; acımasız oğlan çocuğunun hareketleri kadını yıpratsa da Bican gülüyor, körlüğü kavrayamayan oğlanın her türlü şaşırmacasına boyun eğiyordu.

Stefanos gelince oyun durdu: “İmparator’la tanışmak ister misin Markos?”

Çocuk kendini oyuna kaptırmıştı, omuz silkti. Bican Stefanos'a doğru yarı dönerek ve onun dizleri hizasına bakarak, “Hoş geldin” dedi. Stefanos kadının elini tuttu, Bican da körlüğün bilinmez şelalelerinden gelen ışıltılarla gülümsemi.

“Saraya taşınıyoruz” dedi kısaca. Sonra da İmparator'un böyle istedığını anlattı. Hizmetçilere bir ışık geldi, Bican, soluklaştı: Saraya gelmekten korkuyordu. Bu korkusunda, eve geldiği günden beri aynı yatağı paylaşmamış olmalarının payı büyütü. Sitem eder gibi sordu: “Beni hiç yatağına almadın, nedir istediğin?”

Stefanos için söz söylemenin tam zamanıydı, “Beni istemeni” dedi, duraksadı: “Beni ister miydin Bican?”

Bican sessiz kaldı. Bu durum Stefanos'un içini zehirlemeye yetti. Toparlandı ve “Sabah erken kalkacağız” diyerek yatağına yollan-

di. Oysa gün henüz batmıştı, yemek bile yenmemişti, oğlanın –ne oyunu oynuyorsa– içерiden bağırtıları geliyordu.

Geceleyin, yine Andronikos'la uğraştı:

Rüyasında Andronikos dehlizde saklanıyor, açıktan ve susluktan tükenmiş bir halde ölüm bekliyordu. Çok bakımlı ve daima genç görünen Andronikos çökmüş, kapalı yerde kalmaktan delilere benzemişti; bu hali, onu tanıyan herkesin yüregini sizlatabilirdi. Hapishaneden kaçtığı sanılan ve her yerde aranan Andronikos'un aslında tuğlaları sökerek genişçe bir dehlize ulaştığı, ama oradan dışarıya çıkabileceği bir yer bulamadığı için içerisinde kaldığı anlaşıliyordu. Geri dönse ölüm, orada kalsa ölüm. Boğdurularak ölmektense saklanarak ölmeye razı olmuş gibi bir hali vardı. Sesler işitiyordu Andronikos: Kapı kilitlerinin sesi. Bağırıp çağırın bir kadının sesi. "Gelsin kocan seni buradan çıkarsın!" diyen gardiyanın sesi... Zoe'yi zindana getirip bırakıyordu. Zoe oturduğu yerden bir ağlama tutturuyor, çocukları için dua ediyor, kocasına sövüp duruyordu. Zindana, "Gelsin de kocan seni buradan çıkarın!" diyerek kapatılan Zoe çaresiz otururken Andronikos tuğlaları aralayıp sesleniyordu: "Zoe!" Adını işten kadın şaşırarak sağa sola bakınıyordu. "Zoe!" diye fisildayan ama ortalıkta görünmeyen sesin sahibi kimdir bilemediğinden istavroz çıkarıyor, sesin geldiği tarafa doğru ayak uçlarına basarak yürüyordu. Kocasıyla yüz yüze geldiklerinde hiç şaşırıyor, hatta küfürler etmeyi sürdürüyordu. Andronikos ışıl ışıl gülüyordu, kadına susmasını işaret ediyordu: "Sen orada duracaksın, yemek alacaksın, ben buradan çıkmam. Varsın arasınlar!" Zoe ancak o sırda kocasının açıktan kıvrandığını kavırıyor, nöbetçilere seslenerek yemek getirmelerini istiyordu. Kocasını irdeleyen bakışlarında aşk değil, acıma vardı; hatta adamın telaştan kurtulmaz başlayan sıraşmalarına da karşı koyuyordu...

Stefanos bu rüyayı evden saraya taşınmanın hengâmesi içinde unuttu. Her gördüğü rüyayı aklında taşısa ya da yazmaya kalksa yaşamaya zaman mı bulurdu? Hem kime neydi? O bilse yetmez miydi? Zaten başkaları bilince de neler geliyordu başına.

Kör Uyanış

|

Stefanos Aksukos kovulduğu Mangana Sarayı'na geri döndü. Adalarla bakan, Bukoleon açıklarını gören yeni evi çok hoştu. Bu saraydan kovulup manastırda yaşamaya gönderildiği zamanlardaki gibi Ordu Komutanı Yannis Aksukos'la althı üstlü oturan Stefanos'un yaşamında yeni bir sayfa açılmışa benziyordu.

Oğlunu Maria ile evlenmeyi reddettiği için saraydan kovan, manastırı kapatan fakat gelininin ihanetyle sarsılan Yannis Aksukos, belki de iyi bir baba olamadığını düşündüğü için oğluna daha özenli davranışlıyordu artık. Ayrıca torunu Markos'u çok sevmesi, Bicanı kızı gibi bağırına basması da duygulandırıcıydı.

Fakat saray artık sessiz ve kimsesiz değildi. Mangana Sarayı pratik ve güvenli olduğundan konuk evine dönüştürülmüşü. Stefanos'un saraya yerleştiği günlerdeki yoğunluk, Manuil'in olmuş karısı Berta'dan sonra evlenmek için acele etmesi yüzündendi. Macaristan'dan, Trapezon'dan, Gürcistan'dan, Selçuklulardan yığın yığın bey, kont, dük veya kral geliyor, ne tesadüfse yanlarında evlenme çağındaki kızlarıyla Mangana Sarayı'nda konaklıyordu.

Çok geçmeden Manuil'in Antiyokya Prensi Raymondo'nun kızı Antiyokyalı Maria'yı eş olarak alacağı açıklandı. Bir yığın Maria içinde "Hangi Maria?" sorusuna cevap olsun diye bu kadının adı "Antiyokyalı Maria" olarak anıldı ve öyle de kaldı.

Şu anlaşılıyordu ki, Manuil'in Kilikya'ya yaptığı baskılardan payına ne toprak ne vergi düşmüştü; payına düşen, baştan ayağa hırs dolu, gözleri yeşil ama yarılmış yarılmamış bakan, kemerli burunlu, burnuyla yanağı arasında beni olan, zayıf, kibirli, çok bilmiş bir kadındı. Oysa Stefanos, Manuil'in duygusu ve sevgi dolu Filippa'yla evlenmesinin doğru olacağını düşünüyordu. Antiyokyalı Maria'nın küçük kardeşi Filippa, konuşurken insanın gözüne içine bakıyor, karşısındaki kişiye değer verdigini belli ediyor. Antiyokyalı Maria ise yıkıcıydı; kiminle konuşursa konuşsun

onun hakkında başka bir düşünce beslediğini yüzünden okumak mümkün değildi.

İşte bu kadın Manuil'in karısı olacak ve Ayia Sofiya'da yapılan törenle kocasına bağlılık yemini edecekti.

Manuil bir gün Stefanos'a Antiyokyalı Maria hakkında ne düşündüğünü sordu. Stefanos, bugün dosta söyleyeceği her itirazın, yarın aleyhine söylemeyeceğini bilecek kadar akıllanmıştı. Maria'yı öyle övdü ki, Manuil'in gözleri kamaştı, isabetli davranışına inandı. Zaten "Maria olmaz, yanlış seçim" dese bile hiçbir şey değişmeyecekti; sözler verilmiş, nişanlar yollanmış, drahoma gelmişti. Maria'yla evlenmenin yanlış olduğunu söylese, günün birinde, "Bu adam seni o zamanlar istememişti" sözü şaka yolu söylenilir, bu şaka da sonradan düşmanlık gerekçesi olurdu. Bunu bildiğinden Maria'yla Manuil'in evlilik töreninde Stefanos çok çabaladı; her eğlenceye katıldı, yemekler verdi, hünerbazlar, zorbaşlar, canbazlar getirtti.

Selçuklu Saray'ını temsilen düğüne gelen Siyavuş Bey'le tanışması ise Stefanos'un önünde art arda açılan sayfaların en önemli olaniydi. Çünkü Stefanos'un o güne kadar -babası dışında- tanıdığı bir akrabası olmamıştı. Stefanos, hayal meyal hatırladığı annesinin, "utanç verici bir halde yakalanıp öldürülüğünü" yıllar sonra öğrenecek ve ondan gelen akrabalarını hiç tanımayacaktı. Babasının akrabalarını da tanımiyordu; çünkü Yannis Aksukos on dört yaşıdan bu yana tüm akrabalarıyla bağı kopmuş bir halde Poli'de yaşamaktaydı.

Siyavuş Bey, yanında sarayı temsil eden çalışanlarıyla, kadınları ve yakınlarıyla Perama Neorion'da gemiden indiğinde, onu ve kafilerini Stefanos karşıladı. Stefanos'un yanında şehrın yönetiminden sorumlu *eparkhos** da olduğundan, Siyavuş Bey bir an kime selam vereceğini şaşırdı; Stefanos öne çıkip *eparkhos*'u tanıttı fakat kendini tanıtmak yerine Türkçe, "Atam, selam eder" demekle yetindi.

Siyavuş'un gözleri açıldı, Stefanos'a dikkatle baktı: "Sen kimin oğlusun yiğit?" dedi.

"Karali'nin torunuuyum."

Siyavuş'un gözünde Karali Bey'in torunu olmak Büyük Domes-tikos Aksukos'un oğlu olmaktan önemliydi, bu nedenle kollarını

---

* Vali.

iki yana açtı. Çıkık elmacık kemikleri, seyrek sakalı ve düz alnı ışılıyordu, "Yeğen!" dedi ve onu kucakladıkten sonra yanındakileri tanıttı: "Bak, bu Muhyiddin, bu Alibek, bu da Turaç Ebe'nin kızı Sitti Bibi."

Sitti Bibi, Siyavuş'un karısı, Stefanos'un da halasıydı. Kadının yanında belikleri adeta tel tel örülümuş olan Selcan duruyordu. Stefanos böylece, kırkına değişken halası ve kuzeıyla ilk kez tanışmış oldu. Daha tanışır tanışmaz da niyetini saklamaktan âciz bakışlarını Selcan'a diktı: Henüz bu kızı karışık duygularla bağlanacağını, onu en çok isteyeceği anda istemeyeceğini, onun isteğini anlamadığı için de gelecek bir zamanda küçük düşeceğini bilmiyordu. O anda içinde uyanan şey, Selcan'a ilgi duyabileceğini fisıldayan bedensel arzulardı; aklı şimdilik uykudaydı ya da en azından başka birini düşünmekten, Selcan için uyanmaya fırsat bulamamıştı.

Stefanos, Sitti Bibi'nin yanına gitti. Onu bir an boydan boya süzen kadın, eli ağzında durarak bir süre hayret içinde kaldı ve neden sonra anne sıcaklığıyla yeğenini bağıra bastı. O anda Stefanos'un yüreği burkuldu, hıçkırığı boğazında düğümlendi.

Otuz kişilik bir topluluk halinde arabalara binip konusa güllüse Bukoleon Sarayı'na gittiler. Stefanos zaman zaman kaçamak bakışlarla Selcan'ı inceliyor, çok şey konuşulsada aynı şeyin defalarca söylediğini fark edemediği bir duyu sarsıntısı yaşıyordu. Kötü söylemeye gülüyor, acı söylemeye seviniyordu. Fakat konuşmalar ilerledikçe akrabalarının, babası Yannis Aksukos'u sevmediklerini anlamaya başladı: Onun kadın katili olduğunu söyleyiyor, öz annesinden başlayarak önüne gelen kadını öldürmekten canice zevk aldığıni iddia ediyorlardı.

Babasının ganimet ve yağma olayları sırasında bazı kadınları kendine ayırdığını, onlara kötü davranışını görmekle birlikte, sözü edilen türden canlığine tanık olmadığı için Stefanos anlatılanları şaşkınlıkla dinliyordu. Ayrıca babasına karşı çocukluğundan beri taşıdığı düşmanca öfkenin etkisiyle, onun hakkında anlatılan kötü şeyleri zevkle dinlediği de gözle görülebiliyordu.

Stefanos büyükannesinin, yani Ordu Komutanı Yannis Aksukos'un annesi Turaç Ebe'nin nasıl olduğunu, babasının anlatığı kadarıyla biliyordu. Yannis Aksukos, annesini yağmacı ve tecavüzcülerin elinde acı çekmesin diye öldürduğunu, bundan ötürü

de acı çektiğini her zaman söyler ve ne zaman bu olay konuşulsaya fenalık geçirirdi.

Oysa Siyavuş Bey, Yannis Aksukos'un Turaç Ebe'yi uyurken öldürdüğünü iddia ediyordu. Yillardır anlatıla anlatıla ezberlenen hikâyeyin başka türlü olabileceği düşüncesi Stefanos'u sarsmıştı; Siyavuş'a göre Yannis Aksukos tecavüze uğramak üzere olan annesini öldürdüğü masalını uydurmaktaydı.

Stefanos bunun üzerine, "Babam, annesini niçin öldürmüştür? Hangi insan annesini öldürmek ister? Bu, kolayca verilecek bir karar değil" diyerek şüphelerini belirtti. Bu soruları sorarken bir yandan da Selcan'ın kendini uzun uzun incelediğini hissediyor, bu kızın yakınlık gösterme isteğiyle yaklaşmasını önleyen düşüncelerin baskısı arasında kararsız kalmıştı.

"Cahillik işte" dedi Siyavuş, "Kim bılır hangi para pul hesaplarının peşindeydi?"

Sitti Bibi Stefanos'un yüzüne bakıp bakıp ağlamaktan harap olmuştu, neden sonra elini yüzünü yıkayıp tarandı, yüzüne gülükler kondurdu ve Stefanos'u onun hiç tanımadığı bir hasretle bağına bastı, "Kurban olsun bibin sana" diyerek kucaklıdı. Selcan gülümseyerek onlara bakıyordu: Kızın beyaz teni ve kara gözleri Bican'ı andırıyordu; Selcan karşısında durduğu halde, ne zaman "Selcan" dense zihninde Bican'ın yüzü beliriyordu.

Bir şekilde Selcan konusunda kararsız ve hatta isteksiz olduğuunu belli eden, yalnızca kadınların anlayabildiği bir bakışla "uzaklığını" gösteren ve halasından sıyrılarak gitmeye hazırlanan Stefanos gülümsemi. Sitti Bibi, oğlanın isteğini kamçılamak ister gibi, "Oğul, pek yaraşıklı, güzel bir evlatsın" dedi, gözlerini yukarı çevirdi, elini göğsüne bastırdı: "Adı güzel Ali, sen kerem eyle, yoksa bu cihanda yalnız sen değil misin zuhur eyleyen? Bu oğlan dedesinin zuhuru değil mi?"

Stefanos başıyla selam vererek çekildi.

II

Gecenin ileri vaktine doğru, Markos uyuduktan, hizmetçiler çekildikten sonra koyu sohbetlere dalan Ordu Komutanı Yannis Aksukos'la Bican, bir türkünün sözlerini hatırlamaya çalışıyor, fa-

kat bulamıyorlardı. İkisi de sözlerle yarışarak nefes nefese hikâyeler anlatıyor, aralarındaki ortak dilin bütün anlarını zorlaya zorlaya belleğin dehlizlerindeki tozları temizliyorlardı. Stefanos'un garip ve ifadesi yetersiz Türkçesiyle baş edemeyen, onun ruhunu anlamakta zorlanan Bican, Yannis Aksukos'un karşısında açılmış ve şenlenmiş görünüyordu. "Gelümlü gidimlü dünya" dese anlamayan, "gözün kimi tutar" denince gözle bir şeyin nasıl tutulacağını soran Stefanos, Bican'ın konuşma zevkini yok etmişti. Stefanos eğretilememeyi ve benzetmeyi anlamadığından, her seferinde yalnızca nesnelerle olaylar üzerinden konuşmak Bican'a çok zor geliyordu.

Çok gülüşükleri bir anda Ordu Komutani Yannis Aksukos, "Bican" dedi, "sen körsün, bilirsin. Körler rüyayı bizden farklı görür. Bir rüya gördüm de, onu sana söy..."

Bican irkıldı, başını sağa sola salladı, Yannis Aksukos'un sözünü kesti: "Ben rüya bilmem. Hiç de rüya görmem."

Yannis Aksukos duraksadı, belli ki kadının hıncırlık ettiğini düşünüyordu. Gülümsedi.

"Rüyamda dağdaymışız, genç yaşındaki haliyle görürmüşüm annemi, çok genç. Tıpkı sana benzermiş. Çaresiz dönenip durur, dermiş ki, 'Eve bir udlu konuk geldi, er adem evde yoğdur, ben ne yedirem içirem?' Bir şey söyleyecekmişim güya, benden yardım beklermiş. Ama söylemezmişim. Çünkü annem değilmiş bu kadın; bunu, onun omzuna konan kuştan anlarmışım. Turaç kuşummuş bu. Kuş bana bakar bakmaz ödüm koparmış."

Bican sessiz sessiz dinliyordu. Yannis Aksukos kadına baktı: "Yoksa o udlu konuk sen misin?"

Bican düşündü, sonra mırıldandı: "Ben rüya görmem, rüya nedir anlamam" dedi, "Bu anlattığın şey rüyaya, gerçekten içimi ürpertti. Hem turaç kuşu nasıldır, korkunç mudur?"

Yannis Aksukos bunu bir köre nasıl anlatabilirdi? Başka şeyler söyledi, sonra mırıldandı, sessiz sessiz gülüşüler.

Tam bu sırada Stefanos içeri girdi, Yannis Aksukos oğlunu görünce gelmesini işaret etti fakat neşeli yüzünde suçluluk ifadesi vardı. Sitti Bibi'nin yanından gelen oğlunun düşüncelerini merak etse de bunu sormaktan kaçınan bir yüz ifadesi miydi bu, yoksa Bican'ı ayartmaya çalışan bir adamın telaşı mı?

Stefanos, Siyavuş'un sözlerinden bu kadar etkilendiğini bilmediği için asla soramayacağı şeyi, belki babasının yüz ifadesinden

de güç alarak aniden sordu: "Anneni öldürmek zorunda kaldın, tama... Peki benim annem nasıl öldü baba?"

Yannis Aksukos birden öfkelenindi.

"Ondan söz etmenin yasak olduğunu..."

Stefanos onun sözünü kesti.

"Baba! O benim annem. Ve hakkında hiçbir şey bilmiyorum."

"Onu öldürdüm, çünkü hafifmeşrep bir kadındı."

Stefanos'un aklından, "İyi ama sen de benim evime girip yardımıcımı ayartmaya çalışıyorsun" cümlesi geçti, fakat bu düşünçeye o anda, yeryüzünde alay etmeyecek tek insanın olmadığını farkındaydı. Hizmetçiler bile buna şaşırmasız, kutsal ailelarıyla bağlanmış kadınların iffetinden söz edilebileceğini ama hizmetçilerin iffetinden söz etmenin gülünç olduğunu söylerdi.

Yannis Aksukos oğluna dik dik baktı. "Bana o kadını bir daha asla hatırlatma, seni incitebilirim" dedi ve çıkıştı.

Bican, suçluluk dolu körlüğüyle boş boş bakarak oturuyordu. O anda Stefanos'un yüreği sarsılıyordu, Bican'ı nefretle süzüyordu.

"Seni bekledim, geç kaldın" dedi Bican.

Stefanos alayçı alayçı, "Babamla daha iyi vakit geçirdiğini görevliyorum. Bana neden ihtiyacın olsun ki?" dedi ve Bican'ın cevabını bile dinlemeden uyumaya gitti.

O gece ne yaparsa yapsın Selcan'ın yüzünü zihninde canlandıramadı Stefanos. Onun yerine sürekli Bican'ın yüzü gözünün önüne geliyor, ahmaklık edip Selcan'la ilgilenmediği için kendi kendine dövünüyordu.

Şipşevdi miydi Stefanos? Yoksa iradesiz miydi?

"Hayır" dedi bunu düşünerek, "hangi kadına sululuk ettim ben? Kör cariyeme bile sırraşmadım. Çünkü onun beni görmeyişini, benim olmayışını, beni sevmeyişini bile sevmiştüm. Onun beni sevmek için gözlerle ihtiyacı olmayışına tutulmuş, yalnızca karanlıkta gülümseme dilenmiştim."

Bunları hayalindeki Selcan'a anlatıyor, Selcan da bu sevgi ihtiyacına karşılık olarak "Aradığın bende" diyerek onun saçlarını okşuyordu.

Ertesi gün Ayia Sofiya'da tören başladığında, Stefanos İmparator'un sağdıçları arasındaydı; ışıl ışıl giysileriyle, heyecanla bekliyordu. Gelin, kadınlar mahfilinde, onlara ayrılan ve "Irene Terası" denen yerde toplanan kadınların arasındaydı. Küçük ve meraklı

kızların heyecanlı koşuşmaları, çocukların kendi arasında kırdeyişleri, dünyaları farklı küçük oğlanların ağlayan, teselli edilemeyen hırçınlıklarları, geniş mahfilde öbek öbek toplanıp yüksek sesle konuşan kadınların yarattığı uğultu, kilisenin o muhteşem derinliğinde çalkalanyordu.

Stefanos o sırada kadınlar mahfilinde dimdik duran, o kadar kadın arasından seçilen kuzeni Selcan'ı gördü ve ona belirgin bir biçimde, neredeyse el sallayacak kadar heyecanlanarak gülümsemi. Fakat kız put gibiymi; dalgın görünüyor, başka şeyler düşünüyordu. Stefanos'un içi ciz etti; Selcan'ın kızdığını, kendisine ilgisini yitirdiğini ve hiçbir yakınlık duymadığını sezmişti. Daha birbirlerine ilgi gösterdiklerini bile söyleyemeden, birbirleri için bu kadar çok şey ifade etmiş olabildiklerine şaşırıp terasa bakan kaldı. O anda bir bakışıyla bile içinde yer eden, ömür boyu aklında kalacak olan insanlar gördüğünü ve onlarla hiç tanışmadığını düşünmekteydi. Oysa Selcan'ı tanımiştı, hem de eski bir yerden gelen, bilincinde apaçık belirmeyen çağrımlarla tanımiştı; fakat Maria deneyiminden sonra böyle uzak davranıştan bir kadına eş olmayı isteyemezdi. Andronikos aklına geldi. Sövdü. İçi ezildi, başını eğip turnaklarına baktı. Neden sonra Tanrı'ya yakarmak ve "Artık bana acı" demek için gözünü tavana dikti: Pantokrator İsa'nın kadınsızlığı hatırlatan şefkatli gözleri içine işledi. "Oğul" dedi kendi kendine. Bunu niçin söylediğini bilemedi. O sırada başı döndü; Ayia Sofiya'nın yeşil mermerleri daha koyu yeşil olmaya, sarı mozaikler daha da sarılmışmaya, loş karanlık daha da loş hale gelmeye başladı: Sesler keskinleşti, şimdiki ve sonraki zaman yan yana aktı.

Rüyasında Bican, üstündeki ihtiyan adamlı konuşa seviyordu. Bu ihtiyan, beyaz saçlı, kırmızı yüzlüydü; sağlam göğüs kafesi körük gibiymi. Ordu Komutancı Yannis Aksukos'u hep miğferle ve askeri giysilerle görenler çiplakken onu tanımakta zorlanabilir, daha yaşlı olduğunu düşünüebildi. "Bican" diyordu Yannis Aksukos, "Bican! Şimdiye kadar neredeydin!" Bican da yaşadığı şeyden zevk alıyor, "İşte geldim, işte geldim!" deyip duruyordu.

Kilisede, bir düğün töreninde, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üzeri ne bedenin ve şehvetin ötesinde sözler söylenilken gözünün önünde canlanan şeyler Stefanos'un suçluluk dolu yüregini adeta büzdü.

O sırada huşu içinde töreni izleyen babasının yüzünü inceleyen Stefanos, günün ilerleyen saatlerinde olacakları gösteren bir başka rüyayı animsadı: Töreninden sonra, daha akşam olmadan Siyavuş'u, Sitti Bibi'yi ve Selcan'ı gemiye bindirip yolcu edeceğini biliyordu. Oradan uzaklaşırken kendi aralarında şu konuşmalar geçecekti:

“Neden Stefanos'a kötü davrandım ki? Niye beni buna zorladın anne?”

“Kızım, erkek dediğin istekli olacak... Sen beni dinle. Erkeği istedigin belli olursa canını yakar. Seni çok istiyorsa, bir gün çıkar gelir. Sevda dağlar aşırır, bunu bil.”

Stefanos, “Gidinin kahpeleri!” diyerek tüm kadınlara sövdü ve saraya döndü: Hangi kadına elini uzattıysa en yakınında duranların onu elinden alması canını yakıyordu.

Yetmiş yaşındaki babasını düşündü: Yannis Aksukos'un, ömrünün son ışığı olan bu kör kadında çok şey bulduğu anlaşılıyordu. Bican eşsiz bir kadın değildi, hatta biraz sıradandı ama Yannis Aksukos'un yanında biri için nimetti. Çünkü bir kadına zorla el koymak, onu ele geçirebilmek anlamına gelmez. Hayatını hep böylesi zorbalıklarla geçiren, karısını öldürdüktен sonra evlenmeye, bütün kadınları aşağılayan Yannis Aksukos'un ilgiyle ve sevgiyle kucaklanmaktan şaşkınlığa düştüğü açıkça görülebiliyordu; Bican'a minnetle sarıldığı bile söylenebilirdi.

Oysa Stefanos da Bican'da çok şey bulmuştu. Onu evine getirmiş, şehvete kapsıla da zorbalık etmemiş, sevileceği zamana kadar beklemeye karar vermişti. Fakat ne olmuştı; “Başkalarıyla kırıştırıyor” diyerek annesini de karısını da öldüren adam, oğlunun sevdiği kadını baştan çıkarmıştı.

Stefanos'un Mangana'yı ikinci kez terk edişi de babası yüzünden oldu. Araya yine kadın gölgesi girmiş, babaya oğulun ilişkileri yine gerginleşmişti. Vlahernes Sarayı'na giderek yazamadığı rüyaları orada yazmaya ve bunları İmparator'a vermek üzere hazırlamaya başladı.

III

Antiyokyalı Maria'nın tahtın devamını sağlayacak erkeği doğurduğu haberi ansızın geldi: Çünkü bebeğin erken doğacağı hiç hesapta yoktu. Erkek çocuk müjdesini, Manuil, kırk yaşına kadar beklemiştir;

sevincinden deliye dönen İmparator, tüm mahkûmları affettiğini haykırdı, yarışmalar düzenlenmesini, şenlikler başlatılmasını emretti.

Öyle şen seslerle ve haykırışlarla borular çalındı, öyle bağırmalar oldu ki, sokaklar birdenbire insan sesleriyle doldu. At kişişmeleri ve araba tekerleklerinin tıkırıltıları çoğaldı. Deniz heybetlendi, martı çığlıklarını keskinleştirdi, hareket eden her şeyin sesi yükseldi. Yedi tepenin hepsinden yükselen çan sesleri, her şeye rağmen, öteki seslerden daha çok ve daha güçlü olamadı.

İmparator, bir yandan sarayın tepesinden şehrde yayılan şenliğin uğultusunu dinlerken, bir yandan da az önce kucakladığı oğlunun sevincini yaşıyor, çevresindekilere, babalığın nasıl mutluluk verici bir şey olduğunu anlatıyordu.

Beyaz güvercinler uğur getirsin diye uçuruldu, o sırada kırlangıçlar da *viic viic* ederek uçuyordu. Stefanos'un aklına Toroslar geldi, bunu neden animsadığını bilemedi.

Merdivenlerden kabul salonuna doğru inmeye başladılar. O anda Stefanos'un başı döndü, renkler değişti, sesler belirginleşti; şimdiki ve gelecekteki zaman yan yana akmaya başladı. Stefanos korkuluğa yaslandı, Manuil duraksadı; Stefanos'un böyle ani değişimler geçirmesinden babasının elinde sargıyla ölüme gittiği zamanlardan beri korkardı. Stefanos tam bir şey söyleyecekken mabeyincibاسının gürleyen sesi araya girdi. Gelen haber şuydu: Zindancıbaşı kapıda hazır bekliyor, getirdiği haberin önemli olduğunu söylüyordu. İmparator, böyle bir günde kötü haber almak istemediğinden, "Kötü haberse yarın söyleyin" dedi ve Stefanos'a döndü: "İyi misin?"

Stefanos iyi olduğunu göstermek ve asıl önemli rüyasını gizlemek için merdivenlerden inmeye başladı. O sırada saçı başı darmadağınik, yüzü gözü pis bir halde Zoe içeri girdi. Halini gören, bir sarayı olduğuna inanamazdı: Pislikten ve bakımsızlıktan çökmüştü, hem yaşı hem de bitkin görünüyordu. Zindancıbasının yanında dikilip duran kadının haline acıyan Stefanos bu anın yaşanacağını biraz önce anlamıştı, şimdi de onun ne yapacağını bildiği için bekliyordu: Zoe üç adım atarak usulunce selam verecek ve Manuil'in dili dolaşacaktı.

Zoe üç adım attı, selam verdi, İmparator gelenin kim olduğunu o anda anlayarak "Ah!" dedi, ne söyleyeceğini şaşırdı, dili dolaştı: "Ne.. Neden geti... Getirdiler seni buraya Zoe?"

Zoe çiller basmış yüzünü ışıldatarak güldü ama sıkıntılı olduğunu belliyydi.

“Af ilan edilmiş, zindanda adam kalmadı... Ama görüyorum ki bana af yok!”

Manuil şaşkındı, “Olur mu, tüm mahküler dediysem, sen de affedildin demektir” sözlerini geveledi; düşüncесizce af ilan ettiği için kendine kızmışa benziyordu. Parmağını uzatıp tehdit ederek konuştu: “Fakat bence senin tekrar zindana dönmen, kocan gelip seni kurtarana kadar da orada kalman gereklidir!”

Zoe ayakta durmakta güçlük çekerek konuşuyordu.

“Eh, o zaman bırakın da zindanıma gideyim, buraya gelmeyi ben istemedim! Sana sormaya getirdiler, bırakalım mı bırakmaya-lım mı, diye.”

Zoe yalan söyledi: Af ilan edildiğini duyunca yeri göğü bir-birine katmış, çocuğunu evinde doğurmak istediğini haykırılmış, kendisini derhal İmparator'a götürmelerini yoksa kendileri için fena olacağını söyleyerek zindancıları tehdit etmişti.

Zoe sendeleyince Manuil şaşırıldı: “Neyin var Zoe?” dedi, “Hasta mısın?”

Zindancıbaşı utanarak ve kırkırmızı kesilerek Manuil'e baktı.

“Hanımfendi hazretleri hamiledir Vasilef!”

Manuil tiksintiyle yüzünü buruşturdu.

“Ama nasıl olur?”

İmparator hiddetlenmişti; bağıra bağıra konuşuyor, Zoe'yi azar-liyordu.

“Sen nasıl saraylısan? Orospu gibi önüne çıkan her adamdan, cezaeviydi, sokaktı, bilmem nereydi demeden çocuk peydahlayan birine ne yapıldığını bilmiyor musun?”

Zoe iki büklüm oldu, inledi, yüzü karıştı. Sırtından pelerini-ni ve mantosunu alan mabeyincıbaşı, kocaman karnıyla sancılar içinde kıvranan kadını göz önüne çöktü. Stefanos bu çocuğun kendinden olduğunu bilmenin heyecanıyla nasıl davranışlığını şaşırımıştı. Eliyle oynadı, tırnaklarına baktı.

Manuil ise hâlâ söylenileniyor, kadını aşağılamaya devam ediyordu.

“Bunun cezası çok ağırdır. Andronikos senin kocandır. Ben seni onu getiresin diye hapse koydum, başka birinin piçini peydahlaya-sın diye değil!”

Zoe, “Hamile Meryem'e ateş püsküren inançsızlara benziyorsun!” diyerek karşı koydu.

Manuil birden gülmeye başladı; derinden gelen, önlenemez bir

gülüştü bu. Haksız da sayılmazdı, çünkü Zoe'nin bu koşullarda, çocuğun babasız olduğunu, Tanrı'nın selamıyla karnına düştüğü nü söylemekten başka seçenek yoktu.

Stefanos, Zoe'yle göz göre geldi: Yazıcı, iki gözünü de sıkıca yumarak, her şeyi bildiğini bir çırpıda anlattı, Zoe ise sancısı arttığı için utanmaya başlamıştı, "Sarayın kabul salonunda uluorta doğuracak değilim ya!" dedi. Yardım istiyordu artık; Stefanos telaşla Manuil'e eğilerek, "Doğuracak!" dedi. İmparator bom boş baktı, zindancıbaşına döndü: "Bu çocuğun babası kim?"

Adam şaşkındı.

"Bilmiyoruz, zindanda yanında kadın bile yoktu, tek başınaydı."

"Sen nasıl bir adamsın ki, başında durduğun zindanda, akrabalarından bir kadını iğfal eden namussuzlar bulunabiliyor? Hele dur, ayrıca hesabını göreceğim senin!"

Zoe can havlıyle atıldı.

"Babası Andronikos'tur, başkası değil!"

Herkes dondu kaldı. Stefanos da öylece duruyordu.

Manuil, "Zırvalığın bu kadarına pes!" diyerek elini iki yana açarken, yüzü acıyla gerilen kadına iyice sokulup sordu: "Uçup mu geliyordu yanına?"

"Zaten hep oradaydı Manuil, hep yanındaydı."

Manuil sinirli sinirli güldü.

"Görünmezlik iksiri mi buldu, nedir?"

"Duvarı delmiş, bir dehliz bulmuş... Kaçamamış."

Manuil durumu anlamış görünmüyordu. Bir süre Zoe'yi izledi, gözlerini kapadı, düşündü, istavroz çıkardı ve doğruldu. "İste Tanrı'nın adaleti!" dedikten sonra yine istavroz çıkardı. Ordu Komutanı Yannis Aksukos'la göz göre geldiler.

Manuil, "Andronikos'u öldürsem boş yere kan dökmiş olacaktım. Tanrı korudu... Oğlumun doğduğu günü Andronikos'a gösteren Tanrı'ya şükürler olsun."

İmparator, oğluyla birlikte tahtın kimden devam edeceğि tartışmasının sona ereceğini bildiğinden, kendinden son derece emin, Zoe'nin elini tuttu, mabeyincıbaşına seslendi, Zoe'yle ilgilenmeleri için hizmetçilere haber verilmesini buyurdu. Zoe'yi, Antiyokyalı Maria'nın loğusa yatağında uyuduğu sırada ses çıkarmadan dip odalardan birine taşıdlar, belli ki İmparatoriçe'nin uyanmasını ve şirretlik ederek can sıkmasını istemiyorlardı. Kadınlara ataklık gelmiş, saray neşyele dolmuştu.

Yannis Aksukos, Andronikos'un getirilmesini buyurduğu için şarap içip bir şeyler atıştırarak onu beklemeye koyuldular. Manuil ondan artık, "Çok sevdiğim kuzenim" diye söz ediyor, yeteneklerini övüyor, hatta hapisten kaçamayınca karısıyla orada karıştırdığı haltlara gülebiliyordu. Andronikos'un kadınlar konusundaki şanının çocukluklarından beri kıskançlık uyandırıcı olduğunu söylerken, yüzüne, bu kıskançlığı kabullenmenin kızıllığı yayılmıştı.

Tutsağın, Anemas Zindani'ndan getirildiği anlaşılıyordu. Fakat geleceği beklenmese, yabanileşmiş, saçı sakalı birbirine girmiş, yırtık pırtık giysiler ve iğrenç kokular içindeki Andronikos'u tanımak zordu. O da tanınmaz oluşuna aldırmayıormuş da *despotes* giysileriyle herkesin gözünü kamaştırılmış gibi kurumlanarak selam verdi, İmparator'un önünde diz çöktü, imparatorluk kaftanının ucunu öptü.

Ellisine merdiven dayadığı halde, ak düşmemiş saçları ve bir delikanlıya yaraşır pürüzsüz cildiyle bir delikanlı kadar kadar çevik hareket eden Andronikos, yine de yaşıllar gibi pörsük, umutsuz ve çaresiz görünüyordu. Gözlerinde umutsuzluk ve acı, davranışlarında bir boşvermişlik vardı.

Manuil bir süre kuzenine baktı, "Andronikos, oğlum oldu. Onun doğumu şerefine seni affettim" dedi. Sonra gülerek ekledi: "Benim oğlana sordum, Andronikos'u ne yapayım diye... O da seni Büyük Domestikos Aksukos'un yanına atadı. Git, güzelce yılan, giyin."

Andronikos ordu komutanı vakarıyla doğruldu, baş selamı verdi.

O sırada yukarıda telaşlı koşturmalarda oldu, neşeli kadın gülüşmeleri duyuldu. Mabeyincibaşı merdivenin başına gelerek mevkialı bekleyenlere seslendi: "Mükde! Bir oğlan çocuğu daha!"

"Andronikos, senin de oğlun oldu!" dedi Aksukos.

Stefanos'la Andronikos o an göz göze geldi. Andronikos'un kediri fark eden Stefanos gözlerini kaçırdı. Hayatında ilk kez utançtan değil, şaşkınlıktan ötürü biriyle göz göze gelmekten kaçınıyordu. Andronikos'un bebeğin kimden olduğunu bildiği anlaşılıyordu. Bu bebek, bilemediği kadar bir zaman sonra, doğduğu odanın alt katındaki büyük salonda, hem de bu binada, Andronikos'la birlikte ortak imparatorluk tacı giyecek olan Isaakios Komninos'tu. Zoe'den olan, Andronikos'un oğlu olarak kutsanan, hapiste ana karnına düştüğü sanılan, Stefanos Aksukos'un oğlu talihsiz Isaakios.

Birkaç gün sonra Bukoleon Sarayı önünde büyük bir askeri birlik toplandı ve Yannis Aksukos'un tumturaklı sözlerle övdüğü Andronikos *triarkhos* unvanıyla kara ordularının yardımcı komutanını ilan edildi. Bu olay, şüphesiz kızgın bakışlarla olayı izleyen pek çok soyluyu, onu yok etmek isteyen Cenovalıları ve Putzeli Yannis taraftarlarını çok kaygılandırdı.

Olayların böyle beklenmedik bir hızla yön değiştirmesi Stefanos'u da kaygılandırmıştı; çünkü Zoe aklına düştükçe cezayı hak etmiş bir insan olduğunu düşünüyordu. "O bana yaptı, ben de ona yaptım" diyerek kendi suçunu mazur göründüyse de, yaptığı şeyi vicdanına siğdırıyor, zaman zaman Andronikos'un önünde yerlere kapanarak ondan af dilemeyi bile aklından geçiriyordu. İçini rahatlatan tek şey, Zoe ve Andronikos'un, bütün bunlar hiç yaşanmamış gibi davranışsızydı; hatta Zoe ona, bir yabancıdan bile daha uzaktı.

Bukoleon Sarayı'na yerleştikten sonra kısa sürede kendini toparlayan ve bir yiğin insanı çevresine toplayan Andronikos, imparator olma iddiasını kaybetmiş görünse de korkutucu iradesini ve etkileyici kişiliğini koruyordu. Ayrıca Stefanos'la hiç konuşmaması kaygı vericiydi; durum, fırtına öncesindeki sessizliği akla getiriyordu. Gürültücü Andronikos, Stefanos'u sessizlikburgacında boğuyordu.

Stefanos ezik kişiliği yüzünden, kendini her gün yaptığı şey hakkında hayali bir sorgucuya hesap verirken bulmaktaydı. Suçluluğunu inkâr edemiyor, Andronikos'la tanıştığı ilk zamanlardakine benzer bir çekingenlik elini kolunu bağlıyordu.

Andronikos onu çağrılığında, bu çağrıyı hiç beklenmeyen bir felaket haberini gibi algılaması bundandı; korkudan değil de utançtan bu hale geldiğinin farkına bile varamamıştı.

Bukoleon Sarayı'nın terasındaki buluşmada, böğürürcesine ağlayan Stefanos'un ne kadar acı çektiği anlaşılabiliyordu. Çünkü Andronikos geçmiş rüyası görerek, Isaakios bebeğin kendisinden olmadığını öğrendiğini söylemişti. Bunu söylemenin takındığı eda, bilgilerinin yalnızca rüyalardan gelmediğini gösterir cinstendi; tavşının tehdit içерdiği bile söylenebilirdi. Fakat hemen sonra kendisiyle alay da edebiliyordu: Zindanda bunaltıdan ötürü karısını hiç arzuladığını söylüyor, gülüyordu. "Eğer" diyordu, "durum böyle olmasa çocuğun kimden olduğu konusunu kurcalamaz; Zoe'nin günden güne şişen karnına bakarak bir açıklama istemezdim."

Andronikos, buna katlanamadığını daha fazla saklayamadı ve hiçkira hiçkira ağlamaya başladı. İki adam bir süre ağlaştıktan sonra, Andronikos burnunu gürültüyle silerek gözyaşları yüzünden birbirine yapışan kirpiklerini kirpiştirdi, işi şaklabanlığa vurdu; "Senin oğlun benim oğlum, benim oğlum senin oğlun" dedi. Sinirleri bozuk olduğundan mı, yoksa durumu gerçekten gülünç bulduğundan mı, bilinmez kendi sözüne güldü, sonra da, "Rüya kardeşliğimizi unutma" dedi. "Benim, senden de olsa bir oğlum var artık. Geleceğin ne getireceği bilinemez."

Stefanos bomboş bakarken Andronikos sözünü tamamladı: "Sen bana bir şey söylemezsen tabii..."

"Söylenecek ne var ki?"

"Çok şey olduğunu böyle soru sormandan anlıyorum."

Stefanos daralmıştı, ne yapacağını düşünüyordu. O sırada gözüne denize bakan taraftaki aslan heykelinin yeleleri ilişmişti, deniz gri, düşünceleri karışıkçıtı. Birden, "Bütün bunlar beni neden ilgilendirsin ki?" dedi Andronikos'a. İçi öfkeyle dolmuştu; çektiği acıların bütün sorumluluğunu Andronikos'tan bilen bir öfkeyle.

"İçinde yer almadığım rüyaların anlamını çözmenin bana ne yararı var?"

İkisine de ağırlık veren bir suskuluk oldu. Stefanos, kindarlığı açıkça belli olan bir sesle kestirip atar gibi konuştu, "Rüya falan da görmüyorum artık" dedi.

Andronikos kırgın görünüyordu.

"Manuil rüyalarının değerini bilmemiş olabilir. Ben biliyorum."

"Bilsen ne oluyor ki? Gelip elimdeki kadımı alıyorsun!"

"Elinden alımiyorum, kadın geliyor."

Gözlerinden ateş saçılan Stefanos, "Oh, ne güzel!" derken gülmsemek istedi ama yüreğini sıkıştıran kin yüzünden bunu beceremedi, gözlerini kaçırıldı.

Andronikos yumuşak davranıştı, gönül alıcı bir sesle sordu.

"Sen de benim kadınıma aynısını yapmadın mı?"

"Ben öz aldım... Hem Zoe falan çağrımadı beni, kendim gittim."

"Bak, ben sana kızmıyorum."

"Ben sana kızıyorum. Çünkü beni kendine benzettin. Kötüles-tirdin."

Andronikos bozuldu. Stefanos devam etti: "Andronikos, bu rüyalar hepimize zarar veriyor. Anlıyorum ki, benim ne iktidarın akı-

betiyle ne de geleceğin nasıl olacağıyla ilgili hayallerim var. Öğrendiğim tek şey, iktidarın da geleceğin de kötü olduğunu.”

Andronikos'un yüzünden bir hayret bulutu geçti. Sonra bağırdı: “Sen git de sor bakalım babana...”

Duraksadı, ağızından kaçırılmak istemediği şeyi kaçırılmışa benzıyordu, susması yakışiksız olacağı için devam etti.

“Sor bakalım, büyükannen nasıl ölmüş? Niye küçük yaşıta annesiz kalmışsun?”

Stefanos, geçelim bunları anlamında elini salladı.

“Rüya yazma işi benim için kapandı. Anlatmayacağım, yazmayaçağım. Babaannem nasıl öldüyse öldü... Umrumda bile değil.”

IV

İmparator, Rum Sultanı Kılıçarslan'dan gelen mektubu okuyan Yazıcı'yı parmaklarını çitirdatarak dinliyordu. “Babacığım” diye hitap eden Kılıçarslan mektubunda, “Duydum ki” diyordu, “tahtına çıkacak erkek evlada kavuşmuşsun. Allah muradına erdirsin.”

Kılıçarslan süslü püslü laflar ederek imparatoru ve başarılarını övüyor, Yağıbasan'ı ve Danişmend'i püskürtmesindeki yardımları için ona duacı olduğunu söylüyordu. “Baba” diyordu, “bir gün, ola ki sen büyüsün, bana kızar da vurursan, bugünü aklımda tutarım. Sana can borçluyum, bunu unutmam.”

İmparator bu sözleri anlamadığı için Stefanos'tan tekrar okumasını istedi; anlayınca başını sallayarak gülümsedi. Macarlara veya Sicilya'ya karşı yardıma ihtiyaç duyarsa, seve seve asker göndereceğini söyleyen Kılıçarslan'a cevap yazdırmaya başladı:

*Sevgili Oğlum,
Nazik bedenini babanın ocağında dinlendir, gel, konuğum ol!*

Selçuklulara Poli'ye saldırmasınlar diye kız verilmiş, hatta onların sarayından gelin de alınmıştı; bazı şehzadelerin annesi İsauria veya Komnene soyundan gitmeydi. Bu nedenle Selçuklu sultanları İmparator'a mektup yolladıkları zaman aradaki akrabalık bağını hatırlatan ifadeler kullanmayı sever, mektuplarına “baba” hitabıyla başlardı. Üstelik her mektubun sonuna “Rum Sultanı bilmem

kim”, “Kayser-i Rum Muzaffer Daima” gibi şatafatlı ifadeler yazdırır, elbette annelerinden gelen akrabalık ilişkileriyle böbürlenircesine kendilerine “Rum” derlerdi.

İmparator, Baba'nın yeryüzündeki temsili olan kilise adına konuştığı için hiç kimseye “baba” demezdi. Yeryüzünde eşti saydığı başka imparator yoktu, zaten olsaydı da ona en fazla “kardeşim” diyebilirdi.

Çok geçmeden, Sultan'ın İkonyum'dan Poli'ye doğru yola çıktıığı haberı gelecek, sarayda hazırlıklar başlayacaktı.

Stefanos, Bican'ı Yannis Aksukos'un yanına gönderdiği ve oğlunu da hizmetçilerle birlikte karısı Maria'nın babasına kalıcı olarak yolladığı için yalnızdı; yazmak ve okumakla geçen hayatını pürüz bırakmadan sürdürmeye çalışıyordu. Kendini çalışmaya vermişti; Rum Sultanı Poli'ye gelmeden gördüğü rüyaları sıraya koyup yazmaya çalışıyor, işini bitirebilmek için kendiyle yarışıyordu.

Beklenen gün gelip çattı: Şatafatlı gösteriler eşliğinde Poli'ye giren Sultan, Manuil'le dört süslü atın çektiği arabada yan yana oturuyor, halkı selamlıyordu. Haçlı orduları Poli'den geçerken onlara etmediğini bırakmayan, “Katolik kadınları erkek gibi at biniyor” diyerek Frederik'in hacılarını aşağılayan; onların mezhepleriyle, saçlarıyla, giysileriyle alay eden Poli halkı, Rum Sultanı'nın “dinsiz olduğu halde Haçlılardan üstün tutulmasına” ve böyle ağrılamaşına şaşırarak karşılaşma törenini izliyordu. O sırada poyraz çıktı; tören, papazların aşağılayıcı bakışları altında bozuldu. Papazlar rüzgârı estiren kendileriyimş gibi kibirli bakışlar kuşandılar ama bu böbürlenmeler de kalabalığın tezahüratı da sert esen poyrazın isıklarına karışarak Dardanellion'a doğru uçup gitti.

Konuklar, tüm maiyetiyle, hissîmla inen yağmurun şiddetinden kaçarak, şamatayla, bağışarak ve heyecanla, Mangana Sarayı'na geldi, Stefanos'un oturduğu kata yerleşti.

Sultan büyük bir kalabalıkla geldiği için Stefanos, Siyavuş Bey'i önce fark edemedi. Mangana'da kargaşa durulunca birbirlerini görüp coşkuyla kucaklaştılar. O sırada cümle kapısında arabayla görünen ve saraya gelen Ordu Komutancı bu dostluk sahnesini gördü, kaşını kaldırarak arabadan indi. Siyavuş ile Yannis Aksukos arasındaki gerginlik gözle görülür cinstendi; Ordu Komutancı onlara düşmanca baktı ve hızla sarayın kapısına yürüdü. Stefanos çöktündür merak ettiği bu gerginliğin nedenini iyice anlayabilmek için Siyavuş'a döndü:

“Nedir aranızdaki bu hal?”

Siyavuş Stefanos'un koluna girip yürüdü ve fisıldadı: “Babanı sevmiyorum.”

Kırılıp kırılmadığını anlamak için Stefanos'un yüzüne baktı, devam etti.

“Ordunun başı olması, birçok askerimi öldürmesi, hatta anasının Turaç Ebe olması bile umrumda değil... Bu adamda bir kötülük var. Geçen sene, Nikea'da yenilsem de babanın kellesini alıp gitmeyi çok isterdim. Sebebini bilmek ister misin?”

Stefanos tek sözcüğü bile kaçırırmamak için durdu, Siyavuş'a baktı. Burnunu kaşıyarak sözlerine devam eden Siyavuş Bey'in öfkesi açıkça görülebiliyordu.

“Misafir olduğum yerde, nefret ettiğim adamin oğluna bunları söylemek istemem. Misafir adabı bu değildir ama herkes bu konuda ne düşündüğüm bilir, söyleyeyim: Baban bir eve girmiş ve evdeki kadına, ‘Bu benimdir’ diyerek el koymuş. O sırada acı acı çığlık atan kadının kocası babana yalvarmış ama nafile... Adam aniden belinden hançerini çıkarıp karısına saplamış ve ondan af dilemiş. Baban da kılıcıyla uçurmuş adamin kellesini.”

Stefanos düşünceli düşünceli baktı, karşılık vermedi. Siyavuş'un hem babasına hem de kendisine kızdığını sesinden anlayabiliyordu. Bu sözleriyle sanki Selcan'a yeterince ilgi göstermeyeşinin öfkесini çıkarıyordu. Oysa konuşma başka bir yere doğru aksa, Stefanos ona Selcan'ı soracak, hatta mümkünse Selcan'ın kendisi için bekletilmesini isteyecekti. Oysa Siyavuş başka älemdeydi, Yannis Aksukos'u yerden yere çalmanın zevkiyle konuşuyordu.

“Kız kaçırmak, kadın yağmasına katılmak... Bir ordunun başındaki kişinin yiyeceği herzeler değildir bunlar. Adi adamlar bunu yapabilir ama ordu komutanı asla!”

Stefanos'u yeterince incittiğini düşündüğü için, merdivenleri gösterdi. Ona bir şeyler ikram etmek istiyordu. “Babandır, susmak gereklidir” dedi. Fakat şeytan mı dürttü, yoksa Stefanos'u ayartmak mı istedi bilinmez, “Susmak gereklidir” dediği halde şu sözler ağzından döküldü:

“Babandan nefret ettiğin belli, bunu anlamak için şair olmak gerekmıyor!”

Bir an göz göze geldiler. Stefanos başını önüne eğip parmaklarına baktı ve, “Babasını öldürenlere büyük azap vardır!” dedi.

Siyavuş, beklenmedik ve çok anlamlı görünen bu sözdeki üzüntüyü anladı. Stefanos'un sonra gelirim diyen el hareketini gözüyle onayladı, gülümşedi.

Bir süredir fazla sesten veya fazla ışiktan rahatsız olan Stefanos koridora çıkışınca meşalelerden gözünü sakınarak yürüdü. Çevresindeki renklerin koyulaşması yetmezmiş gibi, seslerde de yoğunlaşma başlamıştı. Bakışlar değişikti, davranışları yavaştı; her nesne ona "koyu" diyeceklerimiz bir kıvamda görünüyordu.

Bunları düşüne düşüne odasına girdi, hemen yatağına sokuldu ve uykuya daldı.

Rüyasında genç bir kadın, otuzunda var yok, Bican'a benzıyor, saçları yastığa dağılmış, memeleri açıkta... Belinden aşağısı yorganla örtülü bu kadını bir adam, Bohemund'muş adı, öpüyor ve sırtüstü uzanıyor. Kadının adı Turaç'mış, halinden hoşnut görünüyor, yan dönerek adama sokuluyor, kıvırcık saçlarının altından, kulaklarına doğru adamı öpüyor. Adam tavana bakarak düşünüyor, elini kadının boynuna doluyor, parmağının küçük hareketleriyle onu okşuyor. Derken, uyuyorlar... Rüya bu, zaman geçip gidiyor ama onlar uyudukları için bunun farkında değiller. Sonra bir gölge beliriyor, ayakuçlarında yürüyerek sessizce, çit bile çıkarmadan ilerleyen gölge. Elindeki kılıcı kadının boynuna dayıyor, kadın da hih diye irkilerek gözlerini açıyor. Kadının ırkılışı Bohemund'u uyandırıyor. Bohemund durumu kavıyor, yorganın içinden ani den atılarak kılıcı sağ eliyle tutmayı, yana kaydirmayı ve sol eliyle şamarı indirmeyi kafasından geçiriyor. Stefanos bunu rüyasında da olsa anlıyor. Kadın Türkçe konuşuyor, "Ay oğul, kölenim men senin... Etme, nedir mere zorun?" diyor. Bu oğulun, şimdiki haline pek benzemes de Yannis Aksukos olduğu anlaşılıyor. On üç on dört yaşında var yok, tüysüz bir delikanlı... Gözleri dolu dolu konuşuyor, hiçkıyor: "Babamı öldüren adamla yatakta işin ne?" Turaç ne diyeceğini düşünürken oğul burnundan damlayan göz yaşısını siliyor, "Babam..." diyor, duruyor. "Atam..." diyor, duruyor. Bohemund işte tam o anda düşündüğünü yaparak, oğlunu bir şamarta uçuruyor ama o sira Turaç tiğlanıyor; şah damarı kesiliyor, püsküren kanlardan Bohemund ve Yannis al kana boyanıyor. Bohemund üç şamar daha indiriyor ve "Seni eşek gibi satacağım" diyor "Öldürmeyeceğim... Dilerim ömrün uzun olur da ana öldürmenin acısıyla her gün yanarsın."

Bir göle bakarken insan nasıl dalar da silkinerek kendine gelirse, Stefanos da düşüncelerden silkinerek uyandı. Rüya gördüğünü anlamıştı. Rüyası üzerinde düşünmek için kafasını toplamaya fırsat kalmadan bir çığlık işitti, fırladı: Yan odadan, Siyavuş'un odası tarafından... Hayır, o hizmetçilerin tarafındaydı; nereden, şüphesiz kadın çığlığıydı, şu taraftan geldi... Başkaları da duymuştu sesi: Kapılardan uzanmış başlar, heyecanla hazırlı bekleyen nöbetçiler, merakı sönen bakışlar, öksürenler gördü. Merdivenlerden indi, kapılardan geçti, Yannis Aksukos'un öksürüğünü işitti. Hayır, babasının öksürüğe tutularak ağladığını düşündü. Kapıyı araladı. Üç kollu şamdan yanıyordu, Yannis Aksukos ayaktaydı, eline bir bez almış, hayır, bir kadın giysisi almış, hançerini temizliyor, çizgi çizgi olmuş gözleriyle ağlıyordu. Stefanos bu gözleri gördü mü, hayal mi etti, bilmiyordu; babasının burnunun ucundan yaşlar damlıyordu, mumun ışığında gözyaşı parlamaktaydı.

“Baba, iyi misin?”

Yannis Aksukos bakmadı bile, ağlayarak hançeri silmeye devam etti. Stefanos onun yanına gitti, hançerin üstünde hiçbir şey yoktu, ellerine baktı, hiçbir kan izi, bulaşığı... Bican'a baktı: Uyuyordu. Fakat nasıl olur, bu nasıl uykuydu? Tavşan uykularında uyuyan kadın, bunca şamata arasında nasıl uyanmadı? Seslendi: “Bican!”

Yannis Aksukos sümüğünü koluna sildi.

“Öğlüm, o öldü!”

Babası bunu söylemeden Bican'ın öldüğü düşüncesi zihninden geçse de ölüm haberi yine de onu şaşırttı: “Ne? Ama neden?”

“Ben öldürdüm.”

Bican'ın başına koştı hemen. Dehşetle açılmış kara gözlerini görünce ürperdi. Körün yaşama tutunmak için gözlerini sonuna kadar açması acı vericiydi. Boynuna, boğazına baktı; boğulmuştu, morartılar böyle söylüyordu. Yine de yorganı açtı, hamileliği gösteren göbeği şişkindi, vücutu çiplaktı. Hiçbir kesiği yoktu. Üstünü kapattı, gözlerini de.

“Onu neden öldürdün baba?”

“Sarılmış yatıyorduk, senin adını sayıkladı kahpe!”

Stefanos beyninden vurulmuşa döndü. Ayağa kalktı, hayatında ilk defa –rüyasındaki Bohemund'a benzeyerek– babasına el kaldırdı ama son anda kendini tuttu. Çünkü ömür boyu babasına

vurduğu tokatın anısıyla yaşayamayacağını biliyordu. Gözü Yannis Aksukos'un elindeki hançere takıldı.

“Neden hançeri siliyorsun?”

Babası omzunu kaldırıldı, “Hiç” dedi.

Öfkeyle, onu uyandırmak ister gibi sesini yükseltti, “Rüyamda seni gördüm” dedi, Yannis Aksukos ilgilenmedi. “Rüyamda tıpkı bu kadına benzeyen babaannemi gördüm. Adı Turaç’tı. Onu başkasının koynunda yakalayıp öldürdün!”

Bunları babasına neler bildiğini göstermek için değil, gördüğü rüyaların doğruluğunu ölçmek düşüncesiyle anlatıyordu. Babası gülümseyerek baktı, omzunu silkti ve elindeki bezle hançerini silmeye devam etti. Türkçe bir şarkı mirıldanıyordu ve bu şarkında oğul, babası için ejderhayla savaşmaya gidiyordu. Babasının şarkısı söyleydi:

*Kang turalı gederek, atın evgen yederek
Caneveri dutarak atayı esenlik kılgil*

Stefanos dışarı çıktı. O anda başının içindeki gökyüzünde şimşek parladı: Hayatında ilk kez geçmiş zaman rüyası gördüğünü açık seçik fark ederek heyecanla irkildi ve ağızından, “Andronikos” sözcüğü döküldü.

Merdivenleri koşarak indi ve seyisbaşını uyandırıp ona hemen atını hazırlamasını söyledi.

V

Bukoleon Sarayı'na doğru atını çığınca sürerek nöbetçileri ve hizmetkarları yerlerinden hoplatan Stefanos, Andronikos'un bir türlü kabul salonuna inmeyişine öfkeli oldu. Andronikos'un geleceği yoktu; önce Zoe göründü ve “Sabahın köründe gürültü yapıp durma! Çoluk çocuk uyuyor, çatladın mı?” deyince, daha çok bağırdı. Fakat Andronikos gelmez, yaptığı bütün taşkınlıkları unutup ağlar gibi, telaşla, “Andronikos, ben ilk kez geçmiş gibi gösteren bir rüya gördüm!” diyerek ona sokuldu. Babasının geçirdiği ağır çığınlık nöbetini, Bican'ın ölümünü, gördüğü rüyayı soluk soluğa, her şeyi birbirine karıştırarak anlattı. Andronikos şaşırmaktan çok

üzülmüş görünüyordu, çünkü Stefanos'un geçmiş rüyası görmesinin ona yararı yoktu.

"İş kötü!" dedi.

Stefanos katı davranışının pişmanlığıyla ona koşmuştu. Ne var ki, bu kez de Andronikos duvar kadar kayıtsızdı.

"Artık insanca rüyalar görüyorum Stefanos."

Andronikos, Yazıcı'nın bu sözün anlamını kavrayıp kavramadığını öлçerek baktı ve sonra da ekledi: "Ben, geçmiş rüyaları gördüğünden emin değilim."

Stefanos için beklenmedik bir şeydi bu. Gerçi Andronikos'un ses tonundan öç alır gibi konuştuğu hissedildiğinden Stefanos sesini yumuştattı, alttan aldı.

"O halde, benim gelecekle ilgili rüyalar gördüğünden de şüphelisin?"

"Akıldan geçmiyor değil..."

"Kayıt altına alınmış yüz yirmi sekiz rüya! Şaka mı bu?"

Andronikos, "Bana ne!" dedi ve *iyi uykular* demeye gelen bir el hareketiyle kapıya yöneldi. O sırada Andronikos'un, "İçinde benim olmadığım rüyadan bana ne!" diyerek diklenen Stefanos'tan öcünü aldığına şüphe yoktu; halbuki bazı fırsatlar böyle kaçırılır: Andronikos kibrine yenilmese Zoe'nin kucağındaki şuvelette taç giyeceği törenin bütün ayrıntılarını o anda Stefanos'tan dinleyebilir, ileride başına bir iş geldiğinde ortanca kızını gelin göndereceği Kalde Kralı'nın yanına sığınacağını da öğrenebilirdi.

Stefanos, "Yanına koşarak geldim, çünkü" dediği halde merdivenlerden çıkan ve geri dönmeyen Andronikos, Stefanos'un söylemeklerini can kulağıyla dinlese de dinlemiyor görünerek gitti. Stefanos, "Lütfen dinle!" diyerek bağıryordu; "Bana 'Turaç'ı sor, kimdir?" demişti, bu kadını rüyamda gördüm, anladım."

Andronikos gözden kaybolunca, Stefanos bir daha ona hiçbir şey anlatmayacağına yemin ederek ayağa kalktı, koşarak saray avlusuna çıktı, atını getirmelerini buyurdu.

Surlara yeni yeni gün ışığı deıyordu, hızla Mangana Sarayı'na dönerken, "Benimki de ne çılginlık!" dedi, "Babamın cinayet işlediği gece saraydan kaçmak, Andronikos'un yanına gitmek olacak şey mi? Hem de Kılıçarslan'ın sarayda konakladığı ilk gece."

Mangana Sarayı'na geldiğinde Kılıçarslan'ın kahvaltıdan sonra Ayia Sofiya'ya girmek istedğini, bu amaçla hazırlıkların yapıldığı-

nı öğrendi. Ortalıkta hiçbir olağanüstü hal yoktu, babasının her an askeri düzenin en tepesindeki adam kıyafetiyle ortaya çıkacağını düşünerek telaşla onun odasına koştu.

Babasının oda hizmetçisi merdivenlerde Stefanos'u gördü ve hüznle baktı. Stefanos da ona gözleriyle ne olduğunu sorunca kadın gözüyle yukarıyı, Stefanos'un odasını işaret etti.

“İmparator siz bekliyor.”

“Babam nerede?”

Hizmetçi bembeyaz yüzüyle Stefanos'a baktı.

“Öyle ya, siz yoktunuz...”

“Ne diyorsun?”

“Kendini öldürdü.”

“Nasıl!” dediği anda hizmetçi parmağını dudağına götürdü, sessiz olması gerektiğini anlatmaya çalıştı. Şaşkınlıktan ne yapacağıni bilemeyecek ve saçlarını iki eliyle kavrayıp olan biteni düşünen Stefanos'un içinde pişmanlıkla tekrarladığı şu söz yankılanmaktadır: “Ne işim vardı Andronikos'un yanında?”

Hizmetçi fisıldadı.

“Olan biteni gizliyorlar... İçeri girin.”

Odasına girdi, İmparator'u çalışma masasına oturmuş, rüyalarını yazdığı kâğıtları okurken buldu. Soluğunun sıklığı, ayak sesleri ve öksürmesi bile Manuil'in ona bakmasına yetmedi. İmparator, neden sonra baktı ve ilk sözü, “Seni her türlü görevinden azlediyorum” oldu.

Stefanos başıyla selam verdi. İmparator, elinde tuttuğu kül rengekteki rüya çıkışını gösterdi: “Burada bana anlatmadığın dünya kadar şey var.”

“Vasilef, onu size hazırlamaktaydım... Yazacağım bir iki rüya kalmıştı.”

İmparator parmaklarını çitirdattı, nemlenmiş parmak aralarını sile sile düşündü ve zalimce gülümsedi.

“Bu sabah nereye gittin?”

“Andronikos'un yanına.”

İmparator ansızın sesine vahşi bir alay katarak kaşlarını kaldırdı.

“Geceden hem de? Çılgınca koşturarak?”

Bir süre sessiz durdular. Manuil yeniden kâğıtları incelemeye başladi. Başını kaldırmadan, gözlerini okuduğu şeyden ayırmadan sordu.

“Ne rüyası gördün?”

İmparator, o anda vergi memurlarından birini andırıyordu. Stefanos başını pencereye doğru çevirdi, gözlerini kıstı.

“İlk kez geçmişi anlatan bir rüya...”

Manuil ayağa kalktı, Stefanos'a hiç tanıdık gelmeyen, kan dondurucu bir sesle bağırdı.

“O yüzden mi babanı öldürdün?”

Stefanos şaşkınlıktan donarak “Ama... Ne?” gibi laflar etmeye çalıştı, gülmeye benzer hiçkırıklara tutuldu.

İmparator, işin bitik der gibi, kinle başına salladı.

“Seni zindana kapatacağımı biliyor musun?”

“Ha... Hayır.”

Manuil zalimliği iyice eline almıştı; insan bazen haklı olmanın rathığına güvenip kindarlığının ve öfkesinin bereketini artırabilir ve doğruya şaşırabilir. Her şeyi bildiği çok açık olduğu halde İmparator gazabına son vermiyor, Stefanos'un yıkımından açıkça zevk alıyordu.

“Böyle bir gecede, Sultan'ın konuk olduğu bu sarayda, hepimizi koruyan ordunun en tepesindeki adamı öldürmenin cezası nedir, bilir misin?”

Stefanos başını öne eğdi.

“Ne diye apar topar Andronikos'un yanına kaçtin? Bu rüya numarasını yutacağımı mı sanıyorsun?”

“Hayır, gördüm rüya... Hem babama bile...”

Stefanos onu dinlemedi. Tıpkı çocukluğundaki gibi, “Salak!” dedi ve ekledi: “Seni iki suçtan zindana atacağım. Bir: Babanı öldürmek. İki: Düşmanım Andronikos'la gizli işler çevirmek. İflah olmaz hayalcılığine diyeceğim bir şey olmazdı, fakat bununla yetinemiyip entrikalara da bulaştın. Durman gereklidi, bu işi zavallı bir kör kadınla babanı öldürmeye kadar vardırmamalıydın!”

Stefanos boynunu büktü; çocukluğundan beri peşini bırakmayan o çaresizlik, “yapmadım, etmedim” dese de kimseyi buna inandıramadığını görmenin çaresizliği yine yakasına yapışmıştı. İmparator'un uzaklaşan ayak seslerini dinledi. Ayia Sofiya'da çanlar çalınıyordu; önemli şeyler olacağını bildiren, ciddiyetle çatılmış kaşların ilahiler söyleyeceğini haber veren çanlar.

İmparator'un ayak sesleri boşlukta sönmeden iki asker geldi ve Stefanos'a tatsak olduğunu söyledi. O da kâğıtlarını toparladı; İmparator'un, “Burada bana anlatmadığın dünya kadar şey var” diyerek gösterdiği kül rengindeki rüya çıkışını aradı, Manuil'in rüyalarını yazdığı torbayı götürdügüünü anladı, omzunu silkti.

Rüyadan Kaçış

I

Anemas Zindanı'nda hayat durağanlık içindeydi: Tuğlalar ve harçlar aynıydı, demir kapı ve gardiyalar da... Meşaleler bile aynı yanıyordu. Stefanos içeriye atılışının daha ikinci gününde, bütün ömrünü zindanda geçirmiş gibiydi; bildiği her şey, yaşadığı tüm olaylar rüyaya benziyordu. Zamanın burada nasıl da uzayıp sündüğünü, zindanda olmadan anlamanın güçlüğüne fark etti.

Stefanos yillardır Andronikos'un yakınında olduğu halde, yakın zaman rüyaları görmeyişinin nedenini bulmaya çalışıyordu. Aslında rüyalarının etrafında döndüğü olayların ve eksenin değiştiğini fark etmişti. Pek çok rüyanın aklına gelmeyişini, ne kadar rüya görürse görsün, onları su yüzeyine çıkartan bir tesadüfün yokluğuna bağlıyordu. Eksen değişiminin nedenini ise ne düşünürse düşünün anlayamıyordu.

Sabahları uyandığında dizlerini karnına çekerek uyuduğunu fark ediyor, kolumnun veya parmağının bir yerinin morardığını görüyor. Zamanla geceleri buraları emdiğini fark etti, bir iki kez çișini altına kaçırduğunu da.

Rüyasında Sitti Bibi'yi, Siyavuş'u, Selcan'ı ve Kılıçarslan'ı sık sık gördüğünü hissediyordu; fakat onlarla ilgili izlenimlerin açık seçik, belirgin olmayışı yüzünden düşüncesi ve rüyayı birbirine karıştırduğunu zannederek tam olarak ne gördüğünü pek kurcalamıyordu. Rüyalarının düşünmekle bulunmaz şeyler olduğunu bildiğinden bunun üzerine gitmediği de söylenebilirdi. Yine de son dönemde gördüğü, fakat açık seçik aklına gelmediğini bildiği rüyaların kavram veya söz düzeni olmayan bir dünyayı gösterdiğini anlıyor, buna anlam veremiyordu.

Zindan zamandışıydı, anne karnı gibi karanlık ve hayattan uzaktı. Stefanos'u kısa zamanda herkes unuttu; çünkü yapılacak işler arasında, haksız yere zindana atılan kimsesiz bir adamın derdine her gün yanan çıkmaz. Bu adam tümüyle unutulmaya mahkûmdur. O,

içine düştüğü rahimde ne zaman olgunlaşıp büyür ve doğmak isterse; yahut talihsiz ceninler gibi doğmadan ölürse, icabına o zaman bakılacaktır.

Andronikos'un büyük kızı, Sultan Kılıçarslan'ın Poli'de kaldığı yıl Filistin Kralı Amalrik'in oğluyla evlendi. Ortanca kız, Kalde Kralı'nın ogluna gelin gitti. Stefanos'un "benimki" dediği, kıvırcık sarı saçlı en küçük kız da Sultan Kılıçarslan'ın ricası üzerine, Nur-eddin Atabeg'in oğluyla nişan yüzüğü taktı.

Bütün bunlar altı ay içinde olup bittiğinden Zoe ve Andronikos, Filistin'den Kalde'ye, oradan Tarsos'a, oradan Poli'ye taşınıp durdu. Hele hele Nur-eddin Atabeg adını işittiğinde Andronikos'un hayreti anlatılır cinsten değildi: Kızını, günün birinde savaşıp anlaşma yapacakları adamın ogluna verecek, kim bilir belki de öz kızından doğan çocuklar, kendine düşman edilecekti. O kahrolası Stefanos bunların rüyasını görüp de söylemediyse zindanda böceğe dönüşsündü.

Sultan Kılıçarslan'ın Poli'de bir yıl kadar kalacağı henüz bilinmiyordu. Bu süre içinde kendinearmağan edilen kadınlarla, maşrapayla, tasla, incikle boncukla ilgilenecektir görünse de, elbette Sultan'ın derdi başkaydı. Atabeg'yle, saray emiriyle, çeşnicibaşısiyla, yazmanıyla, veziri, emir-i ahuru ve şikârbaşıyla bir yığın adam odaya girip de kapıları iyice kapattıktan ve sağ solu inceledikten sonra Sultan'ın etrafında toplaşıyor; fisildaşarak, "kâfiri buradan nasıl kırın edip súreriz" yolunda hayaller kuruyorlardı.

Sivri burnu üstündeki ter noktacıklarından hasislik okunsa da, sarıldındaki yeşil sorgucu Sultan'a ayrı bir hava veriyordu. Pürüzsüz konuştuğu Romeykon diliyle* Manuil'e "Baba" deyişi de şüphesiz seckinceydi.

Stefanos'un başına neler geldiği kimsenin umrunda değilken Kılıçarslan, Siyavuş'tan durumu öğreniyordu. Şehirde senato olduğunu biliyordu, orada komeslerin ve düklerin neler konuştuğunu merak etmekteydi; fakat Sultan'ın orada bulunmasının yakışık almayacağını anlatan Atabeg'i dinledi ve bu arzusundan vazgeçti. Çünkü o sıralarda Andronikos'un ateşli Katolik alehtarlığının farkındaydı; senatoda onu destekleyenlerin varlığını da öğrenmişti dolayısıyla bu konuda tarafının belli olmaması gerekiirdi. İmpara-

* Ortaçağda "Ellinika" veya "Yunanca" gibi kavramlar yerine, "Romalıların dili" anlamında "Romaikon" ifadesi kullanılıyordu.

tor Manuil Komninos'un Cenovali ve Amalfili Katoliklerle işbirliğine dayanan siyasetinin işine yaradığını düşünüyor, Andronikos'un yerli tüccarların ve gemicilerin isyanını dile getiren siyasetini, imparatorluğu güçlendireceği korkusuyla tehlikeli görüyordu. Atabeg'in oğluyla Andronikos'u akraba yapmasının temelinde de, bu ele avuca sızmaz adamı dizginleme arzusunun yattığı inkâr edilemezdi.

Kılıçarslan için Hipodrom'da düzenlenen maviler ve kırmızılar arasındaki araba yarışları, özellikle Andronikos'un gayreyle politik gösteriye dönüştü. Andronikos taraftarları mavilerdi, Manuil'in taraftarları da kızıllar; yarışı maviler kazanınca, izleyicinin tepkisini gözleyen Sultan Kılıçarslan yakın gelecekte Manuil'in tahtını yitireceğinden endişelenmeye başladı.

Bunu istiyor muydu? Kesinlikle hayır. Andronikos'la, ta gençlikten gelen tanışıklığı, bu adamın ne kadar tehlikeli olabileceğini gösterdiği için Manuil'e durumu çitlattı. Takımı yenilen ve alaya alınan İmparator da durumu anlıyordu şüphesiz; fakat şimdilik ne yapacağını bilmiyordu.

Hipodrom'da gösterilerin yapıldığı son gün, yarış arabalarının girdiği kapının üstündeki kuleye tırmanan birini gören halk çılgık atmaya başladı. Adam çevikti, üçgen alınlıklı kaideyi hızla tırmandı ve altın suyunu batırılmış dört at heykelinin üzerine çikarak göklerin arabacısı İkarus gibi ayağa kalktı. Ne dediği uğultu yüzünden anlaşılması da birileri, adamın "Buradan uçacağım" dediğini anlatıyor, birileri de "Atlayacağım" dediğini iddia ediyor. Yarışlar bu çılgınlık yüzünden durdu, sürekli ishlakanan ve yuhalanınan adam elini zaman zaman ileri uzatarak rüzgârin şiddetini ölçmeye çalışıkça bağırmalar dalga dalga büyülüyordu. Adam, Augustus Sütunu'na* bakıyor, sıçrayıp onun üstüne konmak ister gibi hareketler yapıyordu. İmparatorluk locasında oturan Manuil daha fazla sabredemedi, ayağa kalkıp olayı yakından görmek ister gibi boynunu uzattı, gözlerini kısıtlayıp yandan da sağ eliyle mermer süttuna sarılmıştı. Rüzgâr çoğaldıkça kamburlaşan ve görünümü değişen adam heyecan uyandırıcıydı. Delirmiş bir Müslüman tüccar olduğu sonradan anlaşılacak olan adamın üzerindeki giysi olağan değildi: Kuş gibi kollarını iki yana açtıkça giysisinin genişleyebildiği

---

* Bu sütun ve onun yer aldığı Augustaion yapısı, günümüze ulaşamamıştır.

anlaşıliyordu. Bu görünümün verdiği merak yüzünden Sultan da İmparator'un yanına gelip dikildi, onun sütunu kucaklayan kolunu ve elini inceledi, çit çit ederek mermere vuran yüzüğün baktı ve neden sonra, "İndirin şu deliyi aşağı!" diyen Manuil'e gerekmediği halde gülümsedi.

Rüzgâr iyice hızlanınca –belki de kendini oradan indirmeye gelen askerleri görünce– adam öne doğru eğilerek denge sağladı ve kollarını açarak kendini boşluğa saldı. O anda Hipodrom'dan kocaman bir şaşkınlık uğultusu yükseldi. Güvercin kanadını akla getirerek kavislenen giysi, adamı çöp gibi havalandırdı. Bağırrarak yükselen ve "Ya Ali, ya Cebral!" diyerek dönen adam hızla Büyük Saray yönünde alçaldı: Öylesine hızlı gidiyordu ki, kalabalığın şaşkınlığı ve uğultusu uçan adamın gidiş yönünde uzadı; adam gözden kaybolunca da alkışlar yükseldi.

Hipodrom'daki herkes bu olayı, yanında oturan kişi aynı şeye tanıklık etmemiş gibi birbirine anlatıyor, adamın nereye gittiğini merak ediyordu. Çok geçmeden onun bir arabaya yüklenmiş ölüsünü getirdiler. Kimileri acıdı, kimileri alay etti ama o olay asla unutulmadı: Hatta kendi tarihlerinde onu işaret noktası olarak seçenekler bile vardı: "Türk'ün^{*} uçuştuğu zaman" dediler mi, herkes geçen süreyi anlıyordu. Elbette bunu alay amacıyla değerlendirenler de oldu: "Kuş uçar da Türk uçmaz mı?" deyişi o zamanlardan kaldı.

Büyük Saray'a döndüklerinde hâlâ uçan adamın hareketleriyle uğraşan zihnini bir türlü boşaltamamış olan Sultan, süzülen kanatları ve havada uçan adamın hayalini gözünün önünde taşıyarak yürüyordu. Teodoros adındaki ruhaniyi konuk eden İmparator'un, Sultan'ı da bu buluşmaya çağırması nedeniyle, sakat sol bacagını savura savura kabul salonuna girdi; mabeyincibaşı "Rum Sultani Kılıçarslan Hazretleri!" dediğinde Manuil oturduğu yerden kalkmadan başıyla selam verdi. Teodoros ayağa kalktı, Sultan'ı başıyla selamladı, Kılıçarslan da eğilip Manuil'in kaftanını öptü.

Manuil, iyice yaşılmış olan Teodoros'u, bilgelik sınırına geldiği kabul gördüğünden, belki Sultan'ı etkiler de dinden döndürür umuduyla davet etmişti. Teodoros, Sultan'ı küçümsediğinden doğrudan ona bakmıyor, Sultan ise kafasının içinde hâlâ o uçan adamla uğraşıyordu.

---

* O yıllarda Latin Haçlıların Müslümanlar için kullandığı *Türk* kavramı, pek çok yerde dillendiriliyor, "Müslüman" sözcüğünün yerini tutuyordu; etnik içeriği yoktu.

“Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına, şimdi ve daima onun olan bizler, ebediyetlerin ebedine değil onun krallığının bayrağı altında...”

Sultan, Teodoros'un tekerleme gibi okuduğu duayı dinledikten sonra, İncil'in diline derinden vakıf olduğunu göstermek ister gibi konuşmuştu.

“Ebedi ve ölümsüz Tanrı, Meryem gibi bir ölümlüden doğar mı? Baba ve oğul varsa, biri önce ve diğer sonra olmak anlamına gelen iki Tanrı ortaya çıkmaz mı?”

Sorunun güclüğünden çok, soruluş tarzından hoşlanmayan Teodoros kaşını kaldırdı. Manuil ise dehşetle irkildiği böyle bir soruyla karşılaşacağını bilmemişti için, iki elini birbirine kavuşturup yüzüklü parmağını çenesine sürterek Teodoros'un vereceği karşılığı bekliyordu. Yüzünde, o ne söylese söylesin ikna olmaya hazır bir ifade vardı.

Gözlerini kısmadan iyi göremeyen aksakallı Teodoros, Kılıçarslan'ın sakalını, sarığını açık seçik göremediği için acı çeker gibi, “Tanrı hem birlik hem çokluktur” dedi. “O hem şimdiki zamanda vardır hem de sonsuzda. O hem çiçektir hem de kuş; o hem dündür hem bugün, o hem insandır hem de her şey. Kendisi bir'dir, çokluk ise niceligidir. Evrene bakan kişi her şeye Tanrı'yı görür, kaldı ki Meryem'de görmesin.”

Kılıçarslan bu karşılığı beklemiyordu; çünkü bu sözlerin benzerini, üryan gezen Hemedanlı Baba Tahir'in kalender takımı veya Farabi söyleyebilirdi. Kılıçarslan, Teodoros'un bilemediği bir Hıristiyan akımdan olacağını düşünerek tartışmayı kesti ve sıvri burnunu kaçırdı: “Derin sözler” derken gülümşüyordu.

Manuil sözü oğlunun vaftiz törenine getirdi. İmparator özellikle rica etmese bu törene katılmamayı, yavaş yavaş İkonyum'a dönmemeyi planlamış olan Kılıçarslan, sonraları –bir sorunun çözüldüğünü görerek– kaldırına sevinecekti. O sırada yemek salonuna geçileceğini bildiren mabeyinci geldi. Kadınlar sofraya gelmeye başlamışlardı, herkes İmparator'u, Sultan'ı ve Teodoros'u bekliyordu.

Yemek salonunda imparatorluk sülalesinin bütün önünde gelen isimleri vardı. Kantakuzenos, Lapardas, Mavrozomes, Kontostefanos, Aksukos ve Angelos ailelerinin yanı sıra Andronikos, Zoe ve –hayret edilecek kadar Stefanos'a benzeyen– oğulları küçük İsaakios da yer alıyordu. İmparator'un kızı da serpilip büyümüşü;

annesinin sevimsiz ve kaba görünüşünden hiçbir iz barındırmayan neşeli yüzüyle oradan oraya koşturmaktaydı.

Yemekte herkesin ortak konusu yine kanat takip uçan ve “maalesef ölen” Türk’tü. Sonra konuşmalar bütün büyük davetlerde olduğu gibi özel konulara kaydı, kahkahalar yükseldi. Herkes ikili üçlü konuşmalara dalınca, Filippa’nın güzelliğinden büyülenip başlarından gerekli çağrıyi almış olan Andronikos, sevimli bir jestle eğilip kadının yüzüğünü baktı.

Filippa heyecanla sordu: “Ne oldu, neden öyle baktınız?”

Andronikos parmağını ağızına yaklaştıracak “Sus” dedi, dikkatini dağıtmamasını ister gibi bir işaret yaptı ve kadının yüreğini ağızına getirecek biçimde eğilerek onun boynundaki haça baktı; tabii memeleri de hiç sakınmadan inceledi, saç buklelerini gözden geçirdi, sonra göz göze geldiler.

Filippa’nın soluğu tutulmuştu. Böyle bir hareketin yapılabileceğini hiç düşünmediği için hem şaşkındı hem de heyecan doluydu. Andronikos, “Ben bazı eşyalara, yüzlere, giysilere ve kolyelere bakarak geçmiş ve geleceği okurum” dedi.

Filippa kızardı.

“Ya? Ne gördüğünüz benim geleceğimde?”

Andronikos o sırada Sultan Kılıçarslan’ın Teodoros’la yarılmış tartışmayı sürdürdüğü bilmeden, onun, “Örneğin, ben ‘Baba’ derken otoriteye boyun eğiyorum. Baba iktidardır” dediğini işitmişti. Filippa’nın sözleri karşısında huşu içinde düşünüyormuş gibi yaparak sustu, kulak kabarttığı konuşmayı gözü kapalı dinledi.

Kılıçarslan şöyle diyordu:

“Ben nur içinde yatsın, babam Mesud’da da işte yanında duran ve baba dediğim İmparator’uma da seslenirken, Tanrı’dan bağımsız bir güçe seslenirim. Baba dünyevi dir, baba oluşunu kadına borçludur. Ama Tanrı, varlığını hiçbir şeye borçlu olmadan vardır, o doğmamıştır.”

Teodoros, “Evet, Tanrı ebedidir” derken, Sultan sözü havada kapatarak devam etti.

“Fakat ebedi olanın geçmişi ve geleceği yoktur değil mi? Oysa baba olanın vardır. Baba, oğlun geçmişidir. Oğulda babanın geleceği vardır. Oğulda geçmiş zaman yoktur.”

Andronikos, çarpılmış gibi dinlediği bu sözlere Teodoros’un, “Tanrı’nın geçmişi ve geleceği yoktur derseniz o hep şimdiki za-

manda olur. Bu da sürekli var olan değil, sürekli yok olan bir Tanrı'ya inanmanız anlamına gelecektir; çünkü şimdiki zaman sürekli yok olur" diyerek itiraz ettiğini işitti, Sultan'ın bozulduğunu hayal etti. Gözlerini açıp hayran hayran Filippa'ya baktı. O sırada kendisini şeytan gibi izleyen Manuil'in farkında değildi. Çünkü Manuil aylardır Andronikos'un kadınlar konusunda adım atmasını bekliyordu ve anlaşılan, o adım da şimdi atılmaktaydı.

Andronikos, Filippa'yı aşk dolu gözlerle süzdü.

"Yüzüğünüz bana çocukken Antiyokya'daki Orontes Irmağı'nda yakalanan bir balığın karnından çıktıığını söyledi. Bunu size babanız hediye etmiş."

Filippa şaşkın bir çığlık kopardı.

"Bunu size kim anlattı?"

Andronikos ona ayıplar gibi baktı.

"Ben size nesnelere bakıp geçmiş ve geleceği okurum dememiş miydim?"

Filippa, adamın şakacılığına bayıldığına düşünerek bu gizli bilgiyi ona söyleyenin ablası olduğunu düşündü, iç geçirdi. Andronikos sözleri sürdürdü.

"Sonra kulağınızdaki küplerden, çocukken kilise korosunda ilahi söylemekten sıkıldığınız bir gün, babanızın size kızdığını öğrendim."

Filippa yavaş yavaş dehşete kapılmaya başlamıştı.

"Siz büyücü müsünüz?" dedi, sesini biraz daha yükselterek.

"Eğer bağırmaya devam ederseniz" dedi Andronikos, "şu güzel göğsünüzün üstündeki haçlı kolyeden ögrendiklerimi söylemekten vazgeçmek zorunda kalırmım."

O sırada Antiyokyalı Maria, Filippa'nın ablası, kadınca sezigiriyle, kızkardeşinin bir kapana yakalandığını anlayarak gözünü ikisinin üstüne diktı. Yeşil, yarım bakan gözleri ve kibri hiçbir şeyi önleyecek kudrette değildi. Manuil'le göz göze geldiler; İmparator sakin olmasını, bu işi halledeceğini anlatan bir göz işaretiley Teodoros'u dinlemeye devam etti.

Andronikos soluğunu tutarak, kıpkırmızı kesilen Filippa'ya fısıldadı: "Bu kolye dün gece yatağa uzandığınızda, beni hayal ettiğinizi ve İmparator'un oğlunun vaftiz töreninde karım Zoe'nin değil de, sizin benim yanımıda vaftiz annesi olarak durmayı hayal ettiğinizi söylüyor."

Filippa kulaklarına inanamıyordu, böylesine bir ruhsal okuma-yı ne işitmiş ne görmüştü. Kendini tutmasa çığlık çığlığına bağıracak, sonra da hayranlık duyduğu bu adamın ayaklarına kapanacaktı.

Andronikos gülümseyerek son noktayı koydu: "Bunu bana aşkin perileri söyler. Sizi bu yaşına kadar görememiş olduğum için yanıyorum. Sizi benden saklayan ve çalan zamana beddua ediyorum."

Filippa aptallaşmıştı; önüne bakıyor, alev alev yanan yanağını, yerinden hoplayan göğüslerini ve karnının altından bildik yerlere doğru kabarıp coşan diğer yerlerini, burada ifade edilemeyecek bir arsızlıkla Andronikos'un ağırlığı altında yumuşatmak istiyordu. Bu isteğin böyle bir sofrada ve böyle insanlar arasında uyanması onu daha da kıskırtmıştı; Andronikos'u en yakın yere sürüklemek ve onunla hiçbir şey düşünmeden, hemen şimdi birleşmek istiyordu. Böyle bir arzuya, korktuğu şeye teslim olarak onu içselleştirme duygusunun eşlik ettiğinin farkında bile değildi.

İmparatoriçe hiddetle yerinden kalkarak Filippa'ya seslendi, kendisiyle gelmesini buyurdu. Genç kadın hiçbir şey düşünmeden emre uydu ve ablasının ardından yürüdü.

İmparatoriçe onu bir odaya alıp çimdikledi. "Ah!" diyerek bağırın kızkardeşine bir de tokat yapıştırdıktan sonra, "Bu kadar erkeğin içinde bula bula düşmanımızı mı buldun?" deyince Filippa ablasının derdini anlayarak omuz silkti, aşık olduğunu söylemekle yetindi. Sonra da ablasını çıldırtan bir arsızlıkla, "Ben Andronikos'un yanında vaftiz annesi olarak durmak istiyorum" dedi.

Hayretle adeta uzayıp sivrilen İmparatoriçe, "Andronikos dediğin adam kaç yaşında biliyor musun?" diyerek kızkardeşini omzundan tuttu ve silkeleydi: "Tanrı'nın gözü önünde yasal karısı olan ve senden yaşça büyük kızları bulunan birinin yanında bir bakirenin vaftiz annesi olması ne demektir? Sersem!"

"Abla, sen hiçbir şey bilmiyorsun! Bu öyle bir adam ki..."

Gözünde şimşekler çaktıran tokat yüzünden sözü yarılm kalan Filippa bir an durdu ve dişlerini sıkarak kararlılıkla tısladı: "Ne olursa olsun, onun kadını olacağım! Bunu sen değil, kocan değil, Tanrı bile engelleyemez. Anladın mı?"

İmparatoriçe bu söz karşısında hiddetine yenildi ve kendini tutamayarak genç kızın yüzüne tükürdü.

Filippa, Manuil'in oğlunun vaftiz törenini Irene Terası'ndan izliyordu: Onun gözünde Ayia Sofiya var olduğundan beri en kötü günündeydi; dünya kötü, herkes kötüydü. İşte, Zoe kucağında taşıdığı İmparator'un oğlunun vaftiz annesi olmuştu bile; vaftiz babası da Andronikos'tu. Sonra, kalın ve boğuk sesinin iniş ve çıkışlarını mumların dalgalanışına benzetmeyi başararak dua okuyan başdiyakos nasıl da karanlık bakıyordu! Ayrıca korodaki genç papazların, gereğinden fazla heyecanlandığı belli olan İmparator'un, İmparatoriçe Maria'nın ve vaftiz törenine yakışan şen duyguları adeta söndüren kalabalığın mutlu olduğu söylenebilir miydi?

Genç kız bunları düşünürken, bildiği ve inandığı şeyin evrenin tek doğrusu olduğunu sanmasına yol açan deneyimsizliğini, körpe denecek kadar küçük yaşını ve gençlikten gelen isyancılığını birbirine katıyor; her şeyi kendi olumsuz duygularının süzgecinden geçirdiğinin farkına varmiyordu. Dünya kendi bakışlarının olumsuzluğundan değil, kötü olduğu için kötüydü, o kadar.

Oysa İmparator için dünya hiç de kötü değildi: Oğlunun Hristiyan olarak kutsanmasının ötesinde, hanedanın kimden devam edeceğini kabulü anlamına gelen bu töreni, en büyük rakibi ve düşmanı Andronikos'a yaptırmanın zafer sarhoşluğu içindeydi. Andronikos ve Zoe kendi elleriyle geleceğin imparatorunu, kucağında İsa'yı taşıyan Meryem resminin önünde yeminler ve dualarla kutsayacak, onu gerçek anne ve babasına teslim ederek köşelerine çekilecekti. Üstelik bunu gönül rızasıyla yapmazlarsa onları acı bir gelecek beklemektedi: İmparator, Filippa'nın nedimesini ve tüm yardımıcılarını ölümle tehdit ettirerek Andronikos'a yazdığı aşk mektubuna gizlice el koydurmış ve tuzak kurmuştu. Genç kızın şuan her şeyi kötü görmesine yol açan belirsizlik, Andronikos'un bu mektuba karşılık vermeyişinden kaynaklanıyordu. Bu kadar arzu dolu bir adam nasıl olmuştu da üç gündür mektubuna karşılık vermemişi? Genç kızın küçük kalbi bunu anlayabilecek güçce ve deneyime sahip değildi; heyecan ve korku içinde geçen üç gün onu ölümüne mutsuz etmiş, bu olayı dünyanın sonu sayacak kadar kendinden geçirmiştir. Oysa Filippa'nın ilk mektubundan başlayarak tüm yazdıkları, farklı bir yazar elinde, incelikle değiştirilmiştir. Filippa ölümüne aşık olduğunu söyledi, derhal onun olmak için

yanıp tuttuşunu belirttiği mektubunun, “Değerli Triarkos Hazretleri” başlığıyla yazılmış, yarı resmi bir mektup haline getirildiğini nereden bileyebilir?

Beni gerçekten istiyorsanız, seviyorsanız benden uzak durun. Sizi seviyorum ama ne yazık ki, benim boyumca çocukların var. Tanrı'nın gözünde yasal olmayan ilişkiye hayal bile edemem. Fakat bir gün, İmparator olursanız bana vaadinizin ne olduğunu öğrenmek isterim. Beni yasal eş olarak sececekseniz, sizi samimi duygularla düşününebilirim.

Saygılarımla, Filippa

Andronikos cinsel arzuları aklından ötede giden genç kadının, nasıl akıl edip de kendini böyle durdurabildiğine şaşarak mektubu bir kenara koydu. İmparatoriçe'nin kızkardeşini “yatağa atmak” iktidar arasında pay sahibi olduğunu gösterme savaşının bir parçasıydı. Mertçe değildi belki, açık savaş da sayılmazdı ama etkiliydi. Oysa erkeklerden kudurmuş gibi davranışları Filippa'nın ondan istediği şey, kılıcı çekip açıkça savaşa girmesini gerektiriyordu. Andronikos savaş koşullarının oluşmadığını düşündüğünden bu zamansız mektuba, oynadığı rolde ısrar ederek karşılık verdi:

Canım Filippa,

Senden uzak durursam seni nasıl severim? Hem yalnızca giysisinin değil, giysisinin altındaki yuvarlakların bana neler anlattığını merak etmiyor musun? Ben sana daha neler söyleyeceğim, neler?

Daima senin Nikocuğun

Bu mektubun bir tür şifre içerdigini sanan İmparator, anlatılanın ne olduğunu bulamadı. Mektubu ayırip sahnesini yazdırdı:

Dukakina Filippa Hazretlerine,

Bana yolladığınız kösnü ve çlgınlık dolu mektubu okumamış olmayı isterdim. Siz gencevik bir kızsınız. Aklinizi başına devşirin ve benim gibi yaşlı adamlarla aşk yaşamamın imkânsız olduğunu bilin.

Sizi, eniştenizden ve ablanızdan ötürü sever ve sayarım. Her şey bundan ibarettir.

Saygılarımla.

Bu mektubu aldıktan sonra onuru kırılan Filippa kim tarafından aldatıldığını düşünmeden, bunu kavrayacak zekâ ışıltısı da gösteremeden küstü. Oysa Andronikos ilk mektuptan itibaren bir şey döndüğünü fark ederek olan biteni dikkatle izlemeye başlamıştı ve bu nedenle Filippa'yı yalnız başına bulabileceği zamanı kovalamaktaydı. Zihinde dolaşan tilkilerin ona söylediğine göre, tuzak kurulmuştu.

Yazıcılar, Filippa mektup yazmasa da bir karşılık mektubu oluşturduklar:

Triarkhos Hazretleri,

Sizi seviyorum, çok seviyorum hem de. Fakat soruma karşılık vermediniz, söyleyen bana, ben imparatorice olacak miyim bir gün?

Sizin Filippa

Andronikos tehlikeyi açık seçik olarak görmüştü: "İmparator olacağım" sözünü yazması durumunda başına neler geleceğini bildiği için, tuzağı açığa çıkarmaya çabaliyordu. Sonunda şunları yazdı:

Filippa

Eğer yarın, benim konağımı yalnız başına gelmezsen, bundan sonra ne bana mektup yaz ne de benden mektup bekle.

*Sevgiler,
Triarkhos Andronikos*

Mektubu bu kez karısı götürürecek, ısrarla Filippa'yı görmek isteyecitti. Ona mektup getirdiğinden asla söz etmeyeceği için uşaklardan hangisi mektuptan söz ederse onu mimleyip gerekeni yapacaktı.

İmparatoriçe'nin kesin emri olduğundan Filippa'nın nerede olduğu saklanıyor, kimseyle görüşmesine de izin verilmiyordu. Hele Zoe'nin gelip de onunla görüşmek istediği anlaşılıncı, kapalı kapılar arasında Filippa'dan nasıl kurtulacağı hakkında konuşuldu. Derhal gemiye bindirilip Antiyokya'ya gönderilecek, ilk fırsatla evlenmesi sağlanacak ve Andronikos ile ilgili tezgâh da şu andan itibaren çalıştırılacaktı.

Zoe'nin Filippa'yla görüşme konusundaki başarısızlığı ve kimliğin mektuptan falan söz etmeyişi can sıkıcıydı. Ortalıkta bir

belanın döndüğünü sezen ve yandaşlarıyla buluşarak Filippa'yla mektuplaşma işini anlatan Andronikos, başına bir iş gelirse onlardan ne yapıp edip Filippa'nın el yazısını bulmalarını istedti. Çünkü Filippa'nın el yazısı bu belgelere benzemezse saraydaki tüm yazıcıların kellesini uçurmak kaçınılmaz olacaktı. Savaş erken başlıyordu ama olsundu.

Filippa'nın Antiyokya'ya kaçırıldığını, limandaki ilişkilerinden ötürü öğrenen Kamateros, tayfaların ve Andronikos'u seven tüccarların yardımıyla Filippa'ya daha yoldayken haber ulaştırdı ve Andronikos'un ona aşk dolu mektuplar dışında hiçbir şey yazmadığını bildirmeyi başardı. Bunun üzerine, Attalia açıklarında kendini denize atarak çığlık çığlığa bağıriп kendini öldürecekğini söyleyen Filippa'yı güclükle gemiye çıkardılar. Filippa, nedimesini herkesin gözü önünde kırbaçladı ve bir ayağından bağlanmış olarak denize attırdı; onu yeterince korkuttuguna inandıktan sonra da gemiye çekтирip cariye pazarında satılmasını buyurdu.

Fakat olan olmuştu; Filippa'nın Poli'ye dönmesi mümkün değildi. Andronikos olayı tartışma konusu bile yapmaya yetenemeden, Putzeli Yannis'in ve Latinlerin casusları devreye girdi: Andronikos'un Macar Prenslerine yazdığı eski mektuplar İmparator'a teslim edildi, Putzeli Yannis de bir yolsuzluk belgesi uydurdu.

Andronikos yargılanmak üzere zindana atılıнca, Poli beklenmedik bir biçimde karşıtı, yağıma girişimleri güçlükle önlendi. Galicyalıların ve Macarların hoşnutsuzluğu hesap edilerek adil yargılama sözü verildi.

Andronikos bütün bunlar olurken Filippa'yı bir kez olsun aklına bile getirmedи. Genç kız, uzak diyarlarda Andronikos'un hayaline bile uluyarak ağlarken, Andronikos hayatında Filippa adında biri olmamış gibi rahattı. Çünkü aşk herkese aynı şiddetle çarpmaz. Şu da var ki, insan hayatı pek çok kişiyle karşılaşır, onları düşünür ve hayaller kurar. Bir zaman geçtikten sonra hayallerden ve düşüncelerden iz bile kalmaz. Andronikos bu haldeydi; asla dalıp dalıp gitmiyor, Filippa'yı elinden kaçırmanın üzüntüsünü yaşamıyordu. Çünkü Andronikos, bir kadınla karşılaşma umudu kalmayınca hayıflanacak, üzüntüyü uzatacak adamlardan değildi. Oysa Filippa, Andronikos'la karşılaşma umudunu bütünüyle yitirdiği halde, tüm ruhuyla ona bağlı kalacağına Tanrı huzurunda yemin etmişti.

Anemas Zindanı, Khora Manastırı'nın yukarısında, Vlahernes Sarayı muhafiz birliğinin kışlasına yakın, sur duvarlarına inşa edilmiş devasa bir yapıdır. Birbirine geçit veren on iki büyük koğuştan sonra dört küçük koğuşa daha ulaşılır. En dipteki koğuşlarda tehlikeli kişiler tutulur; bunlar, çok basit nedenlerle insan öldüren canilerin koğusudur.

Andronikos, Anemas Zindanı'na getirildiğinde eski kaçma girişimleri de akla getirilerek, caniler koğusunun yanındaki büyükçe hücreye kapatıldı. Uğruların, katillerin ve tecavüzcülerin kaldığı koğusun yan tarafına düşen bu hücre, her an saldırıyla uğrayabilecek basitlikteydi. Bir biçimde, Andronikos'un yargılama gününde kadar ömesi için tuzaklar hazırlanmıştı, buna zehirli yemekler de dahildi; fakat Andronikos zindanda da olsa kendine yardım edecek kişiler bulduğundan öldürülemedi.

Andronikos'u içерiden çıkarıp başa geçirmek isteyen askerler bir kurtarma planı yaptılar. Bunun için yakalansa da hangi askerle bağlantısı olduğu tahmin edilemeyecek bir sivili, Kamateros'u, kilit adam olarak seçmişlerdi: Kamateros'un hem eski bir *komes* hem de bir asker olması kadar, iriyarı ve güçlü olması da planın düzgün yürümesini sağlayacaktı.

İmparatoru kendi silahıyla vuracak bir şey düşünülmüşü: Madem o Filippa'nın ağızıyla mektuplar yazdırıyordu, askerler de İmparator'un ağızından bir buyruk hazırlatıp altına da sahte imparatorluk mührünü basacaklardı.

Andronikos'un zindana atılışının on yedinci günü plan tıkır tıkır işledi: Sabahın erken vaktinde kapilar şangur şangur açılarak Andronikos'un serbest bırakıldığına dair buyruk okunmaya başlandı. Zindancılar, zaten son günlerin çalkantılarını bildikleri için buyruğa hiç şaşmadılar.

O sırada zindanda yirmi sekizinci ayını süren, ne kadar zaman- dir orada olduğunu bilmeyen, bebeklikle çocukluk düzeyindeki yaşlar arasında görülebilecek türden kavramsız ve bilgisiz rüyalar gören Stefanos da kapı gürültülerine uyanıp sesleri dinledi. Serilerinin af ilan edildi sanarak sevinç çığlıklarını attığını işitti önce, sonra da kapıların açılmasını haykiran hayal kırıklığı içindeki sesler bunu izledi. Neye güldüğünü düşünmeden, alaycı alaycı sıritti

Stefanos, kerevetine oturup kaşlarını kaldırdı. Bir süre sonra kırıdorda yankılanan adımların kendi hücresine doğru yaklaşlığını fark etti. Gardiyen kapının kilidini açtı, uzun boylu bir subay, kapısı şangır şungur açılan hücrenin önündे yüksek sesle Stefanos'un serbest bırakıldığını ilan eden buyruğu okudu. Buyruğu okuyanın Kamateros olduğunu bile anlamayan Stefanos, hemen rüya bohçasını toplayıp hazırlandı, gün yüzünü bir gün bile olsa görmek, zindanda yatanın hayali olduğu için, sonucunda ölüm de olsa dışarı çıkmayı istiyordu.

Böylece zindana atıldığından on yedinci gecesinde Andronikos, yanına Stefanos'u ve üç subayı katarak zindandan kaçmayı başarmış oldu.

Stefanos başına gelenleri anlayamayacak kadar eblehleşmiş, huyu değişmişti. Andronikos'u gördüğünde sevinmedi, Kamateros'u tanıldığında şaşırmadı, nasıl kaçırıldıklarını anladığında hayret çığlığı atmadı. Stefanos bir çıkıştı çeviren kol kadar basit bir mantıkla çalışan zihnini yormadan olan biteni izliyor, söyleneni yapmakla yetiniyordu.

Andronikos Stefanos'a gönül borcunu ödemenin mutluluğu içinde bakarken, Stefanos onunla bir maceraya daha başlayamayacak durumda olduğunu tekrarlamaktan ve başına sağa sola sallamaktan başka bir şey yapmıyordu. Bu koşullarda Stefanos'un kaçırılması hataya benziyordu fakat şimdi tartışılacak zaman yoktu, bu iki kişinin hemen tiraş edilmeleri ve yeni giysiler giymeleri gerekiyordu.

Çok geçmeden tanınamayacak kadar değiştiler: Saçları ve sakalları gitmişti, Sırp tüccarları gibi giyinmişlerdi. Surları aşip da Bukoleon Limanı'ndan açığa doğru çıktılarında, nasıl hareket edecekleri kararlaştırıldı: Subaylar, onlar karşıya geçtikten sonra yine subay giysileriyle arkalarından hareket edecekti; Stefanos Sırp tüccardı, Andronikos da ortağı; hazır olduklarında Kamateros ve yanındakiler sandalı denize iterek onların uzaklaşmasını izlediler.

Pera'ya doğru kürek'lere asılmışlardı, daha burnu döner dönmez uzun kürekli bir devriye kayığı önlerine çıktı. Askerler, "Durun!" dediler, "Nereye böyle sabah sabah? Kâğıtlarınızı verin bakalım."

O anda Andronikos'un hayret uyandıran taklit yeteneği devreye girdi: Çenesini yamulttu, yüzüne bir tık kondurdu, sesini değiştirdi, Sırpcıyla Macarca kelimeleri birbirine katarak konuşmaya başladı. Onu dinleyenler, konuşanın anadilinin Sırpça olduğunu,

Macaristan'da ticaret yaptığı, Romeykon dilini de çat pat bildiğini sanındı. Andronikos "ortağı" Stefanos'u gösterdi, biraz hasta olduğu için üzüldüğünü söyledi. İşlek zekâsıyla, Stefanos'un korkudan ve heyecandan titrediğini fark etmişti. Stefanos da Sırpça küfrederek, "Hasta sensin, serseri!" dedi. Asık suratlı devriye askerleri onları sevimli bulduklarından mı bilinmez, acıyarak baktılar; tepeden te-peden konuşup hemen gitmelerini işaret ettiler.

Kiyiya yanaştıklarında Andronikos bir altın kesesi uzattı ve "Kardeşim" dedi, "benimle gelmek istemediğini görüyorum. Ma-dem öyle, yol boyunca düşündüm, kendi başına ne yapabileceğini anlamaya çalıştım. Dar zamanda senin için yapabileceğim şudur: Therapia'daki hamama git, Stavro'yu bul. O seni Kalkedon Dükü Mihail'e götürür. Stavro'ya seni benim yolladığımı söyle. Parola söylemeyeceksen sonun ölüm olur. Unutma, ayma diyeceksin. Nedir diye soracak, Aleksios - Yannis ve Manuil anlamına geldiğini bildireceksin. O seni saklar, istedigin yere de götürür."

"Kan" sözcüğünün,* Manuil'in kanlı soyağacını anlatması üze-rine kurulu bu parola, bir yandan da Andronikos'un nasıl gizli gizli örgütlediğini işaret ettiğinden, Stefanos şaşırıldı.

Andronikos, "Ben daha neler bılır, neler yaparım" havasında gü-lümsedi ve parmağıyla işaret ederek gitmeye hazırlanan Stefanos'u durdurdu.

"Ölüm var, kalım var. Belki bir daha söylemeye fırsat bulamam... Babaannen Turaç'ı rüyada gördün ama annenle ilgili hakikati hâlâ bilmiyorsun, değil mi? Onu da ben söyleyeyim de yolda düşün: Baban onu başka bir adamlı yakaladı, tamam da o 'başka' adamın kim olduğunu söyledi mi? Bir fikrin var mı?"

Stefanos bomboş gözlerle ona bakıyordu.

"Elbette Toros Dağları'nda zehirlenerek ölen Yannis Komninos'tu. Nasıl ki senin oğlun benim oğlum, benim oğlum da senin oğlunsa; sen de Yannis Komninos'un oğlusun. Bu hesaptan Manuil'in üvey kardeşi oluyorsun. Benim de kuzenim."

Stefanos'un çok şaşırdığı yüzünden belli olmasa da tüyleri di-ken diken oldu, yüreği daraldı. O sırada Andronikos, tırnağının ucundaki bir deri parçasını dişile koparıp tükürmekle meşguldü, sözlerine devam etti.

---

* Ayma, "kan" demektir.

“Aksukos, babanın Yannis Komninos olduğunu bilir, bu yüzden sana baban gibi davranmazdı.”

Stefanos yine sesini çıkarmadı. Andronikos ise işi inada bindirmişে benziyordu. “Buna da şaşma da göreyim” der gibi gülümsemi: “İmparator'u Toros Dağları'nda zehirleyen de Aksukos'tu, çünkü karısıyla yakaladığı adamı eninde sonunda öldürmeyi kafasına koyduğuna şüphe yoktu.”

O anda Stefanos'un zihinden de Andronikos'u öldürmek geçiyordu. Andronikos sözünü sürdürdü.

“Aksukos hep Yannis Komninos'un yaralanacağı günü bekledi; o fırsatı da Toroslarda elde etti. İmparator, eline sarılan bezin zehriyle öldü.”

Elini Stefanos'un omzuna koydu, “Biliyorum” dedi, “içinden beni öldürmeyi geçiriyorsun. Geleceği göremediğim için beni öldürceksin diyemem. Ama kim bilir belki de bir gün...”

Stefanos “Hayır” diyerek başını sağa sola salladı, Andronikos da sözünü yarıda kesip kaşıyla gelenleri gösterdi: “Bak, benim adamlar geliyor. Şimdi buradan doğru şu köşedeki hana git, bir arabacı bul. Oradan da dediğim gibi önce Stavro'ya git. Unutma, *ayma* diyeceksin. Yolun açık olsun kardeşim.”

Stefanos, yürüdü, o anda “Nereye gitmeliyim?” sorusunu bile sormadan yüreğindeki gizli hevesin ayaklandığını fark etti: İkonyum'a gidecekti. Sitti Bibi'nin Selcan'a, “Seviyorsa dağlar aşar” dediğini hiç unutmamıştı. Tutulacağı insanla karşılaşlığını onu gördüğü zaman bilmeyen, bunu sonradan anlayan her aşık gibi coşkuluuydu. Onu kırdığını içinde bir yerde hissediyordu ama olsundu, dağlar aşacak ve Selcan'a ulaşacaktı. Ama nereden bilsindi ki, geleceği yaşamak, geleceği bilmeye yetmez... Selcan kırılgan bir kızdır; hem annesine hem de umut beslediği adama küser ve küskünlüğünü de başka bir adamı içtenlikle severek onarabilir.

Rüya ve Kadın

|

İkonyum düzlüğü, heyecanlı dağlar nedeniyle yüreği kabaran dün-yanın sonudur, hayatın sonunu da akla getirir: Yürümekle bitme-yen dağların, bakmakla sonu bulunmayan bir çole ulaşacağı kim-senin aklına gelmez. Tepelerden düzlige doğru bakarken, babasi-nın kimliği konusunda kafası karıştılarından, Stefanos İkonyum'a gitme kararının doğruluğundan şüphe etmekte, fakat ok yaydan çıktıığı için istemeyerek de olsa yoluna devam etmekteydi.

Babasının ölümünden önceki gün, ilk kez geçmiş rüyası gören Stefanos, bundan sonra, kurt uluması, ağaç hisirtisi veya anlamı olmayan yazı gibi rüyalar dışında hiçbir şey görememiş ve yaşa-dığı halin bir rüyasızlık düzlemi olduğunu anlamaya başlamıştı. İkonyum yollarına düşünce, hiç değilse bir defa daha geçmiş rü-yası görmek için yanıp tutuşmaya başladı. Çünkü bu yolculuk ona geçmişe yolculuk gibi görünmekteydi. Üstelik Stefanos için geçmiş açıklayan rüya görmek, geleceği açıklayan rüya görmekten daha anlamlıydı. İktidar peşinde dolananlar için geleceği görmek yararlı olabilirdi; iktidarla alışveriş olmayanlar ise geçmiş rüyası görme-liydi. Bu yönden düşününce Andronikos'un ve kendisinin ihtiyaç duymadıkları rüyaları gördükleri sonucuna varıyordu.

Sonra bu düşüncesinden de kuşkulandı: Acaba öyle olur muydu? Andronikos hep geleceği gören biri olsa, belki de imparator olduğunu görecek ama oraya nereden geçip nasıl geleceğini bilemedi-ği için yine Stefanos'u "rüya gözcülüğü işleri"ne zorlayacaktı. Şöyledir aklını kullanıp düşünen biri, geleceği veya geçmiş bütünüyle bilmeme imkânı olduğunda hayatın yok olduğu sonucuna da varabilirdi.

İnsanın geleceği veya geçmişi bilmek istediği şüphe yoktu. İnsan şimdiyi bilmek konusunda isteksizdi, çünkü şimdiki zama-nın içinde yaşamak, ona şimdidi bildiği yanılıgısı veriyordu. Oysa şimdiki zaman bilgimiz de en az geçmiş ve geleceklarındaki bil-gilerimiz kadar bulanık sayılabilir. Örneğin, kendisini Korikos'ta

karşılıyan ve İkonyum'a götürüren Siyavuş'un dört askeri kimdi, hangi geçmişten geliyorlardı, içlerinde neler biriktirmiş olarak onunla yollarla düşmüştür? Bu dört asker görünen nezaketlerinin arasında kötü niyet taşıyorlar mıydı?

Beş kişiydiler, sıradaglar boyunca uzanan yatlardan birinde konaklıyorlardı. Çitir çitir ederek yanın ateşin üzerinde bildircinleri döndüren Mengücek Ali'nin saygılı bakışlarına imrenen Stefanos, "iç huzuru" hakkında düşünüyor, huzurlu bir yaşam süreceğine inancı olmadığından, taşıdığı en değerli varlık olan rüya bohçasının içine hiç değilse huzurlu bir rüya koymayı çok istiyordu.

Gece çira gibi parlayan yıldızların altında kılımın üstüne uzandı ve uyumadan önce uykuya değil de rüyaya geçmeyi diledi. Yıldızlara baka baka gözlerini kirpiştirirken uykuya daldı. Gözünü tam kapattığı sırada bir yıldız kaydı.

Uyandığında yine zifiri karanlık bir uykudan çıktı; yine toplar zıplamış, yine akıl karıştırıcı basit olaylar görülmüş, yine hiçbir şeyin anlatılacak türden olmadığı bölük pörçük izlenimler sıraya girmiştir. Şüphesiz yine elinin yumuşak yerlerini emmiş, dizlerini karnına çekerek uyumuştu.

İkonyum'da nezaketle karşılandı. Siyavuş'un Mengücek Ali'ye olan sevgisi, delikanının da Siyavuş önündeki saygısi içine bir köz düşürdü ama bu kıskanlığın nedenini bulamadı. Siyavuş'un Stefanos'u Sultan'a gitmeden önce evine götürmesi rahatlatıyordu; en azından hâlâ akraba sayıldığını akla getiriyordu. Bu nedenle Stefanos, yol boyunca Siyavuş'a Selcan'la ilgili kararını söylemek için bir fırsat kolladı, fakat bir kızın babasıyla böyle bir konuyu konuşmaya ne yüreği ne de dili elverdi. Bu konuyu öncelikle kadınlarla konuşmanın yararlı olduğu sonucuna varınca olayları akışına bıraktı.

Sitti Bibi, ne hala gibi ne de kaynana gibi karşıladı onu: Pek suratsızdı. İşte o anda ateşten fırlayan köz parçasına benzer bir sızı daha düştü Stefanos'un içine. Kaybedecek bir şeyi kalmadığını bilenlerin arsızlığıyla, bu kadar yolu niye teptığını açıklayan sözü hiç çekinmeden söyledi: "İznin olursa, Selcan'la evlenmeye geldim."

Sitti Bibi sert sert baktı, "Babasını öldürenden hayır mı olur?" dedi. "Baban da dilim dilim doğranacak adamdı ya, sana düşmezdi... Hem oğlum, sen ona buna sulanan bir adamın çocuğusun. Kurttan kuzu mu doğar?"

“Selcan’ın fikri de bu mudur?”

Sitti Bibi “Ehey” diyerek güldü: “Evlendi çoktan!”

Stefanos’un boğazına bir yumruk düğümlendi.

“Kiminle?”

“Mengücek Ali’yle... Seni getirdi ya hani Selevke’den.”

Çalıları tutuşturan, huzurlu hallerine hayran olduğu Mengücek Ali’yi gözünün önüne getiren Stefanos kaşlarını kaldırip hayatı sistem etti.

“Nasıl bir adam? İyi mi bari?”

“Gördün işte... Pırlanta gibi, değil mi?”

Onaylamadı Stefanos: “Babası kimdir?”

“Beylerden... Saraylı değil.”

“Layığını bulmuş” dedi içinden, “yayla dilberi seni.”

Stefanos artık bir an önce saraya gitmek ve Sultan’la görüşmek istiyordu. Aslında çağrılmayı beklemesi daha doğrudu ama Bibi’nin yanında durması iyice güçleşmişti.

Siyavuş onun durumunu kavrayınca hemen saraya gittiler.

Çinili Saray’ın kabul salonunda Stefanos Selçuklu geleneğine göre diz çöküp Sultan’ın önünde secdeye vardı. Sultan onu ayağa kaldırdı ve yer gösterdi. Hiç hoşbeş etmeden ne amaçla buraya geldiğini sordu: Stefanos’un sülale içindeki çatışmalardan kaçip ona sığınmak için mi, yoksa Selçuklu’nun emrinde çalışmak için mi geldiğini anlamak istiyordu.

Birinci yolu seçerse bunun anlamı şuydu: Manuil onu isteyip kurtarmalığını ödeyebilir, Sultan da bunu uygun görürse Stefanos'u zincire vurdurur ve Poli'ye teslim ederdi. İkinci yolu seçerse de adını değiştirip Müslüman olur, Sultan’ın emrinde çalışırıdı.

İçinden, “Keşke bir üçüncü yol olsa” dedi. Çünkü düşüncesine göre burada yaşamak için Müslüman olmanın şart olmadığını gösteren bir yığın belirti vardı: Sarayda çeşitli dinlerden insan bulunduğu öteden beri biliyordu; gözüyle de gördü ki şehirde kilise çanları tıngırıyor, Poli’de şiddetle yasaklanmış olan ve zamanında Aleksios’tan kaçan Bogomillerin haçsız, ikonasız kiliseleri burada çalışıyordu. Ermeniler, Katolikler ve dinlerini bilmediği başka insanlar sokakta dolaşıyor, Poli’de Boğaz’ınböldüğü dinler ve cemaatler burada yan yana yaşıyordu.

“Hapisten kaçtım” dedi, “Andronikos buraya gelmemi öğütledi.”

Sultan kaşını kaldırdı, içinden neler geçiyordu bilinmez, Ste-

fanos'un giysilerine baktı. Sivri burnu, kara kısa sakalı ve sarıǵı korkutucu görünüyordu. Bu adamda sağı solu belli olmayanlara özgü bir terslik vardı. Üstten üstten konuştu, "Baban sevdigim bir adamdı" dedi, "Onu, tam da benim Poli'ye geldigim gün öldürmüştün. Şimdi de çokip buraya geldin, nedir, bana söylemeye çalışığın bir şey mi var?"

"Babamı öldürmedim."

Heyecanlanmıştı, boğazı tıkanmış ve hatta öfkelenmişti; bu anlaşıliyordu. Kılıçarslan, "Bunu külahıma anlat" der gibi baktı, Stefanos da hiçbir duyguya ifade etmeyen bu soğuk bakışlardan kurtulmak için yere baktı. Sultan cellat gibi konuştu: "Babasını katledenler benim için makbul kişiler değildir. Ne olursa olsun senin burada kalmana izin vermeyeceğim. Hem de cezani vermesi için seni zincire vuracağım ve Manuil'e yollayacağım."

Uğradığı haksızlık Stefanos'u isyan ettirebilirdi, fakat Sultan'ın huzurunda taşkınlık yapmanın zararı büyük olabilirdi.

"Sultan'ım" dedi, "şüphesiz beni babamı öldürmek suçundan içeri tiktılar. Ama ben... Babamı öldürmedim."

"Hangi hırsız çaldım, suçluyum, der ki?"

Stefanos çaresizlikle başını eğdi, o sırada Sultan'ın gözlerinin güldüğü dikkatinden kaçmadı. Bundan cesaret alıp, "Beni sinyorsunuz" dedi. Sultan artık gülmesini gizlemeyince, onun şakacılığına şaşırarak, istavroz çekardi.

"Gürcistan'a, Sırbistan'a yahut ne bileyim, istersen Sicilya'ya kaçabilirdin" dedi Kılıçarslan. "Neden burayı seçtin?"

"Buraya evlenmek için gelmiştim ama..."

"Ama?"

"Evlenmek istediğim kız, gitmiş."

Bunu söyleken gülüyordu. Sanki çok önemsiz bir şey yaşamıştı da bunu öylesine söylüyordu. Bazen, insanın kederle baş edebilmesinin yolu budur: Yaşamındaki her yenilgi, insanın içinde sürekli duramaz. Hatta yenilgi, ortaya çıktıgı andan itibaren karşı düşünceyi güçlendirir: "İyi ki böyle oldu da kendi yoluma gittim" gibi laflar edebilmek böylesi koşulların ürünüdür.

Sultan, kızı elinden kaçıldığı için hiç de üzüntülü görünmeyen Stefanos'a takıldı.

"Üzüldüğün şeye bak... Kız kolay. Dinden haber ver."

"Dinimde kalacağım."

Sultan burnunu kaşdı, gülümsedi.

“Bir ad koyalım sana... Ne olsun?”

“Sultan’ım hangi adı uygun görürse kabulümdür.”

“Satuk.”

“O olmasın.”

“Hani her ad kabulündü?”

“Andronikos benimle alay eder.”

Sultan ince ince, keyifle güldü. Stefanos'a anlatmayıcağı şeyler anımsamış olmaliydi, yere bakarak onu düşündü, bir yandan da bakışlarını etrafı dolaştırdı. Askerlere, saray münşisine, cameha-ne emirine ve “sofra hazır” demeye gelen çashıgire tek tek bakarak herhalde onların adından çağrımla bir şey bulmak istedî, bula-mamış olmalı ki, topallayarak ayağa kalktı, sofrayı gösterdi. Tabii o ayağa kalkınca sofraya hemen oturulmadı. Şeyh-ür Rum denen hocanın gelmesi, emirahurun, vezirin, saray münşisinin, kubbealtı vezirlerinin, kapıgasının, kethüdanın çağrılması, divan üyelerinin toplanması biraz zaman aldı; Stefanos da sessiz sessiz olan biteni izledi.

Üç ayrı yuvarlak sini etrafında, yere konulan minderlere oturarak yenen bu yemegin önce koca bir tastaki kocaman çorba olması Stefanos'u şaşırttı. Ne yapacağını bilmemiği için bekledi.

Koca tasta çorbayı içmeye başladıklarında nasıl kullanacağını tam da kestiremediği, kaşuk dedikleri şeyi tasa daldırdı ve üstüne döke saç ağızına aldı. Çorbanın çok sıcak olduğunu nereden bileyekti; gözleri dışarı uğradı, damağı yandı, hemen çanaxta duran suya sarıldı. O su içerken, Sultan da dahil herkes durdu, onun suyu bitirmesini bekledi. Stefanos suyu bitirmesini beklediklerini kaşığı eLINE alır almaz anladı, utandı. Yemekte hiç konuşmadıklarını o anda anlıyordu; sırayla ve hiç acele etmeden kaşuk salladıklarını da.

Şimdiye kadar böylesine sıkıcı bulduğu bir yemek sofrası görmediğini düşündü. “Ne ağızlar şapırdıyor” dedi içinden, “ne kahkahalar duyuluyor, ne kimse bir şey anlatıyor! Kemikleri kırıp hürp diyerek ilgini emmeden, soğanı çayır çayır yemeden sofranın tadi çıkar mı hiç!”

Yemekten sonra Şeyh-ür Rum birçok şey anlattı, fakat bu anlatılanlarda çok sayıda Arapça ve Farsça söz vardı. Ayrıca bunların Türkçesi Stefanos için öyle kolay anlaşılacak türden değildi. Hiçbir

kuralını bilemediği bu dünyanın diline ve her şeyine yabancılık çekerek, nerede kalacağını merak ederek götürülünceye kadar bekledi.

Sultan ona ev verdi. Anlaşılan Sitti Bibi'nin ondan uzak kalmaya çalıştığını biliyordu. Doğrusu Stefanos da orada kalmak istemezdi. Evi, sarayın surlarına yakındı, arka tarafında küçük bir tepe vardı.

Evinde neleri nasıl kullanacağına dair her şeyiince ayrıntılarınına kadar anlatan saray görevlileri, evin işlerini ve ihtiyaçları görecək olan İsmail'i Stefanos'a tanıttılar. Sonra herkes gitti, Stefanos da yorgunluğuya ve İsmail'le baş başa kaldı.

II

Aylardır İkonyum'da yaşayan Stefanos'a Kılıçarslan sağır, sarayı da duvar oldu. Gerçi, Selçuklu'nun ağdalu bulduğu dilini, bu dille konuştuğu siyasetini ve dinini kendinden uzak tutan bu ilgisizlik Stefanos'un işine gelmiyor değildi. Çünkü sultanlığın kabul ve ağırlama düzeni ona sıkıcı görünüyordu, insanlar gereksiz deneyecek kadar ciddi ve katydı.

Bir şey daha vardı: Açıktan açığa hissettirilmese de Stefanos, İkonyum'da –bir kurtarıcı gelmediği sürece– tatsak olduğunun farkındaydı. Doğrusu Selcan'la evlenebilse durumun farklılığını biliyordu, fakat Selcan'ın başkasına gideceğini hesap edemediği için, buraya geldiği andan itibaren babasını öldürüp Poli'den kaçmış bir Hristiyan rehine olmuştu. "Geleceği gören" Stefanos, Selcan'ın kocası tarafından tatsak edildiğini ve Konya'ya getirildiğini görememişti.

Bir öğle vakti, meyve ağaçlarıyla dolu bahçede oturmuş yemek yerken, Stefanos İsmail'e hiç rüya görmediğini söyledi. İsmail boş boş bakınca, Stefanos onun, "Ben de rüya görmem" diyeceğini sandı. Oysa delikanlı, olağan, bilinen bir şeyden söz eder gibi umursamadan, "Bazı insanlar hiç rüya görmüyor, nedendir bilmem" dedi.

"Sen görüyorum musun?"

"Çok."

"Bana bu gece gördüğün rüyayı anlatsana."

İsmail kafasını kaşındı, kızardı, "Hiç unutmadığım bir rüyam var, onu anlatabilirim."

Stefanos olur anlamında başını salladı.

İsmail rüyasında evden çıkmış, yürüyormuş; o sıra bir köpek görmüş, "Bu köpek zekerimi kaparsa ben ne ederim" demeye kalmamış, aman bre, canı acıyarak, taşağıyla birlikte zekerini köpeğin ağızında dişlenirken bulmuş. Orası öyle acıormuş ki, İsmail köpeğin kendisine dik dik bakan gözlerindeki düşünceyi görebiliyormuş. Aman diliyor ama sesi çıkmıyor, kırırdamak istese de kırırdayamıştı. O sıra içinden dua okursa köpektен kurtulacağı düşüncesi geçmiş. "Bu halde de dua okunur mu fesuphanallah" diyesiymiş. Nasıl oldusaya kendini camide bulmuş. Orasının acısını mı düşünsün, kurtulduğuna mı sevinsin, bilemediyormuş. Biraz yürümüş, bakmış; meğer caminin bir kenarı evlerinin bahçesiymiş. Orada anası tokaçla vura vura çamaşır yıkar, kazana kirlileri atıp üstüne kil dökermiş. Evin bahçesine çıkışlı İsmail; ileri bakmış ki ne görsün, meğer yanındaki anası değilmiş, dünya güzeli bir kadın, ona "gel" demiş. Kadın uzanıp orasına ellermiş ki, "Dur, dur!" demiş İsmail, çunkü kadının dokunduğu yer köpeğin ısrarıydı yemiş...

"Bir uyandım ki" dedi İsmail, "düşüm azmişti."

Doğrusu, Stefanos önceleri böyle rüyalar anlatanları küçümserdi. Fakat zamanla, rüyaların her insanda böyle olduğunu fark ettiği için, bunun nedenini merak etmeye başladı. Danyal'ın Nabukadnezar rüyasını yorumladığı metinlere mi bakmadı, Delfi kâhinlerinin söylediklerine mi; yoksa rüyalar geleceği söylüyordu da bunu Stefanos anlayamıyor muydu?

İsmail'e, gücenip gücenmeyeceğine aldırmadan, açıkça sordu: "Rüya dediğin şey hep böyle saçma mıdır?"

Soruyu böyle sormasının nedeni, kutsal kitabı düşünmesiydi. Çunkü orada anlatılan rüyalarda bir mantık vardı. Yusuf rüyasında, "Çocuğu al, git!" emrinden başka ses duymamıştı, Danyal başkalarının rüyalarını dinleyip gizemini çözmüştü. Fakat şu İsmail'in anlattığı rüyada ne vardı?

İsmail gülerek, "Daha saçmaları da var" dedi, utanıp burnunu kaçırdı.

O anda insanların saçma sapan şeyler gördükleri halde, bunları yorumladıklarından emin oldu. Düşüncesine göre insanlar rüyalarını tam hatırlamıyordu, rüyaların eksiksiz söylemenesini engelleyen bir şey vardı: İnsanlar uyandıklarında rüyadaki hikâyeyi

duygusunu biliyor, fakat ayrıntıyı unuttukları için bölük pörçük izlenimleri yorumluyorlardı.

Stefanos, İsmail'in utanmasını fırsat bilerek bastırıldı.

"Bana başka rüyalarını da anlatır mısın?"

İsmail tedirgin ve kuşkulu sordu: "Ne yapacaksın ki rüyalımla?"

"Oğlum, rüyayı da kıymete bindirdin... Neymiş 'daha saçma' dediğin, bunu anlamak istiyorum."

O sırada kapı çalındı, Stefanos sözünü unuttu. İsmail gidip kolu kaldırdı ve kapıyı açtı: İki askerin arasında ürkek bakışlı bir kadın duruyordu. İçlerinden biri gözüyle kadını işaret edip, "Sultan'ın armağanı" dedi; onu orada öylece bırakıp gittiler.

Kadını görür görmez Stefanos'un aklına Bican geldi. Çünkü odalık ve cariye istemiyordu, kadınların canını yakacağını, başına iş açacağını düşünüyordu. İsmail'e yalvararak baktı, "İstemem!" dedi, "Geri götür bunu İsmail... Benim kadınlara falan işim yok bu yaşta."

"Bu yaşta" deyince, daha dün, "Kırk dört yaşına geldim, beni bu yaşa kadar içtenlikle seven bir kadının olmadı" diyerek içlendiği aklına geldi. O sırada kadını inceledi: Doğrusu kadının Bican'a benzer tarafi yoktu, sarı saçları ve bal rengi gözleriyle çok da güzeldi.

İsmail kaşlarını kaldırdı, başını iki yana salladı, "Sultan'ın yoladığı hediye geri çeviremez" dedi. Şüphesiz bunu Stefanos da biliyordu fakat çok arzuladığı, hayallerini kurduğu cinsten bir kadını tutsak olarak karşısında görür görmez ondan utanmış ve böyle konuşmuştu.

Kadını sofadan içeriye, sedirleri halıyla kaplı selamlığa aldılar. Utanarak oturan ve küçük bohçasını nereye koyacağını şaşırarak yere bakan kadının Hıristiyan olduğu anlaşılıyordu: Siyah çarşafını, saçı görünmesin diye çektiştiren ve utanarak oturan kadının duruşu Stefanos'un yüreğini sizlattı.

"Adınız?" dedi Stefanos, yüksek saray diliyle konuştuğunu düşünmeden.

Kadın irkilerek ona baktı, işittiği dilden emin olmak istedi, Stefanos'u süzdü.

"Saygideğer Hanım, kimsiniz? Bana söyleyin."

Kadın hıçkırarak ağlamaya başladı; çizgi çizgi olmuş gözlerini, hüzünle yayvanlaşmış ağızını gizlemeye çalışarak "Antiyokya Prensesi Filippa Hazretleri'nin nedimesi Marta" olduğunu söyledi.

Elbette bunu bir çırpıda değil, kesik kesik, yalan yanlış ifade ettiğinden onu anlamak biraz zaman aldı.

Stefanos kadın daha “Antiyokya” der demez her şeyi anladığını sanıyordu; “Filippa Hazretleri” sözünü işitince aklından “demek evlenmiş” sözü geçti. Sevinemedi, düşünemedi, iri iri gözlerle baktı. İşittiği hiçbir sözü kaçırmak istemiyordu, “Dost evindesin Mar-ta” dedi, “tane tane konuş.”

Kadın tam konuşacaktı ki, Stefanos'un aklına bir şey geldi: “Yoldan mı geldin? Açı mısın?”

Bir nedime böyle bir soruya alışık olmadığı için Stefanos'a değil de, İsmail'in gözüne özür dileyerek baktı.

“Aman efendim, hayır...”

Stefanos, “İsmail, derhal su, meyve bir şeyler getir” dedi, “Yemeği sonra düşünürüz.”

Kadının anlattıklarından Antiyokya Prensi Raymondo ile Filippa'nın evlendiği anlaşılyordu. (Ah zavallı Andronikos!) Nedenmelerin kafilesi, güpegündüz, haydutlar tarafından yanlıtlarak kervandan koparılmış, kendilerini Ladkiye'de bulan kadınlar direniş bile göstermeden gemilere doldurularak cariye pazarlarında satılmışlardı.

“Teodora? Teodora da geldi mi düğüne?”

Kadın, hikâyeyle ilgileneceğine Teodora'yı soran adama bozuldu ve düğünle ilgili pek çok şeyi unuttuğunu söyleken kızardı. Stefanos da gereksiz yere heyecanının nedenini açıkladı: “Teodora kuzenimdir de...”

Kadın bir tahminde bulunup bilme heyecanıyla gülümsemi: “Andronikos?”

Bu kadının bile “kuzen” denince aklına Andronikos geliyordu! Duraksadı, “Adım Stefanos” dedi, “İmparator Manuil Komninos'un yazıcısıydım!”

“Aaa, evet, siz hatırladım! Evet, sizden de bahsetmişlerdi.”

“Sizden de” derken... Demek asıl başkalarından bahsedilmişti. İçinden o anda şu geçti: “Kötü bir şey oluyor, iyi bir şeye döndüğünü sanıyorum ama o anda daha kötüsü oluyor.” Kadının tatsız olarak kendine getirilmesi kötüyken onun kimliği birden olayı değiştiriyor, fakat o olayın içinden bu kez Stefanos'u ezen başka bir şey çıkıyordu. Stefanos olmak böyle bir mutsuzluğu sürekli yaşamak mıydı? Stefanos olmak hep başkalarını ilgilendiren rüyalarla

uğraşmak mıydı? Nabukadnezar'ın sırrını ona veren ama hakkında hiçbir şey bilinmeyen Danyal gibi, yillardır kendisi için değil başkaları için rüyalarla uğraşmak, hapse girmek, yani hep aslan ininde yaşamak *Stefanos olmak* mıydı?

İsmail bir tepsi üstüne koyduğu meyve tabağı ve sürahi ile eşikte göründü. Stefanos, Marta'ya seslenerek "Buyrun!" dedi. Sesi biraz sertti galiba.

Kadın bütün bu hikâyeyi uydurduğunu, Filippa'nın sahte mektuplar yazılarak kandırıldığı düzene katıldığı için kirbaçlanıp gemenidén kovulduğunu bilmenin sıkıntısıyla duraksadı. "Filippa'yı kandırma oyununun bir parçasıydım" diyemeyeceği için farkına varmadan omuz silkti.

III

Marta, geniş sofaya bakan küçük odada kalmaya başladı; evden hemen hemen hiç çıkmayan, sürekli okuyup yazan, arada bir kiliseye ve dost ziyaretlerine giden Stefanos'un yanında kaldığı için sürekli Tanrı'ya şükrediyor, evin ikona köşesinde yanınan adak mumunu sürekli yeniliyor, mumu hiç söndürmüyordu.

Adağı, bir gün Stefanos Aksukos'la evlenmekte.

Fakat Stefanos'un başka bir kadına aşık olduğunu anlayacak kadar keskin olan sezgisi umut kırıcı şeyler de söylemiyor değildi. Ama denemekle ne kaybederdi ki? O zaten Stefanos'u tanıincinnaya kadar çok şey kaybetmişti. Yalnızca Stefanos'un saraylı olması endişe vericiydi, çünkü artık nedime bile değilken tanıştığı bu yaşlı efendi, kim bilir hangi nedenle kaldığı İkonyum'dan ayrılacak olsa, Marta'yı yanına bile almazdı; kaldı ki Marta'yla evlensin! Üstelik Stefanos'u umutsuz bir aşkla bağlı olduğunu hissettiği kadından uzaklaştırmak nasıl mümkün olacaktı? "Ben iyice aklımı yitirdim galiba" diyerek kendini azarlıyordu Marta, efendi ile köle arasında bu tür konuların hiç konuşulmadığını, adam isterse soyunup koynuna girmesi gerektiğini, bunun dışında hiçbir özel duyguya ifade edemeyeceğini biliyordu. Üstelik Stefanos'un kadını yatağına çağırmaması da düşündürücüydü. Bunun nedeni utangaçlık mıydı, yoksa adamın başka eğilimleri mi vardı? İsmail? Yahut başka bir kadın? Yoksa aşka tutulunca başka kadınlara bakamayanlardan mıydı bu adam?

İnsanlar kısa bir süre bile yan yana yaşasalar, aralarında o süreyi aşan bir tanışıklık duygusu oluşur. Nitekim Stefanos için Marta, çoktanızdır tamıdiği biri gibi olmuştu. Üstelik bu yakınlaşmanın değişik bir etkisi daha vardı: Stefanos bu kadının şefkatli ellerinin temizlediği ve düzelttiği yataklarda uyudukça rüyaların zifiri karanlığından çıkmaya başladığını hissediyordu. Kısa ve belirsiz olsa da iki tane gelecek rüyası gördü ve hemen bunları yazdı:

Ikonyum'da gördüğüm ilk rüya: Üzerinde rakamlar bulunan siyah kutuyu eline alan bir çocuk, bu kutudaki rakamlardan birine basıyor ve karşısındaki siyah mermelin içinden ışık çıkıyor. Bu mermelin üstünde küçükçük insanların, kocaman yüzlerin hayaleti beliriyor, hepsi de anlaşılmaz bir dilde konuşuyor.

Ikonyumdaki ikinci rüya: Ortası yeşil çimenli kocaman bir hipodrom: Beyazlı ve kırmızılı oyuncular hep topu kovalıyor. Bağışmalarдан, şarkılardan kulaklar sağır olabilir. Bu oyunun nasıl olduğunu anlayamadım.

Sonbahar kendini belli etmeye başlamıştı. Bozkırın acısız gece soğuğu mangalsız ve ocaksız yapılamaz bir iklimi getirmiş, soğukun ilk ısırıkları pervazlardan ve kapı aralıklarından girmeye başlamıştı. Stefanos geceden gündüzে çok hızlı değişen bu sert iklimde üzüterek yatağa düştü ve uzun zamandır göremediği büyülüklüte bir rüyayı hastalıktan yavaş yavaş kurtulduğu beşinci gün gördü:

Megadük Kontostefanos'un yönettiği Roma ordusu* Macar orduyuyla Sirmion'da çarpışmaya hazırlanırken Andronikos, Galicya Prensi Yaroslav'la birlikte Tuna kıyısında görünüyor. Andronikos'un güçlü bedeni, kudretli bakışları kıskançlık uyandırıyor, rüyasında ona bakarak şunları düşünüyor: "Ellisini geçtiği halde, nasıl da genç! Tanrı neden herkesi aynı hızla yaşıldırmıyor?" Andronikos'u öteden beri seven askerler sevinç çığlıklarını atıp onu göstermeye başlıyorlar: "Kaçak değil miydi?", "Af mı edilmiş?", "Yok canım, baksana Galicyalı'nın ordusunu da getirmiş", "Koca kıçlı İmparator otursun Poli'de!" gibi konuşmalar işitiliyor. Andronikos ve –onun gelişinden hiç hoşlanmayan– Kontostefanos selamlası-

---

* O yıllarda "Bizans İmparatorluğu" kavramı yoktu.

yorlar. Macar ordusunun hırsı belli olduğu için şu anda orduya desteğe gelen bir kelebeğe bile muhtaç görünen Kontostefanos düşünceli; buradan zaferle çıkışırsa, Andronikos'un kahraman haline geleceğini düşünerek üzüldüğü de her halinden belli... Dört çift öküzle çekilen kızılı boyalı arabanın üstündeki direkte, Macar savaş sancağı heybetle dalgalanıyor; Macarların önemli bir bölümünü atlı ve mızraklı; atlar oklardan etkilenmesin diye zırhla kaplı. Tek vücut olmuş yürüyen Macar ordusu, Romalıların yüreğinde ürperiler uyandırarak yaklaşıyor; atların toynaklarından, kalkanlardan ve insanlardan çıkan sesler dalga dalga yükseliyor. Mişferlerin, mızrak uçlarının ve kılıçların güneşte bir an göz alarak parlayışları ve biraz sonra kimin başına ineceğİ belli olmayan ölümün so luğu zihinlerde yankılanıyor, herkes için için son duasını ediyor. Kargıları tahta kılıçlar gibi kirilan savaşçıların atları ürküntü dolu gözleriyle şahlanıyor; topuzu, gürzü veya kargayı savuşturamayanlar yere çakılıyor. At kışnemeleri ve toynak sesleri yeri sarsıyor; zırhlar, kalkanlar ve kılıçlardan yükselen demir ve çelik sesi göğü dilim dilim doğruyor...

Stefanos gözlerini açtı. Yüreği gümbür gümbür atıyordu. Odada yanan mumun ışığını ve başucunda oturan Marta'yı görünce hasta yatakları aklına geldi. Zaten Marta da bir hastaya yorgunluk ve hüzünle bakan bakıcılarla benziyordu.

“Çok terlediniz, haykırdınız” dedi Marta.

“Rüya görüyordum.”

“Ateşiniz var, su içmelisiniz. Başınıza sirkeli bez koymalıyım.”

“Nasıl biliyorsan öyle yap.”

Kadının şefkatle kendisini sarıp sarmalaması, ona istekle ve gülümseyerek hizmet etmesi Stefanos'un aklını başından aldı. Evet, dünyada kadınların böyle şeyler yapabildiği haller vardı ve Stefanos –hayal meyal bildiği anılar dışında– annesinden başka hiçbir kadından böyle bir ilgi görmemiştir.

Kadının halindeki çekicilik onu öylesine kışkırttı ki, ne yaptığıni izlemekle yetindi. Ondan gözlerini kaçırıyor ama biraz uzaklaşsa ne yaptığıni izliyordu. O sırada bu kadının onu zorlayan kimse olmadan, kendiliğinden kendisini isteyip istemeyeceğini sınamaktaydı. Bunu yillardır böyle istediğini biliyordu. Fakat Marta'nın böyle yapamayacağı, nedimeyken odalık derecesine düşmüş bir kadının bu cesareti gösteremeyeceği aklına gelmiyordu. Elinde

beze yaklaşan kadına küskün küskün baktı ve “Savaş rüyası görüyordum” dedi.

Suskun adamın böyle içini açmasına şaşırın Marta, daha ne diyeceğini bile seçememişti ki, Stefanos onu kolundan tuttu, hırsla üstüne çekti. Kadın yüzüstü kapaklandı, Stefanos’la göz göre geldiler. Marta şaşkındı ama o anda adamın bu şaşkınlığı sahte ve aldatıcı bulduğunu bilmiyordu; onu altına alan, giysilerini çıkarımayla uğraşan adama yardımcı olmanın kendini küçültüğünden de haberi yoktu. “Kahpe, kim bilir kimler önünde böyle istekle soyundun?” Beyaz göğüsleri ve ince beli ortaya çıkışınca iç geçiren adama ilk kez gülümşedi. (Nerede ne yapacağını gayet iyi bilen bir fahişe yerine konduğunu bilse gülümser miydi?) Tümüyle soyundu, adamın bunu hem çok istediğini hem de böyle yaptığı için suçladığını nereden bileycekti? Kadının çıplak ve savunmasız görünüşü nedeniyle erkekliği iyice dirilen, birleşir birleşmez de bir iki kasılmadan ardından boşalan Stefanos, hemen kadını suçladı: Kim bilir başkaları bu gövdenin tadını nasıl çıkarmışlardı?

Oysa kadının gözüne bir baksa Marta’nın halinden şikayetçi olmadığını anlayabilirdi. Kadın yaşadığı anın, şimdiki zamanın tadını çıkarıyor, tatlı tatlı gülümşüyordu.

Kadın, yaşadığı şu anın güzelliğinden söz edecek olsaydı, “Şimdiki zaman mı?” diyerek parlayabilirdi Stefanos. “Boyle bir zaman var mı?” diyebilir; “Yüceltilen şimdiki zaman, ‘ah sevgilim’ diyerek sarıldığın kişinin bedeninden koparıp alacağın ten zevkinin övgüsüseyse, bu olsa olsa geçici bir şeyin övgüsü olur” diye bağırabilirdi.

Stefanos'un hep böyle şeyle düşünmesinin nedeni, süreğen olarak sevildiğini hissetmemiş olmasıydı. “Sevilmeyen kişinin şimdisi yoktur” diyordu; şimdiki zaman denen şeyin, bütün geçmişyle birlikte yansiyan “o an” olduğunu söylüyordu: Birikmiş bir hayat olmadan yaşanan an açıklanamazdı. Çocukların veya hayvanların şimdiki zamandan anlamayışları, onların geçmişlerini biriktirmeyişlerinden belliyydi. Gözlerini çevresine bilinçle çeviren ve geçmişin bakışlarıyla donanmış insan, bulanık sulara benzeyen şimdiki “an”a ihtiyatla bakar, onu geçmişten geleceğe akış içinde görürdü. Geçmişin ve geleceğin değişmediği anlar, hiçlikten ibaretti. Beden zevklerini “Ah, şu anı yaşamaktan güzel ne var” diyerek yüceltmek, yalnızca belleğe ihanetti. Bütün zamanları avuçlayan bellek çalışmadan, birini süreğen olarak sevemezdik; şimdiiyi yücelterek aşk övgüsü yapmak ahmaklığıtı.

Marta şimdiki zamanın zevkini artırmaya çabaladıkça küçümsemiştiğini nereden bileycekti? Susuzluğa benzeyen sevgi ihtiyacını besledikçe yeniden alevlenen arzunun şeytanı sayılacağını nasıl anlayacaktı? Çünkü böyle bir ilişkiye hem her erkeğin istedğini hem de yargıladığını bilemeyecek kadar deneyimsizdi.

Sevişme sonrasında, Stefanos, "Sevişmek savaşmaya benziyor" diye mirıldandı.

Kadın bu konular üzerine konuşamayacak kadar edepli olduğundan gülümsemekle yetindi; Stefanos'un, "Savaş rüyası görüyorum" dediğini anımsadı, rüyayı düşündüğünü zannederek sordu:

"Ne rüya gördünüz efendim? Anlatmanız mümkün mü?"

Çok akıllı olmasa da doğruyu sezdiğinde, bir kez yattığı adamla hemen yüz göz olmayacağı kadar mesafeliydi; erkeğin lafla değil, eylemle bağlanacağını biliyordu.

"Savaş işte..."

Stefanos o anda geçmişin ve şimdiki zamanın iç içe aktığını fark etti. Renkler ve ışık yoğunluk kazanmıştı; başı döndü, gördüğü savaş rüyasının sonrasıını bildiğini fark etti. Rüyasını şöyle anlatmaya başladı:

"Rüyamda Galicia Prensi Yaroslav'ın karargâhında üç prens oturuyor, Yaroslav ve Andronikos'un yarenliğini dinlerken bir yan dan da şarap içiyorlardı."

Anlatmayı kesti. Kadının saçının bukleleriyle oynayarak, "Biliyor musun, Andronikos'la zindandan kaçtık biz" dedi.

Kadın çok soru sormak istiyordu ama meraklısı yendi; dolu dolu gözlerle bakarak, "Çok acı çekmiş olmalısınız" dedi. Erkeği poh-pohlanmanın bir yolu olarak, sevişme anının sonrasında denk gelen iki damla gözyasının yararının farkındaydı.

Stefanos şefkatle kadının gözyaşlarını sildi, gülümsedi.

"Çok acı çektim" der demez çenesi titredi, gözyaşları art arda, tipir tipir dökündü. Stefanos'un gözyaşları kaybettikleri içindi, Marta'yı bulduğu için değil. Bir müddet gözleri kapalı duruktan sonra burnunu silerek öksürdü ve gülümseyerek rüyasını anlatmaya girdi:

"Meğer Andronikos hapisten kaçtıktan sonra nereye gitmiş, onu görürmüştüm... Öncelarındaki subaylardan biriyle giysileri değiştirmeyecekler. Subay, Andronikos gibi davranışlı, Sardike'de onlardan şüphelenen bir devriyenin elinden zor kurtuluyorlar. Tek başına bir

subay, bu kez laftan anlamaz Vlah* avcılarını kuşkulandırıyor, enseliyorlar Andronikos'u. Onu Sardike'ye götürüp teslim etmek için yola çıkarıyorlar. Andronikos da bunların elinden nasıl kurtulacağını düşünüp duruyor. Birden aklına yediklerinden ötürü bağırsakları bozulmuş gibi yapmak geliyor. İlkide bir çalı dibine çöküp hacet gidermek için domalıyor, ağızıyla sesler çıkarıyor. Bunu o kadar sık yapıyor ki sonunda avcılar duruma alışıyorlar. O da, gece vakti hemen asker urbasını, miğferini yere sapladığı sapanın ucuna takıp kaçıyor."

Marta anlatılanlara gülünç olduğu için değil, yaratıcı buluşları nedeniyle gülüyordu, için için de böyle bir rüyayı garipsiyordu. Derin derin baktı, "Gözünüzle görmüş gibi anlattınız" dedi.

"Gördüğüm nasilsa öyle anlatıyorum."

"Ne bileyim, rüyadan çok, gerçek bir şeye benziyordu bu."

"Rüya gerçek değil mi sence?"

"Bilmem... Rüyalardan korkarım ben. Bazen korkunç olurlar."

"Gerçekten mi?"

Marta, yeni bir şey öğrenen bir insanın şaşkınlığıyla sorulan bu soruyu garipsedi ama sonra onun şaka yaptığıni düşünerek gülümsemi: "Gerçekten."

Stefanos damarı yakalamışken şaka tonunu bırakmadı.

"Bana bir rüya anlat ki bileyim, korkutucu rüya nasıldır."

Marta bilme fırsatını kaçırmadı.

"Boyle rüyalar insanlara anlatılmaz. Suyun başına oturulur, söylenenir. Su da alıp götürür bütün dertleri."

"Lütfen."

Marta gülümseyerek gözlerini yana diktı, düşünüyordu; yüzü düşündüğünü hatırlamaya çalışan insanın yüzüydi. Ne güzel bir yüzdu bu. Gamzesi öpülesiymi, bakışları tertemizdi. Stefanos, hayatına hiç akılında olmayan bir kadının girmesine şaşlığını anladı. Onu sevebileceğini düşündü. Hayali peşinde koşarak gittiği Teodora kocasıyla sarayında yaşarken, Stefanos burada, sürgün hayatında daha ne kadar çile çekecekti? Fakat Teodora'yı rüyasında görmüştü, ona gideceğini anlamıştı. Sonra, evet, başka rüyalar da görmüş olmalıydı, İkonyum'da ömrünün sonuna kadar kalamazdı. Ya Marta ne olacaktı?

---

* Vlah (Ulah), Rumenlerin eski adı: Eflaklı.

Marta düşündüğü şeyi zihinde toparlamış görünerek gülümsemi, sesi hafif titriyordu.

“Rüyamda yün eğiren ninemi gördüm. Koluna doladığı yünü çeve çeve parmaklarının arasında gevsetiyordu. Meğer ip eğirmez de iki parmağının arasında çitir çitir bit ezermiş. Kolundaki yün dolağı da yılmış. Ben hiç şaşırmazdım, yılan akıp giderken nimem de kah kah güler, donunun içine akan yılanı umursamazdım. Ninemin adı Eva'dır, ‘Seni inançsız Eva,’ şimdi elmayı da ısrırsın’ diyen bir ses işittim, fakat o sira bahçede koşup duran çocukluk halimi gördüm. Orada ölmüşler de gördüm, fakat o zamanlar ölmemişler tabii. Uyandığında onların ölü olduklarına şaştım, yaşıyor sandım hepsini.”

Stefanos Marta'nın anlatıtlarının yapısını iyi tanıyordu. Böyle bir rüya göremediği için, söylenenleri hiçbir şeye siğdırımayarak ve içi bayılarak dinledi. Konuyu hemen değiştirmek için sordu: “Filippa'nın sarayında gizli bir sevgilin var mıydı?”

Kadın kızardı, utandı.

“Bakireydim, kaçırılana kadar...”

Kadının yaşını düşündü, olsa olsa yirmi. Doğru olabilirdi.

“Çocuk doğurdun mu?”

Marta karşılık vermemek için gereksiz bir ağıt tutturdu. Çünkü sezgileri, bu konuda konuşursa adamın gözünde değer yitireceğini söylüyordu. Fakat ağlamak da kötü bir etki uyandırıyor, kadının bir şeyler sakladığını akla getiriyordu. Neden sonra durum anlaşılıdı: Marta'nın çocuğu olmuyordu.

---

* Havva'nın Yunan dilindeki söylenişi.

Yol ve Rüya

I

Stefanos bir şey daha düşünmeliydi elbette: Rüyasında Andronikos'u görmek, yeni bir maceranın başlayacağına işaret etmez miydi? Göründüğü rüyadan, Andronikos'un Poli'ye doneceğini hemen anlamamıştı! Bu, Stefanos'un İkonyum'dan yakın bir gelecekte ayrılacağı anlamına da gelirdi.

Nitekim İkonyum'daki konukluğunun üçüncü yılında Sultan Kılıçarslan Stefanos'u çağırttı. Çok Farsça konuşduğundan ne dediklerini anlamadığı saray çalışanlarına küs gibi davranıştan Stefanos, neden sonra divan denilen salona alındı. Çok sayıda saray ileri geleni oradaydı. Selamlıyorlardı; hiçbirini konuşmadığı, kopkoyu bir sessizlikle beklediği için Stefanos da sessizliğe uydu, kara kara bekledi. O sırada başı döndü, renkler keskinleşti ve zamanlar iç içe geçti. Olacakları bildiğini, bunun rüyasını gördüğünü fark etti:

Andronikos içeri girecek ve Stefanos fırlayarak ayağa kalkacaktı. Nasıl fırladığını, oradakilerin şaşkınlık bakışından anlayacaktı.

Daha bu düşüncesini tamamlayamadan, Andronikos içeri girdi. Nasıl fırlayarak ayağa kalktığını, oradakilerin şaşkınlık bakışından anladı. Onu gördüğü için bu kadar sevineceği aklına gelmezdi; adamı soru yağmuruna tuttu, Andronikos onu gözleriyle dardurdu. Nasıl da düşünmemişi, evet, yeri değildi.

Sultan neden sonra geldi, herkes ayağa kalktı, başıyla herkesi selamlayan Kılıçarslan ellerini iki yana açarak oturulmasını işaret etti. Camide hep birlikte doğrulup hep birlikte oturanlar gibi, oyun oynamaya benzer bir duyguya hop diye oturdular.

Kılıçarslan ağzı kulaklarında konuşmuştu:

“Pek sevgili kardeşim Andronikos, Rum kayzerinin Tarsos valisi oldu. Artık, Ermeni Kralı Toğros'la mücadelede daha güçlü bir dayanışma içinde olacağımızı bilmenin mutluluğu içindeyim.”

Ardından, Stefanos'un o saraydakileri hep böyle mezar taşı ka-

dar suskun oturur sanmasından gelen şaşkınlığı başladı: Bu insanlar hiç ummadığı kadar neşeliydi.

Andronikos o akşam yemekte Galicya Prensi Yaroslav'ın yanında geçirdiği zamanı anlattı. Bu anlatımda şakacılıktan eser yoktu; Andronikos daha çok çektiği acıları ve macerayı öne çıkarıyordu. Bir ara da Stefanos'un bacagını hafifçe sıkıp, "Seni de alıp Tarsos'a gidiyorum, aylardır Sultan'a rica mektupları yolluyorum, umarım sana iyi davranışımıştır" dedi. Bu sözün derin anlamını Stefanos daha sonra anlayacaktı: Tarsos yoluna düştüklerinde, Andronikos basit bir şeyden söz eder gibi, "Sultan, bir rehine olarak işe yaramadığını düşünseydi, ölürdün" diyecek ve gülecekti.

Uygun vakit eriştiğinde saraydan izin isteyip ayrıldılar; Stefanos evine dönüp eşyalarını toplamaya ve yol hazırlıkları yapmaya başlayınca Marta endişeyle geldi, açıklama bekleyen gözlerle ve koruyula baktı. Stefanos gülümsemi, gözüyle ikona köşesini gösterdi.

"Adak mumunu niçin yakmışın Marta?"

Kadın utandı, özür diler gibi konuştu.

"Dilekler söylenilse uğursuzluk olur derler."

"Benim elimden kurtulmak içinse tamamdır... Seni İsmail'e bırakıyorum."

Marta çığlık attı, gözlerinden yaşlar yürüdü.

"Efendim, lütfen beni bırakmayın! Sizin kölenizim ben."

Stefanos parmağını kadının dudağına bastırarak "şşş" dedi ve onun merakla parlayan gözlerine baktı: "Benden sana fayda gelmez."

Kadın karşılık verecek halde değildi, Stefanos devam etti.

"İstersen seni Filippa'ya götürebilirim ama benden daha fazla bir şey bekleme."

Stefanos o anda kadının yerinde olsa ve kader denen şeyi bir de oradan sinasa değişik duygular yaşayabilirdi: İhanet ediyorsun, ihanetinden ötürü uzağa atıldığında kurtuluş umudu beliriyor, ama bu umut kaynağı seni ancak ihanet ettiğin yere götürebileceğini söylüyor.

Marta sessiz sessiz ağlamaktaydı.

"Dönemem efendim, sizinle gelsem iyiydi ama oraya dönenmem..."

"Neden?" derken Stefanos'un yüreği burkuldu. Kadının yalnızlığı onu incitmişti.

“Çünkü” dedi Marta, “ben, Dukanina Filippa’nın mektuplarını İmparatoriçe’ye veriyordum...”

Stefanos afalladı, Marta kaybedecek bir şeyi kalmayanların umutsuzluğuyla devam etti.

“Fakat nasıl anladım bilmem, benim yaptığımı bildi. Bir yanda İmparatoriçe, öbür yanda kız kardeşi, hançerler gırslağıma dayanmış...”

Kadın çok ağlıyordu şimdî.

“Bir tek sizden umutlanmıştim, yanınızda kalırım diye...”

“Gel Marta” dedi Stefanos “Benimle gel.”

Marta ona inanmayarak baktı. Stefanos, “Doğru söylüyorum” deyince hemen hazırlanmaya gitti. Kadın hazırlanırken, sevmek, ihanet ve benlik gibi şeyler üzerinde düşünen ama bunları düşündüğün farkında olmayan Stefanos, ihanet edenin kendini ne kadar haklı gördüğünü düşündü. Karısı Maria böyle yapmıştı ama onun açısından bakınca haksız olduğu söylenemiyordu. Sevenlerin ihaneti de onunki gibiydi: Zoe’yi animsadi; onu üstüne çekip çok sevdiği kocasını aldatırken içi bile sizlamiyordu. Zoe yerine düşününce ona da hak veriyordu insan. Sevmenin aslında sevilen için değil, seven için sürdürülen bir duyguya olduğunu düşündü, ne yaparsak yapalım yalnız olduğumuzu bilmekle ilgili bir savunma olduğunu da.

Baktı ki o sırada bohçasını eline almış ışıl ışıl kendine bakan Marta hazır, Stefanos iç geçirdi ve Marta’yı süzdü: “Senden sevmemin ne olduğunu öğrendim Marta: Sevmek yalnızlıktır.”

Marta şaşırarak baktı, bir şey diyeceği ki, Stefanos sesini yükseltti.

“Ben bir kadına âşığım Marta. Onu Tanrı’yı sever gibi seviyorum. Ama şunu da biliyorum ki, Tanrı’yı severken nasıl onunla kendimizi eşit hissedemiyorsak, aşka tutulduğumuzda da kendimizi sevdiğimizle eşit hissedemiyoruz. Bu yüzden âşiklar Tanrı kadar yalnızdır.”

Marta aptallaşmıştı, ne söyleyeceğini bilemedi. Böyle sözleri ömrü boyunca ne işitmiş ne de düşününebilmişti.

“Yalnızca birbirine güvenmeyen ruhlar birbirine bağlanır. Bana bağlılık hissetmeni anlıyorum. Ama bil ki, nedeni budur. Çünkü insan güvenmez, güven verilmeyi ister.”

Marta bu kadar sözden bir şey anlamadı ama anlamış gibi başını salladı.

Stefanos'la Marta, kimseyle vedalaşmadan, yalnızca İsmail'den helallik isteyerek İkonyum'dan ayrıldılar. Bir menzil ötede kamp kurmuş olan askeri birliğe ulaştıklarında heyecanlı bir buluşma yaşıyordu; kucak kucaga ziplayan insanların neşeyle söyletiği sözlerde ayrı bir tat vardı: İnsanın aynı dil ikliminden gelenlerle konuşmasına doyum olmuyordu. Kırkını aştığı için yanaklarında sarkıklar oluşsa da, Zoe göz alıcı güzellikinden fazla bir şey yitirmemişti ve kibarca gülümşüyordu. Yanında Stefanos'tan olan ve artık yedi yaşına gelen Isaakios vardı. Stefanos çocuğa suçluluk duyguları içinde kaçamak bakışlar fırlattı, bu oğlanla kendisi arasında hiçbir benzerlik bulamadı. Oysa Marta, Zoe'nin yanındaki çocuğun Stefanos'a ne kadar benzediğini hayretle düşünmekteydi.

Oturuldu, geçmiş zamanlar anıldı ve o zamanla ilgili herkesin bildiği şen şakrak hikâyeler anlatıldı. Doğrusu bunda Andronikos'un payı büyüktü: İmparatoriçe Antiyokyahı Maria'yı taklit eden Andronikos elini tipki Maria'ya benzeterek uzatıyor, yürüyüşünü yansılıyordu. İmparatoriçe'yi ince kaşı, kemerli burnu ve benli yüzüyle gözler önüne getiren Andronikos, kadına asla edemeyeceği sözler söyleyiyordu.

“Manuil, bu Andronikos niçin ister Tarsos'u, başka yere gitsin, gönderme!”

Hayali Manuil yanıtlıyordu.

“Tatlım, Andronikos'un Filippa'yı görmesinde ne sakınca var? Filippa kocasının yanında bir kadın değil mi?”

Marta yillardır görmediği İmparatoriçe'yi neredeyse karşısında görmüş gibi gülmekten kırılınca, Stefanos, “Bakalım bana da gelecek mi?” der gibi Andronikos'tan kendisini taklit etmesini istedi. Andronikos gülümseyerek dudağını büzdü, yan yan baktı: “Ağlamak yok.”

Askerler aynı anda, tek ses gibi gülüştü. Andronikos nazlanacak adam değildi, yürüyüşü birden değişti, kahkaha koptu. Stefanos da güldü. Yüzündeki üzüntü ve kendine özgü kaş hareketi, Stefanos'un bildiği ve bilmediği çok şey benziyor olmalıydı ki, izleyenler çok güldü.

Marta'ya baktı Stefanos, üzgün bir yüz gördü. Şaşırıldı, başını öne eğdi. Gözünün önü kararınca, önce başının ağrısını düşündü ve alnını tuttu. Neden sonra renkleri koyulaşmış, sesleri pesleş-

miş, gelecekle şimdigi iç içe geçmiş gördüğünü fark etti, rüyasını anımsadı:

Bu rüyada Antiyokya Prens'i Raymondo'nun konağına gelen haberci Andronikos'un Tarsos komesi olarak şehrde yerleştiğini ve ilk iş olarak da komşusu olan Prensi selamladığını bildirmektedi. Tam o sırada Filippa, kocasının karşısında oturuyordu. Adam, altı kollu şamdanın ışığında yemeğini yerken, karısının hisşirdan giysisinden, çanak tabak sesinden başka bir şey duyulmuyordu. O sırada içeride ağlayan bebeğin sesi yükseliyor, Filippa koşarak içeri gidiyordu; çatlayacak gibi ağlayan oğluna hüzünle bakıp sütanne-nin çaresiz pişpişlerini izliyor, yemekte heyecandan oturamadığını bilerek ileri geri gidip geliyor, sonra ikona köşesinde mum yakarak dilek tutuyordu. Bu dilek elbette Andronikos'a kavuşma dileğiydi. Tanrı'nın anasına yalvarıyor, kocasını sevmediğini, kurtulmak istedğini söylüyordu...

Stefanos, askerlerin yol hazırlığına başladığını fark edince, Andronikos'la geç kalmış hesaplaşmasını tamamlamak için ayağa kalktı, ona doğru yürüdü. Onun haşin bir annenin elinde örselen-dığını bildiği için, "Ya doğurmaya yedin ya da böyle vurmayaydın be kadın!" diyerek ölmüş Anna'lardan birine sövdü. Andronikos'un kadınlara davranışında, içinden çıktıığı karanlık çukurdan ötesini göremeyen, geleceği çalınan bir erkeğin hırsı olduğunu sezmişti. Onun koluna girdi ve sahte bir kızgınlıkla konuştu: "Bana babamın İmparator Yannis Komninos olduğunu söyleyken hiç utanman sıkılman yok muydu?"

Soruyu böyle sormasının nedeni, bilmediği konuyu rüyasında görmüş de öğrenmiş gibi yapmasındandı.

Andronikos, "Ne yapayım, seviyorum yalani" dedi ve güldü.

"Sana inansam, babamın Yannis Komninos olduğunu zannet-sem ne olacaktı?"

"Düşmanım olabilir, imparator olmak için yanıp tutuşabilirdin."

"Nereden biliyorsun düşmanın olmadığını?"

"Rüyamda gördüm."

Yüksek sesle gülüştüler. Stefanos, "Yalan söylediğini baştan an-lamıştım" dedi, "Çünkü babamın eline bez almadığını görecek ka-dar olayların içindeydim."

"Dikkatin pek sağlam... Peki söyler misin, İmparator'un eline bağlanan bezi kim uzattı?"

“O belirsiz işte. Sence kimdi?”

Andronikos gözünü kırmadan, “Bendim” dedi ve sustu. Andronikos'un katil olabileceği, şüphesiz Stefanos'un da aklına gelmişti, fakat bu cinayetten ne çıkar umduğumu bilememiştir. Oğulları yaşayan İmparator'un öldürülmesi, yeğenine hiçbir şey kazandırmazdı. Nedenini sordu Stefanos, “Sırayla zehirlenip ölebilirler, değil mi?” karşılığını alınca kaşlarını kaldırdı. Gülümseyerek, “Bunları Manuil'e anlatacağım günler gelebilir” dedi.

Andronikos “boş ver” anlamında elini salladı, “Bütün ailem yollara döküldü, görmüyorum musun? Manuil'le yolumuz kesin olarak ayrıldı, çarpışmamız artık kaçınılmazdır. Manuil'in bunları bilmesi neyi değiştirir ki? Ya o ya ben! Artık sona geldik.”

Yardım dileyen gözlerle baktı.

“Elli beşime geldim. İmparator olmak için fazla zamanım kalmadı. Ya imparator olurum ya ölürum... Bir gelecek rüyası gör de, ne olacağım onu söyle lütfen, kardeşim.”

Stefanos kırk yaşından fazla göstermeyen bu adama, “Sana rüyalarımı anlatmaktan ötürü pişmanım” demeyi düşünürken, Andronikos hinzirca gülümsemi: “Uzun zamandır rüya görmediğinin farkındayım. Ne olduysa, rüyalar yakın zaman önce tekrar canlandı, bunu biliyorum.”

“Anlatmak zorunda değilim” demek istiyordu Stefanos, fakat Andronikos sözü ona bırakıyordu: “Biliyor musun rüyamda Platon'u gördüm!”

Stefanos, onun rüyasında Platon'u görebilmesini içtenlikle kıskanmıştı, “Hadi canım!” diyerek buna inanamadığını göstermek istedî.

“Gerçekten” dedi, gereksiz yere güldü Andronikos, “bal rengi gözlü, armut kafalıydı. Beyaz saçları ileri yaşına rağmen hiç seyrelmemiştir. Gözlerinde merak ve kibir yan yana ışılıyordu. Pek aksiydi; alingan ve öfkeliydi. Göz tiki vardı, yürürken belini tutuyordu. Onu *Timaios Diyalogu*'nu yazarken gördüm, bir yandan da Kritias'la tartışıyordu. Kritias, ‘İnsan bedeniyle ilgili olarak düşündüklerinin en zayıf yanı’ diyordu, ‘rüyalardır. Rüya nedir Platon?’ Platon hiç duraksamadı: ‘Tanrı’nın geleceği görme bilgisi bir bütündür, rüya da o bütünden tek tek insanlara düşen küçük parçalardır!’ Kritias pek yamandi doğrusu, şöyle karşı koydu: ‘İyi de, sevgili dostum, o zaman insanlar rüyalarında niçin hep geleceği göremiyorlar da

tuhaf, karmaşık şeyler görüyorlar?" Platon bu karışık meseleyi nasıl açıklayacağını bulabilmek için Kritias'a bir süre baktı ve şu hamleyi yaptı: 'Sevgili Kritias, sen de iyi bilsin ki insan vücutunun yemiliği olan göbek çevresinde vücutumuzun hayvani istekleri doyurulur. Akli besleyen safralar da özellikle burada yapılır ki, akıl başka işlerle meşgulken sindirimin yarattığı gürültüyle dikkati dağılmışın, işini yapsın.' Kritias hınzır hınzır güldü, kel kafası ışıldarken alaylı alaylı konuştu: 'Bu benim sorumun cevabı olmadı Platon!' Aksi yüzlü Platon böyle tartışmalarda hiç kızmıyor, hırpalandıkça neşeleniyordu. Gülerken ayaga kalktı, belini tuttu. 'Bak, işte cevabın' dedi gülerek: 'Düşünme işlerine karışmayan karaciğer, yalnızca uykuya daldığımızda geleceği gösteren ışınlarını aklımıza yöneltir. Fakat yalnızca akıl, uyanıkken bu ışınların anlamını bulur ve yorumlar. Geçmiş rüyaları ise yellenmenin ve hazırlıksızlığın akı karoştırmasından doğar, bağırsaklarla ilgilidir, osuruğuna dikkat et.' Kritias alımını kaşıyordu ki uyandırm."

Gülmekten bir süre konuşmadılar. Andronikos, Platon'la alay etmeye unutmadı: "Platon amma da kafadan atarmsız birader!"

Stefanos kırkızı kesilerek, "Osuruğuna dikkat et!" dedi. Yine gülüştüler. Boru sesini işitince atlara doğru yürüdüler; askeri birlik sıra halinde, yola çıkmak üzere onları bekliyordu.

II

Stefanos, dizi dizi dağların sıralandığı ovada ilerlerken, bitmek tükenmek bilmeyen yollara, bir türlü varılamayan Laranda'ya lanet ediyordu. Bozkır deniz gibi idi, ucu bucağı yoktu ve yol boyu geçitleri menzil hanlarında, "İkonyum düzluğunün de sonu vardır" sözünün niye söylediğini şimdi anlıyordu; bu düzluğu geçmeden, uzun yolların umutları nasıl tükettiği kavranamıyordu. İkonyum düzluğu, umudun kırıldığı noktaya gelmeden aşılamazdı. Nasıl ki, seren direğindeki gözcü "Kara göründü!" diye bağırıncaya kadar insan tüm dünyayı sular basmış ve hiç kara kalmamış sanırsa, öncü neferin "Laranda!" diye haykırdığı yere gelince kadar da, insanın dünyayı bütünüyle bozkır sanması mümkün değildi.

Öncü nefer, şehrin göründüğünü bildirirince sevinçle oğlunun sırtını sıvazlayan Zoe'nin, "Bak oğlum, Hacer'in şehrine geldik"

demesine kıs kıs gülen Stefanos, çocuğun saçlarını okşadı ve ona göz kırpı. "Hacer", Müslümanları aşağılamak için kullanılan bir ad olduğundan Zoe'nin alay ettiğini zanneden Stefanos şehrə yaklaşıkça bu Hacer'in, Nur-eddin Atabeg'in oğlu, Laranda Beyi Tekür'le evlendirilen en küçük kız olduğunu kavradı.

Stefanos zamanın nasıl aktığını hayretle düşündü. Yüzünü vaktinden önce buruşturan, saçlarını döken, belindeki ağrıları çoğaltan, gözlerinin ferini azaltan ve gençlikte belirtilerini hissettiği tüm sıkıntıları adım adım hastalığa dönüştüren acılı ömrünü saçma buldu. Mutlulukları ve acıları iki ayrı kefeye koyup tartmasına imkân yoktu; çünkü acılar kocaman bir kaya külesi gibi dururken, mutluluk kefeye koymaya bile değmez bir kelebeğe benziyordu.

Kaya üstüne konmuş kelebek.

Şehre baktı; düzükte Roma mimarisini açığa vuran, sağlam, yüksek gri duvarlı, eski olduğu belli kale güvenle duruyordu. Şehrin dış surları içinde taş duvarlı evler, sığlığın dalga dalga büküğü hava yüzünden kumaş gibi dalgalandıyordu.

Askeri birlik, haberci göndererek açıkta durdu; kılıçların ve miğferlerin tıkıldamalarıyla, insan nefesleri ve at homurtuları dışında ses yoktu. Uçlarına miğferleri asılı mızraklarını havaya kaldırip bekleyen askerler sert güneş ışığı yüzünden gözlerini kısmıştı. Koca bir sineğin viziltisi havaya görünmez dikenler saçıyor, ara sıra arka ayagini kaldırip homurtuya yere vurarak sinek kovan atların sabırsızlığını, bu görünmez dikenleri kaçınıya dönüştürüp herkesin sırtına saçıyordu.

Kaledeki gözcüler, beklesen kalabalığın kim olduğunu anlayınca "Hooo!" diyerek bağırsıtı ve kös çalarak ortalığı velveleye verdi. Çok geçmeden kalenin kapıları indirildi, başlarında Tekür Beg bulunan karşılayıcılar göründü. Konuklarıyla birlikte şenlik tavında kaleye giren beyin neşesi, ucu yünlü topuzu kocaman davulun üstüne indiren askerin sevincine bulaştı.

Anne kız buluşmalarının insanın içini yakan bir tarafı vardır. Çünkü onlar buluştuğunda sevincin en saf derecesi olan ağlama katmanına ulaşırlar; doğrusu, hasretle buluşup ağlaşmanın tadını kadınlarından daha iyi bilen de yoktur.

Eski adıyla Elizaveta, yeni adıyla "Hacer Hanum", karşısında gördüğü kişilerin hangisine sarılacağını bilemediğinden, hem sevinç hem de özlemi birbirine karıştırıyor; "Babam!" diyerek haykır-

dığında bir, "İsaakios!" dediğinde iki, "Anacığım!" dediğinde üç kat artan gözyasını kolunun neresine sileceğini şaşıryordu.

Günün sürprizlerinden biri de kayınpederlerin, yani Nur-eddin Atabeg'le Andronikos'un düğünden sonra ilk kez karşılaşıyor olmasıydı. Atabeg, Sultan'ın hocası olarak çok saygı görünüyordu; üstelik sarayda padişah naipliği yapmak ve vezire danışmanlık etmek gibi göze çarpmayan, fakat ağırlığı hissedilen bir konumdaydı. Andronikos'un da İmparator ailesinin güçlü adamlarından biri olması, aralarındaki bağı önemli kılıyordu. Sultan'a Andronikos'tan önce Laranda'ya gitmenin faydalı olacağını söylemiş ve hızla yola koyulup Andronikos gelmeden buraya yetişmişti.

Andronikos durumun farkındaydı; özellikle kendisini yakından izleyen Sultan'ın ve Atabeg'in davranışlarını kayda değer buluyordu. Sultan'ın kendisini Atabeg'le bir amaç için akraba ettiğini görüyordu. Ayrıca günün birinde, Nur-eddin Atabeg'in de içinde olduğu bir heyetin yapacağı anlaşmayı gösteren rüyasını unutmuş değildi. Bu olayın zamanı belli olmasa da, adamın yaşı dikkate alırsa, pek gecikmeyeceği anlaşılabiliyordu.

Stefanos da adamı görür görmez başına bela açan Filomelyum Savaşı'nı ve rüyasında gördüğü çadirdaki anlaşmayı düşündü. Sesiz ve ilgisiz durmasının Andronikos'u kızdırıldığını bilse de, artık rüyaları hakkında konuşmaktan sakındığı bir çağında olduğundan, başka konularla ilgilenmiş görünmeyi yeğledi.

Ana kız, baba kız, abla oğlan ve hatta Stefanos ile gelin Hacer, eski anıları üçer beşer tekrar ettikten sonra, üç gün boyunca hasret giderdiler. Üçüncü günün akşamında, burqlarda kurulmuş bir kameriyede otururken, Stefanos bozkırdaki akşam güneşini izlemek için sedirden kalktı, mazgalların aralığından seyre koyuldu. O anda kulağının dibinde fisildayarak konuşan Andronikos'un neşeli yüzünü gördü: "Bak, ben gözünün kenarındaki kıvrımdan, kulağın arkasındaki tozdan ne düşündüğünü anlarım..."

Gülüştüler. Andronikos sağı solu gözleyerek fisıldadı.

"Nur-eddin Atabeg hakkında hiçbir şey söylemedin. Halbuki sen onun rüyalarını..."

Stefanos parmağını dudağına götürdü, Andronikos bir gelen olduğunu zannederek sağa sola bakarken Stefanos, "Bugün..." dedi ve kekeleyerek devam etti: "Senin damat... Tekür Beg, dedi ki, Baudoin hastalanıp ölmüş... Teodora dul artık."

Andronikos kızardı.

“Ben ne diyorum, sen ne diyorsun!”

“Ne diyordun ki?”

“Şu rüyalar, diyordum... Bak, Nur-eddin Atabeg’le yüz yüzeyiz, yillardır başına gelen felaketler bu adamın Filomelyum Savaşı’nda rüyana girmesi yüzünden oldu, sen hâlâ Teodora’yla uğraşıyorsun!”

“Bu adam yüzünden değil... Başına ne geldiyse yanıldığım için geldi.”

“Bana bak” diyerek sokuldu Andronikos, gözünün birini kışmış, dudağını büzmüştü: “Bak, Teodora ile ne yapmayı düşünüyorsun? Bir kadın için ömrü helak etmeye değer mi? Kadın dediğin... Kadın, öününe çıktığında üzümünü yediğin bir bağıdır. Sonra ne olur, biliyor musun?”

“Ne olur?”

“Geçip gidersin.”

Stefanos karşı koydu: “Başka bir şey daha olur kadından.”

“Ne olur?”

“Bağa küçük bir ev yaparsın, bağın üzümlerini toplar, sırasını çıkarırsın; onu demlendirir, bekletir, sonra şarap haline gelince içер, gelecek hasadın hayalini kurarsın.”

Andronikos elinde olmadan güldü. Stefanos'un aşk yüzünden keçileri kaçırduğunu düşündüğü açıktı.

“Evlenmeyi mi düşünüyorsun Teodora’yla?” derken sesine alaycı bir hava vermesi, onun delirdiğini düşünmesi yüzündendi.

“Hiçbir zaman düşünmedim. Ama onu hep sevdim.”

“Rüyalardan konuşsak... Bak, ben rüya görür oldum, senin de gördüğün belli. Neden bunları hiç söylemiyorsun?”

Stefanos akşam rüzgârinin kovaladığı tozları seyre daldı, karşılık vermedi. İkonyum’dan kurtarıldığı için diyet ödemesi mi gerekiyordu? Andronikos’la, “rüya kardeşliği” ne söz, “rüya ortaklısı” bile kurulamamışken ne diye gördüğü rüyaları ona anlatabaktı? Hem anlatıklarından ötürü başına gelmedik iş kalmıyor hem de işe yarar rüya görümediği gerekçesiyle itilip kakılıyordu. Yağma yoktu, geleceği bilmek kimseye yararı olmadığını herkes anlamalıydı, geleceği bilsen de değiştiremiyordun, bilmesen de. Üstelik ya gelecek ya da geçmiş derken, halihazırda sürdürdüğü şimdiki zamanı yok ediyor, onunla ilgilenmiyordun.

“Beni hapisten kaçırduğında” dedi Stefanos sesi titreyerek, “Seninle gelmek istemedim. Başka bir yola gittim. Oysa sen, ta Galicya’dan bile beni izlemiş, seçtiğim yolu kapatmışsun. Şimdi, yıllar sonra gelip ‘Nerede kalmıştı?’ diyor, beni kendi kaderine ortak etmek istiyorsun... Hayır, yollarımız ben ‘İkonyum’a gideceğim’ dediğimde, hatta babam kör kadını öldürdüğünde ayrılmıştı. Şimdi aynı yöne gidiyor olabiliriz ama hedeflerimiz farklı.”

Andronikos şaşkınlıkla baktı.

“Senin hedefin ne?”

“Teodora... Yani Yeruşalim. Oysa sen Tarsos komesi oldun, hedefin de Tarsos.”

“Demek beni Tarsos’ta bırakacağınızı sanıyorsun?”

“Elbette.”

“Unutma ki benim ortanca kızım Kalde’de, büyük kızım da Filistin’de. Sen benim neye hazırladığımı anlamadın galiba.”

“Dede olup torunlarını sevmeye hazırlanıyorsun.”

Andronikos kahkahayla güldü.

“Sen gerçekten budalasın! Çünkü ölüm fermanımın Tarsos'a benden önce gittiğini tahmin bile edemiyorsun. Orada çok önceden beri İmparatorçe'nin gözü gibi baktığı bir garnizon olduğunu, bunların ilk fırsatla beni tepeleyeceğini bilmiyorsun. Sana söyleyeyim ne yapacağımı: Tarsos'a girer girmez, Antiyokya Prensi Raymondo'ya bir mektup gönderip görevime başladığımı bildireceğim. Fakat bir hafta sonra bütün görevlerimden ayrıldığımı yazarak Antiyokya'ya doğru hareket edeceğim.”

“Raymondo'ya mı sığınacaksın?”

“Hayır. Önce Kalde Kralı'nın oğluyla evlendirdiğim ortanca kızıma, sonra da Filistin Kralı Amalrik'in oğluyla evlendirdiğim büyük kızımın yanına gideceğim.”

Düşünceli bir suskuluk oldu. Andronikos, “Ya sen nereye gitceksin filozof?” dedi.

“Rüzgâr nereye götürürse... Bilmiyorum.”

“Bırak çocukluğu. Benimle geliyorsun. Tamam, rüya falan anlatmanı da istemiyorum artık senden.”

Söylediğinden pişman olduğunu belli eden bakışları, yalvarır gibi Stefanos'un bakışları üzerinde toplandı: “Ne yapalım, belki bir gün anlatacağın tutar, kentin anlatırsın.”

Korku Rüyası

|

Ayia Sofiya'da İmparator'un henüz on iki yaşındaki oğlu II. Aleksios'un evlilik töreni yapılmaktaydı. Gelinin de yaşı küçüktü ama oğlanın yanında kadın gibi görünmüyordu. Gelin korku içindeki bakışlarını nereye yönelteceğini şaşırarak, ancak omzuna yetişebilen damatla yan yana duruyor, başta kocası olacak küçük çocuk olmak üzere herkesten utanarak edep ve sükünetle yere bakıyordu.

Fransa kralının on üç yaşındaki kızı Agnes'i, evlenme töreninde Capet hanedanının ileri gelenleri yalnız bırakmamıştı: Hatta Karolanj, Robertyen ve Valuva soyundan markiler, markizler, dükler, düşesler ve askeri seçkinler naosta yerini almıştı. Fransız soyluları, benzeri görülmemiş büyüklükteki bu kilisenin kubbesi altında hayranlıklarını kendilerine saklayarak, küçük kiza destek vermek amacıyla, bu evliliğin ne kadar güzel olduğunu göstermek ister gibi sürekli gülümşüyorlardı.

Bu evliliğin zamanın dünyasındaki etkileri açıkça belli olsun diye dönemin bütün krallarına, kontlarına, düklerine ve sultanlarına davetler gönderilmişti. Bu nedenle Ayia Sofiya'da gelmiş geçmiş en renkli davetli topluluğu bir araya toplanmıştı: Kadınlar mahfilinde Filistin'den Karadeniz sahillerine, Napoli'den Türingen'e kadar pek çok toplumu yansitan giysiler göze çarpıyordu. Erkekler de daha az renkli değildi doğrusu: Sarıktan sıvri külaha, örgülü saçtan pala biyiğe varıncaya kadar çeşitli ırkların ve dinlerin imgeleriyle dolaşanlar vardı. Ziyaretçiler arasında Sultan Kılıçarslan ve onun sarayından kimse yoktu: Mısır üzerine yaptığı seferde Müslümanlara eziyet ettiğini gerekçe göstererek Manuil'in davetini geri çevirmiştir. Doğrusunu söylemek gerekirse, Manuil'in Katoliklere yaklaşma siyasetinden hoşlanmadığı için gelmemiştir.

Fransa Kralı VII. Lui'nin yaşlılığı nedeniyle katılamadığı bu törende, kraliçe hazırıldı; üstelik yanında saray şapelinde görevli rahipler de getirmiştir. Küçük gelin Agnes, bilmediği bu şehirde,

kucağında küçük İsa'yı tutan Meryem gibi masum, tam da onun mozaik betiminin önünde mumların islerini soluduğunu hissetmeden, papazın bitmek bilmeyen anlaşılmaz dildeki duasını dinliyor, onun iki de bir uzattığı haçı öpmemek için kendini zor tutuyordu. "Yüce efendim, bitsin şu işkence artık!" diyerek Tanrı'ya yalvardığı sırada yumuşak, yankılı bir sesle irkildi: Annesinin getirdiği rahipler korosu sorulu yanılı bir ilahiye başlamışlardı. "Grodel" denen bu ilahiyle yüzü aydınlanan, kendini havuz kenarlarında müzik eğitimi aldığı günlerin ve içinde koştugu saray bahçelerinin ışığı altında hisseden küçük kız, "Aliluya" diyerek şaşkıncı bir ritme ulaşan ilahinin sonlarında çenesi titreyerek ağlıyor, gelinliğinin kuşağını çektiştirdiğini fark etmeden, omzundan ayaklarına kadar titriyordu.

Manuil, gelininin ağladığını görerek karısını dürttü. İkisi de küçük kızı ve gülünç denecek kadar kocaman tacını ikide bir sağa sola kaydırın ve kipirdanıp duran oğullarına içleri titreyerek, hüzünle baktılar. Oğlan çocuğu yapılan işin önemini bilmekle birlikte, bunun kendi başına gelmesinden ötürü ne yapacağını seçemiyor, tören uzadıkça yorulduğu için oflayıp pufuyordu.

Manuil, Andronikos'u düşünerek, "Rezil" dedi, "Bakalım, bundan sonra ne yapacak?"

Sözünü ettiği şey, bu evlilikle perçinlediği siyasal gücüne olan inancıydı. Çünkü İmparatoriçe Maria ile İmparator Manuil'in bu evliliğe karar vermelerinin nedeni, Andronikos'un Tarsos komesi olur olmaz kendine yönelik ilk suikasti boş çıkararak görevinden ayrılması ve Kalde Kralı'na sığınmasıyla başlayan iktidar savaşışıydı. Andronikos, Kalde Kralı'na –dolayısıyla ortanca kızının yanına– sığındıktan sonra Antiyokya, Filistin ve Yeruşalim bölgesinde umulmadık bir girişkenlikle hem Katolik ve hem de Müslüman yönetimleriyle iyi ilişkiler kurmuştu. Sağladığı güven ve dostluğun göstergesi olarak Kral Amalrik, Andronikos'u Beyrut valisi yapınca, Katolik dünyasında heyecanlı mektuplaşmalar oldu ve Manuil'in sonunun geldiğini söyleyenler çoğaldı.

Manuil bu büyük satranç tahtasındaki en önemli hamlesinin Fransa'yla iyi ilişkiler kurmak olduğunu düşünmekteydi. O yüzden oğlunu çocuk yaşta evlendirirken, "Bakalım şimdi ne yapacak?" dediği Andronikos'un tüm girişimlerini boş çıkardığına inanıyordu.

Doğrusu, İmparatoriçe Maria ile evlendiğinden beri "Latin

âşığı” diye alay edilen biri olarak, yıllardır Putzeli Yannis’le Latinlere bir yiğin kolaylık sağladığı halde Latin karşıtı durumuna düşmek İmparator'a şaka gibi görünmüştü. Çünkü bütün Latinler nedense Haçlı Seferleri sırasında Ortodokslardan gerekli yardımını göremediklerini hatırlamışlardı. Rum Sultanı'nı ve halifeyi dize getirecekleri yerde Haçlıları soydukları anlatıyor, Poli'nin Sultan'la gizli işbirliği içinde olduğu yaygarası yapıliyordu.

Öte yandan Andronikos, Antiyokyalı Maria olarak da anılan İmparatoriçe'nin yurdunda, yani Antiyokya'da sağlam ilişkiler kurmuş görünüyordu. “Ne olursa olsun, Andronikos'la birleşeceğim, bunu Tanrı bile engelleyemeyecek” diyen kızkardeşi Filippa'nın öngörüsü de doğru çıkmıştı. Katolik dünyası için kabul edilmesi zor bir şey yapan Filippa, kocasını terk ederek Andronikos'un yanına yerleşmiş ve açıktan açığa Andronikos'un metresi olarak yaşamayı seçmişti. Bu, birden fazla kadınla yaşımanın pek de yadır-ghanmadığı Doğu Akdeniz'de şaşırtıcı bir şey değildi. Üstelik Fransa Kralı, Selçuklu Sultanı, Macar prensleri ve Sicilya'daki Normanlar, bu gelişme karşısında imparatorluğu zayıflatacak kişinin Andronikos olduğunu fark ettiklerinden, dinsel buyruklara aykırı yaşasa da Andronikos'a baskı yapmıyordu, onu elliinde tutmaya çalışıiyorlardı.

Durumun farkında olan Manuil, yine de bu evliliği, bir gün imparator olacağı hayaliyle yanıp tutuşan Andronikos'un umudunu kırmak ve onu mahvedecek adımları atabilmek için başlangıç sayılıyordu. Çünkü kendisi ölse bile oğlu hazırdaydı; üstelik çocuk evlenmiş ve imparator adayı olarak Büyük Saray'a yerleşmiş olacaktı.

Şüphesiz bütün olasılıkları hesap eden ve kendinden önce küçük oğlanın ölebileceğini de aklına getiren Manuil, *aliluya* sesleriyle Ayia Sofiya'nın kubbelerini çınlatan koroyu huşu içinde dinledi, istavroz çıkararak Tanrı önünde başını eğdi ve söz oyunu yaptığını bildiği için gülümseyerek, “İmmanuil”* dedi.

Manuil Komninos'un son yıllarda hızla yaşandığı, hatta yaşına göre çabuk yıprandığı gözle görülebiliyordu. Öte yandan yaşı ilerledikçe kibri ve inadı da artıyor; kaşının birini kaldırarak insanlara tepeden baktığı zaman, öne çıkışık alanında bilgelikten çok, hırs ve güvensizlik ıslıtları dolaşıyordu.

Manuil, inandığı düşünceleri kendiyle özdeşleştirir, genel yargı-

* “Tanrı bizimledir”: İmparator burada, sözcüğü kendi adıyla birleştiriyor. Öte yandan, “oğul” olarak kendine bir pay biçtiği de akla geliyor.

ları kendi düşüncesi gibi görür ve bunu fark etmezdi. Bu özgüveni yüzünden, inanca ters düşen sözler ettiği zamanlarda da hiç endişe etmezdi. Yaşlanmaya başladıkta kendini Tanrısal kudrete erişmiş saydığını anlaşlıyor, bunu da zaman zaman gördüğü garip rüyalardan ötürü düşündüğü belli oluyordu. Rüyalarından özellikle biri, Yuhanna'nın yedi meleği ve yedi şamdanı anlatan vahyine benziyordu ve özellikle Laodikya ve Bergama'dan söz edilen bu rüyayı kendine yollanmış vahiy olarak kabul ediyordu.

Bunu dine aykırı bir büyütlenme olarak görenlere, Tanrı'nın göksel kudretini varyüzünde temsil edenin kendisi olduğunu söyleyerek itiraz ettiğinde, din adamlarının bu dinsel kaprise çok zor katlandığı açıkça görülebiliyordu. Oysa biraz yakından bakınca ve ilişkileri değerlendirek düşününce, İmparator'un Laodikya üzerinden Yeruşalim'e kadar sürecek bir temizliği çöktandır düşündüğü ve bu düşünçeyi rüyalarında da devam ettirdiği anlaşılabildi. Açıkçası Manuil artık İkonyum'dan Yeruşalim'e kadar olan bütün alanı düşman ilan ediyor ve arkadan hançerlenmemek için Katolik dünyasıyla uzlaşmak istiyordu. Bu evliliğin temel gerekçesi de buydu.

Manuil bu kilisede kaç tören izlediğini düşünerek kalabalığa bakıyordu. Irene Terası'ndan aşağı bakan sarı saçlı Filippa aklına geldi, oğlunun vaftiz töreni, Berta ile evlenisi, Maria ile evlenisi akıldan geçti: Irene Terası'nda İsa'nın sağ elinde kitapla betimlenmiş mozaiği, vaftiz kurnası, şamdan, yeşil sütunlar...

O anda neden Stefanos'u düşündüğünü bilemedi. "Babani öldürdün" diyerek onu hapse attırdığı gece el koyduğu rüya çıkışında o sırada aklına geldi. Kül rengindeki rüya çıkışını düşünüyordu; çünkü bir aydır rüya zannettiği, "Ben bunu yaşadım" dediği şeyi o çıkışındaki kâğıtlardan okuduğunu anlaması için, elinde kitapla duran İsa betiminin aklına düşmesi gerekmıştı.

Aklına gelen şeyi unutmamak için az ötede duran Megadük Kontosefanos'a yaklaşmasını işaret etti ve onun kulagina şunları fısıldadı: "Stefanos'u buldurun demiştim, ne oldu?"

Megadük, "Haber yok" demekle yetindi ve çekildi.

Tek haber bir yıl kadar önce gelmişti: Stefanos, Andronikos'la ilişkisini koparmıştı; Beyrut Limanı'nda saymanlık ve yazıcılık işleri正在做着，Marta adında bir kadınla yaşıyordu. İmparator, Stefanos'un nerede yaşadığıño öğrenince ona bir mektup yazarak

Filippa'yla Andronikos'un edepsizliklerine nasıl katlandığını sormuş, Andronikos'u zehirleyip Poli'ye dönerse affedileceğini belirtmişti. Üstelik mektubun yanında –zorluk çekmesin diye– zehir yollandığı da belirtilmişti.

Stefanos'tan şu karşılığı aldı:

Varlığımızın nedeni Baba'nın yeryüzündeki tahtının sahibi Maul Komninos'a,

Babamı öldürmedigimi söylediğimde bana inanmayıp beni zindana kapattınız. Bu davranışınızı Tanrı'nın adaletine havale ediyorum. Sizi affetmek benim hünerim olsaydı affederdim. Filippa'yla Andronikos'a ceza vermek de benim hünerim olsaydı onların cezasını verirdim. Öldürmemi istediğiniz bu iki insanla ilgili olarak benim utanacağım bir hal yoktur, fakat sizin payınıza onların davranışından utanç duymak düşer: Çünkü biri baldızınız, öbürü de kuzeninizdir. Benim payına düşen, yalnızca tiksintimektir.

Kilisedeki törenin sona erdiği belli oluyordu, diyakosun genizden yükselen güzel bir sesi vardı, içlenerek İsa'ya gözünü diki Manuil. Stefanos'un bu mektubu canını sıksa da onun haksız olmadığını bilmenin üzüntüsüyle, "Ne yapalım, oldu bir kere... Hata yaptım" dedi. Sultan'ın Poli'yi ziyarete geldiği gün, Selçuklu beylerinden birinin oğlu olarak doğsa da Roma'nın kara ordusunun komutanlığına yükselen Yannis Aksukos'un bir kadının ırzına geçerek kendini öldürdüğüne gizlemek için uydurduğu yalan yüzünden, en sadık arkadaşı kendine itaat etmez olmuştu. Zamanında Teodora'yla evlenmesini engellediği adam yine de yapacağını yapmış, Teodora'nın eşinden ayrılmamak için Beirut Limanı'nda sefalet içinde yaşamayı seçmiş, İmparator'un hiçbir vaadine aldırmayarak Poli'ye dönmemeyi reddetmişti.

Saraya gelir gelmez, düğün telaşını bir kenara koyup kitaplığına giden ve köşeyi bucağı taradıktan sonra rüya çıkışını bulan Manuil, "Ben bunu daha önce yaşamıştım" diyerek bilincilik tasladığı ve neden sonra akı başına gelerek hatırladığı şeyi okumaya başladı:

Rüyamda Sultan Kılıçarslan'la İmparator'un Nikea'da yaptığı anlaşmanın sonu gelmiş, öyle anladım. Manuil yaşılanmış görünüyor.

Bu satırları okuyunca başını kaldırdı: “Demek ki yaşlanmışım, insan neden öyle hissetmiyor?” dedi, sonra da okumayı sürdürdü:

Megadük Kontostefanos, İmparator'u, ‘Fırsatın kafasında bir tutam saç yoktur, rüzgârıyla geçip giderken onu saçlarından yakalamaya çalışacağına, önüne geç!’ diyerek suçluyor, Macarlarla Venediklilere yapılan şeyin Kılıçarslan'a da yapabileceğini söylüyordu.

Manuil karşısındaki birine söyler gibi, “Evet, aynen böyle oldu” dedi.

Manuil Komninos, Mısır'dan eli boş dönmenin sıkıntısıyla Müslümanlar üzerine yürümesini bahane ederek kendisine cephe alan Kılıçarslan'ı yeniden kazanmak gerektiğini söylediğe itirazla karşılaştiği bir meclisteydi. O sırada aklına bir şey geldi, dudağını ısırarak sol yumruşunu öbür elinin içine bastırdı ve pişmanlıkla, ‘Ah, şimdi Stefanos'u yanında ne çok isterdim’ dedi. Bu da rüyanın sonu oldu.

“Aynen böyle mi dedim?” diyerek baktılarını tavana dikip düşünüp, eliyle “Her neyse” işaretini yapıp okumayı sürdürdü. Hemen sonraki sayfaya yazılmış başka bir rüyaydı bu. Her rüyasına numara koyduğu ve altına tarih yazdığını için bu rahatça anlaşılıyordu:

İmparator'un rüyalarına metelik vermeyişinin pişmanlığını yaşadığını anlıyordum, yanında ben olmadığım için “Kâhinler ne der, gökbilicileri, ciğer fali bakıcıları, taş fali bakanlar gelecek hakkında ne söyler?” diyerek Kontostefanos'u kızdırıyordu. Böyle şeylere metelik vermeyen Megadük kızın kızın elini sallarken, orada olmadığım için tartışılan olayın ne olduğunu anlayamıyorum. Saldırıya mı karar verilmesi gerekiyordu, yoksa anlaşmaya mı? Gizemli konuşuyor, saraydaki casuslardan çekindikleri için üstü kapalı sözlerle anlaşmaya çalışiyorlardı. İmparator'un aklına bir şey geldiği anlaşılıyordu, Kontostefanos'u bırakıp odasına giriyor, bazı evraklar karıştırıyor ve benim yazdığım kroniği açıp sayfalarını hızla çeviyordu. Birkaç yerde duraksıyor, işaretparmağını bastıra bastıra, yüksek sesle şunları okuyordu: “Filomelyum Savaşı'nda yanıldım, fakat bu yanılıcı sırasında fark etmediğim bir şey var, rüyamda ben Kılıçarslan'la anlaşma olacağını gördüm. Savaş yapılacak ve

Kılıçarslan'la anlaşma olacak. İmparatorun çadırına Atabeg gelecek. Bunu söylediğim ama ne babam ne de İmparator inandi. Bu gelecek zaman rüyasyidi, Mesud'la değil, Kılıçarslan'la ilgili bir rüya.”

Manuil bu sözleri okur okumaz pişmanlıkla elini ağızına götürdü. Stefanos'u bu rüyayı anlattığında Yannis Aksukos'la nasıl aşağıladılarını, adama etmedik hakaret bırakmadıklarını bir bir anımsıyordu. Bu, söz konusu edilen kişi İmparator olmasa, utanç olarak kabul edilebilirdi; fakat öyle görünüyor ki, İmparator sadece pişmanlık göstermekle yetinmekteydi ve bunu da kendi yüce gönüllülüğünü olarak hissedebiliyordu.

II

Stefanos yillardır Teodora'yla buluştugunu gördüğü o rüyanın tut sağydı; o buluşma nasıl olsa bir gün gerçekleşecek ve hep merak ettiği o bakışın anlamı da çözülecekti. Teodora neden öyle boşluğa bakarak, "Aşk acısı bu" diyordu? Kimin için çektiği aşk acısıydı bu? Yas tutan dul bir kadının bunları söylemesinin anlamı neydi?

"Geleceği hatırlıyorum" sözünü söylediğinde gülümseriyordu. Fakat düşündükçe yüzündeki gülümseme kayboldu: Gelecekte olacağını bildiği bu olayın rüyasını yıllar önce görmüştü ve bu hexaspla dünü henüz yaşamamıştı. "Ben yokum" dedi, "ben bir hayal olmamalıymım."

Bu mümkünkü elbet; rüyasında kendini uyurken gördü; uyuyan Stefanos'u izleyen başka bir Stefanos daha vardı. Dehşet içinde uyandı. Belinin ağrılarını, eksilen dişlerini, soluğu durarak uyansalarını bir bir hatırladı. Ölümü doğru ilerlediğini, bundan kaçılamayacağını düşünerek, hiç ölmeyecekmiş gibi yastığa başını koydu. Elli üç yaşındaydı; ölümeye yaklaştıkça kum saatinin hızlandığını, kalan sürenin azaldığını düşünüyor, bir yandan da sorun çıkarılan organlarının henüz o kadar kötü durumda olmadığını düşünerek kendini avutuyordu.

Tarsos'a geldikleri zaman Andronikos'la yollarını ayıran ve onun Filippa'yla düşüp kalkmaya başlamasıyla birlikte gördüğü rüyaların ayarı değişen Stefanos, yaşılanmış ve bezmiş görünyordu. Zoe'nin ve kızlarının Andronikos'un her türlü kadın

macerasına göz yumması onu çileden çıkarmıştı; artık rüyaları yazmayı bile nefretle karşılayan Stefanos, dünyadaki tek dostu saydığı Marta'yla küçük bir evde, rüyasız karanlıklarda yaşıyor-du. Marta'nın komşulara Stefanos'unkarısı olduğunu söyleme- si de umurunda değildi. Yeryüzünde tek umudu kalmıştı, o da Teodora'yla ilgili o rüyanın ne zaman gerçekleşeceğini bilmekten ibaretti.

Bir akşam, Andronikos'un habercisi gelip bir rulo uzattı. Stefa-nos, ondan gelen hiçbir şeyi kabul etmediği için, haberci, kendine tembihlendiği üzere, "Teodora Hazretleri'nden" dedi. Stefanos rulonun mührünü heyecanla söktü: Teodora'nın Andronikos ve Stefanos'u akşam yemeğine çağırıldığı tumturaklı ifadelerle yazılmıştı. Böyle bir şeyin gerçekleştiğini aklı almiyordu; umudunu yi-tirdiği bir zamanda insanın en çok istediği şeye kavuşması, yalnızca boşluk yaratıyordu.

Yine de toparlandı. Çünkü o anda başı dönmüş, zamanlar yan yana akmiş ve renkler keskinleşmişti: Aklında yillardır yer eden o rüya vardı: Teodora'yla buluşacak, o da Stefanos'a bu buluşmanın bir acı yarattığını söyleyecekti. "Bu acı, buluşmaktan değil, geç kal-maktan gelenacidir" diyecekti.

Beyrut yakınlarındaki Baudoïn Şatosu'nda dullüğünün yasını süren Teodora, Stefanos'u ve Andronikos'u, dost yüzlerin teselli-sinden fayda aramak ve akrabalıyla kucaklaşıp onların tesellisine siğınmak istedigini belirten bir mektupla yanına çağrıyordu. Bu dile kaleme alınmış süslü mektubu getiren şatafatlı giysiler içindeki haberci, ne cevap götürecekini beklediği için ayrılmadı. Stefanos haberciye geleceğini söyledi, "Yarın beni buradan alın" dedi. Karşı-hık olarak herhangi bir yazı yazmadı.

O gece rüyalarını yazdıığı ruloları gözden geçiren ve eski zama-nı düşünen Stefanos, İmparator'un el koyduğu rüya torbasından sonra inat ederek her şeyi yeniden tek tek yazdığını bu belgeligin işe yaramaz olduğunu düşündü ve bütün kâğıtları parça parça ederek hepsini denize attı.

Bunu İkonyum'da öğrendiği bir söze uyarak yapıyordu: Rüyalarını suya söyleyeceksin; su, ne var ne yoksa, sıkıntılarınıla birlikte alıp götürürek.

İşini bitirdikten sonra kendine ferahlayıp ferahlamadığını sor-du: Hayır, ferahlamamıştı.

Teodora'nın davetine hazırlanmak için hamama gitti, tıraş oldu, temiz giysiler giydi. Onu götürücek arabayı beklerken zamanın bir türlü geçmediğini düşündü, davetin gününü şaşırlığını sandı, rüya gördüğünden şüphelendi, rüya gördүyse bile gerçek olduğunu düşünerek kendi kendisiyle alay etti, sonunda beklenen araba geldi.

Arabaya bindiğinde Teodora'yla yakında birleşeceğini düşünüyordu. Nihayet aşkına erişecekti. Fakat neden bu kadar geç olmuştu bu? Belinin ağrısından oturamaz, gözünün kıskılığından görmez, bedeninin yorgunluğundan ayakta duramaz olduktan sonra, aşk bu bedende nasıl konaklayacaktı?

Teodora'nın yaşadığı şatonun, neredeyse beyaza yakın taşları vardı. Burgonya düklerinin koca saraylarını akla düşüren bu yapıının kuleleri sıvriydi, gezinti yerleri hoştu. Pencerelere resimli vitraylar kondurulmuş, şatodaki küçük şapelin çan kulesine de dantelden yapılmış gibi süslü bir hac yerleştirilmişti.

Teodora onları sarayın avlusunda siyah yas giysileri içinde, başını omuzlarına kadar kapatmış başörtüsüyle, siyah bir bayrak gibi dalgalandı ve üstelik koşarken ağlayarak karşıladı. Hayatta hiçbir kadına kavuşmayı bu kadar istemediği halde, Teodora'yla kucaklılıklarında, Stefanos onu çok istemekten yorulmanın bezginliği içindeydi.

Nezaketle sofraya oturuldu, eski zamanlar anımsandı. Kırk yaşını süren Teodora'nın çocukluğu hakkında sözler eden ve şaklabanlıklar yapan Andronikos'u dinlerken, kadının bakışlarında kaybolmak isteyen Stefanos, onun gülen gözlerine, yanağındaki gamzeye, gidişine, tombul ve gergin göğüslerine, yani neresi varsa oraya bakıyordu.

Teodora, Andronikos'a bakıp ellerini iki yana açtı: "Sen ve Stefanos! Dünyada aklım almaz. Filozofla arkadaş olan serseri... Nasıl oldu da yan yana geldiniz?"

Bunu sorarken ışıldayan bakışlarını Stefanos'a diki. Stefanos eliyle Andronikos'u işaret etti, kızardı: "Eh, bu serseri filozofluktan pay aldı, ben de serserilikten."

Güldüler. Andronikos söylenen sözü kendince tamamladı.

"Benim aklı ve beden yaşam büyük, onun ise duygusal yaşı."

Bu söz daha güzel olmaliydi ki, Teodora, "Ah!" deyip başını eğdi, gözleri çizgi çizgi oldu, ağızı kulaklarına doğru genişledi; güllüşü, ağzında şeker varmış gibi bir izlenim uyandırıyordu.

“Fakat” dedi Andronikos, “ikimiz de rüyaların çocuklarıyız. O geleceği sezer, ben geçmişim. O yüzden yan yanayız.”

Teodora hiçbir şey anlamadığı için politik konulardan söz edil-dığını sanarak sürekli başını sallıyordu. Andronikos çok sevdiği esprisini yine patlattı: “Yani ben hamile kalırım, o doğurur!”

Teodora, “Çok şirinsiniz” diyerek eğildi, ağını büzerek güldü, serçeparmağıyla dudağının kenarını sildi. Andronikos, Stefanos’la kendisini işaret ederek şu sözü edince, elini çenesinde unuttu: “Üstelik biliyorum ki aynı kadına âşıgız!”

Teodora hayretle kıvardı, duraksadı, Stefanos'a baktı: “Filippa'ya mı âşıksın Stefanos?”

Teodora'nın diyecek söz bulamadığı için böyle sorduğu anlaşıliyordu. Stefanos kıpkırmızıydı, başını iki yana salladı: O anda gülüyor gibi görünüyordu. Andronikos belki de bu yüzden ona saatmişti, “Arkadaşım güzelleri sever” dedi. Kendini zor bela toplayan Stefanos lafa girdi: “Ama kim bilir güzeller kimi sever?”

Gözlerini kadına dikerek söylediğい bu söz, Teodora'yı utandırdı. Andronikos onları alayçı bakışlarla süzüyordu.

Teodora her şeyi bir çırpıda kavradığı anlaşıldığı halde, konuyu anlamamış gibi ısrar etti.

“Lütfen doğruya söyleyin bana, alay etmeyin... Gerçekten kime âşıksınız ikiniz birden?”

Andronikos, Stefanos'a göz kırptı.

“Bunu ikimiz de rüya görmeden söyleyemeyiz.”

Teodora boş boş baktı, Andronikos'un sözlerini anlamadığı beliydi, gözlerini kirpiştirdi, “olur” anlamında başını sallarken gözü Stefanos'a ilişti ve sonra Andronikos'la onun arasında kalan boşluğa gözünü diktı: “Kocam olduğundan bu yana ne kadar mutluydum, anlatamam” dedi; “Sen geldin çok mutsuz oldum.”

Stefanos, Teodora'nın neler söyleyeceğini harfi harfine bildiği o uyanış haliyle silkelendi ve o ne söylese dudağını oynatarak aynı-sını söylemeye başladı: “Yani” dedi Teodora –ve elbette Stefanos– “aşk mutsuzluğu bu.”

Tatlı tatlı güldü Teodora, tipir tipir gözyaşı döktü.

Stefanos'un yüreği yerinden taşarak çarpıyordu, yillardır cevabı aradığı sorunun yanıtını öğrenecekti. Kadın acaba kimi sevdigini söyleyecekti şimdi?

Teodora uzandı ve Andronikos'un elini tuttu, “Siz ikiniz

aynı kadına âşık olabilirsiniz ama” dedi, “ben yalnız bir kişiye âşığım!”

O sırada yillardır bu anın baskısıyla yaşayan Stefanos ayağa fırladı, kamburlaştı ve yuvarlak gözlerinden ateş çıkarır gibi baktı, ulumaya benzeyen bir çığlık attı.

“Yooo... Olmaz! Bu kadarı fazla... Ben dayanamam buna!”

Bunca yıl bekledikten sonra, içinden yükselen ulumayı ve çaresizlik dolu yakarıyı önleyemeyen Stefanos çok derinden yaralandığının farkındaydı. Üstelik kendisini Maria ile evlendirmek isteyen babasının önünde ettiği sözlerden fazlasını söylemek elinden gelmemiş, hiç istemediği halde kendine acılandırmak isteyen biri gibi davranışsızdı. O anda kendisini Teodora'dan vazgeçirip Maria'yla evlenmeye ikna etmeye çalışan babasını düşünüyordu. Nasıl düşündüğünü ve baktığını bilmemişti Teodora'nın kendisinden korkmasına da bir anlam veremedi. Sandalyesinden fırlayıp Andronikos'a doğru koşan Teodora, sıçınacak kucağı bulur bulmaz hıçkırdı. Stefanos deli gibi baktığını o anda fark ederek gözlerini kaçırdı. Sergios ve Bakos Kilisesi'ndeki evlilik töreni aklına gelmişti; Filippa'nın geldiği, “Mutlu ol, filozof” dedikten sonra Andronikos'un yanına gittiği, ona sarıldığı ve ağladığı...

Stefanos, “Rüyamda bile sevdim seni” dedi. Bakışları kinle yananıp sönüdü.

Teodora, “Neler oluyor buna?” der gibi Andronikos'a baktı. O da göz kırptı. Bu, Stefanos'un kaçık olduğunu anlatmaya yetiyordu; kadın ve erkek birbirlerine bakıp dudaklarını büzdüler, gülümse diler; o anda içlerinden sevişmek geçti, göz göze, kucak kuçağydılar.

Çığlığı işitip koşturutan muhafizların ayak sesi işitti. Teodora “Gelmeyin” işaretini verince, Andronikos, “Oturalım Stefanos” dedi, onun oturmasını beklemeden sandalyesini çekti, şarap kupasına elini uzattı.

Stefanos, Andronikos'a bakarak mirıldandı: “Yarın gidiyorum, artık buradaki işim bitti.”

“Nereye?”

“Poli'ye döneceğim.”

“Manuil seni öldürür, bizimle kal.”

Stefanos uydurdu: “Rüyasını gördüm. Ölmeyeceğim.”

Teodora kendini tutamayıp güldü, yüzünde saklamaya gerek

duymadığı bir küçümseme vardı, söze karşıtı: "Rüyasına güvenerek yola çıkanı da ilk kez görüyorum."

Fakat Andronikos ayaga kalktı, onu Teodora'dan uzaklaştırdı, fisıldayarak yalvardı: "Yillardır Manuil'le kavga ediyorum, korkarım ki taht her gün biraz daha uzaklaşıyor. Gençken bu kadar dert etmiyordum bunu, fakat artık sıkılmaya başladım. Yaşım altmışa geldi. Yeter, bilmek istiyorum! Söyle Stefanos, ben veya oğlumla ilgili bir gelecek rüyası gördün mü? Değer mi mücadeleyi sürdürmeye?"

Bir gün onunla Poli'de, hem de İmparator Andronikos Komninos olarak karşılaşacağını bildiği ve hatta oğlunun (yani kendi oğlunun) II. İsaakios Komninios olacağından emin olduğu halde, Stefanos başını önüne eğdi, olumsuz anlamda iki yana salladı. Bunu yapmaktan zevk duyuyordu: "Hayır, böyle bir rüya görmedim."

Andronikos, Stefanos'un içinden geçenleri anlamak ister gibi bakıyordu. "Eğer" dedi, "rüya gördüğün halde saklıyor da bana şu kadınlarla yaşadığım şeylerin bedelini ödetiyorsan, seninle yer değiştirmeyi çok isterdim! Tanrı keşke bütün kadınları sana, rüyaları bana verseydi!"

"O zaman sen, sen olmazdın; ben de ben..."

Stefanos o an kendisiyle Andronikos arasındaki farkı kavradı: Andronikos'un belirsizliğe tahammülü yoktu. Bu yüzden yaşama gücü buluyor, yaşamak için savaşıyordu. Asla vazgeçmeyen, tuttuğunu koparan adam olmasının nedeni buydu. Oysa Stefanos belirsizlige tahammül edebildiği için yaşayabiliyordu. Selcan'dan kolayca vazgeçiyor, Maria'ya aldirış etmiyordu. Teodora'yı yıllarca kovalayabilmesi de bundandı.

Stefanos'un duygulardan arınmış, coşkusuz, nesneleri kavrayan ve olan biteni sınıflayan bir dili vardı; oysa Andronikos coşkularıyla davranışları ve duygularını açığa vuruyordu. Stefanos insanların yüreğini ağızına getirecek bir kâhin olabilecekken, baskı altında büyündüğü için dilini sanatın duygusu tonuna çeviremiyor, korku uyandıracak çok şey bildiği halde, acıncak duruma düşüyor. Halbuki hiçbir kehânet gücü olmayan ama duygularını serbest bırakılan Andronikos, geleceği görmüş gibi yalanlar kıvırabiliyor, insanları avcunun içine alabiliyordu.

Andronikos, Stefanos'u konuşturamayacağını anlayınca, bildiklerini Manuil'e anlatmasını önlemek için onu korkutmaya çalıştı.

“Ne yapacaksın Poli’de? Çek git Sicilya’ya... Seni görünce takla atarlar, eceline mi susadın?”

Stefanos karşılık vermedi, gözlerini Andronikos'un gözlerine ditti.

“Teodora'nın aşk acısını söylediğい yere kadar olan her şeyi yıl-lar önce rüyamda görmüşüm. Rüya, o andan sonra ne olduğunu bileyedigim bir yerde kesildiğinden merakla bekledim ve sonucu gördüm... Şimdi merak ediyorum, bu rüyanın önceki yarısı sende olduğuna göre, orada ne görmüştün?”

“Seninle yan yana kapidan girişimizi ve Teodora'nın ağlayarak gelişini” dedi Andronikos, “Yalnız, sarıldığımız an, Teodora'nın kollarımı sıkışından bana cilve yaptığıni anlıyordum. O yüzden ben de daha sonra karşılık verdim.”

“Yillardır onu sevdiğimi biliyordun. Bari bu sefer bir şey yapma-saydin. En azından benim yanımda...”

“Stefanos, bunun aşkla ilgisi yok.”

“Sen onu külahıma anlat!”

“Bak, etrafındaki çember daraldı. Kendimi yarın nasıl kurtara-cağımı sanıyorsun?”

“Ya, evet... Ne kadar haklı ve dost bir insansın.”

Andronikos, Stefanos'un bakışlarındaki soğukluktan yıldı. Onu bıraktı ve fisıldar gibi, “Gitme” dedi.

“Öğlumu özledim” diyerek karşılık verdi Stefanos. “İmparator yaşamama izin verirse, oğlumun yanında duracağım.”

Uzaktan uzağa neler konuşulduğunu merak eden Teodora'ya son kez baktı: Kadın gözlerini kaçırdı. Bu hareket Stefanos'a bir şair esini verdi: “Yaşadıklarından çıkardığım özet şudur Andronikos: Hep hayata baktım ama o hep benden gözünü kaçırdı.”

Sonra veda bile etmeden, koşar adımlarla merdivenlerden indi, şatodan kaçar gibi ayrıldı.

Uyku ve Ölüm

|

Poli'ye geldiği öğrenilince, Manuil'in emriyle fakat özenle Dorileon'a getirilen Stefanos kaledeki karargâha girdiğinde, İmparator erik yi-yordu; ağzında pek az diş kalmıştı, sağlam dişleriyle eriği ısırıyor, gözünün birini yumuyordu. Elli yedi yaşındaki İmparator, altmış beşine yaklaşan Andronikos'un ağabeyi gibi görünüyordu. İştahla parmağını yalarken karşısında Stefanos'u görünce hiç heyecan göstermedi, tabağı eliyle işaret etti, almasını söyledi. Keyfi yerindeydi, bezle elini sildi, "Nasıl da" dedi, derin bir soluk aldı, "kiymetini anlamadım senin... Nasıl aptallık ettim..."

Stefanos böyle karşılaşınca ne İmparator'un kaftanının ucunu öpmeye yeltendi ne de yerlere serildi. Bahçeye çıkıp sonra içeri giren biri gibiydi: İmparator'un karşısına oturdu, övgü ve saygı beklediği çağrı çoktan geride bıraktığı için tabaktan erik aldı, ısrardı.

"Poli'ye geldiğini söylediklerinde çok hayiflandım. Çünkü ora-da olmak ve seni törenle karşılamak isterdim."

Stefanos'un yüzünde hiçbir değişiklik olmadı, "Böyle daha iyi" dedi: "Aşırı ilgiden korkarım."

Bunu söylerken aslında Andronikos'tan ve Manuil'den çektilerini aklınca özetlemiştir. Belki İmparator da aynı şeyi anladığından, gülümsemi: "Yaşlanmışsun, Stefanos."

Dişleri eksik olsa da sırim gibi vücuduyla hâlâ çevik bir adam olduğunu belli eden İmparator'u süzen Stefanos karşılık verdi.

"Vasilef, zamanın yıkıcı etkilerinden daha az etkilenmiş."

Manuil konuyu hemen değiştirdi.

"Andronikos senin rüyalarından ne kadar yararlandı?"

Stefanos eriği çiğnerken düşünüyordu, neyi ne kadar anlatma-sı gerektiği konusu büyük bir sorundu. Kaşlarını çatarak ekşiliğin yüzüne vuran yansımاسını abarttı.

"Vasilef ne kadar yararlıysa, o kadar."

Manuil güldü. Stefanos sözlerini sürdürdü: "Benim rüyalarımla karşılaşan iki kişi oldu. Bu kişiler önce hazine görmüş gibi sevindiler, sonra da sırayla beni sahtekâr bir sarraf nasıl kovulursa öyle kovdular."

Diyerek söz yoktu, Manuil iç çekti.

"Ne yazık ki en azından ben böyle yaptığımın farkındayım."

Stefanos artık neyi nerede konuşacağını iyi öğrenmişti, Andronikos'un geçmiş zaman rüyaları gördüğünü ve onun rüyalarıyla kendi rüyaları arasında ilişki olduğunu İmparator'a söylemedi.

"E?" dedi Manuil, "Yazıyor musun rüyalarını hâlâ?"

"Asla."

İmparator hızlı düşünüyordu. Rüyalardan kadınlar, kadınlardan Maria'ya, Maria'dan Stefanos'un kadınsız yalnızlığını ve Teodora'ya kadar her şeyi içinden geçirdi ve gülerek sordu: "Yanında bir kadın varmış?"

"Marta, hizmetkârimdir."

"Onunla bir şeyler yaptın mı?"

Stefanos anlamamış gibi baktı, Manuil cinselliği anlatan bir el hareketiyle ne demek istedğini gösterdi. Stefanos güldü: "Rüyalımda halloluyor!"

Manuil konuyu daha derinlere sürüklemek istiyordu.

"İnsan bu kadar acı ve ihanet yaşadıktan sonra hırslanmaz mı?

Seni çok durulmuş gördüm."

"Duruldum, evet."

"Tuhaf."

"Zorla güzellik olmaz Vasilef. Sevmek bize kalmıştır ama sevilmeke talihtir. O talih bende yoktu."

"Kim biliyor ki sevildiğini? Gerçekten bilebilir mi bunu insan?"

"Gördüm, evet. Bilinir... Karım Maria'yı, Zoe'yı, Filippa'yı, Teodora'yı gördüm. Andronikos'u nasıl sevdiklerini de."

Manuil ters ters baktı.

"O adam servet ve iktidardır." Duraksadı, söyleyip söylemeyeeceğini bilemediği şeyler aklından geçmişti, devam etti: "Benim için de öyledir. Kudreti temsil edersen kadınlar yakandan düşmez. Bu seni sevdiklerini mi gösterir?"

"Bilmem. Ben sevdiklerini gördüm. Hem niye seviliriz? Sevgi verdiğimiz için. Fakat sevgi verende sevgi olmaz! Sevilen sevmiyyordur, çünkü sevgiyi vermiş, onu yitirmiştir. Platon bu kadar açık söyledi bunu, biz anlamamışız."

“Nereden biliyorsun Andronikos'un sevildiğini?”

“Kadınlara bakınca... Sevmekten ne olursa olsun vazgeçmeyen anneleri bildiğim gibi bildim.”

“Andronikos, hiçbir kadını vazgeçmeden sevdi mi?”

O anda duraksadı Stefanos: “Hepsinden vazgeçti. Çünkü onların asla vazgeçmeyeceğinin farkındaydı.”

Bu sözleri söyleken, Andronikos'tan bebek bekleyen Filippa'yı düşünmekteydi. Durum, Bauodin sülalesini, Filistin kralını, Kalde kralını ve hatta Zoe'yi bile çileden çıkarmıştı. Andronikos Filippa'nın hamile kaldığını öğrenir öğrenmez, oğlu Isaakios'u ve Teodora'yı yanına alarak Halep'e kaçmıştı. Andronikos'un kaçmasına yardım eden, şüphesiz ki Manuil'e karşı koyacak bu rakibin ölmesini istemeyen Nur-eddin Atabeg'di. Şimdi Karadeniz kıyılarda, çok sayıdaki Komninos soyundan gelme komeslerden birinin yanında olduğu ve hatta İnyon komesi Danyalos'un onu koruduğu söyleniyordu.

İmparator bir erik daha aldı, yüzünü ekşiterek ısrarı. Boğuk sesle, eriği çiğneyerek, “Biraz daha yesene” gibi bir şeyler söyledi.

Dudağını bezle silerken doğruldu ve başka konuya geçti: “Senin Poli'ye geldiğini iştir iştirmez, ‘Biraz dirlensin, hemen gelsin’ diye haber saldım. Biliyorsun, bu kale tahkimati biter bitmez Kılıçarslan üzerine sefere çıkyorum.”

İkisi de gülümseyerek birbirlerine baktılar.

“Filomelyum” dedi Stefanos.

Parmağını şaklatıp göz kirpan Manuil ayağa kalktı, kül rengindeki rüya çıkışım eline alarak kâğıtları karıştırdı ve bir yerde durup şunları okudu:

“Filomelyum Savaşı'nda yanıldım, fakat bu yanılıgı sırasında fark etmediğim bir şey var, rüyamda ben Kılıçarslan'la anlaşma olacağını gördüm. Savaş yapılacak ve Kılıçarslan'la anlaşma olacak. İmparator'un çadırına Atabeg gelecek. Bunu söylediğim ama ne babam ne de İmparator inandi. Bu gelecek zaman rüyasıydı, Mesud'la değil, Kılıçarslan'la ilgili bir rüya.”

Stefanos, “Bu yazdıklarım otuz yıllık kâbusumdur ve otuz yıllık çilemin de nedenidir” derken üzüntüyle başını sağa sola sallıyordu.

“Gel” dedi, Manuil; Stefanos'un kolundan tuttu, kapıyı işaret etti. İmparator, kale ile tüm tahkimati göstermek ve Kılıçarslan'ı nasıl tepeleyeceğini anlatmak istiyordu. Tuna boyalarından, Haçlı

gönüllülerinden, Kumanlardan, Sırplardan, Ege'deki *thema*'lardan nasıl seçkin birlikler topladığını heyecanla anlatan Manuil, bir taşıla kaç kuş vuracağını söyleken inandırıcı görünüyordu.

Dorileon, İkonyum'a benziyordu; dümdüzdü; kıvrıla kıvrıla akan Tibris adındaki ırmağın kenarında yer alıyor, verimsiz boz-kırın ortasında parlak bir inci gibi duruyordu. Manuil'in orada yaptığı surları görünce, boşça harcamadığını, gayretinin büyüklüğünü anlayan Stefanos, ordunun disiplininden, coşkusundan ve sahip olduğu savaş araçlarından çok etkilendi. Bu ordunun İkonyum'u Sultan'ın başına yıkacağını söyleyen oğlu Markos'a, hak verdi.

Roma ordusu İkonyum üzerine doğru yürüyüse başladığında mevsim bahardı. Laodikya'ya bir ayda ulaşıldı ve oradaki pek çok kilisede dinsel törenler düzenlendi, İmparator'un isteği üzerine askerlerin çoğunuğunun uykusunu getiren bitmek bilmez Yuhanna Vahyi okundu; daha sonra ordunun geçtiği her yerde bu ayinler tekrarlandı.

Rum Sultanı ordusunu geniş bir alana dağıtmıştı: Bir yandan çekiliyor, bir yandan da yolları bozup fırsat bulursa köprüleri yıkıyordu. Roma ordusu hem önünde uzayıp giden tahribatı onarak hem de kirletilen sulardan gelen hastalıklarla boğuşarak Marsiyas suyunun birleştiği Mendros kıyılarından ilerledi ve Koyran Gölü civarında konakladı.

Karargâh kuruldu, ordu komutanları halka halinde dizilip İmparator'un önünde oturdular.

Savaşın İkonyum'dan önce bir yerlerde yaşanıp biteceği anlaşılmıştı. Bir karara varmak gerekiyordu; çünkü Sultan ulak göndererek anlaşma istediğini, savaşın boşuna kan dökmek anlamına geleceğini belirtmişti. Sultan'a ne haber gönderecekler, savaş konusunda hangi karara varacaklardı, bunun konuşulması gerekiyordu.

Askerlerinin neredeyse ücçe biri bağırsak rahatsızlığından hareket edemeyen İmparator sefer başladığından bu yana ilk defa kaygılı konuştu: "Marmara Denizi'nde gezintiye çıktığım bir rüya gördüm; bütün adalar ve karalar depremde battı... Bu bana çok dokunuyor."

Bir süre herkesin gözüne baktıktan sonra, anlaşma yoluna mı gitmeli, yoksa savaşmalı mı, sorusunu ortaya attı. Böyle gösterişli bir yürüyüşten sonra İmparator'un gösterdiği bezginliği şaşırıcı

bulan Dionisos, Kantakuzenos ve Konstantinos Angelos anlaşmayı reddetme tavrını seçti. Manuil, Filomelyum'a yaklaştıklarına göre, Stefanos'un rüyasını gördüğü anlaşmanın olacağını düşündüğü için böyle konuşuyordu. Gerçek düşüncesi bir an önce çarpmak ve bu konuya nokta koymaktı. Ordu Komutanı Pavlos, anlaşmanın yapmanın doğru olacağını, Sultan'ın da sürekli elçi gönderip anlaşmayı istediğini hatırlattı. "En azından" diyordu, "şu kahrolası Çibrice Boğazi'na girerek kendimizi zora sokmamalıyız. Anlaşmayacak-sak, baharı beklemeliyiz. Her tarafta hastalık bulaştırılmış sular, yakılmış ormanlar, karmaşık ve düzensiz hareket eden düşman birlikleri varken, şışman vücuda dar elbise giymek gibi bir şey olan bu boğazdan geçmek, yanlış karar olur."

Mavrozomes itiraz etti: "Bu kadar yol aldıktan sonra, 'Düşman bizimle anlaşacakmış' diyerek askeri geri çevirmek, yaydan fırla-mış oku döndürmek kadar imkânsız ve saçmadır."

Çoğunluk, Sultan'ın korktuğu için anlaşma istediği düşüncesi-sindeydi. Pavlos ise bunun savaş hilesi olabileceğini hesaba katmak gerektiğini söylemekteydi.

Sultan'ın ulaşımı, barış isteğini geri çeviren kararı Kılıçarslan'a bildirmek üzere yola çıktıığında, Roma ordusu hafif birliklerle vadide giriyyordu.

Ertesi gün, sabah erkenden Lapardas ve Makrodukas birlükleri sağlı sollu ayrıldı, Kontostefanos'un yönettiği kuşatma birliğiyle ağır aletlerin taşıdığı levazım birliği bunların arkasından vadide girdi. Fakat parçalara ayrılan öncü birlikler, çok yavaş gelebilen ağır araçlar yüzünden yalnız kaldı, bu ağır araçlar daha gerideki birliklerle önde kileri birbirinden ayırdı. Böylece boğaza ilk giren savaşçılar Selçuklu savaşçıları tarafından elleri kolları bağlanmış gibi boğazlanmaya başladı. Ağır araçların öküzleri, atları ve sürücülerini Sultan'ın okcuları tarafından öldürülünce koca ordu Çibrice Vadisi'nde sıkıştı. Bu sıkışma, arkadan gelen birliklerin önde ne olduğunu anlamayı, anladığında da yüklenişi yüzünden daha da vahim bir hal alıyordu. Her an pırasa gibi doğranan, hiçbir şey yapmasına meydana verilmeden öldürülen askerlerin kanı oluk gibi akiyordu. Can havliyle sağa sola saldıran Roma askerleri çepeçeve-ri kuşatıldılarını anladıkça umutlarını yitiriyor, turpanla ot biçer gibi ilerleyen Selçuklu ordusunun küçülttüğu çemberi kırmaya ca-lışıyordu.

Manuil'in yeğeni Vataçis'in Paflagonya'dan gelen seçkin birliği son neferine kadar tükendi. İmparator infial içindeydi, Stefanos'u o anda görse öldürübeldi: "Ne anlaşması? Hangi anlaşma!" diyecek bağırıyor, bu sözlerden hiçbir şey anlamayan askerler etrafi hendekle çevrili savunma hattında İmparator'a bir şey olmasın diye insanüstü gayretle savaşıyordu. Yukarıdan aşağıya, gittikçe güçlenerek inen Selçuklu birlikleri İmparator'un yönettiği kanada çullandı: Kiyasiya çarpıştılar. İmparator'un kalkanı okla doluydu, miğferi yumru yumru olmuştu, vücutunda çeşitli yaralar vardı ama yine de çemberden çıkmayı başardı. Çikan toz ve kum firtinasında herkes kime vurduğuna bakmaksızın saldırıyor, amaçsız bir katliama dönüşen bu öldürme çlgılığı canı ruhlara bile dehşet veriyordu. Atların, öküzlerin ve insanların üst üste yiğilmiş ölülerine basmadan ilerlemek imkânsızdı. Henüz ölmemiş yaralı hayvanların ve insanların yakaran inlemeleri işteni cinnete sürüklerecek cinstendi.

Manuil bir ahlat ağacının gölgesine yaslanmış, körük gibi soluyarak kendini toparlamaya çalışıyordu. Yanında ne kalkanını ne de mızrağını taşıyan askerleri vardı. İmparator eline taş alarak yumru yumru miğferini düzeltti, biraz soluklandıktan sonra yeniden saldırdı. Ne yazık ki Kantakuzenos'un tüm birliğiyle mahvoldduğunu görünce duraksadı, atını başka yöne çevirdi ve herkesin yorgunluğundan faydalanan öncü birliklerden birinin arasına katıldı.

Gece bastırıldığından birliklerin kuşatmayı nasıl yaracağı konuşuluyor, o sırada yüksek sesle, Selçuklu beylerinin "Daha önceden Roma saflarına katılan Müslümanların, niçin katılmış olduklarına bakılmaksızın affedileceklerini" ilan eden çğırtkanları, Roma ordusunun saflarını bozuyordu. Bu hal, Manuil'i delirtmek üzereydi, bir türlü olan bitene inanamıyor, zihinde yenilginin henüz başlamadığı zamana ait güzel anlar canlanıyor, ziplayıp giderse oraya ulaşacağını ve dönüp Kılıçarslan'ı mahvedeceğini sanıyordu. Böyle bir yanılsamayla, saf saf, orduyu gizlice terk edip birlikleri toparlamak istediğini açıklayınca, Kontostefanos öfkeyle doğruldu ve hançerini sıyırip onun önüne koydu. Bunun anlamı açıktı. İmparator tam bir şey diyeceği ki, bir yüzbaşı içeri girerek Selçuklu elçilerinin geldiğini bildirdi. Bu beklenmedik olay, hançerin dile gelmesi kadar akıldışıydı, olacak şey değildi. Savaşı kazanan taraf elçi gönderir miydi hiç? Yaşanan şaşkınlık çabucak savuşturuldu

ve karargâhtaki komutanlar kendilerine çekidüzen vererek elçilerin gelmesi için İmparator'un işaretini beklediler.

Nur-eddin Atabeg, yanında Mengücek Ali olmak üzere, birkaç elçiyle birlikte içeri girdiğinde Manuil, Stefanos'un rüyasının tam da bu anı gösterdiğini anladı. Nur-eddin Atabeg, Sultan Kılıçarslan'ın Filomelyum'da buluşarak eski anlaşmaları yeniden yürürlüğe koymak istediğini bildirmektedir. Atabeg, Sultan'ın "Bir gün, ola ki kızar da bana vurursan, sana can borçluyum, bunu unutmam" diyerek söz verdiğini anımsatıyor; Kılıçarslan'ın bu kadar kan ve kıymadan dehşete düşüğünü, savaşmadan ölen binlerce kahraman için gözyaşı döktüğünü söylüyor. Kılıçarslan, Manuil'i şerefsiz hale düşürecek, Roma'yı bütünüyle başsız koyacak ve hatta Poli'yi Katoliklerin eline teslim edecek bir darbe vurmak istemediğini bildirmektedir.

II

Stefanos, elli sekiz yaşında olduğu halde gözlerinin feri sönmüş, ağızındaki tüm dişler dökülmüş yaşı bir adamdı artık. Çibriçe'den sonra, ruh dünyası kapalı, hiçbir şey konuşmayan, hep düşünen ve böyle nasıl durabildikleri konusunda hayret uyandıran sessiz yaşlılara benzemişti; ruhunu, bedeninin arkasına gizlenmiş bir çocuk gibi gezdirmektedir.

Dünyada en sevdigi şehir ışığının Poli'de olduğunu, Boğaz'daki sulara Skutari kiyılarından bakmanın eşsizliğini gençken düşünse, "İstemiyorum yazıcılıktı, rüyayıdı; ben bu ışığın altında, bahçemde marul yetiştirek yaşayacağım" dese, acaba ona hak veren olur muydu? Gençlik ateşinin başında döndüğü yıllarda, bir gördüğü şeyi bir daha görmeyebileceği aklına gelir miydi? Ne gariptir ki, gözlerinin feri sondüğünde ışığın kıymetini anlamıştı. Bu bir bakıma şans sayılırdı; çünkü gözleri ateş saçan nice gençler, öleceklerini bilmeden, neşe içinde ve ölümsüz olduklarını sanarak ölüme gidiyorlardı.

Marta, her cuma günü gözlere iyi gelen azizenin, Paraskevi'nin yardımını istemek üzere papazı eve çağrıyor, Stefanos için yemekli dualı toplantılar düzenliyordu. Fakat konuk olarak çağrılan her kişi, "İmparator'un çocukluk arkadaşıyla" siyasi gelişmeleri konuş-

mak istiyor, Stefanos'un bu konulardan sıkıldığını düşünmeden, can sıkıcı gevezelikler yapıyordu.

Oysa Stefanos savaş ve iktidar oyunu kadar can sıkıcı bir şey düşünemiyordu; hele oğlu Markos'u Çibriçe'de kaybettiğini öğren- diğinden beri, oradaki kıyımı gören kişinin bir daha iflah olmaya- cağını söylüyor, otuz yıl önce rüyasını gördüğü bu olay nedeniyle daha ne kadar acı çekenin ve bedel ödeyeceğini kendi kendine soruyordu. Yeryüzünde Marta'dan başka kimsesi kalmamıştı; Marta'yla karı koca gibi yaşıyorlardı, aralarında efendi köle ilişkisi- sini akla getirecek tek söz bile edilmiyordu. Bunca zaman içinde inanmadığı tek kadın, onu asla terk etmeyen tek kadın olmuştu; bu ne zaman aklına gelse acı acı gülümşüyor, "güven duymayanlar birbirine muhtaçtır" sözünü öylesine söylediğinin günün acı kehan- tine şaşıyordu.

Bir gün, Manuil Komninos imparatorluğun mor yelkenli, on iki kürekli kayığına binerek Damalis Burnu'na yanaştı, Stefanos'un konağına uğradı. Doğrusu, imparatorluğun yelkenlisi, cafcafiy- la hemen ayırt edilecek, hızıyla da hayret uyandıracak cinstendi. Stefanos yanında telaşlı emir subaylarıyla belini tutarak iskeleyde yürüyen Manuil'i görünce doğruldu, ayağının altındaki yaradan ötürü topallayarak onu karşıladı. Manuil neşeli görünmeye çalışsa da kötü kötü öksürmektediydi. "Eh, Stefanos!" dedi, "Hayırsız! İnsan böyle kenara çekilir mi?"

Stefanos güldü: "Rüyalardan kaçıyorum."

Manuil de acı acı gülümsemi: "Ben de."

Manuil'in hafifçe öne çırık alnı, huzursuz bakışları ve esmer yüzü, giderek artan iç huzursuzluğunu iyice açığa çıkarmıştı: Binlerce kelleye mezar olduğu için "Miryokefalon" denmeye başlayan Çibriçe'yi gördükten sonra bu hale geldiği belliydi. Rüyalardan el- bette kaçmak isterdi; suçunu kimseye söylemese de kendi kibrini lanetlediği her halinden anlaşılmaktaydı.

Kameriyeye oturup ondan bundan konuşular. Zaman ilerledik- ce Stefanos, Manuil'in halinde bir dinsel aşırılık olduğunu hissedidi- yor fakat durumun ne olduğunu tam bulamıyordu. Kılıçarslan'a ye- nildikten sonra, Manuil'in felsefeye merak saldığını, Yohannis'in* "Baba benden öncedir" sözüne karşı çıktıığını işitmemiş değildi.

---

* İncil yazarlarından Yuhanna.

Fakat senatoda ruhanileri toplayarak senato başkanlarıyla ve bazı filozoflarla tartışmalar düzenlediğini bilmiyordu.

“Baba ve oğul konusu benim için kafa karıştırıcıdır” dedi Manuil. Tanrı'nın oğlunun Tanrı'dan sonra gelmesini saçma bulduğundan, Tanrı ve zaman ilişkisini açıklayan yeni bir konsil* ihtiyacı doğduğunu söyledi.

Stefanos konuya ilgili bir yargıda bulunmak istemediğini göstererek biçimde dudak büktü, sesini çıkarmadı. Manuil konuyu değiştirdi, “Bir rüya gördüm” dedi ve hemen anlatmaya başladı:

“Oğlumla kirlarda yürüken bir ilahi iştittim: Meğer ilahi kiliseden gelir, sesler de bundan ötürü yankılanır mı? O sira oğlumun kilisede değil de saray avlusunda oynar gibi neşeye koştuğunu gördüm. Çocuk soluk soluğa, ‘Babal’ diyerek yanından geçtikten sonra, bir ikonanın önünde kayıp düştü. Doğrulup baktığı şey, hiç görülmemiş bir ikonaydı: Meryem Ana'mız başı ve göğüsleri açık betimlenmişti. Eva anamız gibi. İkonanın önünde yanan mumun alevi dalgalandıkça, anamızın bakışı da canlanıyordu. O sırada ana olmanın sırrını çözüp düşündüğümü düşünüp güldüm. Uyanınca elbette bu, ‘Ne saçma, bunun neresi sırrı anlamakmış?’ dediğim bir şeydi.”

Manuil sessizce dinleyen Stefanos'un yüzünü inceledi.

“Seni bir göreyim dedim Stefanos, rüyayı sormaya gelmedim. Seni görmem gerektiğini düşündüğüm için geldim yanına...”

Stefanos denizi seyretti, “Hayat bomboş” dedi sonunda. “Rüyalar da... Dünyanın hiçbir anlamı yok.”

“Dinimizle aran bozulmuş senin.”

Stefanos acı acı gülümseyip denize baktı.

“Doğrusu aram hiç iyi olmadı.”

Manuil söyleneni daha iyi işitmek için doğruldu. Stefanos devam etti: “Dinle arası iyi olanların da hali benden iyi değildi doğrusu. Benim ömrümün tek farkı, hangi kadının arkasından koşturmasa beni mahvetmesiydi.”

Manuil suçunu anlayan kedilere benzıyordu: Her an konudan uzaklaşacağı bir ışık arıyordu. Stefanos, konuyu biraz daha açtı.

“Dinle aram nasıl iyi olsun? Babam beni sevmedi, imparatorluğun başındaki Baba, yani İmparator da sevmedi. Tanrı Baba? O da sevmedi. Bütün babalar bir olup beni tükettiniz.”

---

* Din konularında karar veren ruhani meclis.

Söylediklerini hatırlamak değil, konuşmak hiddetini çoğaltıyordu; konuşukça sinirleniyordu.

“Teodora baştan benim olsa, bütün hayatım değişimdi, bütün hayatım! Onun peşinde boşuna ömür tükettim! Onu benden kaçırın da ne oldu? Bak, şimdi Teodora düşmanın Andronikos’la birlikte Pontos’un dalgalarını seyrediyor.”

“Bir rüya gördüm, onun üzerine konuşacağımı zannediyordum” diyerek sitemle baktı Manuil.

Stefanos, rüyalarla ilgili ne söylese inandıracığı bir çağındaydı. İçinden alay etme arzusuyla karışmış karanlık öfke bulutları geçiyor, Manuil’in bu ziyareti yüzünden bozulan sinirleri onu içten içe kötülestiriyordu. Bu kötülük, karanlık öç duygusunun kötülüğüydü; insanı insan olmaktan çıkaran bir anlık gafletin uykudan uyanışına benzıyordu. İmparator’un rüyaları yüzünden kendisine ettiği zulmü cezalandırmak isteği içini daraltıyor, dilini zor zapt ediyordu. Böyle bir rüya görmemiği ve böyle bir şeyi daha önce hiç düşünmediği halde, “Ömrünün sonuna geldiğini sana söylemem gerekiyor” dedi ansızın.

Manuil korkuya irkildi: “Şimdi mi?”

“Hayır ama yakın... Yolun sonundasın Vasilef.”

Manuil şiddetli bir vücut sarsıntısıyla büzüldü. Yüzündeki seğirme, vücudundaki titreme önlenemez boyuttaydı. Stefanos ancak o zaman İmparator'a ne kadar acımasızca vurduğunu farkına vardı. Yaptığı şey yüzünden vicdanı dağlandı, kötülüğünün etkisini düzelterek sözler aradı.

“Vasilef, biliyorsun benim rüyalarım hep yanlış çıkar. Sadece ölümlü olduğumuzu unutmaman için böyle söylediğim.”

Fakat İmparator'un Çibriçe'den beri, Stefanos'un rüyalarının değişmezliğiyle, o ne gördüyse aynısının olacağıyla ilgili kesin bir yargısı vardı.

“Baba” dedi, gözlerini havaya dikerek. Sustu. Bir müddet düşündü ve üstüne metanet geldiğini gösteren bir tavırla doğruldu, vedalaşmadan imparatorluğun süslü kayığına doğru hızla yürüdü. Stefanos arkasından gitse de konuşmadı, gözleriyle veda etti.

Çok geçmedi, Manuil'in gündüz gözüyle rüyalar gördüğü, bilinmez kişilerle konuştuğu, Müslüman olmaya kalkışıtiği, “oğlum” dediği Kılıçarslan'la sohbet eder gibi haller takındığı haberleri yayıldı. Baba ve oğlun gücünü birleştirmesi durumunda nasıl da Ka-

tolikleri püskürteceğini, Kılıçarslan'ı karşısında oturuyor zannederek anlattığı söyleniyordu.

Stefanos, Damalis Burnu'ndaki konağında uyunken, bir gece yarısı, Manuil iki dizini ah ederek dövdü ve kendisine derhal keşiş mantosu giydirmesini istedi. Telaş içinde koşuşan hizmetkârlar, sabırsızlıkla bağırıp duran, istediği şeylerin derhal getirilmesini buyuran İmparator'a sarayın kilisesinden bir keşif urbası getirdiler ve şaşkınlıkla ne yaptığına izlediler.

Manuil başına miğferini takıp sırtına da keşif mantosunu geçi- rince surlarda dolaşan zavallı bir deliye benzetti; durmadan konuşuyor, Yuhanna Vahyi'nin yedi meleğini anlatan bölümünü söylüyor, Laodikya'nın başmeleğini, ille de onu suçluyordu. Giderek anlaşılmaz sözler etmeye ve karşısındaki hayali kişinin söylemeklerine şaşmaya başladı. Çevresindeki herkesin yüreğine korku salan bu garip halin sona erdiği sanılırken, iç çekerek doğrulan ve "Muhammed, bak burada kim var?" diyen Manuil dehset içinde sağa sola bakarak herkesin ödünu kopardı. Neden sonra akıl edip kutsaması için henüz on beş yaşındaki oğlu Aleksios'u getirdiler. Antiyokyalı Maria, Manuil'e oğlunu göstererek ağladı, "Oğlun" dedi, yüzüğü çıkarıp kendi rızasıyla oğluna vermesini, Aleksios'u imparator ilan etmesini bekliyordu. Bir zamanlar Yannis Komninos'un Toros Dağları'nda Manuil için yaptığını, şimdi de Manuil oğlu için yapmaliydi, Maria'nın bekłentisi elbette bundan ibaretti.

Manuil'in ağızından, "Ayia Maria" sözü çıktı, karısına derin derin baktı ve son sözü, "Baba ve oğul ayrı değildir, benim oğlum yok" oldu.

Sabah gün işirken Manuil'in açık kalan gözlerini kapatıp, çenesine ip bağladılar.

III

O sabaha karşı, gün ağarırken, rüyasında şimdiki zamanı hiç görmeyen Stefanos kendini uyunken gördü. Sonra uyunken kendisini göreni gördü: O, uyumayan Stefanos'un ta kendisiydi. Geceydi ama uyumayan Stefanos ışığın fazlalığına şaşmıyordu. Üstelik dışında bir otomobilin civ civ eden alarm sesi susmak bilmiyor, uyumayan Stefanos buna çok kızıyordu. Uyuyan Stefanos'un rüyası gözkapaklarının

altında duruyordu; civ civ eden sesin neye ait olduğunu bilemiyordu. Otomobil gözünün önünde de olsa bunu anlaması zor olurdu; çünkü zihinde “otomobil” kavramı yoktu. Uyuyan Stefanos'un rüyasının, gözkapaklarının altında durduğunu her nasılsa uyuyan da uyumayan da biliyordu. Uyuyan Stefanos gelecek zamandaki birilerinin kendisine baktığını anlamaktaydı. Uyumayan, yani bir şeyler yazarak kafasını kaşıyan ise geçmişteki birinin rüyasında bunların olduğunu yazarken büyük bir buluş yaptığıni düşünüyordu. Fakat böyle bir buluşu dudak bükerek küçümseyecek olanlar da aklına gelmiyor değildi.

Uyuyan Stefanos, Manuil'in ölümünden sonra gerçek anlamda ilk kez rüya görmeye başladığını anlıyordu, “Rüyadayım, evet, bu bir rüya” diyordu. Uyanık olan Stefanos ise uykudaki adamın düşüncesi olarak şunu yazmakla meşguldü:

“Uyumadığımı biliyorum, yazı yazıyorum ama yazabildiğim tek şey, ‘rüyada olduğumu biliyorum’ sözü oluyor. Fakat sürekli ‘rüyadayım’ demem de uyumadığımı gösteriyor.”

Uykudaki Stefanos sevinçle yatağında yan döndü, az kalsın gözlerini açacaktı, fakat yazı yazan Stefanos, onun gözlerini açtığını yazmadığı için öylece durmak zorunda kaldı; civ civ eden ama neye ait olduğunu bilmediği alarm sesleri arasında şunları düşündü:

“Kendimi ilk kez gördüğüm bir rüyadayım. Şimdiki zamanı görüyorum. Tüm gizemleri çözdiğim sanırım, rüyamda aynı anda hem uyuyor hem de yazı yazıyorum.”

Yazı yazan Stefanos ise gülümseriyordu, çünkü “Uyuyanların osuruguna dikkat etmesi gereklidir” sözü akından geçmekteydi.

Uyuyan Stefanos o anda “Andronikos nerede acaba?” diye düşünyordu. Kendini sahilde yürüken görüyor, mavi ve yeşil renklerin cümbüşü içinde, erguvanların açtığı mevsimde dolaştığını anlıyordu. Deniz kenarını ve erguvanları, öbür Stefanos yazdığı için gördüğünün farkında olmuyordu; içinden “Rüya nedir?” sorusunun geçmesinin de.

Odasında kafasını kaşıyarak yazı yazan Stefanos o sırada zihinde bir balıkçı teknesinin pat pat ederek ilerlediğini fark etmeden, kendi sorusuna karşılık olsun diye, “Rüya yorgun karanlıktan doğan ışıkları” cümlesini yazıyor, elini beline bağlayıp dolaşıyor, uyuyan Stefanos ise bu sözü kendisinin düşündüğünü sanıyordu.

Yazı yazan Stefanos o anda şunu düşünmekteydi:

“Ne yazarsam, o rüyasında görecek, o rüyasında ne görürse ben yazacağım.”

“Yaz o zaman” diyerek kendine emir verdi Stefanos: “Önce rüyavardı.”

Başı döndü Stefanos'un, bu baş dönmesi ona gençliğini anımsatıyordu; o sırada Pontos Denizi yönünden gelen bir yelkenlinin şenlikli bir akış içinde, adeta hoplaya ziplaya geçeceğini biliyordu. Etrafindaki bütün nesneler zarifleşiyor, havanın mavisi benzersiz bir ışıkla donanıyordu; gelecek, şimdi ve geçmiş iç içe akiyordu. Suyun içinde kül rengi rüya çırığını gördü; elini suya daldırdı ve çırın çok derinlerde olduğu halde, kafasını suya batırmadan onu çıkardı; ruloları açtıkça, içindeki rüyaların suya saçılıp etrafa dağıldığını gördü.

Kâğıttan bir türlü düşmeyen, ancak silkelenince düşen son rüyada, Pontos Denizi yönünden gelen yelkenliyi gördü Stefanos. Yelkenli, şenlikli bir akış içinde, adeta hoplaya ziplaya Boğaz'dan geçiyor, koca koca petrol tankerlerinin arasından süzülerek eski zamanın küçük bir hayaleti olmaktan mutluluk duyar gibi Bukoleon'a yöneliyordu.

O sırada tankerlerden biri, ineğin böğürmesine benzeyen sesyle uzun uzun kampanasını öttürmekteydi. Yelkenlidekilerden hiçbiri bu sesi işitmıyordu.

Andronikos'un bu yelkenliyle Poli'ye geldiğini, Bukoleon Limanı'na girdiğinde düklerin onu karşılayacağını, başlarında Megadük Kontostefanos olmak üzere senatoya gidileceğini biliyordu Stefanos. Orada Manuil'den geriye kalanlar, yani dul Antiyokyalı Maria ve hesap işlerinin başı Putzeli Yannis suçlanacaktı. Venedik'le Cenova'nın başını çektiği Katolik dünyası lanetlenecek, limanlarda ve ticarette Ortodoks olmayan kim varsa onlara tanınan ayıralıklara son verilecekti. Manuil'in on iki yaşındaki oğlu II. Aleksios'la Fransa Kralı VII. Lui'nin on dört yaşındaki kızı Agnes'in nikâhi geçersiz ilan edilecek, Katoliklerden kalan her şey Poli halkın malı sayılacaktı.

Bir an için aklından, “Anladım, hep yaşanmamış olan zamanı görüyorum” sözü geçti Stefanos'un; fakat yazı yazan Stefanos buna güldü, “Yaz o zaman” dedi, “zamanı gördüğünde o yaşanmış olur.”

Kim bilir belki de önce rüya yoktu da, sonra vardı.

Ayia Sofiya'da bir evlilik töreni daha gördü Stefanos: Gelin mağ-

rur, korku dolu ve kimsesizdi. Kalabalık ama neşesiz, heyecanlı ama endişe dolu insanlar önünde evlilik töreni yapıliyordu. Gelinin adı Agnes'ti. Üç yıl önce, Çocuk İmparator II. Aleksios'la evlenen Agnes, şimdi altmış beş yaşını süren İmparator I. Andronikos'un karısı olmak üzereydi. Bu kez gözlerinde korku ve şaşkınlıktan çok tihsinti vardı. Birinin bir şey yapması gerektiğini söyleyen gözleri, papazlara kınar gibi bakıyordu.

“Yaz o zaman” dedi Stefanos, “Unutuşun derinliklerinde kaybolan, şimdi önemde duruyor: Anladım, ben Stefanos Aksukos, zihnimdeki zamanın içinde ne gördüğsem onu yazıyorum.”

“Bütün bunlar ben bu rüyayı görürken henüz olmamıştı” diyecek gülen ve “elbette ki önce rüya vardi” diyen uykucu Stefanos'a, yazı yazan Stefanos, “Eğer bunlar henüz olmadıysa sen ne görüyorsun?” diyerek terslendi. Yazı yazan, civ civ eden seslerin arasında şunları yazmaya devam etti:

“Ayia Sofiya'dayız Stefanos; Andronikos çoktan Antiyokyalı Maria'yı ve oğlunu öldürdü, her birinden çocuk peydahladığı metreslerini ve karlarını nikâh törenine getirip sıra sıra dizdi. Hiçbir kadının aklında o anda Andronikos'la yaşadığı güzel günlerin anısı yoktu. Bu kadınların hiçbirinin Andronikos'la ilgili bir umutları da kalmamıştı. Çünkü geçmiş zaman unutmuştur, gelecek zaman ise doğmamış unutuş. Bunların birbirinden farkı yoktur. İnsan daima unutur. Yapıldığı tek Tanrisal eylem, hatırlamaktır.”

Uyuyan Stefanos inleyerek Poli'de yaşanan korkunç kıyımın rüyasını görmeye başladı. Halk sokaklara dökülmüş, yağma ve çapulla uğraşıyordu. Perama Neorion'daki bütün Katolik tüccarlar boğazlanmıştı, Stefanos yalnızca Messere Cavalcanti'yi kurtarmaya yetişebildi. Poli'den kaçan kurtuldu, fakat kaçamayan eşi bine yakın Katolik yok edildi. Putzeli Yannis'in kellesi, Yustinyanos* heykelinin doğuyu işaret eden sağ eline takıldı. Antiyokyalı Maria ile Manuil'den sonra naıplığını yaptığı on iki yaşındaki oğlu II. Aleksios'un kesik başları saray kapısına armut gibi asıldı.

Kendinden olan ve Vlahernes'te doğan on dört yaşındaki oğlu Isaakios Komninos'un, geleceğin hükümdarı olarak imparator ortağı ilan edilişini izledi Stefanos. Üstelik bunu daha önce bir yerden anımsadığını biliyordu. Aynı gün aynı yerde doğan öbür

* Jüstinyen'in bu heykeli Latin işgali yıllarında yok olmuştu.

çocuğa, Çocuk İmparator Aleksios'a kimsenin acımayışi yüreğini yaralamıştı. Biri vaftiz annesi, öbürü de vaftiz babası olan iki insanın el ele verip o küçükçük çocuğu öldürmesi, herhangi bir cinayetle kıyaslanamaz ölçüde vahşıydi.

“Yaz o zaman” diye emir verdi kendisine Stefanos, “Zamanın dayanılmaz üstün gücü, çığlıklar taşıyip götürür uzaklara; doğmuş her şey karanlıklara dalar. Değerini ve gücünü kutsadığımız, kahraman saydığımız yahut saymadığımız ne varsa kaybolur. Yalnızca apaçık ortada olanlar görünmez ve gizlidir, hatırlayışın ışığına tutulana kadar.”

Andronikos'un Zeus gibi daldan dala konan ayran gönüllü erkekliğine acıdı Stefanos. Sonra babasının yanında dikilen, zavallı, ne yapacağını bilemeyen küçük oglana ve ona giydirilen gülünç giysilere acıdı. En sonunda da her şeyini erkekler için yaşayan ve belki de ruhlarında erkeklik kalbi taşıyan kadınlara acıdı. İktidarın ve dinin bu kadar iç içe durmasının yarattığı öfkeyle Ayia Sofiya'nın anıtsal kapısına yöneldi. Civ civ eden sesler o kadar yaklaştı ki, uyanacağını sandı. Birkaç adım atınca, “dişarı” dediği yerdeki zamanın başka olduğunu anladı: Uyurken, Andronikos'un bir yelkenliyle Poli'ye gelmesini, kilisede evlenmesini, yiğinla insan öldürmesini ve imparator olmasını zaman sırasına bağlı olmadan rüyasında gördüğünü fark etti. Bu sıralamadaki karışıklığın, rüyasını yazan, uyumayan Stefanos'tan kaynaklandığını bilerek ihladi, “Gerçek zamanda böyle olmazdı” sözü aklından geçti, öbür yanına döndü.

“Yaz o zaman” dedi kendi kendine Stefanos: Herakleitos'un ‘Uyandığında herkesin ortak dünyasına döneceksin ama uyudığunda kendi dünyanda olduğunu bil’ sözünü unutma.”

Uyumaya devam etmenin güzel olduğunu biliyordu Stefanos. Belki de “uyumaya devam etmenin güzel olduğu” yazıldığı için öyle bilmek zorunda kaldı.

Sokakta ayaklanma vardı, bunu anlamıştı. “Bakalım ne olacak?” diyerek sağına soluna bakıyordu ki, karşısına bir atlı çıktı. Andronikos'u bu. “Biraz önce kilisede o masum kız çocuğuyla evlenen bu adam değil miydi?” dedi kendi kendine. Andronikos, Stefanos'u görünce atından indi ve koşarak onun yanına geldi.

“Stefanos” dedi, “Sana soracağım son bir soru kaldi: Ne zaman öleceğim ben? Bunu bilmeliyim!”

Stefanos hiçbir kızgınlık ve acı içermeyen ifadesiyle, "Biraz sonra" dedi.

Andronikos bir rüya kahramanı olduğundan mıdır nedir hiç şaşırmadı, mirıldandı: "Sen haklı çıktın!"

"Hangi konuda?"

"Geleceği bilmek hiçbir işe yaramıyor. 'Kader, yaşayacaklarımız değil, yaşadıklarımızdır' derken haklıymışsun."

"Bunu söylediğimi hiç hatırlamıyorum."

Dedindi demedindi tartışırlarken, ölmüş babasını, Yannis Aksukos'u gördü Stefanos. Yannis Aksukos yaklaştı, "Siz ikiniz ne konuşuyorsunuz öyle fis fis?" dedi. Hiç de hortlağa benzer gibi bir hali yoktu.

Andronikos, Yannis Aksukos'a, parmağındaki mührü göstererek çocuk gibi gülümşedi.

"Artık imparator benim."

"Demek katil sendin" diyerek onun bileğine yapıştı Yannis Aksukos, "Bu taraftan gideceksin."

Uyumayan Stefanos, bu yazdıklarını giderek çok karışık ve anlaşılmaz bulmaya başladı. Otomobilin ortağı velyeleye veren alarmından ötürü yazdıklarına bir telaşın sızdığını düşündü; uyulan Stefanos ise rüyayı görmeye devam etmeyi istiyordu. Uyanmak üzere olduğunu anladığından gözlerini sıkı sıkı yumuyor, rüyanın devamını merak ediyordu.

"Bu senin dünyan Stefanos" dedi uyanık olan: "Ama seni uyarıyorum, rüyalarının devamını görmeye yüreğin dayanmayabilir... Gör o zaman Stefanos: İşte, kızgın kalabalık Andronikos'a doğru koşuyor. Andronikos kaçacak güya, fakat atı ürkütür ve şaha kal-karak onu yere vuruyor. Şimdi Andronikos'un böğrüne, ensesine, karnına giren kılıçlara ve kamalara dikkat et: Başının kesilişine, erkeklik organının, evet, onun ne hale getirildiğine... Bağırmak yok, bu bir rüya, ama rüya mı gerçekten? Dur daha bak, Zoe'ye ne yapıyorlar! Dayanabilersen Teodora'ya ne yapıldığını da göreceksin. Zavallı emanet çocuk kadın Agnes'e ve sevgili oğlun çocuk İmparator İsaakios'a yapılanları görmeyelim... Fakat ne yaparsak yapalım hepsinin kesik başlarını mızrak uçlarında gezdiren şimarık katılımlere rastlayacağız, bunların aynı zamanda düzeni sağlayacak olan askerler olduğunu da bileceğiz.

Dur, Stefanos, hep böyle acılar çekecek degilsin. Işıklar çoğala-

cak, havalar her adımda ısınacak, oluktan püsküren sular gibi dallardan yapraklar fışkıracak. Tekerleri havadan yere konan büyük kuşların içinden insanların çıktığına tanık olacaksın. İnsan sesinden yüzlerce kez büyük sesler çıkarılan yankılı dev kutular görecek, insanın resmini tipkisiyla çıkartan küçük kutular ise hayretle bakacaksın. Bilmediğin bir zamanda yaşayan uyanık Stefanos'un resmine bakıp seninkiyle aynı olmasına ise şaşırmayacaksın. İnsan, yeryüzündeki kuşaklar içinde kendi benzerinin bir yerde tekrar doğup doğmayaçağını merak eder ve karşılaşırsa da şaşırma. Yeniden diriliş, zuhur, mehdi, ne dersen de, 'Gelecekte bir benzerimiz doğar mı?' sorusu zihnimizde dolaşır. Gördüğün gibi böyle bir şey var Stefanos, ben bu satırları yazdıkaç var. Üstelik ben bu satırları yazdıkaç benim benzerim olan ve geçmiş zaman içinde uyuyan sen de varsın, gözkapaklarının altında akan rüyanın içinde gelecek zaman var, orada yaşayan senin benzerin var, ben yazdıkaç geçmiş zamanda gelecek var.

Uyu Stefanos, biraz sonra su sıcak havada yazmaktan helak olmuş olan ben, aynaya baktığında seni göreceğim, sen de oradan bana baktığında beni karşısında bulacaksın. 'Sevilmeyen kişinin şimdisi yoktur' sözü içinde yankılanacak. Rüyalarında geçmiş veya geleceği gördüğünde sen yoktun; fakat kendini gördüğün zaman, ne geleceğin ne de geçmişin olacak. Bu böyle olduğu için değil, ben yazdığım için böyle olacak."

Otomobilin alarmı sustu.

Uyuyan Stefanos uyanmadı ama rüyasında doğrulup oturduğunu gördü. Aklına bir şey geldiği için uyandığını düşünüyordu. Hemen yazı masasının başına geçtiğini, adının "bilgisayar" olduğunu bilmediği bir kutunun önünde oturarak yazmaya başladığını seçebiliyordu. Yazdıkaç mırıldanıyor, kendi sesinden uyanacak kadar rahatsız oluyordu:

"Bir sabah yerimden fırlayarak seni yazmaya başladım Stefanos. Aynaya baktığında seni gördüm, senin de oradan beni gördüğünü düşündüm."

Sonra yazı yazan Stefanos konuşmaya başlıyordu ve uyuyan Stefanos onun ne diyeceğini önceden bildiği için dudaklarını oynatarak aynısını söylüyor, iki sesli bir konuşma akıp gidiyordu:

"Günlerce uykusuz kaldım, senin tüm eylemlerini bana bakanak hayal ettim; kitaplar okudum, soyağaçlarını inceledim. Çalışırken bazen kelimi kaşıyor, kendi kendime gülüyor, niçin yazırlara

bakarak güldüğümü soran küçük kızıma bunu anlatma zorluğu çekiyordum. Bir çocuğa, 'Rüyalarda bütün zamanlar ve bütün olaylar; gelecek, geçmiş ve şimdi içe yaşanır; çunkü her şey bir yerde olup biter' sözü nasıl anlatılabilirdi?"

Bu söz iki Stefanos'u birden büyülüyor, bir an göz göze geldiklerini düşünüyorlardı.

Yazı yazan Stefanos, merakla bakan benzerine gülümşüyordu, sesinde tuhaf bir üzgün vardı: "Sonunda kızım yazdıklarımı çocuk diline çevirdi ve şunu sordu: 'Baba, ben doğmadan önce babaannem beni sever miydi?' Sabırıla, inanarak, tane tane yanıt verdim Stefanos: 'Evet, kızım' dedim, 'belki de aklındadır, sen doğmadan önce annen ve ben seninle denize giderdik, sana şeker alırdık.' Tatlı kızım sevinçle el cirpti, beni o yitik geçmişte, bilmediği zamanlarda gibi öpmeye çabaladı. Ben de, 'Lütfen, bak yazdıklarımı bitirmem gerek, az kaldı, seni uyutmaya geleceğim, rüyalarına dalmadan önce sana masallar anlatacağım ama önce izin ver şu yazdıklarımı bitireyim' dedim ve günler boyunca senin hayatını yazdım. Sabırsız kızım ise her akşam beni bekledi ve ısrarla hep, 'Baba! Lütfen gel artık' diye seslendi."

"Baba, Lütfen gel artık!" sözü, uyuyan Stefanos'u çok yaralamıştı; adamın gözünden süzülen bir damla yaş kulağına doğru aktı ve orada ıslak bir serinlik duygusu oluşturdu.

Yazı yazan Stefanos, uyuyan Stefanos'un uyandığını yazmadı asla; bu nedenle Stefanos Aksukos geçmiş zamanda bir yerde "şimdi"yi bulduktan sonra durdu; geleceğin ve geçmişin olmadığı bir evrende, sonsuz bir şimdiki zamanın rüyasında, hep ve daima "Baba! Lütfen gel artık!" sözünü tekrarlayarak uyudu.

Yer Adları Sözlüğü

Anemas Zindanı: Vlahernes Sarayı'nın alt tarafındaki kuleden inilen büyük zindan.

Antiyokya (Antiochia): Antakya.

Attalia: Antalya.

Belegrad: Belgrad.

Vlahernes (Blakhernai) Sarayı: Khora Manastırı'nın (Kariye'nin) beş yüz metre yukarısında, Tekfur Sarayı olarak anılan bölüm, ayakta duran büyük saraydır.

Bosforus: Boğaziçi.

Brussa: Bursa.

Bukoleon Limanı: Cankurtaran.

Çibriçe (Tzibritze) Geçidi: Miryokefalon'daki geçit (Yalvaç, Isparta).

Damalis: Salacak.

Dardanellion: Çanakkale.

Dorileon (Dorylaion): Eskişehir.

Filomelyum (Philomelion): Akşehir.

İkonyum (Ikonyum): Konya.

İnyon (Oinion): Ünye.

Kalde (Khalde): Lübnan.

Kalkedon (Khalkedon): Kadıköy.

Khora: Kariye.

Kilikya: Çukurova ve çevresi.

Kilosurya (Coelesyria): Bekaa (Lübnan).

Kona (Khonai): Honaz, Denizli.

Kontoskalion Limanı: Yenikapı.

Koyran (Khoirai): Hoyran, Isparta.

Laranda: Karaman.

Laodikya (Laodikeia): Pamukkale yakınlarında bir yerleşim merkezi.

Mangana Sarayı: Cankurtaran'dan yukarı doğru, Topkapı Sarayı'nın alt taraflarında bir saraydı.

Manyora (Magnaura): Sultanahmet'te, günümüzde bazı galerileri ayakta kalmış olan senato sarayı.

Marsiyas (Marsyas): Dinar, Afyon.

Melas: Trakya'daki Tunca Irmağı.

Mendros (Meandros): Menderes.

Miryokefalon (Myrokephalon): Eğirdir Gölü'nün kuzeyinde, "bin kelle" anlamına gelen tepe ve kale.

Nikea (Nikaea): İznik.

Orontes Irmağı: Ası Irmağı (Antakya).

Pera: Beyoğlu.

Perama Neorion: Şimdiki Sirkeci ve Sarayburnu arası.

Poli: Konstantinopolis'in kısaltılmış "Şehir" anlamına gelir.

Pontos: Karadeniz.

Sardike: Sofya.

Selevke (Seleukia): Silifke.

Sergios ve Bakos Kilisesi: Şimdi Küçük Ayasofya.

Sirmion (Zeugminon): Zemun (Sırbistan).

Skutari (Scutari): Üsküdar.

Taksara: Aksaray.

Tarsos: Tarsus.

Tesalonik: Selanik.

Tibris: Porsuk Çayı.

Trapezon: Trabzon.

Vlanga: Langa.

Yeruşalim (Jarusalem): Kudüs.

